SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

FILOZOFICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA V OPAVĚ

INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE

TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

FOTOGRAFICKÉ VÝSTAVY V SLOVENSKEJ NÁRODNEJ GALÉRII V BRATISLAVE

OPAVA 2024

MATEJ TOKÁR

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

FOTOGRAFICKÉ VÝSTAVY V SLOVENSKEJ NÁRODNEJ GALÉRII V BRATISLAVE

PHOTOGRAPHIC EXHIBITIONS IN THE SLOVAK NATIONAL GALLERY IN BRATISLAVA

BcA. Matej Tokár

Teoretická diplomová práca

Vedúci práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus

obor: Tvůrčí fotografie

Opava 2024 Matej Tokár

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Akademický rok: 2023/2024

Zadávající ústav:	Institut tvůrčí fotografie
Student:	BcA. Matej Tokár
UČO:	44388
Program:	Filmové, televizní a fotografické umění a nová média
Obor:	Tvůrčí fotografie
Téma práce:	T: Fotografické výstavy v Slovenskej národnej galérii v Bratislave
Téma práce anglicky:	T: Photographic exhibitions in the Slovak National Gallery in Bratislava
Zadání:	Hlavným cieľom práce bude predstavenie fotografických výstav v Slovenskej národnej galérii v Bratislave od roku 1991 po rok 2024. Stručne uvediem históriu Slovenskej národnej galérie v Bratislave. V rozhovoroch s osobnosťami galérie zmapujem počiatky a zákulisie fotografických výstav. Chronologicky charakterizujem jednotlivé výstavy, ktoré galéria realizovala po rok 2024. Budem sa zaoberať aj výstavami, kde fotografie neboli hlavným vystavovaným médiom, napríklad popri maľbe, kresbe, videu, 3D inštaláciám a podobne. Práca bude doplnená výstrižkami z tlače a fotografiami vybraných vystavovaných fotografických diel.
Literatura:	ALMÁŠIOVÁ, Lucia, DLHÁŇOVÁ, Viera, KUSÁ, Alexandra, Svetlo na hrane, Moderná a neskorá moderna, Architektúra vo fotografii. SNG, Bratislava, 2014, 159 s. ISBN: 978-80-8059-181-6. BAJCUROVÁ, Katarína, HANÁKOVÁ, Petra, HRABUŠICKÝ, Aurel, POLÁČKOVÁ, Dagmar. Nové Slovensko, (ťažký) zrod moderného životného štýlu 1918-1949. SNG, Bratislava, 2011, ISBN 978-80-8059-160-1. HANÁKOVÁ, Petra; HRABUŠICKÝ, Aurel, Stratený čas? Slovensko 1969-1989 v dokumentárnej fotografii. SNG, Bratislava, 2007, ISBN 978-80-8059-127-4. HRABUŠICKÝ, Aurel, MACEK, Václav, Slovenská fotografia 1925-2000. SNG, Bratislava, 2001, ISBN 80-8059-058-3. ŠTREIT, Jindřich, Fotografie 1965-2005. Typodesign, České Budějovice, 2006, ISBN 978-80-902942-32-6
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Vladimír Birgus
Datum zadání práce:	31. 5. 2024

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

……
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

Abstrakt

Práca sa zaoberá fotografickými výstavami v Slovenskej národnej galérii v Bratislave od roku 1991 po rok 2024. Stručne popisuje históriu Slovenskej národnej galérie v Bratislave od jej počiatkov po súčasnosť. V rozhovoroch s osobnosťami galérie mapuje počiatky a zákulisie fotografických výstav. Chronologicky uvádza a podrobne popisuje jednotlivé výstavy, ktoré galéria realizovala po rok 2024. Nachádzajú sa tu aj výstavy, kde fotografie neboli hlavným vystavovaným médiom, napríklad popri maľbe, kresbe, videu, 3D inštaláciám a podobne. Práca je doplnená výstrižkami z tlače a fotografiami vybraných vystavovaných fotografických diel.

Kľúčové slová

výstava, dokumentárna fotografia, Slovenská národná galéria (SNG), história

Abstract

The thesis deals with photographic exhibitions in the Slovak national gallery in Bratislava from 1991 to 2024. It describes the history of the Slovak national gallery in Bratislava from its beginnings to the present. In interviews with personalities of the gallery, the thesis maps the origins and behind the scenes of photography exhibitions. The thesis chronologically describes individual exhibitions that the gallery has held until 2024. There are also exhibitions where photographs were not the main exhibited medium. There was, for example, painting, drawing, video, 3D installations and so on. The thesis is supplemented with newspaper articles and photographs of selected photographic works.

Key words

exhibition, documentary photography, Slovak national gallery (SNG), history

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracoval samostatne a použil len pramene uvedené v zozname použitej literatúry a v poznámkach pod čiarou.

Súhlas

Súhlasím so zverejnením práce v Univerzitnej knižnici Slezké univerzity v Opavě, v knižnici Uměleckoprůmyslového muzea v Prahe a na webových stránkach Institutu tvůrčí fotografie.

Poďakovanie

Rád by som sa poďakoval vedúcemu diplomovej práce prof. PhDr. Vladimírovi Birgusovi za odbornú pomoc a rady pri písaní práce. Tiež by som sa rád poďakoval Aurelovi Hrabušickému a Václavovi Macekovi za rozhovory o histórií fotografických výstav. Moja vďaka patrí aj pracovníčkam Archívu SNG a Knižnice SNG v Bratislave, ktoré mi boli nápomocné pri štúdovaní zdrojov a fotodokumentácie.

Obsah

Úvod…… 9
História Slovenskej národnej galérie…….. 10
Rekonštrukcia SNG…….. 12
Slovenská národná galéria v regiónoch…….14
Osobnosti spojené s fotografickou činnosťou SNG v Bratislave……15
Rozhovor s Aurelom Hrabušickým, kurátorom SNG…….16
Mesiac fotografie v Bratislave…… 18
Rozhovor s Václavom Macekom…….. 19
Zbierka fotomédii Slovenskej národnej galérie…… 21
Ego, Štyria slovenskí fotografi…… 22
Helmut Newton, Alice Springs…… 25
Miro Švolík. Jedno telo, jedna duša…… 27
William Klein…… 29
Karol Kállay, Fotografie…… 31
Annie Leibovitz…… 34
Das Bauhaus Im Osten ……37
Joel-Peter Witkin, „Nepublikované a nevidené”……40
Umenie akcie, 1965 – 1989……42
Slovenská fotografia 1925 – 2000…… 46
Ruský piktorializmus…… 50
Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985 …… 51
Robert Doisneau, alebo cesta jedným storočím…… 53
Miloš Dohnány a jeho tvorba……55
Slovenský mýtus……57
No Code, Talianske súčasné umenie ……61
Jedinečná krajina, Taliansko – fotografie 1900 – 2000…… 63
Autopoesis…… 65
Jindřich Štreit, Fotografie 1965 – 2005, Kalendáře pro Jindru Štreita ……..67
Rudolf Sikora, Sám proti sebe …… 70
Stratený čas?, Slovensko 1969 – 1989 v dokumentárnej fotografii ……72
Thomas Hoepker, Fotografie 1955 – 2008…….. 76
60 rokov otvorené, 111 diel zo zbierok SNG, Všetko o múzeu……..78

Osemdesiate, Postmoderna v slovenskom výtvarnom umení 1985 – 1992 ……..…. 80
Bruselský sen…….…….……..…..…… 82
Juraj Bartoš……..…….……..… 85
Július Koller, Vedecko-fantastická retrospektíva..…….……88
Martin Martinček, (1913 – 2004) Liptovská Mara……..…..……..90
František Drtikol, Z fotografického archívu…….……..92
Neapol – Florencia – Benátky, Talianska cestopisná fotografia…….……..….95
Nové Slovensko, (Ťažký) zrod moderného životného štýlu (1918 – 1949)…….…….. 97
Delete, Umenie a vymazávanie…….…….……..…..….. 100
Robert Capa, Vojnový reportér 20. storočia …….……103
Jana Želibská, Zákaz dotyku…….…….……106
Viliam Malík, 1912 – 2012……..…….……..……108
Ľubomír Ďurček, Situačné modely komunikácie…….…….……110
Zaujatí krásou, Päťdesiate roky v dokumentárnej fotografii…….…….……113
Rozmanitosť nutná, VŠVU model 2014…….……116
Dve krajiny, Obraz Slovenska: 19.storočie x súčastnosť…….……..…..…. 117
Svetlo na hrane, Moderna a neskorá moderna, architektúra vo fotografii…..…..…. 119
Martin Kollar, Exkurzia / Field Trip…….…….…. 121
François Kollar, Práca pohľadu…… 124
Sen × Skutočnosť, Umenie & propaganda 1939 – 1945……126
Nech šije!, Móda na Slovensku 1945 – 1989 …….……..…… 129
Alexander Čekmeňov, Príbehy zakliate v čase (Ukrajina 1993 – 2016)…….……..… 131
Fotograf Bazovský…….…….…….……..… 132
Osmičky……134
Užitočná fotografia, Fotografia v súčasnom slovenskom umení…….137
Čas-opis 1989, Digitálny projekt SNG k výročiu Nežnej revolúcie……..…139
U.F.O., Umenie fantastického odhmotnenia…….… 140
Károly Divald a jeho synovia……142
Záver……145
Bibliografia…… 147
Menný zoznam…… 152

Úvod

Slovenská národná galéria v Bratislave je najvýznamnejšou vrcholnou kultúrnou inštitúciou na Slovensku. Plní zberateľskú, vedeckú, metodickú, ako aj kultúrno-vzdelávaciu funkciu. Jej poslaním je zhromažďovať, spracovávať, dokumentovať a sprístupňovať diela všetkých umeleckých disciplín domáceho i zahraničného pôvodu. Galéria uskutočnila[1] medzi rokmi 1980 a 1991 413 výstav, no ani jedna z nich nebola fotografická. V tomto období tiež nevidala ani jedinú fotografickú publikáciu. To sa zmenilo až po roku 1991, prvou fotografickou výstavou *Ego, štyria slovenskí fotografi*, ktorú zostavil vtedajší kurátor Václav Macek.

V diplomovej práci sú hlavným predmetom záujmu fotografické výstavy, a to tie, ktoré boli v Slovenskej národnej galérii v Bratislave realizované po páde komunistického režimu. Konkrétne od roku 1991, kedy bola realizovaná prvá fotografická výstava. Zdrojom poznatkov bol najmä archív Slovenskej národnej galérie, knižnica Slovenskej národnej galérie, webové stránky galérie, novinové denníky a portály zamerané na výtvarné umenie a predovšetkým fotografiu. Dôležitým zdrojom boli aj monografie, zborníky, články v odbornej a dennej tlači, výročné správy Slovenskej národnej galérie a katalógy jednotlivých výstavných prezentácií, ktoré Slovenská národná galéria systematicky produkovala a produkuje. Zdrojmi boli aj výstavné pozvánky, oficiálne tlačové správy galérie, internetové a tlačené pozvánky na výstavy, tlačové konferencie, dobové recenzie a videoreportáže z výstav. Práca obsahuje aj informácie z online videodokumentov, keďže galéria ku každej významnej výstave zverejňuje videopozvánky, rozhovory s tvorcami, kurátormi a umelcami.

[1] Branislav Štěpánek, Stredoeurópsky dom fotografie v Bratislave, Teoretická diplomová práca, Opava, 2018

História Slovenskej národná galérie

Slovenská národná galéria

001: Logo Slovenskej národnej galérie

002: L. Roller, Pohľad na prvú výstavu v SNG, Umenie 19. storočia, Archív SNG, 1956

003: Výstavné priestory Vodných kasární po rekonštrukcii v roku 1955, Archív SNG

Slovenská národná galéria (ďalej SNG) je centrálnou galerijnou inštitúciou Slovenska. Profilovala sa zbierkovým fondom výtvarných diel predovšetkým slovenských umelcov dvadsiateho storočia. Postupne sa jej zbierkový fond rozširoval o ďalšie sféry: užitkové umenie, priemyselné výtvarníctvo, insitné umenie, architektúru a v neposlednom rade fotografiu. Hlavný areál galérie sídli v Bratislave na Riečnej ulici č.1. Popri hlavnej galérii v Bratislave bola vytvorená aj sieť štyroch vysunutých pracovísk, a to na Zvolenskom zámku, v Kaštieli Strážkach v Spišskej Belej, v Schaubmarovom mlyne v Pezinku a v Galérii Ľudovíta Fullu v Ružomberku.

Slovenská národná galéria bola ustanovená 29. júla 1948 na základe zákona[2] Slovenskej národnej rady. Inštitúcia mala za cieľ povzniesť slovenský národ – robotnícku, roľnícku triedu a inteligenciu v nových, socialistických kultúrno-politických podmienkach. Jej vznik predznamenávala povojnová eufória a iniciátorom jej založenia bol básnik, novinár a spisovateľ Ladislav Novomeský, ktorý bol v tej dobe povereníkom pre školstvo, vedu a umenie na Slovensku. Pred oficiálnym založením Slovenskej národnej galérie, vtedajšia Obilná spoločnosť darovala 29. januára vznikajúcej galérii svoje tri najcennejšie diela – obrazy Cypriana Majerníka Utečenci, Don Quijote a Jána Mudrocha Šurianska krajina. 12 októbra bol predložený návrh na členov Kuratória SNG. Toto kuratórium vypracovalo päťročný plán, ktorý obsahoval aj nereálnu požiadavku na novostavbu budovy galérie. Prvou výstavou v novozaloženej SNG bola expozícia zo zbierky obrazov starých majstrov.

Na začiatku päťdesiatych rokov SNG vlastnila približne 500 umeleckých diel a inventár skladajúci sa asi z päťsto kníh. Priestor galérie pozostával z dvoch miestností. Galéria mala v tom období dvoch administratívnych zamestnancov. V roku 1955 sa novým sídlom SNG stala budova bývalých Vodných kasární. Slávnostné otvorenie sa konalo 9. mája 1955.

Už krátko po otvorení galérie jej vedenie konštatovalo, že priestory sú kapacitne nevyhovujúce. Pri príležitosti desiateho výročia oslobodenia od nacistickej okupácie vznikla stála expozícia s názvom *Umenie 19. a 20. storočia – 150 rokov slovenského výtvarného prejavu.* V uvoľnenej atmosfére šesťdesiatych rokov sa do galérie dostali diela anglických majstrov Williama Turnera či Johna Constabla. Galéria v tejto dobe vystavovala dokonca aj diela povojnových amerických umelcov, ako Roy Lichtenstein, Robert Rauschenberg či Andy Warhol[3].

V roku 1966 bola vypísaná požiadavka na architektonicko-urbanistické riešenie novej budovy SNG. Na prelome nového roku bol vyhodnotený najlepší architektonický návrh Vladimíra Dedečka[4], ktorého riešenie je známe ako premostenie. Tento už pre dnešok rozporuplný projekt vznikal takmer súčastne s výstavbou mosta Slovenského národného povstania v Bratislave. Nové priestory boli slávnostne otvorené 1. marca 1977. Výstavná plocha galérie sa týmto rozšírila na 3328 m2.

Medzi rokmi 1991 až 1994 sa realizovala ďalšia rekonštrukcia Vodných kasární, ktorú realizoval Ján Bahna. Uskutočnilo sa aj prepojenie s Esterházyho palácom, ktorý bol až do roku 2022 jediným funkčným výstav- ným priestorom SNG v Bratislave.

[2] Zbierka zákonov. 24/1948

[3] Warholove Campbellove polievky patria k najdrahším dielam nakúpených do zbierky SNG.

[4] Ing. arch. Vladimír Dedeček (1929 – 2020) bol slovenský architekt aktívny v Bratislave. Venoval sa funkcionalizmu a sledoval problémy vo vývoji neskorého moderného trendu.

V období rokov 2002 až 2007 sa konali architektonické súťaže na ďalšiu rekonštrukciu, modernizáciu a dostavbu SNG. Uznesením vlády Slovenskej republiky z 21. marca 2007 boli schválené ďalšie náklady na jej stavbu a rekonštrukciu.

Riaditelia a riaditeľky Slovenskej národnej galérie: Karel Šourek (1949 – 1950), Vladimír Novotný (1950 – 1952), Karol Vaculík (1952 – 1970), Ján Hraško (1970 – 1973), Fedor Gavula (poverený riadením SNG, 1973 – 1975), Štefan Mruškovič (1975 – 1990), František Guldan (poverený riadením SNG, od 17. 1. do 14. 6. 1990), Zuzana Bartošová (1990 – 1992) Eva Trojanová (poverená vedením SNG, od 2. 7. do 30. 11. 1992), Juraj Žáry (1992 – 1996), Pavol Muška (1996 – 1999), Katarína Bajcurová (1999 – 2009), Alexandra Kusá (2010 – 2024), Anton Bittner (poverený vedením SNG, od 7.8.2024)

004: Ester Plicková,Vodné kasárne, Archív SNG, 1966

005: Pracovníci SNG na balkóne, Archív SNG, 1955

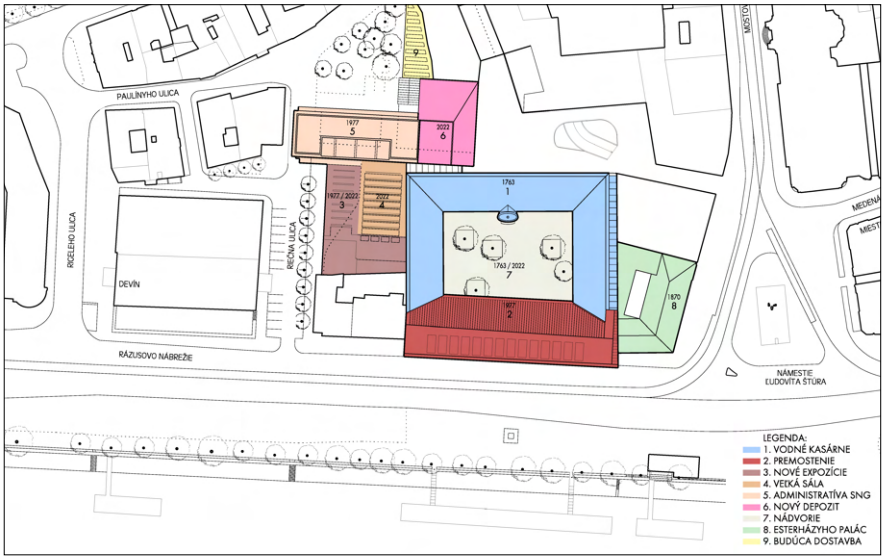

006: Plán jednotlivých častí patriacich SNG, www.archinfo.sk, 2023

Rekonštrukcia SNG

007: Matej Hakár, Slovenská národná galéria po rekonštrukcii, 2023

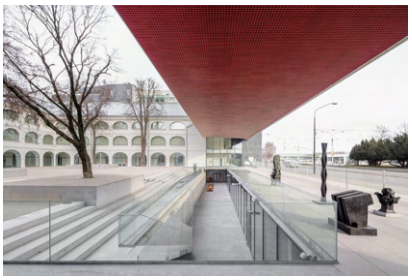

008: Matej Hakár, Slovenská národná galéria po rekonštrukcii, 2023

Nutnosť rekonštrukcie SNG sa zrodila už v roku 2001, keď musela vtedajšia riaditeľka Katarína Bajcurová z havarijných dôvodov nechať zatvoriť ikonické premostenie od architekta Vladimíra Dedečka. Pre nevyhovujúce podmienky sa k nemu postupne pridalo aj uzavretie ďalších častí galérie.

Obnova budovy Slovenskej národnej galérie v Bratislave sa dostala k svojmu záveru až v roku 2022, keď SNG úspešne prebrala zrekonštruované priestory od zhotoviteľa stavby – konzorcia Hornex – Strabag. Víťazný návrh na rekonštrukciu, dostavbu a modernizáciu areálu SNG mali na starosti architekti Martin Kusý a Pavol Paňák z ateliéru BKPŠ. Znovuzrekonštruované priestory boli slávnostne otvorené verejnosti 11. decembra 2022.

„Príprave a realizácii projektu stavby areálu národnej galérie sme sa s kolektívom našich kolegov venovali 17 rokov. Bol to proces dlhý so všetkými peripetiami architektonickej profesie. Našou snahou bolo vytvoriť autentické dielo, v ktorom sú skĺbené štyri posledné storočia architektúry, priestory pre modernú prevádzku inštitúcie a prezentáciu našej výtvarnej kultúry," rekapitulujú[5] architekti Martin Kusý a Pavol Paňák.

Nový areál SNG v súčastnosti disponuje s viac než 5000 m2 výstavnej plochy, kinosálou a prednáškovou sálou, multifunkčnou halou, knižnicou, archívom umenia, depozitárom, ateliérom pre reštaurovanie, administratívnou budovou, nádvorím, kaviarňou a kníhkupectvom.

Rekonštrukcia Slovenskej národnej galérie v roku 2023 získala[6] architektonickú cenu CE ZA AR 2023, spolu s dokončeným Severným obchvatom R4 Prešov, a to v kategórii Fenomény architektúry. Zároveň budova SNG získala aj hlavnú cenu Dušana Jurkoviča[7]. Získanie lokálnych ocenení naznačuje, že rekonštrukcia Slovenskej národnej galérie bola jedným z najdôležitejších projektov medzi kultúrnymi stavbami, ktorý bol za posledné desaťročia úspešne realizovaný a dokončený.

009: Miro Pochyba, Slovenská národná galéria po rekonštrukcii, nádvorie, 2022

[5] Rekonštrukcia za milióny stvorila monumentálne priestory. Do SNG sa konečne vracia život, online: https://www.asb.sk/aktualne/rekonstrukcia-za-miliony-stvorila-monumentalne-priestory-do-sng-sa-konecne-vracia-zivot

[6] Stavba roka 2023: SNG a severný obchvat Prešova s hlavnými cenami, online: https://www.asb.sk/stavebnictvo/stavba-roka-2023-sng-a-severny-obchvat-presova-s-hlavnymi-cenami

[7] Cena Dušana Jurkoviča bola zriadená ako trvalá pocta pamiatke zakladateľa modernej slovenskej architektúry Dušana Jurkoviča a je najstarším architektonickým ocenením na Slovensku, udeľovaným od roku 1964. V súčasnosti ju udeľuje Spolok architektov Slovenska autorovi alebo autorskému kolektívu za realizované architektonické alebo urbanistické dielo, ktoré prispieva k zvýšeniu úrovne a prestíže architektonickej alebo urbanistickej tvorby na Slovensku.

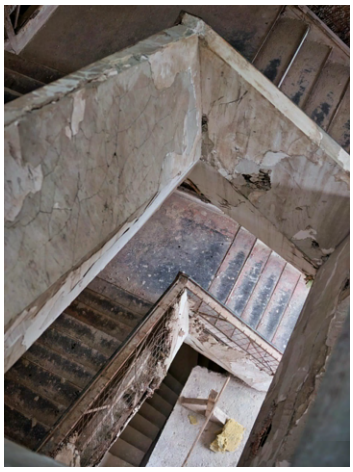

010: Budova SNG v roku 2020, archinfo.sk

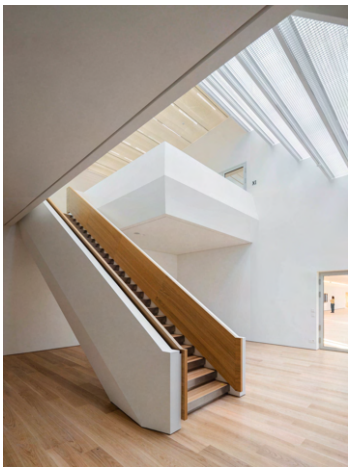

011: Matej Hakár, Budova SNG v roku 2023

012: Budova SNG v roku 2015, archinfo.sk

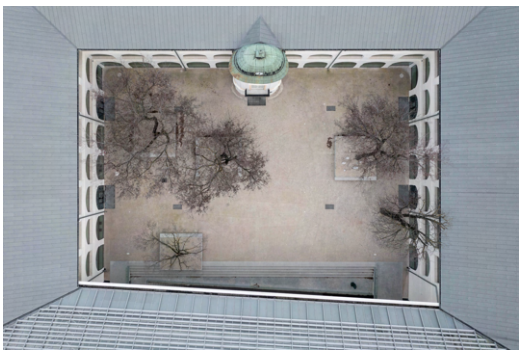

013: Matej Hakár, Pohľad na átrium budovy z výšky, 2023

014: Budova SNG v roku 2017, archinfo.sk

015: Miro Pochyba, Budova SNG v roku 2022

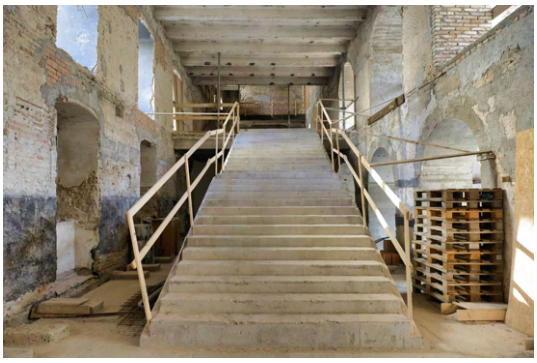

016: Vstupná hala SNG v roku 2018, archinfo.sk

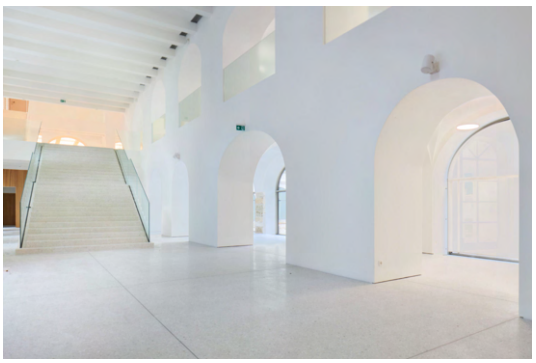

017: Martin Deko, Vstupná hala SNG v roku 2022

Slovenská národná galéria v regiónoch

018: Galéria Ľudovíta Fullu v Ružomberku, Archív SNG, 2020

019: Kaštieľ Strážky, Archív SNG, 2020

020: Zvolenský Zámok, Archív SNG, 2020

021: Schaubmarov mlyn v Pezinku, Archív SNG, 2020

Činnosť SNG v Bratislave sa rozšírila aj do ďalších oblastí Slovenska: Zámok Zvolen, Galéria Ľudovíta Fullu v Ružomberku, Kaštieľ Strážky v Spišskej Belej, Galéria insitného umenia v Schaubmarovom mlyne v Pezinku. Najbohatšia zbierka SNG je na Zámku vo Zvolene, ktorá bola sprístupnená v roku 1969. Tvoria ju diela starého umenia od 14. storočia až po 19. storočie. Nádvorie zámku sa v letnom období často mení na priestory, kde sa organizujú rôzne kultúrne akcie, ako sú divadelné predstavenia a iné umelecké podujatia.

Galéria Ľudovíta Fullu v Ružomberku bola postavená so zámerom uchovávať a približovať verejnosti výtvarné dielo Ľudovíta Fullu, ktoré umelec daroval štátu. Otvorená bola v roku 1969. V jej priestoroch Ľudovít Fulla býval a tvoril. Dnes je verejnosti sprístupnený aj umelcov ateliér a obývacie priestory.

Kaštiel Strážky v Spišskej Belej získala SNG do svojej správy v roku 1972. Tieto priestory následne rekonštruovala. Revitalizovala aj obrovské priestory anglického parku z 19. storočia. Dnes je v tomto parku umiestnená expozícia plastík 20. storočia. V priestoroch kaštieľa sa nachádza stála expozícia Ladislava Mednyánszkeho, ktorá pozostáva vätšinou z portrétnej tvorby na území Spiša.

Galéria v Schaubmarovom mlyne v Pezinku, ktorý je jedným z najväčších potočných mlynov v strednej Európe, získala SNG v roku 1973. Mlyn bol verejnosti sprístupnený až koncom deväťdesiatych rokov minulého storočia. V roku 2017 sa areál premieňal na na vzdelávací a spoločenský priestor pre milovníkov umenia a histórie. Pravidelne sa tu organizujú výstavy moderného umenia, konajú výtvarné dielne, komentované prehliadky a podobne[8].

Ďalšími priestormi, v ktorých pôsobila SNG sú Vermešova vila v Dunajskej Strede, Dežefiho palác v Bratislave a Kaštieľ v Rusovciach[9].

[8] Schaubmarov mlyn / Slovenská národná galéria, https://m.pezinok.sk/?yggid=146, 10. 7. 2020

[9] V Kaštieli v Rusovciach sa výstavy nikdy nekonali.

Osobnosti spojené s fotografickou činnosťou SNG v Bratislave

Aurel Hrabušický

Je umeleckým kritikom a historikom výtvarného umenia dvadsiateho storočia na Slovensku. Pôsobí ako kurátor výstav SNG. Od roku 1996 pôsobil ako kurátor Zbierky nových médií, neskôr Zbierky fotografie SNG. Najvýznamnejšie projekty na ktorých sa kurátorsky podieľal boli výstavy *Slovenská fotografia 1925 – 2000, Stratený čas?, Nové Slovensko, Slovenský obraz – 20. storočie v slovenskom výtvarnom umení, Zaujatí krásou,* či *Päťdesiate roky v dokumentárnej fotografii.*

Václav Macek

Osobitne významnou osobou spojenou s počiatkami fotografických výstav v SNG po roku 1989 je Václav Macek, ktorý bol prvým kurátorom SNG. Tu pôsobil do roku 1992, keď z galérie odišiel a začal sa venovať organizovaniu festivalu Mesiac fotografie v Bratislave. Václavovi Macekovi sa podrobnejšie venuje ďalšia kapitola tejto práce.

Lucia Almášiová

Absolvovala[10] vysokoškolské štúdium na Katedre dejín výtvarného umenia Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. V rokoch 2010 – 2011 pracovala na pozícii asistentky Zbierky fotomédií, od roku 2012 je kurátorkou Zbierky fotomédií v SNG v Bratislave. Od roku 2014 študovala PhD. štúdium na Seminári teórie a dejín umenia na Filozofickej fakulte Masarykovej Univerzity v Brne. Momentálne sa zaoberá fotografiou 19. storočia a historickými fotografickými technikami.

Katarína Bajcurová

V rokoch 1983 – 1994 pôsobila v Umenovednom ústave, neskôr Ústave dejín umenia Slovenskej akadémie vied. V období 1999 až 2009 pôsobila vo funkcii generálnej riaditeľky SNG. V súčastnosti je kurátorkou Zbierky moderného a súčastného maliarstva. Spolupracovala na príprave mnohých expozícií a katalógov. Publikovala niekoľko monografií slovenských výtvarných umelcov a knižných prác o výtvarnom umení[11].

Petra Hanáková

Vyštudovala Vedu o výtvarnom umení na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, tiež Filmovú vedu na VŠMU v Bratislave. V Slovenskej národnej galérii pôsobí od roku 2008 ako kurátorka Zbierky iných médií. Venuje sa slovenskej filmovej a vizuálnej kultúre 20. a 21.storočia. Pracuje ako kurátorka mnohých výstav v spolupráci s Alexandrou Kusou či Aurelom Hrabušickým[12].

---

[10] Lucia Almášiová, https://www.dokumentmagazin.sk/index/lucia-almasiova

[11] Katarína Bajcurová, https://www.sng.sk/sk/kontakty/72673_bajcurova-katarina, 28. 7. 2020

[12] Petra Hanáková, https://www.sng.sk/sk/kontakty/72745_hanakova-petra, 30. 7. 2020

Rozhovor s Aurelom Hrabušickým, kurátorom SNG

Rozhovor bol uskutočnený 4.6.2024 v Bratislave

Ktoré fotografické výstavy v SNG boli pre Vás najvýznamnejšie?

Najvýznamnejšia fotografická výstava bola *Slovenská fotografia 1925 – 2000*. Bola to výstava v Esterházyho paláci od vrchu po spodok. V 2002 bolo ešte *Slovenske vizuálne umenie, kde bola tiež fotografická sekcia*. Potom suterén zavreli a už sa nikdy nerobili fotografické výstavy takého rozmeru. V *Slovenskej fotografii 1925 – 2000* som s Václavom Macekom nanovo postavili koncept dejín slovenskej fotografie. Významnou výstavou bola tiež výstava *Annie Leibovitz*. To bolo v dobe, keď som bol mimo SNG. Annie Leibovitz bola osobne v SNG, ľudia stáli vonku v rade aby sa na na výstavu dostali. V 90. rokoch bola ďalšia významná výstava *Joel-Peter Witkin*. Potom som začal publikovať našich autorov, či už Karola Kállaya a ďalšie. Významná fotografická výstava bola tiež *Stratený čas*, potom bolo *Nové slovensko* a *Zaujatí krásou.*

Aká bola situácia s fotografickými výstavami v SNG pred rokom 89?

Dá sa povedať že fotografické výstavy do 90. rokov ani neboli. Boli len úplne výnimočne. Prvá fotografická výstava ktorú si pamätám bola výstava *François Kollár.* Boli to menej kvalitne zväčšeniny, ktoré boli nahrubo nalepené na kartón. Mnoho fotografií sa zničilo nevhodnou inštaláciou, vlhkosťou a podobne. Je paradoxom, že komunistický režim dal priestor niekomu kto emigroval. Potom bola menšia výstava Martina Martinčeka, keďže bol manželom Ester Šimerovej-Martinčekovej. Uznalo sa, že fotografia je natoľko výtvarná, že môže byť vystavovaná spolu s dielom jeho manželky v SNG. Po tejto výstave nebolo dlho nič významné. Dá sa do istej miery usúdiť, aký druh umenia sa uprednostňoval podľa sporadických nákupov. V 60. a 70. rokoch sa nakupovali najmä práce fotografickej sekcie zväzu slovenských výtvarných umelcov, ako Martinček, Robinsonová a pár ďalších. Napríklad Robinsonovej cyklus portrétov výtvarných umelcov. Fotografi sa dostávali do zbierok tým, že poslúžili nejakému účelu. Nakupovali sa hlavne také fotografické diela, ktoré nikoho neurážali.

Ako ovplyvnila rekonštrukcia SNG kvalitu fotografických vystav?

Ťažko to porovnať s fotografickými výstavami, pretože sme zatiaľ nerobili žiadnu väčšiu fotografickú výstavu, okrem výstavy *Svetlo na hrane.* V súvislosti s novými priestormi vzrástla kvalita prevádzkovania, uskladňovania a ošetrovania fotografií. Tejto činnosti sa venuje niekoľkonásobná pozornosť ako predtým. Starostlivosť o diela a prevádzku v posledných rokoch čoraz viac preberá kurátorka Lucia Almášiová, ktorej sa v tejto činnosti značne darí a preberá čoraz viac kompetencií. Situácia už nieje ako na začiatku milénia. K fotografii sa konečne prihliada ako k plnohodnotnému dielu. Narastá tiež potreba dôkladného databázovania archívu, čo pred tým nebolo.

Zasahujú počas tvorby výstav do procesu aj umelci?

Ja som s fotografmi a umelcami pracoval najmä mimo SNG. V galérii som dával prednosť žijúcim alebo nežijúcim klasikom. Napríklad Viliam Malík – zakladateľ slovenskej žurnalistickej a reportážnej fotografie mal počas tvorby výstavy už 99 rokov. Nemal som ale dobrú skúsenosť s Kállayom, kde nadiktoval čo všetko tam má byť. On ako autor ale rozumel svojmu dielu a výstava dopadla dobre. Žiadny problém napríklad nebol s Jurajom Bartošom, kde spolupráca a tvorba výstavy z oboch strán prebiehala bez problémov. Tiež sa dobre spolupracovalo s Jindřichom Štreitom, ktorému veľmi záležalo na tom, ako bude výstava prezentovaná v priestoroch SNG.

Spolupracujete počas tvorby vystav aj s architektmi?

Voľakedy sa s architektmi spolupracovalo len pri veľkých výstavách a fotografické výstavy ich prakticky ani nemali. No v posledných rokoch sa architekti prizývajú čoraz častejšie. Napríklad Peter Liška pri *Užitočnej fotografii*. Táto prax sa zaviedla až v posledných rokoch. Priestor v Esterházyho paláci je príjemný na fotografické výstavy. Dnes v rekonštruovanej SNG si priestory architekta už vyžadujú. Už to nie sú tie komorné priestory Esterházyho paláca.

Čo je pre vás najdôležitejším faktorom pri tvorbe výstav?

Mnohí fotografi ma nemajú radi. Do istej miery som sa snažil vyberať to, čo som považoval za dôležité a čo je dôležité ukazovať verejnosti. Fotograf má dobré obdobie, ktoré často býva na začiatku jeho fotografického nástupu, kde sa energia kumuluje počas školy a krátko po jej skončení. Potom ich utlmí životná prax. To nieje odlišné od fotografov v dobe komunizmu kde na FAMU experimentovali a po skončení školy to šlo dole kopcom. Často som presadzoval fotografov ako Ľubo Stacho. Považoval som ho za progresívneho v rokoch, keď ešte neučil na vysokej škole. Snažil som sa vybojovať predstavu modernej slovenskej fotografie bez ohľadu na sociálny aspekt. V minulosti som sa snažil prezentovať veci, ktoré kedysi boli potláčané alebo ignorované. Dodnes si myslím, že najväčší slovenský fotograf 20. storočia bol Martinček, vďaka jeho univerzálnosti a širokospektrálnosti. Máloktorý fotograf mal taký rozsah. Po roku 2000 sa mi najviac životaschopný javil fotografický dokument, zameriaval som sa teda na výstavy tohto typu. Nikdy som celkom nezanevrel na iné médiá, ktoré boli k fotografii príbuzné, ako napríklad videoart. Mám niekedy pocit že dôležitejšie veci vo fotomédiu nastolili nefotografi ako fotografi. Najmä na Slovensku, samozrejme v Česku je to iné.

Vývoj slovenskej a českej fotografie je odlišný. Čím to je?

Podľa mňa sú Česi vo fotografii lepší než v ostatných vizuálnych odvetviach, okrem filmu. Čechom vyhovovali kinemato-fotografické prostriedky a dlhodobo vykazovali nadštandardné výsledky v kinematografii aj fotografii. A to z hľadiska európskeho aj svetového. Slováci túto schopnosť nemali. Preto sme nevyprodukovali toľko talentov. Celé dvadsiate storočie malo Slovensko dvoch, troch zvučných fotografických autorov oproti Česku, kde ich bolo množstvo. Trochu sme na tom lepšie pokiaľ ide o nové médiá. Tu sa prejavuje chuť a odvaha niečo tvoriť. Tým že je tam náročnejšia scéna a vyššia kritičnosť, aj ľudia a umelci musia podávať vyššie výkony. Sám som videl, ako veľké hviezdy a talentovaní ľudia ako napríklad Kállay, pochovalo prostredie, ktoré ich potľapkávalo a uznávalo za polovičnú prácu, čo by sa podľa mňa v Česku nestalo. Ale takto by sme mohli menovať autorov jedného po druhom.

022: Aurel Hrabušický, Dennik N, 2019

023: Branislav Štěpánek, Aurel Hrabušický a Václav Macek na Výstave Karola Kállaya, 2008

Mesiac fotografie v Bratislave

024: Logo Mesiaca fotografie, 2023

025: Plagát festivalu Mesiac fotografie, 2021

Mesiac fotografie v Bratislave je festival súčasnej fotografie, ktorý sa každoročne koná v Bratislave od roku 1991. Je najstarším domácim medzinárodne uznávaným fotografickým festivalom na Slovensku a patrí k najdôležitejším kultúrnym udalostiam. Práve vďaka tomuto festivalu sa podarilo prilákať do Slovenskej národnej galérie také svetové fotografické hviezdy ako Annie Leibovitz, William Klein, Helmut Newton a Alice Springs. Festival sa vrámci svojho programu usiluje prezentovať fotografické projekty, ktoré reflektujú aktuálne dianie vo svete. Hlavným organizátorom festivalu je Stredoeurópsky dom fotografie, ktorého zastrešujúca inštitúcia je občianske združenie FOTOFO. Toto združenie je dielom jediného človeka – Václava Maceka, ktorý v 90. rokoch pôsobil aj ako kurátor v SNG. Hlavným zmyslom a cieľom nadácie FOTOFO bola realizácia festivalu.

Branislav Štěpánek v práci *Stredoeurópsky dom fotografie* uvádza, že festival Mesiac fotografie počas celej svojej existencie ťaží z geografickej polohy – ako brány medzi západom a východom. Pre obidve strany je Bratislava atraktívnym miestom, geograficky prístupným a bezpečným pre návštevu. Pre festival Mesiac fotografie bolo teda prirodzené, aby prezentoval fotografie stredoeurópskych a východoeurópskych tvorcov, pričom podla možnosti pridával aj diela fotografov zo západu či východu alebo Ázie.

Václav Macek sa narodil v roku 1952 v Ružomberku. V roku 1982 Absolvoval štúdium filmovej a divadelnej vedy na Karlovej univerzite v Prahe. Od roku 1993 je vedúcim katedry filmovej vedy a multimédií na Filmovej a televíznej fakulte VŠMU. V roku 1992 spoluzakladal OZ FOTOFO a festival Mesiac fotografie, ktorého je riaditeľom. Medzi rokmi 1995 až 2010 bol šéfredaktorom polročníka *IMAGO*, v rokoch 2006 až 2017 šéfredaktorom *Fotonovín*. Od roku 2005 je riaditeľom Stredoeurópskeho domu fotografie. Popri filmovovedných publikáciách sa venuje aj reflexii fotografickej tvorby. Okrem monografií ako napr. *Tono Stano* (1990), *Miro Švolík* (1992) a *Jozef Sedlák* (1996) publikoval knihy o vývoji fotografického média: *Slovenská fotografia osemdesiatych rokov* (1989, spolu s Aurelom Hrabušickým), *Slovenská fotografia šesťdesiatych rokov* (1990), *Slovenská imaginatívna fotografia 1925 – 1997* (1998), *Slovenská fotografia 1925 – 2000* (2001, spolu s Aurelom Hrabušickým) V rokoch 2006 až 2016 bol vedúcim vedeckého tímu a editorom trojdielnej publikácie o dejinách európskej fotografie 20. storočia *The History of European Photography.* Táto publikácia je najrozsiahlejším výskumným projektom a zásadne mení pohľad európsku fotografiu 20.storočia.

Václav Macek organizoval vyše 200 výstav nielen na Slovensku a Česku. Pripravoval aj výstavy pre mnohé európske galérie, tiež pre galérie v Severnej Amerike a v Číne. Získal početné ocenenia, medzi ktoré patrí aj titul Osobnosť slovenskej fotografie, ktoré získal v roku 2016.

Rozhovor s Václavom Macekom

Rozhovor bol uskutočnený 24.7.2024 v Bratislave

Ako vznikla myšlienka vytvoriť Mesiac fotografie?

Mesiac fotografie by nebol bez novembra 1989. Keď padli hranice, svet sa zmenil v dvoch rovinách. Otvorili sa hranice, mohlo sa cestovať. Druhou rovinou bolo, že do roku 1989 bola spoločnosť extrémne inštitucionalizovaná. Predtým, ak sme niečo robili, bolo to na periférii. Nikdy to nebolo v centre, pretože tam mohli byť len tí, ktorí boli preverovaní. Po roku 1989 už mohli organizovať výstavy aj tí čo neboli v inštitúciách. Urobil som nadáciu FOTOFO, ako právnický subjekt, mal som mnoho skúsenosti s robením fotografických výstav a bol tu záujem vtiahnuť na Slovensko svetovú kultúru. Jean-Luc Monterosso, zakladateľ parížskeho Mesiaca fotografie, ponúkol zapožičanie piatich výstav zo zbierok Európskeho domu fotografie v Paríži. Tak sme zorganizovali prvý Mesiac fotografie v Bratislave.

Ako sa pripravovali výstavy umelcov ako Annie Leibovitz či Helmut Newton?

Tieto vystavý boli predpripravené, takzvané výstavy na kľúč. Bola tu dôležitá propagácia, rozhovory s médiami, aby tu tieto hviezdy prišli a podobne. Najviac si pamätám na Annie Leibovitz, ktorá mala jasnú predstavu ako má jej výstava vyzerať, čo má kde byť nainštalované a ako je to ideálne. Ale z jej strany to nebolo vôbec arogantné. Mal som z nej pocit ústretovosti. Som schopný sa rozprávať sa o umení s každým. Často majú umelci pocit že sú niekde inde, čo ale pri Leibovitz neplatilo.

Aká boli Vaše začiatky ako kurátor SNG a prečo Ste zo SNG odišli?

To že som prišiel ja aj Aurel Hrabušický do SNG súviselo s tým, že v 80. rokoch sme robili výstavy v Trnávke. Z Trnávky som potom ustúpil lebo som som začal robiť na akadémii ako štipendista. Do roku 1984 som sa živil ako metodik fotografie. V roku 1989 sme pripravili veľkú výstavu *Šesťdesiate roky*. V 80. rokoch sme boli prepojení s konceptuálnymi fotografmi ako Rudo Sikora, Dežo Tóth, Ľubo Ďurček. V 1989 sa to zlomilo a Bartošová sa stala riaditeľkou SNG. Snažila sa prekopať štruktúru galérie a považovala za správne, aby sa prvýkrát otvorilo miesto kurátora fotografie. Pre túto funkciu Aurel Hrabušický ešte nemal ukončené vysokoškolské vzdelanie. Keďže som bol v 80. rokoch v oblasti tvorby fotografických výstav veľmi aktívny, na túto funkciu som sa dostal. Pôsobil som na SNG dva roky, druhú aktivitu som mal filmársku. Jeden rok som bol na ministerstve kultúry ako riaditeľ odboru umenia a SNG som mal na polovičný úväzok. V auguste 1991 som odišiel z ministerstva a nastúpil som do Slovenského filmového ústavu. Keď v roku 1992 odvolali Zuzanu Bartošovú, vznikol konkurz na nového riaditeľa. Ja s Aurelom Hrabušickým sme podporovali Juraja Žáryho. Dohoda bola taká, že ak on vyhrá tak sa stanem námestníkom. Juraj Žáry konkurz vyhral, ale námestníkom som sa nestal, tak som zo SNG odišiel.

Aká bola Vaša spolupráca s Aurelom Hrabušickým.

Spolupráca začala tým, že som v roku 1982 nastúpil do Obvodného kultúrneho spoločenského strediska. Vtedy sa mi podarilo dosiahnuť to, že keď bola nová stavba v Trnávke, podarilo sa že vznikla nová výstavná sieň. S Aurelom Hrabušický som sa spoznal v 70. rokoch, keď sme chodievali na diskusie o filmoch do filmového klubu. Ja som od roku 1982 pracoval v Obvodnom kultúrnom a spoločenskom stredisku ako metodik pre fotku, vtedy som Aurela Hrabušického prijal a začali sme spolupracovať. Ja som potom v roku 1984 odišiel. V 1988 sme spoločne podali žiadosť, aby sme urobili výstavu 60. rokov. Bola to doba keď sa mnohé veci uvoľňovali. Zväz slovenských výtvarníkov nám vtedy výstavu schválil. Pracovali sme tiež na výstave *Slovenská fotografia 80 rokov*. Ja som mal vtedy pod palcom v SNG fotografiu a Aurel Hrabušický bol na inej funkcii.

Podľa čoho si vyberáte autorov, ktorých výstavy následne realizujete?

U mňa je to tak, že intenzívne čítam, chodím do kina a na výstavy. Ak ma niečo zaujme, zapamätám si to a snažím sa to zúžitkovať. Oslovím fotografa ktorý ma zaujal, ja si vyberám aké výstavy realizujem.

Pôsobíte ako pedagóg na Vysokej škole múzických umení. Ako Vás obohacuje práca so študentami?

Ja učím na Vysokej škole múzických umení, je to zamestnanie ktoré ma živí. Potrebujem tie hodiny využiť, aby to neboli len odrozprávané prednášky. Študentom nastolím problém a snažím sa, aby ho kreatívne vyriešili. Snažím sa so študentami debatovať o filme a každý takýto rozhovor je originál. Druhá rovina, je že keď niečo píšem, tak študentom čítam svoje zatiaľ nepublikované rukopisy. Je to pre mňa taká prvá reflexia.

Kam sa fotografia v priebehu času vyvíja?

Fotografia je ako vlak, ktorý má stále viac a viac vozňov. Bohatstvo ktoré svet fotografie ponúka je obrovské. Nedá sa to porovnať so 70. a 80. rokmi vôbec. 90. roky už zaznamenávajú rozmach nielen na Slovensku ale celkovo v strednej Európe. Je to veľmi živé, mam pocit ze fotografia je dravé umenie, dravé médium. Pokiaľ ide o kvalitu fotografie, je to ako s filmovým umením. Kvalita sa ale premieta na festivaloch v Cannes, v Benátkach či Toronte. Pokiaľ ide o fotografiu, aj rodinná fotka v mobile má svoje uplatnenie, ale nie vo svete umeleckej fotografie. Pre mňa je podstatný ten filter, ktorý si človek musí aplikovať, aby sa dostal k tím najlepším dielam, prezentujúcim sa najmä na prestížnych svetových fotografických festivaloch.

026: TASR – Pavel Neubauer, Václav Macek a Eva Hodek – kurátorka festivalu Mesiac fotografie 2022, pred Stredoeurópskym domom fotografie v Bratislave, 2022

027: Branislav Štěpánek, Václav Macek (naľavo) a Josef Koudelka na Koudelkovej výstave *Invaze 68*, 2008

Zbierka fotomédií Slovenskej národnej galérie

Zbierka fotomédií[13] SNG predstavuje jedinú rozsiahlu a ucelenú zbierku fotografického materiálu na Slovensku. Keďže zbierka dlho nemala vlastného kurátora, jej rozširovanie a správu malo na starosti oddelenie úžitkového umenia, ktoré vzniklo v roku 1960. Zbierka fotomédií[14] ešte donedávna nebola ucelenou zbierkou a vznikala len príležitostnými akvizíciami a darmi. Až v období po páde komunizmu, v roku 1990 získala zbierka svojho prvého kurátora – Václava Maceka a tým sa započal jej systematický rozvoj. V roku 2009 Zbierka fotomédií obsahovala viac než 3750 položiek. Dnešnými kurátormi Zbierky fotomédií sú Aurel Hrabušický a Lucia Almášiová.

V dôsledku viacerých nepriaznivých okolností sa zbierka vo svojich počiatkoch obmedzovala na diela, ktoré pochádzali zo slovenského územia, alebo na českých či na Slovensku pôsobiacich umelcov. Príkladom takýchto zahraničných umelcov je François Kollar. Keďže SNG je štátnou inštitúciou, jej nákupná politika bola od začiatku výrazne ovplyvňovaná spoločensko-politickými zmenami a ideologickými požiadavkami. Nákupná stratégia sa sústreďovala hlavne na budovanie zbierok výtvarného umenia, ako maľba, kresba, grafika a socha. Až v neskoršom období sa záujem rozšíril o úžitkové umenie – tam bola zaradená fotografia.

Vďaka rozsiahlym nákupom a darom na prelome 80. a 90. rokov dnes Zbierka fotomédií obsahuje všetky etapy fotografie na Slovensku. Výnimočne cenné sú napríklad kolekcie diel od fotografov z 19. storočia, ako Eduard Kozič či Karol Divald. Veľmi cenené sú aj fotografické súbory Sergeja Protopopova, Karola Aufrichta, Miloša Dohnányho, Viliama Malíka, Štefana Tamáša, Karola Plicku a Ireny Blühovej. Zastúpená je aj generácia autorov zo 60. rokov, ako Karol Kállay, Ladislav Bielik, Tibor Honty, Anton Štubňa, Ladislav Borodáč. Rozsiahlou a cennou súčasťou zbierky sú i diela Martina Martinčeka, ktorý svoje fotografie daroval galérii v roku 2002.

V súvislosti s výstavou *Stratený čas?* sa zbierka rozšírila aj o predstaviteľov dokumentárnej fotografie z obdobia 70. a 80. rokov. Išlo o diela Juraja Bartoša, Stana Pekára, Antona Podstranského, Jozefa Ondzika, Mira Pokorného, Tibora Huszára, Ľuba Stacha a ďalších. Z tzv. slovenskej novej vlny Zbierka fotomédií obsahuje diela Tona Stana, Mira Švolíka, Ruda Prekopa a Petra Župníka. Mladší autori, ako Robo Kočan či Martin Kollar, sú v zbierke zastúpení len okrajovo.

Osobitnú kategóriu v Zbierke fotomédií tvoria diela umelcov, ktorí využívali fotografické médium len okrajovo. Tieto diela sú rozdelené[15] medzi Zbierku fotomédií a Zbierku iných médií. V Zbierke fotomédií sú napríklad diela Júliusa Kollera, Vladimíra Kordoša, Dezidera Tótha a Rudolfa Filu.

Najvýznamnejšie akvizície Zbierky fotomédií:

- 1968, Dar fotografií od francúzskeho fotografa slovenského pôvodu Françoisa Kollara.
- 1985, Nákup fotografií z medzivojnového obdobia od slovenskej sociálnej fotografky Ireny Blühovej.
- 1994, Nákup súboru fotografií rôznych autorov z rokov 1850 – 1985, od historika a zberateľa slovenskej fotografie Ľudovíta Hlaváča za symbolickú cenu.
- 1999, Nákup veľkého súboru svetlotlačových pohľadníc slovenského fotografa Pavla Socháňa z prelomu 19. a 20. storočia.
- 2002, Dar veľkej časti fotografického diela Martina Martinčeka zo 60. a zač. 70. rokov 20. storočia.
- 2004 a 2009, Nákupy diel slovenského fotografa Tibora Hontyho z 50. a 60. rokov 20. storočia.
- 2004, Dar súboru dokumentárnych fotografií zo Slovenska od českého fotografa Jindřicha Štreita zo začiatku 90. rokov 20. storočia.

---

[13] Lucia Almášiová, Vývoj zbierky fotografie SNG v Bratislave v rokoch 1960 – 1989, Ročenka SNG v Bratislave, 2009

[14] Zbierka fotomédií, online: http://2011.sng.sk/sk/uvod/zbierky/fotomedia

[15] Tamtiež

Ego, Štyria slovenskí fotografi

26.9.1991 – 10.11.1991
Kurátor výstavy: Václav Macek,
SNG Bratislava, 1. poschodie

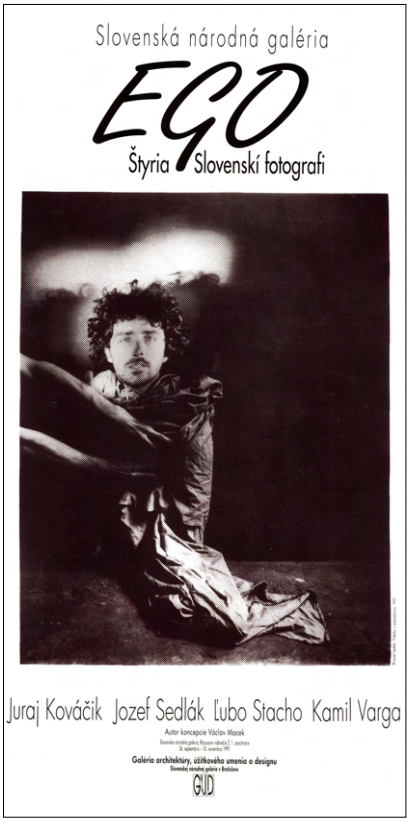

028: Pozvánka na výstavu EGO, Štyria slovenskí fotografi, 1991

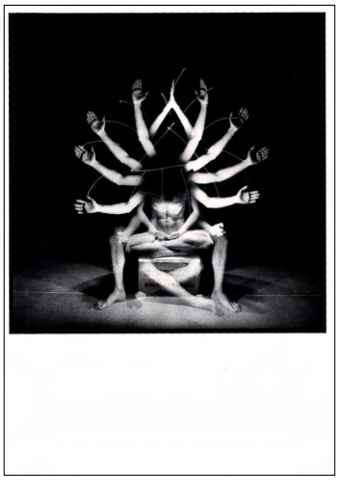

029: Pohľadnica k výstave EGO, Štyria slovenskí fotografi, snímok Kamil Varga z cyklu Jesenná psychoterapia a iné skúsenosti, 1991

Výstava štyroch slovenskách fotografov, Jozefa Sedláka, Juraja Kováčika, Kamila Vargu a Ľuba Stacha bola prvou fotografickou výstavou na pôde SNG po vyše dvoch desaťročiach, prvou po páde komunistického režimu. Pred týmto obdobím sa v Slovenskej národnej galérii konalo iba zopár fotografických výstav. Ego, štyria slovenskí fotografi bola výstavou s novou koncepciou, kde kurátor Václav Macek nepredstavuje iba tvorbu jednotlivca, ale predkladá súbor štyroch slovenských autorov z vtedajšej mladej generácie fotografov. Voľba témy ego je snaha autorov o vyjadrenie svojej vlastnej identity pomocou fotografických prostriedkov. V tvorbe Sedláka, Kovačíka, Vargu a Stacha nerezonovalo iba zobrazovanie vnútorných stavov duše a podvedomia, ale objavovali sa tu aj konceptuálne a dokumentárne snímky. Na vystavovaných fotografiách mohli návštevníci vidieť poprepletané končatiny, údy mužských tiel, výkriky, chrupy, kura na tanieri a iné výjavy.

„V inscenovanej fotografii sa vykryštalizoval jav, ktorý je príznakom nových prístupov. Od vízií, magických príbehov a situácii prechádzajú autori k sebaspytovaniu, sebareflexii. Namiesto fantazijnej hravej radosti do popredia vystupuje jeho fantázijno-hlbinné skúmanie. Od intuitívnej, ničím neobmedzenej hry dospievajú k reflexii, vyzdvihujú problém zmysluplnosti, vnárajúc otázky o vlastnej identite[16]". Týmito slovami charakterizoval kurátor výstavy Václav Macek smerovanie slovenskej inscenovanej fotografie 90. rokov.

Juraj Kovačík sa narodil v roku 1964 v Hlohovci. Je fotograf, publicista, kníhkupec a finančný analytik. V dobe výstavy bol študentom fotografie na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. V súčastnosti žije a pracuje v Bratislave a Smrečanoch. Na snímkach výstavy *EGO* uňho dominoval magický realizmus a meditatívny prístup. Pre jeho snímky boli charakteristické torzá tiel, prvky pripomínajúce obrazové ilustrácie básní.

Jozef Sedlák je bratislavský fotograf narodený v roku 1958. Vyštudoval fotografiu na pražskej FAMU. Venuje sa sociálnemu dokumentu a zaznamenávaniu života ľudí, ktorí boli režimom pred rokom 1989 odsunutí na okraj spoločnosti. Pracuje s dokumentárnou aj výtvarnou fotografiou. V súčastnosti pôsobí ako docent na Katedre umeleckej komunikácie UCM v Trnave[17]. Na výstave *EGO* boli prezentované snímky z jeho rozsiahlého cyklu – Príbehy z podvedomia. Sústredil sa na snímanie tela a tváre pomocou fotografických postupov akými sú napríklad dvojexpozícia a luminografia.

Kamil Varga (1962) je predstaviteľom slovenskej novej vlny. Absolvoval odbor fotografia na Filmovej a televíznej fakulte FAMU v Prahe. Od ukončenia štúdia sa venuje voľnej fotografickej tvorbe. Používal podobné fotografické postupy ako Jozef Sedlák. Vargove snímky pôsobia precízne, monumentálne a majú až dekoratívny charakter.

[16] Videoarchív SNG, Otvorenie výstavy EGO, Štyria slovesnkí fotografi

[17] Daniela Čarná, Jozef Sedlák: Vizualita je pre mňa bytostne dôležitá. Tak ako idea, online

Ako uvádza Vladimír Vorobjov, *„Kamil Varga chápe svoje fotografie ako topografický prieskum tmavých končín osobnosti[18].”* Tento spôsob práce Varga nazýva spirituálnym expresionizmom.

Ľubo Stacho (1953) vyštudoval fotografiu na Filmovej a televíznej fakulte AMU v Prahe. Pracoval ako projektant, fotograf Zväzu slovenských architektov, bol metodikom a dramaturgom fotografickej galérie. V roku 1990 založil štúdium fotografie na VŠVU v Bratislave, kde na Katedre fotografie vedie ateliér Laboratórium fotografie. Stachove snímky na výstave EGO vychádzajú z fotografického dokumentu, kde opisne zaznamenával postavy, tiene a predmety v ktorých objavuje skryté obsahy a mnohovýznamnosti. Používa formu diptychov so sprievodnými textami. Stacho sa dlhé roky intenzívne venoval sebaanalíze. Na rozdiel od Sedláka a Vargu, Stacho využíva najmä dokumentárne zábery s metaforickým obsahom.

Na výstave bolo vystavených 132 fotografií a inštalácia výstavy vychádzala z princípu zvýrazenia rozdielov každého z autorov. Oproti sebe boli inštalované rozsiahle cykly Sedláka a Vargu. Diela Stachu boli zavesené medzi nimi, čo pôsobilo ako isté spojivo. Tvorba Kovačíka bola na paneloch umiestnených v strede priestoru výstavy. Fotografie Kamila Vargu neboli zarovnané horizontálne, ale bolo umiestnené v rôznej výške, aby vytvárali pocit rytmu ľudského srdca, či prístroja EKG.

Alexander Sotník vo svojej krátkej recenzii na výstavu uviedol: *„divák si ani neuvedomí, kde je hranica medzi fotozáznamom skutočnosti a jeho umeleckým tvarom. Akoby sa vystavované fotografie bránili akejkoľvek konfrontácii s falošnou predstavou ideálna[19]”*.

Výstava *EGO, štyria slovenskí fotografi* bola istou správou o podobe človeka z prelomu 80. a 90. rokov minulého storočia. Bola prelomovou a prvou fotografickou výstavou po dlhých desaťročiach obdobia komunizmu, kedy sa fotografické umenie nepovažovalo za hodné vystavovania v prestížnych galériach. Pár dní po otvorení tejto výstavy sa sprístupnili aj výbery z diel dvoch svetových fotografov, manželov Helmuta Newtona a Alice Springs, ktorí sa osobne zúčastnili aj výstavy *Ego*.

„Boli sme udivení a prekvapení výstavou mladých slovenských fotografov Ego. Myslím si, že je tu doslova nové oko, nové videnie, nový pohľad. Preto je dôležité, aby toto vyšlo z vašej krajiny, aby to ľudia videli aj v iných mestách.[20]” V tejto súvislosti treba dodať, že nové videnie slovenských fotografov súviselo s potrebou sebareflexie, introspekcie, analýzy, a schyzofrenickou spoločenskou klímou 80. rokov.

030: Vernisáž výstavy Ego, Archív SNG, 1991

031: Vernisáž výstavy Ego, Archív SNG, 1991

032: Vernisáž výstavy Ego, Archív SNG, 1991

033: Vernisáž výstavy Ego, Archív SNG, 1991

[18] Vladimír Vorobjov, EGO čiže štyria slovenskí fotografi, Kultúrny život 44, 29.10.1991

[19] Alexander Sotník, Simultánnosť videnia a cítenia, Slovenský národ, 16.10.1991

[20] Zuzana Jarošová, Pristihnúť život inflagranti, Literárny týždenník, 25.10.1991

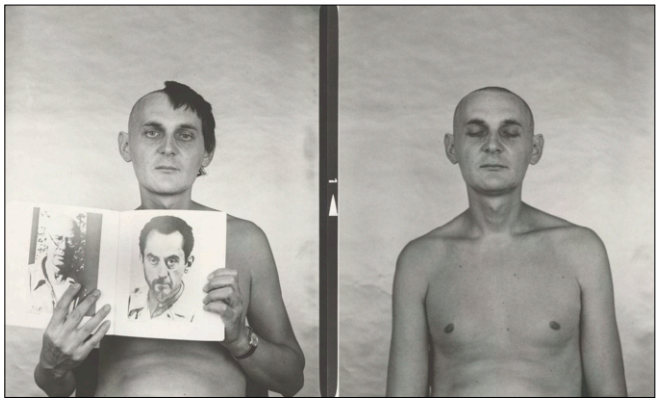

034: Ľubo Stacho, Pocta Man Rayovi, 1989

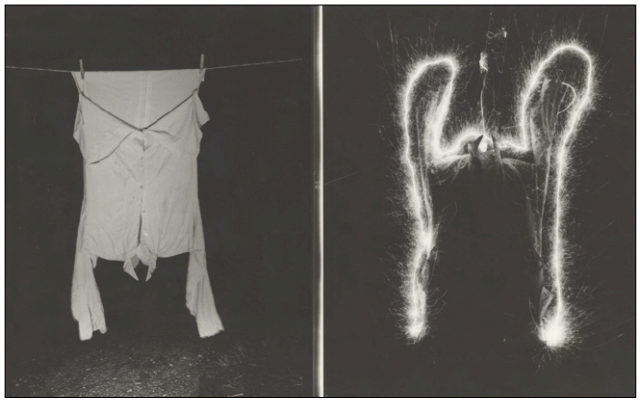

035: Ľubo Stacho, Matka mi povedala, že moje depresie prestanú, 1991

036: Kamil Varga, z cyklu Nová topografia, 1991

037: Kamil Varga, z cyklu Jesenná psychoterapia a iné skúsenosti, 1989

038: Kamil Varga, z cyklu Paraportréty, 1990

039: Juraj Kováčik, Bez názvu, 1988

040: Juraj Kováčik, Bez názvu, 1988

041: Juraj Kováčik, Bez názvu, 1990

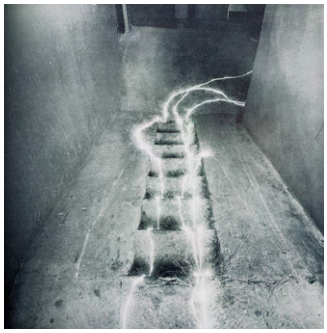

042: Jozef Sedlák, Príbehy z podvedomia, 1991

043: Jozef Sedlák, Projekt o svetle. 1988

044: Jozef Sedlák, Projekt o svetle. 1988

Helmut Newton, Alice Springs

2.10.1991 – 3.11.1991
SNG Bratislava

Výstavu svetoznámeho módneho fotografa Helmuta Newtona a jeho manželky Alice Springs zorganizovalo Ministerstvo kultúry SR, Európsky dom fotografie v Paríži a Francúzsky inštitút v Bratislave v rámci Mesiaca fotografie 1991. Výstava vzbudzovala počas festivalu najväčšiu pozornosť. Manželská dvojica Helmut Newton (1920 – 2004) a Alice Springs (1923 – 2021) sa jej osobne zúčastnili.

Vrámci prvého ročníka Mesiaca fotografie 1991 bola zorganizovaná séria siedmych výstav umiestnených v rôznych galériách Bratislavy, ktoré boli tematicky venované francúzskemu fotografickému umeniu. Okrem Newtona a Springs tu vystavoval tiež Georges Rousseau, Bernard Faucon, Xavier Lambourse, Yves Guillot a Denis Roch[21].

Helmut Newton sa narodil v medzivojnovom Berlíne. Od pätnástich rokov sa zaoberal fotografiou, neskôr bol zamestnancom fotoateliéru. Jeho židovský pôvod ho donútil opustiť Nemecko. Dostal sa do Austrálie, kde sa zoznámil s herečkou June Bruntelovou, s ktorou sa neskôr oženil. Manželia Newtonovci vyše dvadsať rokov cestovali po svete, až sa v roku 1958 usadili v Paríži. Toto mesto sa im zdalo ideálnym pre život, keďže sa tu veľmi kriticky a pozorne rozoberala móda a umenie. Neskôr žili v Monaku. Newton pracoval aj ako fotograf pre časopisy *Vogue*, *Stern* či *Playboy*.

Jeho manželka June si otvorila fotoateliér pod menom Alice Springs. Tvorila portréty, ktoré boli charakteristické svojim funkčným osvetlením, pokojnou kompozíciou a vecným realizmom. *„Alice Springs zachytáva nielen tváre portrétovaných, ale aj ich postavy od kolien hore. taj sa jej darí vypovedať o ľudoch čosi viacej a vtiahnuť do spolupráce na obrazovej výpovedi aj prostredie[22]”,* citujúc denník *Slovenská nedeľa.*

V rozhovore o výstave pre denník *Smena*, Alice Springs uviedla: *„Pre mňa je dôležitý prvý vnem. Najlepšie sa mi fotografuje človek, o ktorom neviem vôbec nič. Niektorým ľuďom je ťažko ukradnúť okami, ja potrebujem na dobrú fotku najmenej pol hodinu. Záleží samozrejme na tom, koho fotím. Existujú totiž kože mäkké a kože tvrdé. Niektoré sú absolútne nepreniknutelné[23].”*

Helmut Newton portrétoval známe osobnosti inak ako jeho manželka. Ako napísala Slávka Brelerová v časopise *Profil*, Alice Springs prenikala pod povrch portrétovaného, zatiaľ čo Helmut zámerne štylizoval skutočnosť, čím sa modely stávali chladné, neprípustné, čo je vidieť pri portréte Brigity Nielsenovej, ktorá pripomína skôr stroj než ľudskú bytosť. Rozdielny prístup k téme umelcov je vidieť aj pri portrétoch Charloty Ramplingovej.

Kým fotografia od Alice Springs je sugestívnym stvárnením zaujímavej a vyzretej osobnosti, Newton tú istú osobu zobrazuje ako “femme fatale”, teda príťažlivú hviezdu v prostredí luxusného hotela[24]. Helmut Newton patrí spolu s Irvingom Pennom a Richardom Avedonom k fotografom definujúcim moderný štýl módnej fotografie a reklamy. Newton tu vniesol výrazný sexuálny tón, čím sa nepochybne stal terčom kritiky a diskusie.

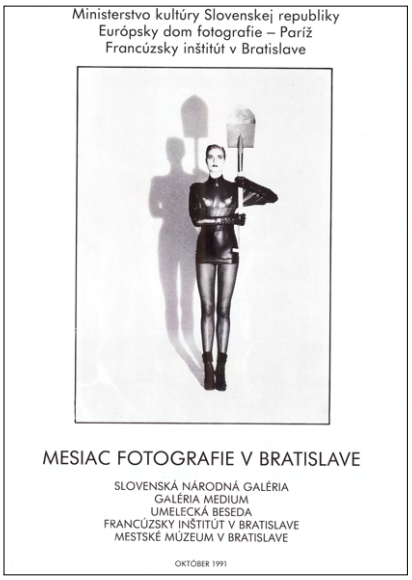

045: Plagát na Mesiac fotografie 1991, Archív SNG, 1991

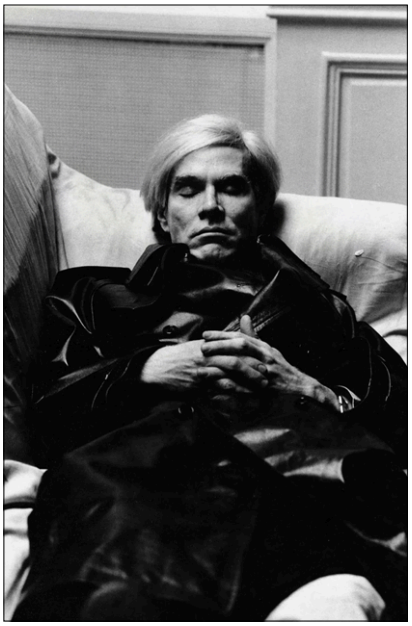
046: Helmut Newton, Andy Warhol, 1974

[21] Ľudovít Kossár, Perly francúzskej fotografie, Verejnosť, 7.10.1991

[22] Ľ.HL. Mesiac fotografie v Bratislave, Denník Slovenská nedeľa, 28.11.1991

[23] Dáša Šebanová, Mäkké a tvrdé kože, Smena, 12.10.1991

[24] Slávka Breierová, Helmut Newton & Alice springs, Profil, 1991

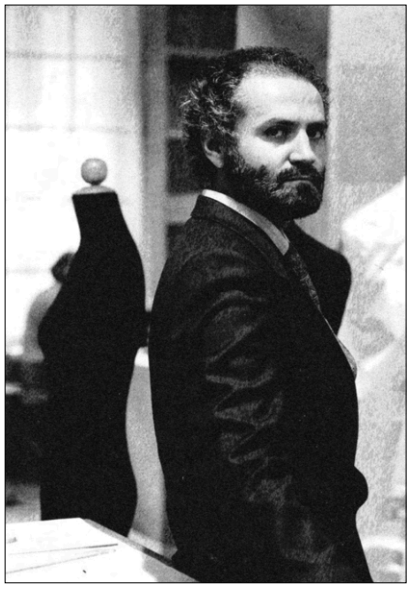

047: Alice Springs, Gianni Versace, 1985

„Veľmi sa zaujímam o pornografiu a musím povedať, že je to pre mňa asi tá najťažšia téma. A musím povedať aj to, že moja žena ma povzbudzuje v to, aby som pokračoval v tejto oblasti ďalej. Myslím si však, že dobrý vkus je vec, ktorá nepatrí tak celkom do mojej práce. O tom sa dá ale hovoriť veľmi dlho, lebo je to fascinujúca téma. Tu, vo vašej krajine, sa dajú teraz vystavovať veľmi lacné pornografické fotografie. Po čase to však ľudí bude nudiť a budú robiť to isté, čo teraz na západe. Odkedy existuje fotoaparát, prvá vec, na ktorú všetci myslia, je robiť pornografické fotografie. Netreba však zabúdať, že umenie je prostriedok k niečomu, nie cieľ, a preto je nevyhnutné zachovať si nadhľad nad vecou[25]". Takto odpovedal Helmut Newton na otázku Zuzany Jarošovej, ktorá sa ho na tlačovej konferencii k výstave opýtala, kde je krehká a často neviditeľná hranica medzi umeleckým aktom a lacnou pornografiou.

Na 44 vystavovaných Newtonových fotografiách tu bolo možné vidieť mnohé slávne osobnosti, ako Andy Warhol, Nastassia Kinski, Anita Ekberg, Jeanne Moreau, David Hockney, Leni Riefenstahl a iní. Alice Springs vystavovala 45 fotografií s nemenej známymi osobnosťami, ako Ralph Gibson, Gianni Versace či Juliette Man Ray.

049: Helmut Newton, Nastassia Kinski, 1983

HELMUT NEWTON: **Brigitte Nielsen v topánkach, Hotel Hermitage, Monte Carlo 1987**

Helmut aj Alice

Sú tam všetci. Catherine Deneuve, Mickey Rourke, Brigitte Nielsen (v topánkach), Anjelica Houston, Nastasja Kinski, Andy Warhol, Jean Moreau, Ava Gardner, modelky štúdia VOGUE, obnažený svet lesku a slávy, obnažený až na kosť geniálnymi fotografmi. **Helmut Newton** nemá rád slová „umelecký", „erotický" a „dobrý vkus". Takže s ním zbytočne budete spájať slovné spojenie „majster erotickej fotografie". Zaujíma sa aj o pornografiu, ale je to pre neho jedna z najťažších tém. Jeho žena ho v práci (nevynímajúc žiadnu tému!) maximálne podporuje. A niet sa čo čudovať. Jeho žena je totiž fotografka. **Alice Springs,** vlastným menom Jane Newton, rod. Brown, bola najprv herečkou. V roku 1946 sa zobrali a keď mal pán Newton v roku 1970 zdravotné problémy, vzala na čas do rúk fotoaparát. Viac ho už nepustila. Tak vznikli ďalšie úžasné fotografie hercov, umelcov, ľudí veľkého sveta, ale aj nežný, i keď šedivý dotyk každodennosti, smútok vo veselých očiach. **Fotografie Helmuta Newtona a Alice Springs sú vystavené na treťom poschodí v Slovenskej národnej galérii.** (dš)

048: Smena, 3.10.1991, fotografia: Helmut Newton, Brigitte Nielsen v topánkach, 1987

● V SLOVENSKEJ NÁRODNEJ GALÉRII otvorili včera popoludní jednu zo série bratislavských výstav venovaných fotografii, ktorý h garantom je Ministerstvo kultúry SR spolu s Európskym domom fotografie v Paríži a Francúzskym inštitútom v Bratislave. Výstava v SNG predstavuje dve významné osobnosti európskej fotografie – HELMUTA NEWTONA a ALICE SPRINGSOVÚ, ktorí sa osobne zúčastnili vernisáže. V prítomnosti ministra kultúry SR **Ladislava Snopka** a riaditeľky SNG **Zuzany Bartošovej** ich zachytil náš fotoreportér Pavol Mikulášek.

050: Večerník, 3.10.1991

Alice Springs a Helmut Newton na tlačovke v Bratislave — Snímky Robo Kočan

051: Výstrižok z Literárneho týždenníka, 25.10.1991

[25] Zuzana Jarošová, Pristihnúť život inflagranti, Literárny týždenník, 25.10.1991

Miro Švolík, Jedno telo, jedna duša

19.3.1992 – 10.5.1992
Kurátor výstavy: Václav Macek
SNG Bratislava

Výstavu Mira Švolíka koncepčne pripravil Václav Macek. Bolo tu prezentovaných 126 fotografií, ktoré boli prierezom zhruba desaťročnej Švolíkovej tvorby. Miro Švolík je jedným z najúspešnejších slovenských fotografov. Venuje sa predovšetkým fotografii kombinovanej s množstvom výtvarných prvkov, tiež fotomontáži. Patrí do Slovenskej novej vlny[26], spolu s Vasilom Stankom, Tonom Stanom, Kamilom Vargom, Rudom Prekopom a Petrom Župníkom.

Narodil sa v roku 1960 v Zlatých Moravciach. Vyštudoval odbor fotografia na Strednej umeleckopriemyselnej škole v Bratislave. Katedru fotografie na filmovej a televíznej fakulte Akadémie múzických umení v Prahe absolvoval v roku 1987. Od tejto doby pôsobí ako fotograf na voľnej nohe. Do roku 1992 svoje fotografie publikoval v mnohých časopisoch, ako *Revue fotofografie, Československá fotografie, ART news, European Photograpy* a iných. Získal rad významných ocenení nielen v Európe, ale i v USA a Japonsku. Medzi rokmi 2007 až 2010 bol kurátorom Galérie Bazilika v Českých Budějoviciach. V rokoch 1991 až 1997 bol členom Pražského domu fotografie a agentúry NOX v Prahe. Od roku 2009 je vedúcim Ateliéru kreatívnej fotografie na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave.[27]

Ako uvádza Jaroslav Čiliak v novinách Národná obroda, Cyklus 28 fotografi pomenovaný *Môj život človeka* (1987) patril medzi najvýraznejšie. Príbeh života tu Švolík obohacoval o metaforické a snové pohybové zábery. Po technickej stránke šlo o fotomontáž. Ďalšie cykly, ako *Vývoj, ktovie kam sa len uberáš* (1989), či *Občas skúšam nadviazať kontakty s inými civilizáciami i človekom* (1990) prinášali nové prvky naznačujúce príbeh. Švolík fotografie často dopĺňal textami, niektoré čiernobiele snímky dotváral maľbou, lepil a inak formoval. Výrazným dielom výstavy boli aj *Človečie skladačky*, čiernobiele aj farebné výjavy poskladané na veľkých plochách dlažby, z postáv jeho priateľov a známych[28]. Výber fotografií Václav Macek koncipoval skôr výkladovo, teda aby bolo zrejmé, ako sa jednotlivé Švolíkove motívy premieňali v rozlohe viacerých rokov.

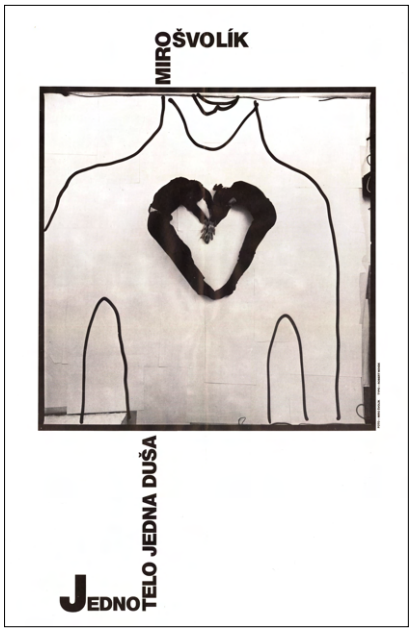

052: Pozvánka na výstavu Jedno telo, jedna duša, Archív SNG, 1992

053: Vernisáž výstavy Jedno telo jedna duša, Archív SNG, 1991

054: Vernisáž výstavy Jedno telo jedna duša, Archív SNG, 1991

055: Vernisáž výstavy Jedno telo jedna duša, Archív SNG, 1991

[26] Slovenská nová vlna je pojem využívaný pre autorské filmy slovenských scenáristov a režisérov debutujúcich v druhej polovici 60. rokov 20. storočia. Ide o umelecky najvýznamnejšie desaťročie v histórii slovenskej kinematografie.

[27] Miro Švolík, Wikipédia, online

[28] Marta Stachová, Z každého rožka (fotografie) troška, Kultúrny život, Bratislava, 7.5.1992

Pozoruhodné posolstvo fotografií Mira Švolíka

Jedno telo, jedna duša

Nie je ľahké charakterizovať, či dokonca presne definovať druh fotografického prejavu Mira Švolíka, ktorého výstavu s názvom **Jedno telo, jedna duša** po tieto dni inštalovali v SNG. Z hľadiska najbežnejšej fotografickej tvorby – či skôr fotografovania – ide nepochybne o snímky – obrazy veľmi zvláštne, osobité a po stránke realizácie často pre laika až záhadné. Nechcem túto stránku bagatelizovať, fotografovia vedia o jej dôležitosti, ale nazdávam sa, že hlavné špecifikum Švolíkovho diela je v obsahovosti, v etickо-filozofickej orientácii autorovho estetického zámeru, ktorý sa vymyká akémukoľvek bežnému fotografickému stereotypu. A to je dnes o ňom známe nielen u nás, ale aj vo svete.

Už v roku 1985 na výstave fotografií absolventov pražskej FAMU v Brne v šírke rôznorodosti štýlotvorných tendencií (zahŕňala diela dvoch či troch generácií) zaujali fotografie vtedy ešte celkom čerstvých absolventov. Bolo hneď jasné, že sa medzi nimi nachádzajú silné tvorivé osobnosti. Potešilo, že medzi nimi boli aj niekoľkí Slováci (Miro Švolík, Tóno Stano alebo Vasil Stanko). Ich fotografie sa vyznačovali vysokou až excentrickou mierou štylizácie, priniesli do výtvarnej siene expresívne, ba až šokujúce témy. Šlo predovšetkým o prostriedky autoreflexívneho hľadania svojho miesta vo svete. Nápady týchto vtedy ani nie tridsaťročných autorov boli založené na nekonvenčnosti a vtipe nepreložiteľnom do slov.

Ide teda o priamočiaru súvislosť s pozoruhodným posolstvom dnešnej aj rozsahom pomerne veľkej výstavy Mira Švolíka. Popri jeho nespornom výtvarnom nadaní prezrádza jeho tvorba aj podiel mimoriadne kvalifikovaného teoretického a praktického vzdelania, ktoré absolventom poskytli pedagógovia FAMU pod vedením profesora Jana Šmoka. Tu sa však žiada pripomenúť i nezastupiteľné pražské kultúrne ovzdušie, pravidelné tvorivé kontakty s výtvarníkmi, hudobníkmi a pod. Miro Švolík sa pravidelne zúčastňoval na rôznych výstavných akciách, pražské publikum však vzrušila predovšetkým povestná výstava vo Fotocheme v roku 1984.

Švolíkovu tvorivú cestu rozhodne neurčujú iba naznačené predpoklady a poznatky. Svoj dnešný profil fotografa s jeho v mnohých smeroch ojedinelými črtami musel budovať vytrvalou a húževnatou prácou, ale predovšetkým až spaľujúcou vášňou. Odsunul problém „fotografia umenia“ a začal sa zaoberať otázkami fotografického spôsobu zložitých filozofických kontemplácií, ktoré sa začínali otázkami zmyslu umenia v živote a života ako takého vôbec. Švolík začal postupne formulovať svoj vzťah k pojmu do vzrušujúcich etud fotografického vedenia, kde nechýba metafora, symbolika a predovšetkým znak. Miestami narába aj s grafickou strohosťou čiernej a bielej plochy.

Na výstave cítime už zrelý osobitý autorský rukopis, v ktorom sa premieta množstvo podnetov, ba v mnohých sa odvíjajú aj snové predstavy, ktoré akoby divákovi premietal v uzavretých celkoch. V každom prípade treba spomenúť cyklus 28 fotografií, ktorý uvádza snímka **Môj život človeka** (vznikol v rokoch 1985–1987), kde príbeh života obohacujú metaforické až snové pohybové štúdie, ktorým nechýba ani originálny humor a istá tragikomickosť. Po technickej stránke ide o fotomontáž, či skôr o technické kompozície. Švolík dej fázuje osobitým spôsobom, čím vyjadruje dynamiku a vášeň pre zrýchľujúci sa pohyb končiaceho sa tisícročia.

Aj ďalšie cykly tohto autora (**Výstroj, ktovie kam sa len uberáš**, 1989, a **Občas skúšam nadviazať kontakty s inými civilizáciami i človekom**, 1990) prinášajú nové prvky naznačujúce príbehový charakter. Svoje nesporne tvorivé i technické kvality preukazuje Miro Švolík aj vo farebnej fotografii a na niektorých čierno-bielych fotografiách, kde niektoré objekty vhodne a uvážlivo dotvára maľbou.

Výstava Miroslava Švolíka obohacuje naše videnie i myslenie, stala sa pre svoju nekonvenčnosť príťažlivou najmä pre mladú generáciu. Zásluhu na tom okrem samotného autora majú aj pracovníci Galérie architektúry, úžitkového umenia a designu SNG (V. Macek, B. Felová a Viliam Rakovický). Ostáva si len želať, aby sme sa s takýmito kvalitne pripravenými fotografickými výstavami stretávali častejšie.

JAROSLAV ČILJAK

056: Výstrižok z novín Národná obroda, 6.5.1992

057: Miro Švolík, Na pole!, 1989

058: Miro Švolík, A vybral som sa do sveta, z cyklu Môj život človeka, 1987

O výstave Mira Švolíka Jedno telo, jedna duša

Sny rozprávkara

Prečo by nemohol byť i umelecký fotograf rozprávačom, epikom života? Hľadačom pravdy o ňom, ale i o ostrovčeku vlastnej duše, o pevnine v nás ľuďoch... Tvorcom, ktorý s pôvabom stupňuje príbeh a vedie ho k bizarnému vyvrcholeniu. Obraz je potom sekvenciou „vystrihnutou“ z rozsiahlejšieho celku a až po doplnení jeho skladobnosti vyjavuje svoj súhrnný zmysel. To je však len jeden z prístupov Mira Švolíka (1960) k fotografii. K fotografii inscenovanej, ktorej možnosti už v uplynulých desaťročiach naznačil americký fotograf slovenského pôvodu Duane Michals. Ideálnejšie podmienky i kultúrna atmosféra veľkomesta pripútali Mira Švolíka, podobne ako jeho rovesníkov Tona Stana či Kamila Vargu, k Prahe.

Ako chápať názov výstavy Jedno telo, jedna duša, ktorá práve prebieha v Slovenskej národnej galérii v Bratislave? Švolík na výstave o. i. podrobuje analýze vzťah muža a ženy. Nereflektuje ho však so zmyselnou pikantnosťou a biologicky odviazane, ale skôr rozmarne a hravo. Vzťah – spor muža a ženy – rieši ako zjednocovanie protikladov; duša a telo vo Švolíkovom videní sa prestupujú a spájajú na duchovnom princípe. To napokon platí o jeho tvorbe i širšie.

Ďalším územím, ktoré sa autor usiluje „dobyť“ fotoaparátom a podať o ňom správy, je priestor jeho vnútra. Fikcia seba samého. Neobnažuje sa však psychoanalyticky, ale akýmsi príbehovým spôsobom (cyklus Môj život človeka, 1987). Nechýbajú v ňom ani rozprávkové paratrázy na deje a hrdinov, ani cestovateľské motívy mimo reálny čas, avšak v existujúcom geografickom priestore. Pri tvorbe modely zámerne inscenuje. Hrá sa v asambláži a kolážach – vystrihuje, nalepuje a kreslí v pozitívoch, opakuje figuratívne prvky, zábery umocňuje textami. Fotografický názor tohto autora ako živiny podnecujú tradície lyrizovanej prózy, poetizmus, ponášky insitnosti i karnevalizmu...

Oku Mira Švolíka našepkáva nápady fantázia i vtip. Niektoré snímky akoby vyvolal vo „vývojke“ irónie. Režíruje si absurdné situácie premietajúce sa do malých ľudských zázrakov, zvečňuje odveké motívy behu i vzlietnutí. Nie výšok a pádov. V takomto svete si kraľuje tento mladý fotograf. Na hranici skutočnosti, jednou nohou v irealite, v sne, v rozprávke... Nič ľudské, ani to najobyčajnejšie, mu nie je cudzie.

EMIL BABÍN

059: Výstrižok z novín Pravda, 14.5.1992

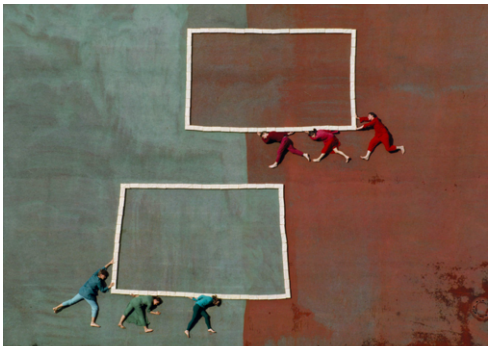

060: Miro Švolík, Zahraničný obchod, 1987

William Klein

2.11.1994 – 4.12.1994
Kurátor výstavy: Vladimír Birgus
SNG Bratislava

Výstava Williama Kleina sa konala vrámci Mesiaca fotografie 1994. Kým prvý ročník Mesiaca fotografie v roku 1991 vznikal v úzkej spolupráci s Francúzskym kultúrnym inštitútom, nasledujúce ročníky už poskytovali dômyselne koncipovaný priestor pre širokú spoluprácu domácej aj svetovej fotografickej scény. Ako o Mesiaci fotografie 1994 napísala Zuzana Jarošová v *Literárnom týždenníku:„Spiritus movens celého podujatia Václav Macek v spolupráci s riaditeľkou Nadácie Fotofo Juditou Csáderovou aj v týchto dňoch skomponovali širokospektrálne podujatie, dokumentujúce širokú škálu tvorivých metód a postupov súčasných fotografov, od reportážnej, faktografickej fotografie cez experimentálnu, štylizovanú, inscenovanú fotografiu.*[29]*”*

Napriek tomu, že sa William Klein na vernisáži svojej bratislavskej výstavy na poslednú chvíľu nemohol zúčastniť, výstava zožala mnoho pozornosti. Boli tu prezentované všetky zásadné Kleinove diela od 50. rokov. Výber fotografií inštalovaný v SNG pozostával zo 120 čiernobielych a 20 farebných snímkov. Vernisáž tejto výstavy mala svoj mimoriadny spoločenský význam, pretože na nej vystúpil aj riaditeľ Francúzskeho inštitútu v Bratislave Jacques Defert, ktorý ju spolu s kurátorom výstavy Vladimírom Birgusom aj slávnostne otvoril.

William Klein sa narodil v New Yorku v roku 1928. Po vojenskej službe v americkej armáde v Nemecku sa usadil v Paríži. S fotografickou tvorbou začal po návšteve svojho rodného mesta New Yorku, po rokoch odlúčenia, keď toto veľkomesto začal vnímať iným pohľadom. Všímal si predovšetkým jeho nepokoj. Snažil sa zachytávať kontrastnú stránku života vo veľkomeste a hľadal skryté významy a symboliku. William Klein sám hovorieval, že ho ovplyvnili bulvárne noviny, všímajúce si práve takúto tvár mesta. Snímky New Yorku zhrnul do knihy *Život je dobrý a dobrý pre vás v New Yorku*. *„Klein ukázal New York ako miesto, ktoré nenávidel i miloval, ako mesto plné brutality, nervozity, náhlenia, bláznovstva a groteskností, ale tiež ako kypriacu svetovú metropolu. Vrhal sa doprostred davu, fotografoval ľudí z bezprostrednej blízkosti, vytváral explozívne zábery, pri ktorých má divák dojem, že stojí v epicentre diania”,* napísal o Kleinovi v katalógu výstavy kurátor výstavy Vladimír Birgus.

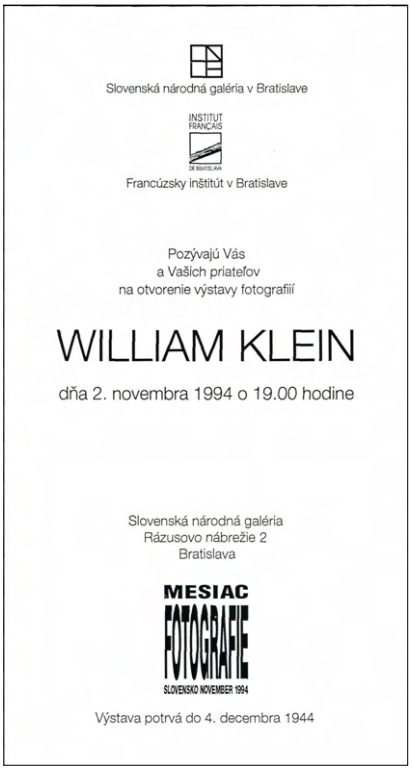

061: Pozvánka na otvorenie výstavy William Klein

062: Vernisáž výstavy William Klein, Archív SNG, 1994

063: Vernisáž výstavy William Klein, Archív SNG, 1994

064: Vernisáž výstavy William Klein, Archív SNG, 1994

065: Vernisáž výstavy William Klein, Archív SNG, 1994

[29] Zuzana Jarošová, Fotografia ako rozprava o svete, Literárny týždenník, 25.11.1994

066: William Klein, Zbraň 1, New York, 1954

068: William Klein, Evelyn, Nina, Isabela a zrkadlo, 1959

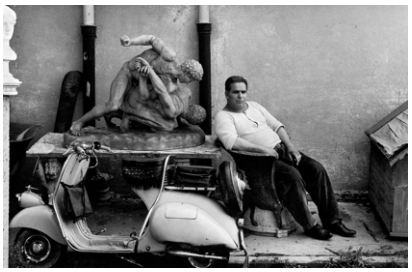

069: William Klein, Strážnik, Rím, 1956

071: William Klein, Spartakiáda, Moskva, 1959

Knihu o New Yorku zo začiatku nik nechcel vydať, no nakoniec vyšla v Paríži v roku 1956. Kniha zožala veľký úspech a Klein sa stal slávnym. Neskôr publikoval aj ďalšie knihy: o Ríme, Moskve a Tokiu. Na výstave boli tiež prezentované cykly *Muž a žena* a *Barakel*.

Klein radikálne zmenil štýl vtedajšej módnej fotografie. V inscenovaných záberoch z módnych ateliérov využíval skúsenosti nielen zo štúdia maliarstva u Fernanda Legéra, ale i z tvorby divadelného kostýmu. V jeho dielach bolo možné pozorovať aj vplyv Bauhausu či Mondrianovho neoplasticizmu[30]. Okrem fotografie módy, čo považoval za svoju obživu, zaznamenával aj ľudí zblízka, pohreby, futbal a podobne. Neskôr začal spolupracovať s režisérmi a začal tvoriť hraný film.[31]

Včera sa začal IV. ročník Mesiaca fotografie

BRATISLAVA (SME - pet) - Vernisážou *retrospektívnej výstavy francúzskeho fotografa* **Williama Kleina** *(na obrázku je ukážka z jeho tvorby)* v Slovenskej národnej galérii v Bratislave sa včera oficiálne začal IV. ročník Mesiaca fotografie, ktorú organizačne pripravila nadácia FOTOFO na čele s prezidentkou J. Csáderovou. Ako spomenul hlavný komisár Mesiaca fotografie V. Macek, z celkových štyridsatich výstav (z ktorých väčšina bola otvorená už uplynulý týždeň) je deväť mimo Bratislavy - Košice, Trnava, Lučenec, B. Štiavnica, Poprad - čím sa potvrdzuje snaha rozptýliť prehliadku aj do menších miest na Slovensku. Povedľa spomenutého W. Kleina k najväčším ťahákom IV. ročníka patrí japonský fotograf **E. Hosoe** (Galéria mesta Bratislavy - Pálffyho pálac), americká fotografka **Sally Mann** (Bibiana - Medzinárodný dom umenia pre deti v Bratislave) a **World Press Photo** - prehliadka svetovej novinárskej fotografie (Galéria J. Jakobyho v Košiciach).

067: Výstrižok z novín SME, 3.11.1994

Fotograf veľkomesta

EMIL BORČIN

VÝSTAVA/ William Klein v Slovenskej národnej galérii v Bratislave

Rok pro Francúzovi Henrim Cartierovi-Bressonovi a Sebastiaovi Salgadovi, Brazílčanovi žijúcom vo Francúzsku, vystavuje v Bratislave ďalší veľký svetový fotograf William Klein, mimochodom Američan tiež žijúci v Paríži. Je len málo autorov, ktorí po druhej svetovej vojne tak výrazne ovplyvnili fotografickú tvorbu ako tento umelec. Pritom nemá školenie v tomto odbore, ale vyšiel zo štúdia výtvarného umenia u Fernanda Légera.

William Klein (1928) je rodák z New Yorku. Po službe v americkej okupačnej armáde v Nemecku sa usadil v Paríži. Začiatkom päťdesiatych rokov začal robiť dekoratívne fotogramy. K ozajstnej fotografickej tvorbe sa dostal až počas návštevy svojho rodného mesta. Po viacerých rokoch odlúčenia akoby uvidel New York inými očami. Všímal si predovšetkým jeho vnútorný i vonkajší nepokoj, kontrastnú, expresívnu až brutálnu tvár veľkomestského života, v jeho výjavoch hľadal skrytú symboliku a viacvýznamovosť. Tomu podriadil aj formálnu stránku svojej tvorby: protikladnosť motívov, pohybovú neostrosť, netradičnú kompozíciu, výrezy a podobne. Jeho fotografie vyžarujú silný emotívny náboj. Sám hovoril, že ho výrazne ovplyvnili dobové bulvárne noviny, všímajúce si práve takúto tvár mesta a jeho ľudí. Je to osobitá, takpovediac anticartierovsko-bressonovská interpretácia sveta: proti objektivite popisu stavia subjektivizáciu dokumentu o svete.

Fotografie amerického megamesta zhrnul do knihy Život je dobrý a dobrý pre vás v New Yorku, ktorá mala zvláštny osud. V Amerike ju nechcel nikto vydať, vyšla napokon s veľkým úspechom v Paríži roku 1956 (jej americké vydanie sa očakáva až v budúcom roku). Klein sa zaraz stal slávnym, poctu mu zložili aj také osobnosti, ako bol režisér F. Fellini, ktorý ho pozval do Ríma. Tak vlastne nepriamo inšpiroval ďalšiu knihu tohto fotografa, ktorá zobrazovala taliansku metropolu. William Klein vytvoril aj obrazové knihy o Moskve a Tokiu. Stal sa typickým fotografom veľkomesta. V jeho snímkach sa v osobitej podobe stretajú tri fenomény - človek, miesto a čas. Dokázal ich zachytiť v takej symbióze, v ktorej sa črtá nezameniteľný charakter toho-ktorého mesta.

Bratislavská retrospektívna výstava Williama Kleina ponúka všetko podstatné z päťdesiatych a šesťdesiatych rokov. Fotografoval aj módu, čo považoval za živnosť, hoci ani tu nezaprel svoju originalitu a šokujúce aranžmán. V jeho hľadáčiku sú aj iné oblasti - ľudia zblízka, pohreby, futbal a podobne. Neskôr preniesol svoj záujem na dokumentárny a hraný film a vytvoril niekoľko pozoruhodných vlastných diel alebo spolupracoval s inými režisérmi. Našťastie ani vtedy fotografovať neprestal. Návštevník bratislavskej retrospektívy má možnosť vidieť tiež ukážky z jeho novšej tvorby. Pôvodne mal majster Klein prísť osobne na otvorenie svojej výstavy k nám (do hlavného mesta SR preniesli expozíciu z Prahy). Žiaľ, naliehavé povinnosti ho odvolali do Ameriky. Škoda, mohla to byť skvelá príležitosť poznať jeden z piliérov svetovej fotografie zblízka.

070: Výstrižok z novín Práca, 5.11.1994

[30] Vladimír Birgus, William Klein, Profil, 1994

[31] Emil Borčin, Fotograf veľkomesta, Práca, 5.11.1994

Karol Kállay, Fotografie

5.11.1996 – 26.1.1997
Kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
SNG Bratislava, 2. poschodie

Výstava Karola Kállaya (1926 – 2012) v SNG bola ďalšou úspešnou výstavou konanou vrámci Mesiaca fotografie pod vedením Václava Macека. Kállayova výstava sa venovala ťažiskovej polohe jeho celoživotného diela – živej fotografii, ktoré realizoval pre hlavne pre prestížne fotografické časopisy. Slovenská národná galéria už dávno nezažila taký nával návštevníkov ako v čase konania tejto výstavy[32]. Na jej otvorení sa osobne zúčastnilo mnoho známych osobností z vtedajšieho kultúrneho a politického života. Nechýbal tu ani vtedajší slovenský prezident Michal Kováč s manželkou. Ako Kállay uviedol v rozhovore pre denník *SME*, *„som novinárom, a nie výstavným fotografom. Napriek tomu som poctený možnosťou, že môžem v Slovenskej národnej galérii vystavovať svoje fotografie[33].”*

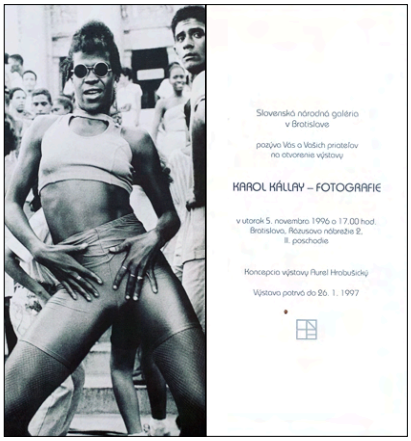

072: Pozvánka na výstavu Karol Kállay, Archív SNG, 1997

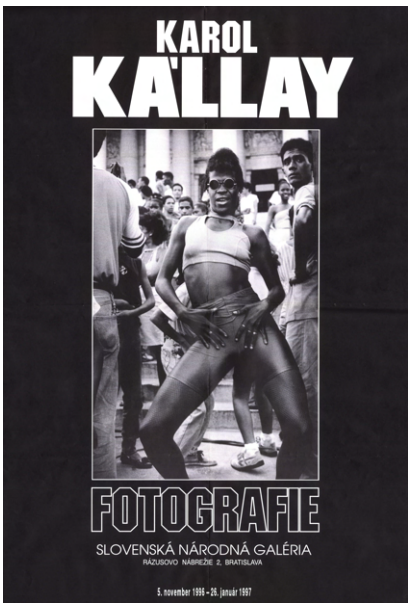

073: Plagát výstavy Karol Kállay, Archív SNG, 1996

Kállay sa narodil v Čadci v roku 1926. Začal fotografovať už počas svojho štúdia na gymnáziu v Ružomberku (1932 – 1940). Už v roku 1942 má zverejnené fotografie vo švajčiaskom časopise *Camera.* V rokoch 1944 – 1948 študoval na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. V tomto čase sa rozhodol stať fotografom. Obdivoval Roberta Franka, Henri Cartier-Bressona, Williama Kleina či Billa Brandta. Po oslobodení v roku 1945 pracoval ako reportér v časopise *Domov a svet,* neskôr v agentúre Oko v Bratislave. Medzi rokmi 1947 – 1948 pracoval ako asistent filmových štúdií v Bratislave a Prahe. V roku 1950 je fotografom na voľnej nohe a začal aktívne cestovať po svete. Móde sa začal venovať v roku 1955, keď začal fotiť pre časopis *Móda* v Bratislave, neskôr pre časopis *Saison* a *Sybille* v Berlíne a *Jardin des modes* v Paríži. V ďalších rokoch získal za svoju tvorbu mnoho prestížnych ocenení. Spomenieme napríklad Ceny UNESCA – jedna z najkrajších kníh sveta, ktoré získal knihami *Pieseň o Slovensku* a *Pieseň o SNP*.

„Charakteristika vyznačuje ľahkosť, s akou Kállay zaznamenáva okolitý svet. Ale zároveň i precíznosť, ktorou autorov talent v spojitosti s pracovitosťou udivuje. Karol Kálaj fotografuje už úctyhodných päťdesiat rokov, a to po celom svete. Ako sám rád vyznáva, je profesionálom a tým je povedané takmer všetko[34]”. Takto v katalógu charakterizoval Kállayovu tvorbu kurátor Aurel Hrabušický.

„Na svojich fotografiách som sa vždy snažil vyjadriť to, čo som naozaj videl a cítil. Videl som ľudí šťastných aj trpiacich, videl som ich lesk aj biedu. Vždy som zaujal stanovisko podľa hlasu svojho srdca, svojho úsudku, svojho cítenia a svojich mravných zásad.” píše Kállay na obale svojej knihy *Karol Kállay, Fotografie*. Táto kniha vyšla spolu výstavou v SNG. Bola vydaná vydavateľsvom Slovart a úvodný text napísal Aurel Hrabušický[35]. Zaujímavým sú autorské komentáre jednotlivých fotografických súborov, ako v knihe tak aj priamo na výstave.

Kállay do roku 1997 vydal 29 publikácií. Z toho je 9 venovaných Slovensku, kde sa reportážny štýl strieda so zábermi krajiny. Mimoriadnou výtvarne hodnotný je jeho súbor *Rehoľníčky v Jasove* (1952).

---

[32] Ladislav Volko, Obraz namiesto desaťtisíc slov, Karol Kállay v SNG, Národná obroda, 11.11.1996

[33] Ľudo Petránsky, V SNG včera otvorili výstavu Karola Kállaya – jeden z vrcholov Mesiaca fotografie, SME, 6.11.1996

[34] Katalóg k výstave Karol Kállay, Archív SNG, 1996

[35] SME, 30. 11.1996

074: Z otvorenia výstavy Karol Kállay, Archív SNG, 1996

075: Z otvorenia výstavy, Karol Kállay s prezidentom Michalom Kováčom, Archív SNG, 1996

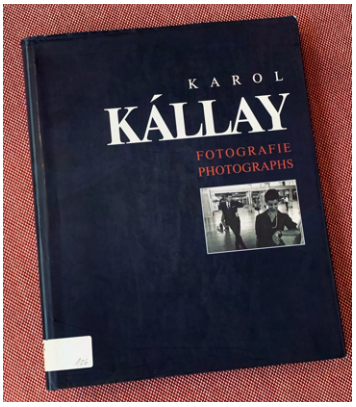

076: Publikácia Karol Kállay, Archív SNG, 1996

Bol tiež vášnivým cestovateľom. Navštívil New York, Los Angeles, Moskvu, Tokio, Mexico City, Peking, Paríž, Havanu a Rím. Svoje cesty na Západ vyvažoval cestami do bývalého Sovietskeho zväzu. Navštívil aj KĽDR, Tatarstan, Uzbekistan, Dagestan, Gruzínsko a Albánsko[36]. Z týchto ciest vzniklo mnoho fotografických publikácií. Za pozornosť stojí aj jeho reportáž pre *Geo*[37], kde reportážnym spôsobom dokumentoval Transsibirskú magistrálu.

Karol Kállay bol vnímaný hlavne ako reportér a dokumentarista, no venoval sa aj módnej fotografii, z ktorej časť bola prezentovaná aj na výstave. *„Mám za sebou okolo štyristo módnych fotografií a bol som rád, že v časoch, keď som sa ešte módnej fotografii venoval, sa na jednu tému – šaty a pekné ženy – ešte dalo kadečo vymýšľať."* Povedal Karol Kállay na vernisáži[38].

Bolo tu prezentovaných 222 fotografií, farebných i čiernobielych, rozdelených v šiestich kójach. Prvá kója bola venovaná dokumentárnym a krajinárskym fotografiám zo slovenska. Kója číslo dva obsahovala fotografie z Kállayových ciest po Taliansku, Albánsku a Grécku. Tretia kója obsahovala fotografie zo svetových metropol, ako Mexico City, Peking, Los Angeles a Tokio. V ďalšej kóji boli umiestnené fotografie z Kállayovych reportáží *Červený faraón, Ďaleká je cesta do Nachodky, Zemetrasenia v Arménsku, a Moskva je ďaleko.* V poslednej šiestej kóji boli inštalované reportáže *Sliezske blues, Výbušnina, Národ objavil sám seba, Deti odsúdené* a *Bolše vita.* Okrem šiestich kój boli fotografie umiestnené aj dlhej stene, a na východnej a západnej časti galérie. Tieto fotografie už tematicky utriedené, predstavovali prierez autorovou tvorbou.

077: Z videozáznamu Otvorenie výstavy Karol Kállay 5.11.1996, Archív SNG, 1996

[36] Tamtiež

[37] nemecký časopis GEO, Redakcia magazína GEO v Hamburgu mu udelila cenu Fotograf roka 1992

[38] Karol Kállay, vernisáž výstavy, videoarchív SNG, 1996

Kállay se dobře zná, pouze si někdy nevidí do úst

Je to sotva pár měsíců, co nakladatelství Slovart vydalo bratislavskému fotografovi Karolu Kállayovi knihu Franz Kafka a Praha, víceméně turistický suvenýr a vzpomínku pro ty, kteří se procházeli po Královské cestě s rozjitřeným vědomím, že tudy kdysi chodil On - legendární K. A už stejný nakladatelský dům vydává Kállayovi další a umělecky mnohem ambicióznější publikaci: monografii k jeho sedmdesátinám.

Jeden knižní průřez svým dílem Kállay už má: vyšel v roce 1982 v nakladatelství Osveta. Teoretik Ludovít Hlaváč jej komponoval do tematických bloků a snažil se zmapovat autorovu tvorbu v celé její šíři: od módních zakázek po volné fotografie, jež chtěly být "skutečným" výtvarným uměním (a dnes působí velmi, ale velmi dobově). Oddíly Hlaváč proložil zbytnělým textem, jímž se pokusil komplexně podchytit dílo, které se systematizaci ze své podstaty vzpírá; interpretace pak končí v únavných popisech.

Letošní monografie se těmto úskalím úspěšně vyhýbá: je tahem mezinárodně ostříleného profesionála, který ví, v čem spočívá jeho hlavní síla - v reportážní, bezprostřední fotografii, v níž dokáže zachytit gesto a "podepřít" je výtvarnou kompozicí, čímž do záběru dostane krásu i otevřenost různým výkladům. Kállay nedokumentuje subjektivně a vypjatě, nýbrž inklinuje k harmonii. Nikdy nic nevyhrocuje i proto, že na to takříkajíc nemá čas, je fotografem intenzivních prvních dojmů, jež nezřídka dokáže "zobecnit"; díky tomu sestavil osmadvacet autorských knih a publikoval fotoreportáže i ve velmi prestižních listech (Stern, GEO ad.). Zajímavé je, že přístup, kterým se zapsal do povědomí, jež nakonec přesáhlo Československo, se pravděpodobně zrodil jako z nouze ctnost: když už občan socialistického státu s přiškrcenou možností cestování vyjel "ven", musel toho během striktně vymezeného pobytu "urvat" co nejvíc. (Takhle, během sedmidenního zájezdu na olympiádu do Říma v roce 1960, vznikla kniha Italy Today, kterou Kállayovi vydala pražská Artia a jíž si začal dělat ve světě jméno.) Později Kállay ke svému fotografickému talentu připojil sociální a politickou "šikovnost". Svým řemeslem posloužil režimu (například knihami z počátku normalizace Píseň o Moskvě, Píseň o SNP, Píseň o Slovensku) a ten fotografovi zanedlouho dovolil pokračovat v praxi, s níž začal už v šedesátých letech - celé týdny a měsíce pracovat v nikoli "spřátelených" zemích. Tento rys své nátury však Kállay v textech, jimiž doprovází fotografie uspořádané tentokrát podle míst vzniku, potlačuje, respektive svoji "diplomacii" bagatelizuje, anebo vyloženě pábí. Tudíž není od věci položit vedle sebe obě monografie a některá tvrzení srovnávat. Ale nejen proto: bonvivánství autorova přístupu k faktografické stránce věci je totiž nepřístojně "celostní" - Kállayovy datace se povážlivě často rozcházejí nejen s údaji Hlaváčovými, ale i s fakty v dobrém eseji Aurela Hrabušického zařazeném do nynějšího svazku. Oddíl Slovensko Kállay ohraničuje roky 1945 až 1970, ačkoliv nejméně dvě (barevné) fotografie prokazatelně pořídil později. Scházejí jakékoliv popisky; to lze při velké toleranci chápat jako poskytnutí absolutní důvěry obrazu, nicméně pařížský oddíl je otevřen portrétem, u něhož by se vyloženě patřilo uvést, kdo na něm je (G. C. Comte). Svůj díl viny, že Kállayova bilanční publikace je sice obrazově vysoce atraktivní a profesionální, ale faktograficky nehorázně ledabylá, nese i její nakladatelský redaktor Andrej Šútovec.

JOSEF CHUCHMA

Karol Kállay: Fotografie. Texty autor, esej o Karolu Kállayovi napsal Aurel Hrabušický, překlad Martin R. Ward. Slovart, Bratislava 1996 ve spolupráci se Slovenskou národní galerií v Bratislavě. 192 stran, náklad a cena neuvedeny.

078: Výstrižok z novín MF dnes, 12.12.1996

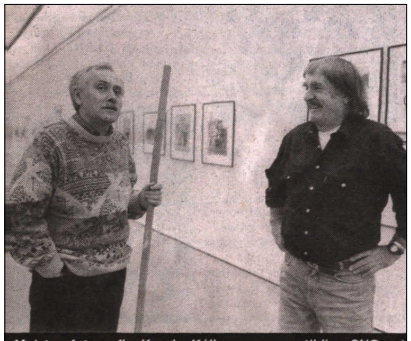

Majstra fotografie Karola Kállaya sme zastihli v SNG pri inštalácii jeho výstavy s pánom Rakovickým. V rámci Mesiaca fotografie otvoria zajtra o 17.00 v SNG výstavu, na ktorej si môžete pozrieť časť toho, čo videl pán Kállay za 50 rokov svojej úspešnej kariéry. Je známy svojimi dokumentárnymi reportážami z celého sveta. *Text a foto PETER ŠIMČISKO*

079: Výstrižok z novín Nový Čas, 4.11.1996

„Na svojich fotografiách som sa vždy snažil vyjadriť to, čo som naozaj videl a cítil. Videl som ľudí šťastných aj trpiacich, videl som ich lesk aj biedu. Vždy som zaujal stanovisko podľa hlasu svojho srdca, svojho úsudku, svojho cítenia a svojich mravných zásad," píše na prebale svojej najnovšej knihy fotografií Karol Kállay (1926). Kniha, ktorá vyšla vo vydavateľstve Slovart (úvodná štúdia pochádza od A. Hrabušického) a rekapituluje tvorbu jedného z najvýznamnejších slovenských fotografov, vychádza súčasne s Kállayovou retrospektívou v Slovenskej národnej galérii v Bratislave, ktorá potrvá do 26. januára 1997.

080: Výstrižok z novín Sme, 30.11.1996

081: Karol Kállay, New York, 1965

082: Karol Kállay, Gruzínsko, 1984

083: Karol Kállay, Taliansko, 1960

084: Karol Kállay, Los Angeles, 1982

085: Karol Kállay, Transibírska magistrála, 1979

Annie Leibovitz

8.11.1997 – 4.1.1998
Koordinátor projektu: Aurel Hrabušický
SNG Bratislava, premostenie, 4. poschodie

086: Pozvánka na otvorenie výstavy Annie Leibovitz, Archív SNG, 1997

087: Otvorenie výstavy Annie Leibovitz, Archív SNG, 1997

088: Otvorenie výstavy Annie Leibovitz, Anna Mičúchová, Archív SNG, 1997

Siedmy ročník Mesiaca fotografie priniesol 37 samostatných výstav. Okrem predstavenia tvorby fotografov strednej a východnej Európy a Českej fotografie 90. rokov sa Václav Macek zameral na predstavenie významných osobností svetovej fotografickej tvorby. Výstava Annie Leibovitz spolu s osobnou účasťou autorky, bola nepochybne najväčším úspechom vtedajšieho ročníka. Retrospektívna výstava 170 fotografií usporiadala SNG v spolupráci s Medzinárodným centrom fotografie v New Yorku a nadáciou FOTOFO. Vystavované diela boli hutným výberom z fotografickej tvorby, a to od začiatkov jej fotografickej kariéry v roku 1970, až po rok výstavy (1997).

Retrospektívna výstava sa konala na štvrtom poschodí premostenia v SNG. Počas vernisáže dotvárala atmosféru reprodukovaná hudba kapely Rolling Stones. Ako je uvedené v denníku *Slovenská republika*, Annie Leibovitz strávila celú sobotu – v deň vernisáže, v priestoroch SNG. Celé hodiny znovu premiestňovala a aranžovala svoje fotografické práce[39].

Annie Leibovitz[40] sa narodila v roku 1949 vo Watebury v Connecticute do židovskej rodiny. Svoje prvé fotografie vyhotovila na Filipínach, kam bol poslaný jej otec, ktorý bol dôstojníkom amerického letectva. Už počas štúdia na strednej škole sa začala zaujímať o rôzne druhy umenia. Absolvovala maliarstvo v San Francisco Art Institute. Svoj prvý úspech zožala v roku 1970 keď za 25 dolárov predala časopisu *Rolling Stone* jednu svoju fotografiu. Americký spevák Mick Jagger, ktorý Leibovitz pozval na turné svojej kapely Rolling Stones v roku 1975 ako ich hlavnú fotografku sa vyjadril, že Annie Leibovitz je perfekcionalistkou, ktorá vedela svoj model dokonale umučiť. *„Znie to neuveriteľne, ale často sme mali pocit, že sme bábkami v jej rukách, ktorými manipulovala tak, ako chcela ona. Keď sa nás nasýtila, tak sa počas koncertov venovala obecenstvu. Musel som však priznať, že jej fotografie boli naozaj skvelé[41]"*. Medzi rokmi 1989 a 2004 bola v partnerskom zväzku so Susan Sontag, spisovateľkou, umeleckou teoretičkou a fotografickou kritičkou.

Od roku 1981 začala spolupracovať s časopisom *Vanity Fair*[42], v tejto dobe začala Leibovitz opäť umelecky rásť. Vznikli emocionálne portréty Demi Moor, Michaela Jacksona, Whoopi Goldberg a ďalších hviezd. Fotografovala tiež účastníkov prezidentskej aféry Watergate. V roku 1991 vznikli pozoruhodné snímky na tému tanec – *Reč tela*. Ako Leibovitz uviedla, tanec ju od malička fascinoval, keďže jej matka bola tanečnicou a inštruktorkou[43].

Annie Leibovitz hovorieva že svet spočiatku vnímala cez okná áut, čo sa stalo východiskom pre jej tvorbu. V roku 1991 sa stala druhým žijúcim autorom a prvou ženou, ktorej práce boli vystavené v prestížnej Národnej galérii portrétov Smitshonianovho inštitútu vo Washingtone.

---

[39] František Raslavský, Nad fotoggrafiou Johna Lennona, Slovenská republika, 10.11.1997

[40] Annie Leibovitzová, Wikipédia, Online

[41] Ľudo Petránsky, Zajtrajšou vernisážou výstavy hviezdy svetového portrétu A. Leibovitzovej v SNG sa začne 7. ročník Mesiaca fotografie, Sme, 7.11.1997

[42] Popredný americký časopis komentujúci domácu scénu. Zameriava sa na literatúru, umenie, módu a politiku.

[43] Viera Budská, Svetoznáma fotografka Annie Leibovitzová v Bratislave, Fakty, 19.11.1997

V roku 1996 vydala úspešnú knihu o olympijských atlétoch, ktorých fotografovala dva roky. Táto kniha vyšla pri príležitosti olympijských hier v Atlante. Ikonickým je tiež Leibovitzovej snímok Johna Lennona a Yoko Ono, ležiacich v objatí, ktorý vyfotila pár dní pred Lennonovou smrťou.

Ako Lebowitz uviedla pre časopis Slovenka: *„Moja výstava, to je akýsi prierez dvadsiatimi siedmimi rokmi práce. Každá fotografia má svojský príbeh. Ale ja už dnes žijem niekde inde. Pripravujem knihu o ženách. Mala by vyjsť koncom roku 1999. Len štvrtina budú portréty slávnych osobností. Chcem tam však zaradiť napríklad zábery tanečníc z Las Vegas. Vystavujem ich aj v Bratislave. Nádherné stvorenia v trblietavých kostýmoch, akési kráľovné noci. A na druhej strane ich fotografie, ako vyzerali, keď prišli za mnou do ateliéru cez deň bez šminiek, s deťmi*[44]*."*

089: Otvorenie výstavy Annie Leibovitz, Anna Mičúchová, Archív SNG, 1997

Do Bratislavy príde autorka fotografií J. Lennona a M. Jacksona

Slávnosť fotografie

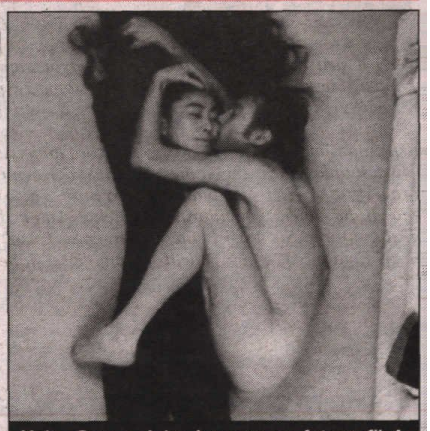

Yoko Ono a John Lennon na fotografii A. Leibovitzovej.

November sa tento rok nesie v znamení siedmeho ročníka podujatia Mesiac fotografie, ktoré organizuje nadácia FOTOFO. 38 výstav fotografií autorov zo 16 krajín sa koná v šiestich slovenských mestách (Bratislava, Košice, Prešov, Lučenec, Dolný Kubín, Banská Štiavnica). Najväčším ťahákom bude pravdepodobne rozsiahla výstava svetoznámej americkej fotografky Annie Leibovitzovej, ktorú otvoria 8. novembra v Slovenskej národnej galérii. A. Leibovitzová spolupracovala s časopisom Rolling Stone a fotografovala portréty mnohých slávnych ľudí (John Lennon, Rolling Stones, Whoopi Goldbergová, Demi Mooreová, Michael Jackson). Jej meno sa objavilo v každom veľkom americkom časopise (Life, Time, Newsweek, Esquire), dnes prispieva svojimi fotografiami do časopisov Vanity Fair, Vogue a The New Yorker. Vyvrcholením jej dvojročného projektu, počas ktorého fotografovala olympijských atlétov pri tréningu, je jej kniha Olympijské portréty. Je prvou ženou, ktorej práce boli vystavené v prestížnej Národnej portrétovej galérii Smitsonianovho inštitútu vo Washingtone. Táto úspešná fotografka, nositeľka ceny Fotograf roka Medzinárodného centra fotografie, koncom týždňa osobne navštívi Bratislavu. (kov)

091: Výstrižok z novín Nový čas, 4.11.1997

MESIAC FOTOGRAFIE

Dnešnou vernisážou retrospektívnej výstavy americkej fotografky Annie Leibovitzovej, ktorá bude o 18.00 h v priestoroch Slovenskej národnej galérie, sa oficiálne začína 7. ročník Mesiaca fotografie. O hodinu skôr sa v priestoroch Mestského múzea na Primaciálnom námestí v Bratislave uskutoční vernisáž výstavy s názvom Obraz a znak, ponúkajúcej prierez dvadsaťročím gréckej fotografie rokov 1975-1995.

090: Výstrižok z novín SME, 8.11.1997

KULTÚRA / Výstava fotografií A. Leibovitzovej

Portréty najznámejších osobností

Denisa Marinkovičová, Bratislava

„Je veľmi dôležité mať určitý názor, to robí fotografiu zaujímavou," povedala na sobotňajšej tlačovej besede Annie Leibovitzová, významná americká fotografka, ktorej Slovenská národná galéria v Bratislave v spolupráci s Medzinárodným centrom fotografie v New Yorku a Bratislavskou nadáciou SOTOFO pripravila retrospektívnu výstavu v rámci Mesiaca fotografie. Práce A. Leibovitzovej - považovanej za „najväčšieho žijúceho fotografa" sa objavili v každom väčšom americkom časopise, bola hlavnou fotografkou periodika *Rolling Stone* v 70. rokoch i časopisu *Vanity Fair*. Okrem portrétov najznámejších hercov a spevákov zobrazovala aj spisovateľov, atlétov, tanečníkov a každoročnú „Dvoranu slávy" vo *Vanity Fair*.

092: Výstrižok z novín Národná obroda,, 5.11.1997

Výstava zožala veľký úspech, no v tlači sa objavovali aj iné ako oslavné recenzie. Zaujímavým je článok spisovateľa Daniela Heviera v denníku *SME*: *„Vážená pani fotografka, tak som teda bol na výstave Vašich fotografií v Slovenskej národnej galérii, bývalé Vodné kasárne, Rázusovo nábrežie 2, II. poschodie. Nedokážem prejsť okolo tejto budovy bez toho, aby mi nenaskočila mrzutá nálada, keď vidím, ako sa dá zhovädiť príjemná a inteligentná budova. Tým sa možno ospravedlňuje, že som nedokázal mať ten dobrý pocit, ako sa mi to v galériách stáva. Môj mrzutý dojem sa ešte zvýšil, keď som uvidel, ako sú Vaše fotografie inštalované. Hneď mi naskočilo, že slovo inštalácia je od slova inštalatér. Celá expozícia pôsobila tak nejako inštalatérsky, zlé osvetlenie, zatečené múry galérie, pod nami bordel z odchádzajúcej výstavy... Nebudem to rozťahovať, za to Vy naozaj nemôžete. Ale fotografie ste nafotili Vy a ste pod nimi podpísaná. Hneď prvá fotografia, na ktorej je Váš otec pri aute, sa mi zapáčila. Je to naozaj krásna fotografia, nielen preto, že Váš otec je krásny človek a sympaťák. Je na nej nafotené to, čo nachádzam naozaj iba na tých najlepších fotografiách: okrem človeka, predmetu alebo krajinky je na nej odfotografované svetlo. Je to príjemné svetlo, ktoré robí obrysy mäkšími a kvôli ktorému mám rád fotografie. Hneď prvá fotografia a hneď taká skvelá!*

---

[44] Elena Ťapajová, Annie a jej svet, Slovenka, č. 50, 8.12.1997

093: Annie Leibovitz, Moja matka, 1997

094: Annie Leibovitz, John Lennon a Yoko Ono, 1980

(To som však bol ešte len na začiatku a nemohol som tušiť, že vidím zároveň najlepšiu fotografiu celej exhibície.) Aj tie ďalšie fotografie boli vynikajúce, profícke. Dojala ma známa snímka manželov Lennonovcov. Holý zadok Johna Lennona pôsobil tak bezbranne a vôbec nie obscénne. Zato krehká nahá primabalerína priviazaná na kríž vyzerala hrubo a urážajúco: že si už nedáte pokoj s tými krížmi! Ešte sa mi páčili fotografie barových tanečníc v civile a v pracovnom ošatení. Bola v tom krehkosť i sila ženstva! Zato sa mi vyslovene odporný videl portrét Keitha Harringa, ktorého mám inak veľmi rád. A pri portréte nejakého Sergeja Ivanoviča Baletnikova (ospravedlňujem sa, že som si nezapamätal jeho meno) parodujúceho obraz colníka Rousseaua vo mne skrslo strašné podozrenie: tá žena nemá vkus. Ja viem, je to avantgardné a postmoderné a kritici a snobi nájdu v tom hlbšie významy, ale vo mne začali hlodať kacírske otázky: nie je to iba legenda, ktorá privábila na túto výstavu toľké davy? Poznám na Slovensku najmenej tri ženy, ktoré fotografujú prinajmenej tak dobre ako Vy a to nehovorím o chlapoch! Ak ste obetou masmediálneho manipulovania, je mi Vás ľúto a je mi ľúto naozaj tých niekoľkých silných fotografií, ktoré vyšli z Vašich rúk[45].”

Nech už boli recenzie a výstava akékoľvek, výstava Annie Leibovitz bola nepochybne jednou z najsilnejších a najprestížnejších výstav, ktoré sa v roku 1997 ako aj pred ním na pôde SNG uskutočnili.

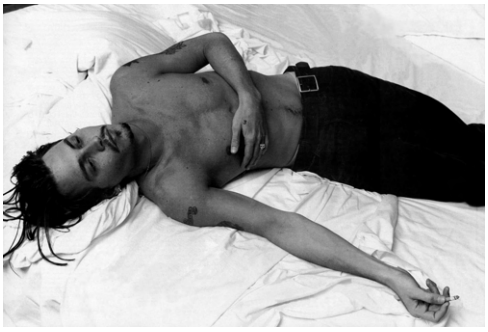

095: Annie Leibovitz, Johnny Depp, 1994

096: Annie Leibovitz, Chula Vista, 1995

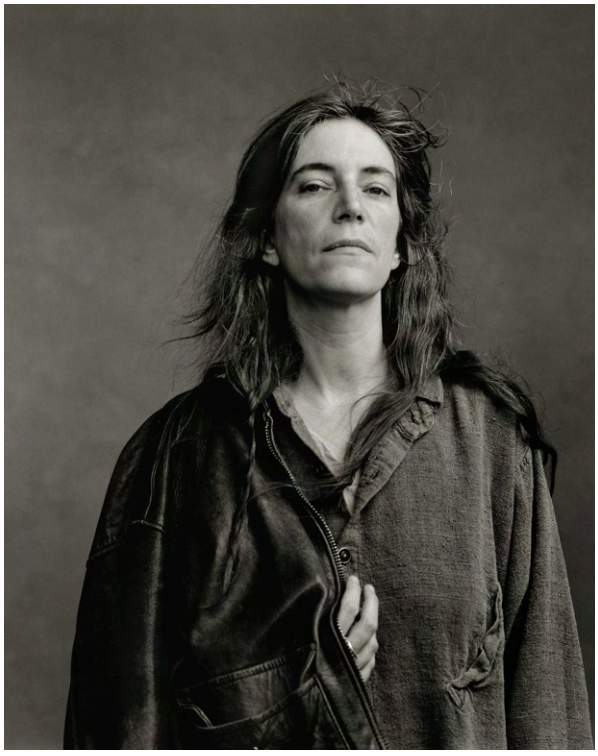

097: Annie Leibovitz, Patti Smith, 1996

[45] Daniel Hevier, Tichá pošta pre Annie Leibovitzovú, SME, 28.11.1997

Das Bauhaus Im Osten

12.7.1998 – 13.9.1998
Kurátorka výstavy: Susanne Anna
SNG Bratislava, premostenie 3. a 4. podlažia

Expozícia *Das Bauhaus Im Osten* vznikla na základe dvojročnej spolupráce medzi SNG a Nemeckom. Bola zostavená nielen z diel, ktoré sú majetkom galérie, ale i z pôžičiek popredných kultúrnych inštitúcií na Slovensku a Česku. Popri maľbe sa tu vystavoval výber z diel oblasti architektúry, plastiky, keramiky, fotografie, nábytku, skla, úžitkovej grafiky, typografie, dizajnu a filmového umenie. Historickú atmosféru doby Bauhasu dopĺňala dokumentácia zo zahraničných archívov.

Výstava *Bauhaus Im Osten* prišla do SNG v Bratislave po úspešnej nemeckej premiére 12. novembra 1997 na zámku Morsbroich v Städtisches Museum v Leverkusene. Ďalšie reprízy boli v Städtisches Museum v Zwickau (február – marec 1998) a v bývalom sídle Bauhausu, v Stiftung Bauhaus v Dessau (apríl – jún 1998). Výstavu kurátorsky pripravila a na vernisáži 2. júla 1998 osobne v bratislavskej SNG otvorila Susanne Anna, riaditeľka Städtisches Museum v Leverkusene.

Riaditeľ nemeckej Kultúrnej nadácie v Sasku, Juergen Uwe, ktorý sa angažoval pre spoluprácu s východnými postsovietskými krajinami nariadil v roku 1995 štátnemu múzeu v Leverkusene, aby posúdilo vývoj a stav umenia múzejných fondov v Bratislave. Popri zbierkach z obdobia gotiky a baroka sa tomuto projektu dostal do hľadáčika aj vývin slovenskej a českej avangardy v kontexte podnetov z Bauhausu. Výstava a publikácia *Das Bauhaus Im Osten* predstavuje prvé vedecké spracovanie vývinu moderny na Slovensku v kontexte vplyvu Školy umeleckých remesiel, ktorá fungovala v Bratislave medzi rokmi 1928 až 1939, kedy bola zrušená nástupom fašizmu. V tejto škole čerpali podnety slovenskí a českí fotografi ako Karol Plicka, Jaromír Funke či Irena Blühová.

098: Brožúrka k výstave Das Bauhaus im Osten, Archív SNG, 1998

Z príhovoru kurátorky výstavy Susanne Anna na otvorené výstavy

„Saské ministerstvo kultúry ma vyslalo do vašej krajiny, aby som zistila ako sa vyvíja umenie na slovensku. Popri gotike, ktorá pochádzala z dnešného Nemecka sme vedeli ešte o vašom rozvinutom barokovom umení. Čo som však odhalila potom, bolo známe len niekoľkým zasväteným osobám na západe, medzi inými aj mne. Jedná sa o vývoj avantgardy vo vašej krajine v 20. a 30. rokoch. Je to vývoj, ktorý súvisí s touto výstavou a vplyvom Bauhausu. Ideológia ktorú založil Walter Gropius chcela vytvoriť lepšieho človeka pomocou skrz architektúru, dizajn a kultúru. Bauhaus na východe je výstava, ktorá zdôrazňuje kontext, ktorý nikdy pred tým nebol zobrazený. Vnímanie na slovensku sa touto témou v múzeách alebo publicisticky doteraz nezaoberalo, preto sme radi že môžeme prvýkrát túto výstavu prezentovať. Výstava mala v Leverkusene, Zwickau a Dessau veľký úspech. Pri tejto výstave neide o prezentovanie druhého Bauhausu, ale ide o poukázanie na cestu moderny na Slovensku. V roku 1931 v jedným s najdôležitejších umeleckých časopisoch bola spomenutá inštitúcia Bratislavský Bauhaus.

Na Bauhause študovali niektorí slovenskí a českí umelci, ako Irena Blühova, Zděnek Rossmann a jeho manželka Marie Doležalová – Rossmanová. Na výstave je vidieť dva prúdy, na jednej strane sú priame ovplyvňovanie Bauhausom vo fotografii, architektúre, filme. Na strane druhej je prúd ktorý je výdobytkom Slovenska, niečo čo pri analýze ruskej avantgardy sme spozorovali až teraz."

099: Plagát výstavy Das Bauhaus im Osten v Dessau, Archív SNG, 1998

100: Otvorenie výstavy Das Bauhaus im Osten, Archív SNG, 1998

101: Otvorenie výstavy Das Bauhaus im Osten, Videozáznam, SNG, 1998

Slovenský Bauhaus

V roku 1928 bola v Bratislave založená Škola umeleckých remesiel (ŠUR), okolo ktorej sa začal sústreďovať výtvarný život. Jej riaditeľ Josef Vydra, absolvent pražskej Akadémie výtvarných umení, vniesol do tohto prostredia vtedajšie aktuálne myšlienky ktoré nadväzovali na európsku modernu. V roku 1930 sa ŠUR zlúčila s Učňovskými školami a zahŕňala odbory maľby, módneho a textilného výtvarníctva, kovu, dreva, keramiky, fotografie, grafiky, maloobchodu a filmu. V medzivojnovom období sa rýchlo stala jednou z najprogresívnejších vzdelávacích inštitúcií v oblasti umeleckých remesiel v Európe. V skutočnosti to už zahŕňalo aplikáciu metódy Bauhaus.

Medzi pedagógmi patrili avantgardní umelci Ľudovít Fulla, Mikuláš Galanda, Jaromír Funke či Zdeněk Rossmann, hosťujúcimi prednáškami boli László Moholy-Nagy, Jan Tschichold, Hannes Meyer a ďalší. Inšpiráciu čerpali z analytického realizmu, konštruktivizmu a poetickej fantázie detského umenia. Všetky tieto vplyvy spájali s vysokou úrovňou remeselnej zručnosti a ľudovými umeleckými tradíciami. V polovici 30. rokov školu navštevovalo 200 žiakov a učiteľský zbor mal asi dvadsať členov. Študenti boli slovenskej, českej, nemeckej a maďarskej národnosti, no pochádzali aj z Poľska, Juhoslávie, Nemecka a Bulharska. Po nútenom odchode českých profesorov zo Slovenska Vydra presvedčil Fullu, aby sa ujal vedenia školy v nádeji, že zachová kontinuitu jej zamerania. Škola však fungovala len ďalších 10 mesiacov. V októbri 1939 bola Škola úžitkového výtvarníctva zatvorená.

Fotografická časť výstavy

Vrámci výstavy *Bauhaus im Osten* mala fotografia bohaté zastúpenie. V koncepcii bola postavená na kontraste mesta a vidieka. Z okruhu fotografov boli vystavené fotografie Jaromíra Funkeho, Ireny Blühovej, Miloša Dohnýnyiho či Karola Aufrichta. Etnografickú dokumentáciu tu zastupovali diela Karola Plicku. V odborných kruhoch prebiehala polemika okolo Ireny Blühovej a Jaromíra Funkeho. Citujúc Aurela Hrabušického v článku Romana Popelára pre časopis *Mosty*, *„Profesionálnu fotografiu dvadsiatych rokov predstavovala len živnostenská produkcia fotoateliérov a v neprofesionálnej fotografii sa len pozvoľna vytvárali predpoklady pre tvorbu zodpovedajúcu vyšším umeleckým nárokom. O to viac prekvapuje skutočnosť, že na prelome dvadsiatych a tridsiatych rokov sa v Bratislave sformovalo dôležité centrum sociálne orientovanej fotofotografie."* Hrabušický ďalej upozorňuje na Zdenka Rossmanna, ktorý prišiel na ŠUR priamo z nemeckého Bauhausu. Práve na Rossmannov podnet prijal v roku 1931 pozvanie Jaromír Funke. Ten bol od riaditeľa Vydru poverený vytvoriť fotografické oddelenia.

Výstava bola inštalovaná v šiestich kójach na premostení 3. a 4. podlažia SNG. Z maľby tu boli obrazy Ľ. Fullu, M. Galandu, M.A. Bazovského, J. Alexyho, Z. Palugaya, I. Weinera-Kráľa, E. Šimerovej, J. Bauerfreunda a iných. Architektúra bola zastúpená v podobe fotografií a makiet a modelov z 20. a 30 rokov dvadsiateho storočia[46]. Z okruhu architektov tu boli vystavené diela Bohuslava Fuchsa, Aloisa Balána, Michala M. Scheera, Artura Szalatnai-Slatinského, Dušana Jurkoviča, Bedřicha Weinwurma a iných.

Expozicia Bauhaus im Osten prezentovala širokej verejnosti tému, ktorá je určená predovšetkým odborníkom. Podľa slov kurátorky Susanne Anny sa zámer výstavy sa pohyboval v dvoch rovinách, a to opätovne vyvolať diskusiu okolo témy Bauhaus v kontexte nových faktov a následné

[46] Zora Rusinová, Ausstellung Bauhaus im Osten, Vitajte v Bratislave, marec 1998

predostrenie tejto témy odbornej verejnosti. Podľa kurátorky sa tento zámer na predchádzajúcich výstavách podaril.

K výstave bol vydaný aj rozsiahly rovnomenný katalóg s bohatou prílohou, dokumentáciou, s textami od nemeckých a slovenských teoretikov umenia. Na katalógu spolupracovali mnohí vedeckí pracovníci z oblasti umenia, ako Ján Ábelovský, Aurel Hrabušický, Ladislav Lajch, Dagmar Poláčkovová, Zora Rusinová, Štefan Šlachta, Martin Slivka a zahraniční autori Antonín Dufek, Rainer Wick, Herald Olbricht a Thomas Strauss.

Vystavujúci autori: Alojz Balán, Emil Belluš, Michal M. Scheer, Arthur Szalatnai-Slatinský, Bedřich Weinwurm, Ignác Vécsei, Dušan Jurkovič, Júlia Horová-Kováčiková, Arthur Fleischmann, D. Rosůlková, Bohumil Južnič, Ladislav Kožehuba, Sergej Protopov, Irena Blühová, Marie Rossmannová, Pavol Poljak, Miloš Dohnányi, Štefan Tamáš, Karol Plicka, Karol Aufricht, Ilja Marko, Pál Kováts, František Kalivoda, Vladimír Karfík, Jozef Konrád, Bohuslav Fuchs, Mikuláš Galanda, Ľudovít Fulla, František Malý, Imro Weiner Kráľ, Ester Šimerová-Martinčeková, Jakub Bauernfreund, Andrej Németh, František Reichentál, Alexander Bazovský, Zolo Palugyay, Andrej Bornyik, Ján Ladvenica.

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ GALÉRIA BRATISLAVA

pozýva Vás a Vašich priateľov
na otvorenie reinštalácie výstavy

BAUHAUS IM OSTEN

výber zo slovenskej a českej avantgardy 20. a 30. rokov

štvrtok 2. júla 1998 o 17.00 hod.
Bratislava, Rázusovo nábrežie 2, Vodné kasárne,
2. a 3. poschodie premostenia

Koncepcia výstavy Dr. Susanne Anna
riaditeľka Städtisches Museum Leverkusen

Výstava potrvá do 13. septembra 1998

Slovenská národná galéria ďakuje za zapožičanie diel týmto inštitúciám:

Stiftung Bauhaus Dessau
Bauhaus-Archív Berlín
Galerie Rudolf Kicken Kolín

Uměleckoprůmyslové muzeum Praha
Národní muzeum Praha
Moravská galerie Brno
Muzeum města Brna
Moravské zemské muzeum Brno

Slovenské národné múzeum
Mestské múzeum Bratislava
Galéria mesta Bratislavy
Národné divadelné centrum
Národné centrum pre audiovizuálne umenie
Univerzitná knižnica
Archív mesta Bratislavy

ako aj súkromným majiteľom

106: Pozvánka na otvorenie výstavy, Archív SNG, 1998

102

103

104

105, 102 – 105: Inštalácia výstavy Das Bauhaus im Osten, Archív SNG, 1998

Joel-Peter Witkin, „Nepublikované a nevidené”

2.11.1999 – 30.1.2000
Kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
SNG Bratislava, 4. poschodie

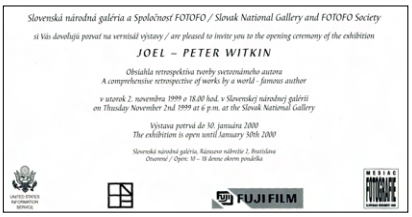

107: Pozvánka na výstavu Joel-Peter Witkin, Archív SNG, 1999

108: Vernisáž výstavy Joel-Peter Witkin, Archív SNG, 2.11.1999

109: Tlačová konferencia k výstave Joel-Peter WItkin, Archív SNG, 4.11.1999

Usporiadateľom výstavy bola SNG a spoločnosť FOTOFO, vrámci Mesiaca fotografie 1999. Výstava Joela-Petra Witkina priniesla doposiaľ nepublikovaný výber z jeho fotografických aj nefotografických diel. Mnoho prezentovaných výtvarných prác bolo doposiaľ verejne nepublikovaných. Výstava mala v Bratislave európsku premiéru a doplňovali ju aj videodokumenty o autorovi. Fotografie ktoré boli na výstave, pochádzali zo zbierok Múzea krásnych umení v Santa Fé v Novom Mexicu. Tlačovej konferencie k výstave sa zúčastnil osobne aj Steve Yates, kurátor Múzea krásnych umení v Santa Fé, ktorý je znalec Witkinového diela.

Joel-Peter Witkin (1939) je významnou osobnosťou svetovej fotografie. Jeho v mnohých ohľadoch kontroverzné dielo sa často spomína v súvislosti s menami ako Robert Mapplethorpe a Cindy Shermann. Môžeme povedať, že Joel-Peter Witkin rozvinul možnosti imaginatívnej fotografie až do krajných medzí.

Narodil sa a vyrastal v americkom Brooklyne. Otec bol žid a matka kresťanka, čo neskôr viedlo k rozvodu rodičov. Jeho otec sa sám chcel stať fotografom, čo v Joel-Petrovi Witkinovi vzbudilo záujem o umenie. Vplyv na jeho fotografickú tvorbu mala tragická automobilová nehoda, ktorej ako dieťa bol svedkom. *„Z miesta kde som stál som videl niečo sa kotúľať od jedného z prevrátených áut. Zastavilo sa to na obrubníku, na ktorom som stál. Bola to hlava malého dievčaťa. Zohol som sa aby som sa dotkol tváre a prehovoril s ňou. Než som to mohol urobiť, niekto ma odviedol preč.”*[47]

Witkin patrí už od konca 70. rokov 20. storočia k popredným predstaviteľom svetovej fotografie. Jeho čiernobiele snímky bývajú súčasťou významných svetových fotografických zbierok. Zameriava sa hlavne na zátišia a portréty. Jeho tvorba predstavuje osobitý pohľad na svet, často pracuje s náboženskými témami, ako napríklad ukrižovaní svätci. Jeho tvorba odkazuje tiež na klasické maliarske diela. Manipuluje s negatívom aj pozitívom, aby dosiahol maximálny účinok svojich vízií. Ako sám Witkin povedal, *„aj nepravdepodobné sa môže stať skutočným, keď to odfotografujete*[48]*”*.

Do svojich koláži a fotomontáži umiestňuje transvestitov, postihnutých alebo rôzne znetvorených ľudí, ktorí svoje tváre skrývajú maskami. Svojim bizardným až perverzným umeleckým prístupom jeho diela môžu pripomínať tvorbu Hieronyma Boscha, alebo fotografa Jana Saudka. Vystavované boli Witkinove Rané práce z New Yorku, Mexika, súbor Cirkus, Ikonografické fotografie, zátišia, figuratívne fotografie, súbor Mužské postavy, kresby na základe prác Picassa a Goyu a ďalšie skice a fotomontáže.

Ako povedal na výstave Václav Macek: *„Naše publikum, zdá sa, nemá rado kontroverzných autorov. Je však dôležité prezentovať najpozoruhodnejšie javy súčastnej fotografie, aj keď ich tvorba rozrušuje ustálené stereotypné predstavy a ukázať, že aj iným spôsobom možno vyjadriť názor na život*[49]*”*.

---

47 Joel-Peter Witkin, online: https://cs.wikipedia.org/wiki/Joel-Peter_Witkin#cite_note-2

48 Tlačová správa k výstave Joel-Peter Witkin, Archív SNG, 1999

49 Tamtiež

110: Joel-Peter Witkin, Circus, 1972

111: Joel-Peter Witkin, The fool, 1993

112: Joel-Peter Witkin, Woman Breast-feeding an Eel, 1979

113: Joel-Peter Witkin, Puerto Rican Boy, 1956

114: Joel-Peter Witkin, Le baiser, Nové Mexico, 1982

Aj nepravdepodobné sa môže stať skutočným

Jena Opoldusová

Hrozne škaredé! Fuj, odporné... Nepáči sa mi to. Priveľmi morbídne! Aj takéto reakcie vyvolávajú v mysliach ľudí fotografie Joela-Petra Witkina, s ktorými môžete viesť tichý dialóg do konca januára 2000 v priestoroch Slovenskej národnej galérie. Výstava s názvom *Nepublikované a nevídené* privezla v rámci 9. ročníka Mesiaca fotografie do Bratislavy stotridsaťpäť diel renomovaného amerického umelca, ktorý patrí k štyrom-piatim najdôležitejším postavám súčasnej svetovej fotografie. Heslo s jeho menom a obrázkami nechýba v žiadnej významnej encyklopédii moderného výtvarného umenia, jeho originálmi sa pýšia zbieratelia i majitelia renomovaných galérií a múzeí. Kolekcia, ktorá má svoju európsku premiéru práve v Bratislave, je majetkom Múzea krásnych umení v Santa Fé (Nové Mexico) a kurátorom tematicky koncipovanej retrospektívy je Steve Yates. Dôverne pozná Witkinovu tvorbu už viac ako štvrťstoročie - pred dvoma dňami na tlačovej besede v SNG totiž prezradil, že sa spriatelili už ako posluchači magisterského štúdia na University of New Mexico v polovici sedemdesiatych rokov. Sám autor do Bratislavy neprišiel: má vraj plné ruky práce, pretože vo svojom ateliéri na ranči v Albuquerque pracuje na nových fotografiách určených pre dve rozsiahle výstavy, ktoré bude mať začiatkom roka s magickým číslom 2000 v Paríži.

Ak vás náhodou pred fotografiami Joela-Petra Witkina prepadne predstava zázrakov počítačových manipulácií, rýchlo ju odožente. Nahé ľudské telá s kýpťami miesto končatín, trpaslíci, hermafroditi, tukom i všelijako inak deformovaní jedinci, muž bez hlavy či dieťa s výraznou stopou po pitve, to všetko sú veľmi nezvyčajné „jednotky", z ktorých komponuje „posledný veľký modernista" svoje inscenované obrázky. Dopĺňa ich najrozmanitejšími a najbizarnejšími rekvizitami, od padajúcich drapérií cez schránky vlákovkých živočíchov až po kovové, papierové či textilné masky. Niektorí jeho kolegovia nezabudnú ustípačne doložiť, že pričasto hľadá „materiál" v chladničkách márnic a podakoho možno aj vydesia „barokové" zátišia, v ktorých sú medzi strapcami hrozna, makovicami a chobotnicami vpletené zvyšky rúk a nôh (*Hostina bláznov* z roku 1990 inšpirovaná obrazom Giorgia de Chirica *Básnik a predtucha*). Autor však veľmi presne vie, čo chce, riadiac sa myšlienkou, že „aj nepravdepodobné sa môže stať skutočným, keď to odfotografujete". Podobne ako majstri Velasquez, Goya, Picasso, Chirico, Beckmann, Gross a ďalší, ktorých diela dôkladne študuje desiatkami kresieb, aby ich potom po ďalších desiatkach náčrtov a koláží hľadajúcich najideálnejší výsledný tvar originálne interpretoval (inšpiráciu nikdy nezabudne priznať), aj Witkin reaguje na dobu, v ktorej žije. Aj on sa kriticky pozerá na svet okolo seba, znepokojený deformáciami hodnotového systému, aj on vidí v krivom zrkadle nastavenom spoločnosti i seba samého ako jej súčasť.

„Keď sme pripravovali túto výstavu, povedal som Joelovi, že je vlastne dokumentaristom. Dokumentaristom doby. A on súhlasil," usmieval sa aj v Bratislave pri spomienke kurátor Steve Yates. Witkin ponúka skutočne veľmi osobitý „dokument" konca 20. storočia. Bizarnosť až perverznosť jeho predstavivosti, zaznamenaná v inscenovaných príbehoch nasýtených bohatstvom motívov, evokuje krik heretika, on však nikdy nezabúda zdôrazniť svoju hlbokú vieru katolíka. „Zmysel mojej práce je, že si cítim veľebnosť, nádheru a biedu ľudstva. Moje konštruované obrázky sú plodom posvätnej, moralistickej až mesianistickej vízie. Angažujem dejiny, aby som dokázal, že zásadné ľudské potreby sa nikdy nemenia. Moja osobná ikonografia odráža obsesívnu stratenosť týchto čias, ale „naznačuje" nádej, že možno sa približujeme k duchovnému a sociálnemu vykúpeniu." Svoje vyznanie dopĺňa Joel-Peter Witkin aj presvedčením, že svet ani život nie sú priveľmi radostné. Odmalička sa v jeho mysli prelínala láska s bolesťou a hnusom - veľa času vraj trávil potomok ukrajinských emigrantov s babičkou, ktorá mala amputovanú nohu. Možno aj preto neustále hľadá po celom svete modely, ktoré by mu ju pripomínali.

„Naše publikum, zdá sa, nemá rado kontroverzných autorov. Je však dôležité prezentovať najpozoruhodnejšie javy súčasnej fotografie, aj keď ich tvorba rozrušuje ustálené stereotypné predstavy a ukázať, že aj iným spôsobom možno vyjadriť názor na život," povedal riaditeľ Mesiaca fotografie Václav Macek. Zážitok z výstavy Joela-Petra Witkina je riadnym vyboče-ním zo zabehaných kolají.

Joel-Peter Witkin: Dvorné dámy (Autoportrét), podľa Velasqueza, 1987

115: Výstrižok z novín Národná obroda, 6.11.1999

Originálne vízie alebo morbidita J.-P. Witkina?

VÝSTAVA

Najväčšou hviezdou tohtoročného Mesiaca fotografie je svetoznámy americký fotograf Joel-Peter Witkin, ktorého diela pod názvom Nepublikované a nevidené sprístupnili nedávno v Slovenskej národnej galérii v Bratislave. Súčasťou výstavy sú po prvýkrát verejne prezentované koláže predstavujúce transvestitov, hermafroditných jedincov, zdravotne postihnutých a telesne znetvorených ľudí (na snímke). Svojou provokatívnosťou, bizarnosťou až perverznosťou nenechávajú fotografie J.-P. Witkina nikoho chladným. Vyvolávajú veľmi protichodné reakcie - od pozitívneho ocenenia jeho originálnych vízií, inscenovaní a montáží, až po zhnusenie nad morbiditou, ktorá je prítomná vo väčšine snímok, takže môže vyvolať dojem istej psychickej narušenosti autora. Pri svojej práci využíva z márnice, takže bolo napríklad dosť ťažké vybrať z výstavy snímku, ktorá by bola „znesiteľná" aj na stránkach nášho pomerne „odvážneho" denníka. Ostatne dôkazov o tom, že genialita takmer vždy hraničí aj s istým šialenstvom, bolo v umení už dosť. (ja)

116: Výstrižok z novín Nový čas, 10.11.1999

Umenie akcie, 1965 – 1989

26.4.2001 – 19.8.2001
Kurátori výstavy: Radislav Matuštík, Zora Rusinová
Esterházyho palác

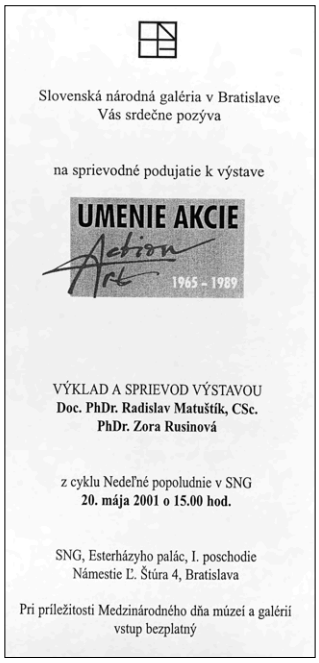

117: Pozvánka na výklad a sprievod výstavou Umenie akcie, Archív SNG, 2001

118: Fotograf Juraj Bartoš na vernisáži výstavy. Denník SME, 5.5.2001

119: Poslanec František Mikloško s návštevníčkami vernisáže, Denník SME, 5.5.2001

Výstava *Umenie akcie 1965 – 1989* mapovala akčné umenie na Slovensku. Pripravila ju SNG ako prvé podujatie v rámci cyklu analýz umenia v minulých desaťročí. Výstava siahala od suterénu Esterházyho paláca po tretie poschodie. Cieľom výstavy bolo komplexné zmapovanie tohto druhu umenia na Slovensku. Akčné umenie predstavuje významnú časť nielen slovenského alternatívneho umeleckého prejavu v dobe normalizácie, ale má aj dôležitý prínos vrámci umenia strednej Európy. Cieľom umenia akcie nebola tvorba hmotného umeleckého artefaktu. Umením sa stal samotný priebeh deja, ktorý trval v určitom čase a určitom mieste a bol následne zdokumentovaný[50].

Kurátori výstavy Matuštík a Rusinová v *Programe návštev pre školy* [51]definovali pojem umenie akcie takto: *„Umenie akcie sa od ostatných výtvarných prejavov líši tým, že za rozhodujúci sa pokladá proces tvorby. Prvoradé už nie je výtvarné dielo, ale proces, v ktorom dielo vzniká. Umenie akcie je ťažké uchovať inak než fotografickými alebo videozábermi či inými dokumentami (napr. text libreta, neobvyklé relikty, počas akcie vytvorené alebo nájdené a privlastnené objekty a podobne). Umenie akcie môžeme vnímať aj ako analógiu k detským hrám alebo šamanským obradom prírodných národov a prehistorických kultúr."*

Tvorcovia výstavy tiež zdôrazňujú, že charakter umenia akcie (tiež happeningov) alebo individuálnych predstavení (performance) sa počas posledných tridsiatich rokov rapídne menil. V polovici 60. rokov boli obľúbené takzvané módne prehliadky so znakmi originality nápadu, no menej sa už dbalo na zdokumentovanie takejto akcie.

Pokiaľ šlo o proces tvorby výstavy, výber a selekcia umelcov a ich diel, odpoveď nachádzame v rozhovore s kurátorkou výstavy Zorou Rusinovou v pre časopis *Kultúrny život.* Z rozhovoru vyberáme:

„Nezdá sa vám, že je trochu odvážne, aby tak veľkolepo koncipovanú výstavu pripravovali teoretici, ktorí sa príliš nezaoberali oblasťou akčného umenia? Rusinová: Myslím, že teoretik sa môže vyjadriť k niektorému problému bez aj bez toho, aby videl dané akcie. Občas je dobrý i pohľad zvonka a dá sa zrekonštruovať „z druhej ruky". Napokon aj vo svete sa robia podobné výstavy a píšu knihy, pričom ich organizátormi nie sú vždy tzv. akční umelci. Na výstave sme sa usilovali prezentovať akčné umenie, vystaviť všetkých umelcov, vrátane tých, ktorí sa zúčastnili na podujatiach ERTE[52]. Vyzvali sme ich už pred rokom, no vyradili sme tie akcie, ktoré mali výrazne konceptuálny, nie akčný charakter. Druhým kritériom bola kvalita. Z toho, čo nám umelci predložili, vybrali sme to, čo bola naozaj „akciou". Výber schválil päťčlenný výbor. Na príprave výstavy sa zúčastnili aj niektorí akční umelci, nielen teoretici. To, čo tu prezentujeme, je náš výber, naša koncepcia, nebránime tomu, aby iní spracovali túto tematiku inými parametrami, iným zorným uhlom či motiváciou[53]."

[50] Umenie akcie, Bratislavské noviny, 17.5.2001

[51] Umenie akcie, Program návštev pre školy, archív SNG, 2001

[52] Štúdio Erté bolo založené v októbri 1987 v Nových Zámkoch ako združenie zaoberajúce sa organizáciou umeleckých podujatí prevažne z oblasti performance. Od roku 1998 organizuje festivaly, výstavy, sympóziá, internetové konferencie a koncerty súčasnej hudby, vydáva multimediálne CD, katalógy a videokazety.

[53] Otázky kurátorke výstavy Umenie akcie 1965-1989 Zore Rusinovej, Kultúrny život, č. 19, 2001

V denníku Pravda nachádzame článok mapujúci niekoľko príkladov akčného umenia, ktoré boli na tejto výstave prezentované.

Príklad č.1

Desať metrov dlhé a meter široké červené plátno na najfrekventovanejšej križovatke v Bratislave hlásalo: Letecká doprava je najlacnejšia. Evidentná lož vo farbách blízkych komunistického režimu nikomu neprekážala. Autorom tejto a ďalších štyroch vystavených akcií bol Ján Budaj.

Príklad č.2

Paródia na normalizačný proces 70. rokov, keď každá kultúrna akcia bola preverovaná a nepohodlné výstavy predčasne uzavreté. Stretávanie väčších skupín výtvarníkov sa považovalo za nežiadúce a takmer protištátne. Uskutočnilo sa kvázi-ilegálne stretnutie výtvarníkov na štátnom majetku neďaleko Popradu pod zámienkou získavania fyzickej kondície členov výtvarnej obce. Za plnenie vriec obilím dostali účastníci oficiálne poďakovanie s pečiatkou a podpisom vedúceho hospodárstva. Táto akcia Juraja Bartoša a Vladimíra Popoviča vzbudila veľkú pozornosť ŠtB.

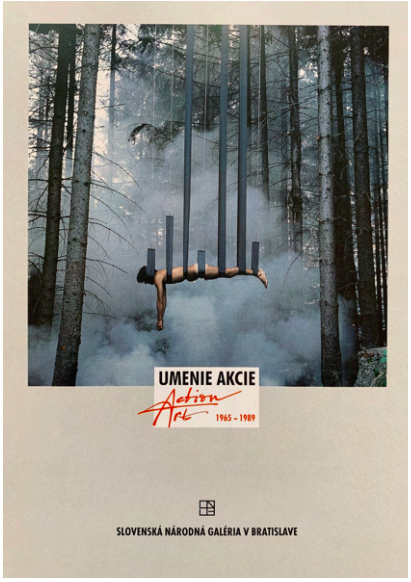

120: Katalóg výstavy Umenie akcie, 2001

Príklad č. 3

Výlet do Hamburgu v decembri 1989 pod heslom Ahoj, Európa. Autori, vtedy už činitelia VPN[54], oznámili na mítingu v Bratislave, že umožnia všetkým výlet do Hamburgu. Požiadali preto ešte totalitnú vládu, aby zrušila železnú oponu. Mnohí na opačnej strane Dunaja sa vtedy mohli spojiť vysielačkou s druhým brehom. Autori Ladislav Snopko a Martin Bútora zaznamenali pätnásťtisíc účastníkov.

Uvedené akcie sú čiastkou z tridsiatich ďalších prezentovaných na výstave. SNG tiež ponúkala rôzne lektorské výklady, ktoré boli určené pre žiakov základných, študentov stredných i vysokých škôl. Okrem týchto lektorských výkladov SNG ponúkala špeciálny animačný program zacielený na „oživenie" a priblíženie podstaty a podôb umenia akcie. Žiaci inšpirovaní výstavou si hravou formou mohli vyskúšať rolu akčného umelca[55].

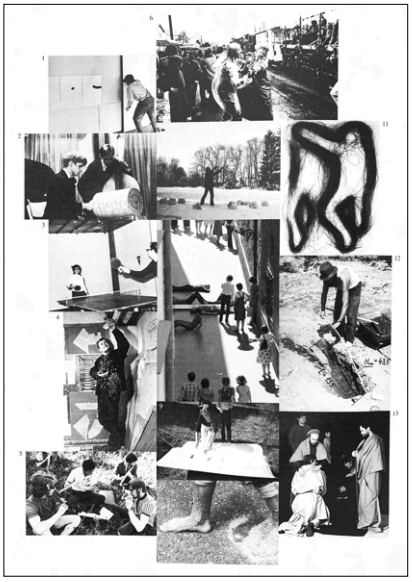

121: Skladačka k výstave Umenie akcie, Archív SNG, 2001

Členenie výstavy

Výstava bola rozdelená do štyroch blokov[56]. Prvý blok patril tvorbe priekopníkov akčného umenia spadajúceho do polovice 60. rokov. Boli tu inštalované diela J. Želibskej, J. Kollera, P. Bartoša, V. Popoviča a M. Urbáska.

Druhý blok zahŕňal obdobie začiatku 70. rokov, teda od nástupu normalizácie. Tu boli predstavení autori ako: M. Adamčiak, R. Cyprich, V. Kordoš, M. Krén, M. Mudroch, V. Jakubík, D. Tóth, M. Kern, J. Bartusz, I. Kalný, Ľ. Lauffová, O. Laurbert. Keďže normálizácia prišla po krátkom čase, tzv. tvorivej slobody, akcie spadajúce do tohto obdobia mali charakter menších súkromných stretnutí ľudí a priateľov, ktorí sa navzájom poznali a mohli si dôverovať.

Tretia časť približuje obdobie umenia akcie 70. a 80. rokov. Toto obdobie bolo charakteristické akousi dezilúziou, čo sa v tvorbe akčných umelcov prejavovalo čoraz viac aj politicko-spoločenským podtextom. V tejto časti boli diela autorov: P. Meluzin, Ľ. Ďurček, V. Havrilla, J. Budaj a trio POP: L. Pagáč, V. Oravec a M. Pagáč.

---

[54] Verejnosť proti násiliu, skratka VPN, bolo demokratické politické hnutie, pôsobiace na Slovensku v rokoch 1989 - 1992.

[55] Tamtiež

[56] René Horváth, Umenie akcie v Esterházyho paláci, Bratislavské noviny, 31.5.2001

122: Symbol spomienky na akciu Vlada Kardoša z roku 1983 vytvorila tanečnica Salome, ktorá ponúkala kúsky želé z odliatku Krista. Magazín SME, 5.5.2001

Štvrtý a záverečný blok výstavy bol venovaný koncu 80. rokov, ktoré boli charakteristické predtuchou pádu komunizmu. V umení akcie bolo toto obdobie okrem uvoľňujúcej sa atmosféry charakteristické aj nástupom nových trendov, najmä používaním multimédii. V tejto časti boli inštalované diela M. Murína, J. R. Juhásza, P. Rónaia, P. Kalmusa, I. Hrmu, Ľ. Stacha, L. Snopka, M. Bútoru a O. Lauberta.

Vernisáže výstavy sa zúčastnilo viacero známych osobností z kultúrnych či politických kruhov. Fotografi tu zachytili napríklad politika Františka Mikloška, fotografa Juraj Bartoša či výtvarníka Deža Tótha. Symbolickú spomienku na akciu Vladimíra Kordoša z roku 1983 predstavovala tanečnica Salomé odetá v orientálnych šatách, ponúkajúc návštevníkom kúsky želé z odliatku hlavy Jána Krstiteľa[57]. K výstave bol vydaný rovnomenný katalóg s bohatou textovou aj obrazovou dokumentáciou.

Vystavujúci autori: Jana Želibská, Július Koller, Peter Bartoš, Vladimír Popovič, Miloš Urbásek, Milan Adamčiak, Róbert Cyprich, Vladimír Kordoš, Matej Krén, Marián Mudroch, Viliam Jakubík, Dezider Tóth, Michal Kern, Juraj Bartusz, Igor Kalný, Ľuba Lauffová, Otis Laubert, Peter Meluzin, Ľubomír Ďurček, Vladimír Havrilla, Rudolf Sikora, Ján Budaj, Ladislav Pagáč, Viktor Oravec, Milan Pagáč, Michal Murin, Jozsef R. Juhász, Študio Erté, Peter Rónai, Peter Kalmus, Ivan Hrmo, Ľubo Stacho, Ladislav Snopko, Martin Bútora.

Umenie akcie

Prehľad slovenského Umenia akcie v rokoch 1965 - 1989 ponúka oddnes Slovenská národná galéria (SNG) v Bratislave. Cieľom podujatia je komplexné zmapovanie akčného umenia na Slovensku, ktoré je významnou časťou alternatívneho umeleckého prejavu obdobia tzv. normalizácie. Expozíciu SNG v Esterházyho paláci doplní katalóg s bohatou obrazovou prílohou. Jeho autormi sú okrem kurátorov Radima Matušíka a Zory Rusinovej aj zahraniční odborníci. Vernisáž sa uskutoční dnes o 17. h v Esterházyho paláci v Bratislave.

Bratislava, SITA

123: Výstrižok z novín Práca, 25.4.2001

Ako hra strácala svoju nevinnosť

Jena Opoldusová

Slovenská národná galéria Bratislava
Umenie akcie 1965 - 1989
výstava potrvá do 19. augusta

Napriek tomu, že na troch poschodiach a v suteréne Esterházyho paláca kraľujú fotografické snímky, výstava *Umenie akcie* nie je ani náhodou expozíciou venovanou fotografii. No keďže akčné umenie sa od ostatných druhov odlišuje najmä tým, že primárny dôraz kladie na samotné dianie, inak ho zvečniť nemožno. Platilo to prinajmenšom až do čias, kým k nám nedorazilo video, pretože filmová dokumentácia bola pre výtvarníkov pridrahá.

Keď sa v šesťdesiatych rokoch začali na slovenskej výtvarnej scéne objavovať prvé lastovičky akčného a konceptuálneho umenia, vo svete už bolo prirodzenou súčasťou nových trendov, ktoré nikoho nešokovali. V nasledujúcich desaťročiach zasa alternatíva na Slovensku nemala právo na život - vyhnaná v roku 1972 z priestorov galérii prežívala v prírode, v intimite bytov, na zastrčených dvoroch. A keď sa koncom sedemdesiatych rokov ešteháci pokúšali dostať všade, zmenšilo sa aj tak neveľké publikum na malú hŕstku zasvätených. Až neskorší „politický odmäk" umožnil akčnému umeniu a performance vegetovanie aspoň na okraji.

Spočiatku bola na prvom mieste hra na vytváranie lepšieho sveta. Také sú poeticko-erotické rituály Jany Želibskej, performance Miloša Urbáska, Júliusa Kollera či Vladimíra Popoviča. No dezilúcia a zvierajúce okovy totality postupne zbavili hru jej nevinnosti - akčné umenie sa zmenilo na ironického glosátora reality, vystreľujúceho na všetky strany guľky trpkého humoru. Svedčia o tom mystifikujúce reflexie Petra Meluzina, provokujúce interpretácie Vladimíra Kordoša a Mateja Kréna, alebo hoci do farebných metafor zatavené mýty Mariána Mudrocha.

To bolo len pár mien ako pars pro toto. Pretože výstava *Umenie akcie 1965 - 1989* v SNG sprostredkúva nevšedné putovanie v čase. Pripomína všetkým, čo „neboli pri tom", ako žila a vyvíjala sa alternatívna scéna slovenského výtvarného umenia a ponúka množstvo zaujímavých príbehov. Škoda, že jeden zo zakladateľov - Alex Mlynarčík - sa rozhodol neprezentovať svoju tvorbu. Jeho hraničné kamene v mozaike procesu chýbajú.

Jana Želibská: Snúbenie jari

Ladislav Pagáč, Viktor Oravec, Milan Pagáč: Daring

124: Výstrižok z novín Národná obroda, 4.5.2001

[57] Magazín Sme, 5.5.2001

125: Dezider Tóth, Sneh na strome, 1970

126: Ľubomír Ďurček, Návštevník, 1980

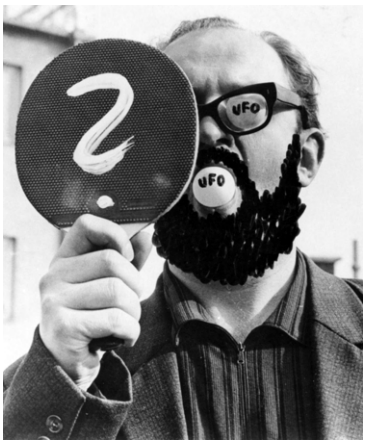

127: Július Koller, Ufonaut, 1980

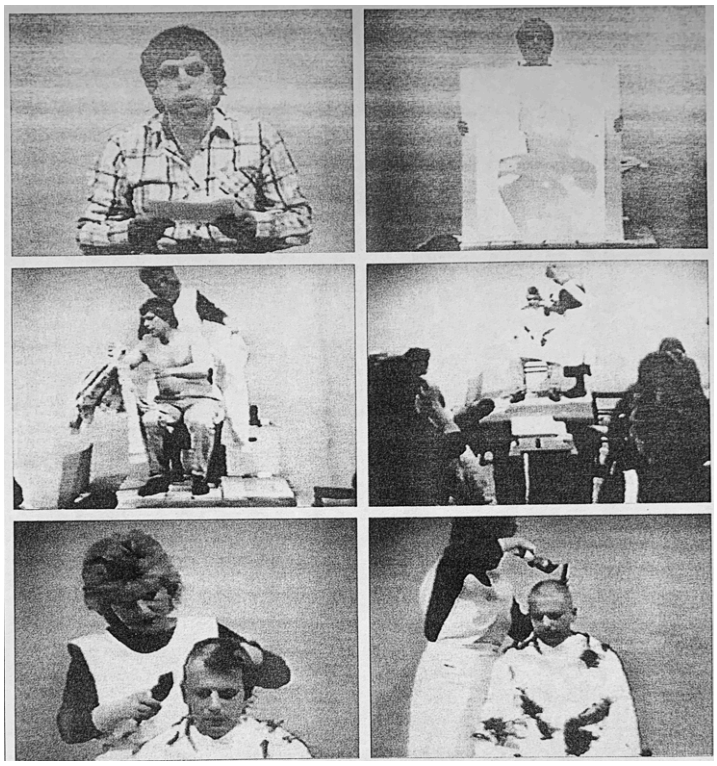

128: Vladimír Kordoš, Pocta F.X. Messerschmidtovi, performance, fotky z videozáznamu, 1989

129: Milan Knižák, zo súboru Okamžité chrámy, 1971

Slovenská fotografia 1925 – 2000

3.11.2001 – 10.2.2002
Kurátori výstavy: Aurel Hrabušický, Václav Macek
SNG, Esterházyho palác, 2. a 3. poschodie

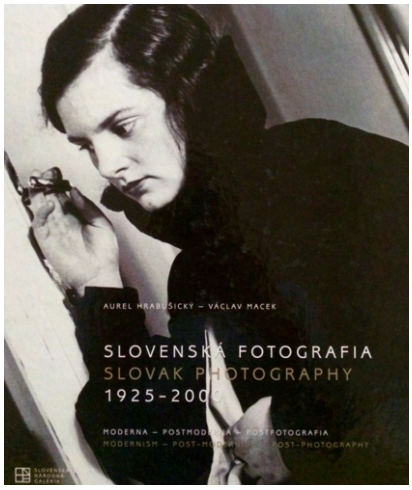

130: Publikácia Slovenská fotografia 1925 – 2000

131: Pozvánka na výstavu Slovenská fotografia 1925-2000, Archív SNG, 2002

Výstava Slovenská fotografia 1925 – 2000 sa konala v rámci Mesiaca fotografie 2001 a bola bola podľa organizátorov najväčším reprezentačným projektom dejín fotografie na Slovensku[58]. Táto výstava sa stala najväčším výstavným a edičným projektom z dejín slovenskej fotografie, a to šírkou svojho historického záberu, ako aj svojím rozsahom. Autori výstavy Václav Macek a Aurel Hrabušický sa pri zostavovaní expozície sústredili na časové obdobie, v ktorom možno badať kontinuálny vývoj fotografie na Slovensku, ktorý sa týkal ako námetov tak i fotografických techník. Výstava sa po jej uvedení v SNG v Bratislave konala aj v SNG na zámku vo Zvolene (15.3.2002 – 2.6.2002).

Ako bolo uvedené v Tlačovej správy k výstave[59], základným zámerom projektu bolo predstaviť nielen samotnú fotografiu v širších vizuálnych súvislostiach, ale jej prostredníctvom – aspoň v náznaku aj premeny dobového kultúrneho horizontu. Autori Hrabušický a Macek redukujú tie podoby fotografie, ktoré považujú za slepú uličku vývoja, aby vyzdvihli jej prednosť. Výstavný projekt chcel tiež upozorniť na to, že aj v období narastajúcich možnosti digitálnych manipulácii fotografia zostáva priamym obrazovým svedectvom o všetkom, čo je schopný zachytiť objektív fotoaparátu. Výstavu *Slovenská fotografia 1925 – 2000* je možno vnímať nielen ako prehliadku umeleckých ziskov fotografie, ale aj ako rodinný fotografický album, pričom ale rodinou je v tomto prípade celé Slovensko.

Fotografické dianie na Slovensku v prvých desaťročiach 20. storočia bolo dosť chaotické a ako súvislé modernistické hnutie ho možno vnímať až od druhej polovice 20. rokov. V tomto období sa vyformovalo niekoľko názorových a štýlových prúdov, ktoré možno navzájom konfrontovať a triediť. Spočiatku to boli podnety dobových fotografických a umeleckých avantgárd – priamej fotografie, fotografie novej vecnosti, novej vízie a surealizmu. Rozpad modernistických tendencií v stálom tlaku totalitných ideológií v 40. a 50. V 50. až 60. rokoch vznikajú už náročné koncipované umelecké programy, prehlbujú sa priame väzby na aktuálne smery výtvarného umenia, vznikol špecifický fenomén výtvarnej fotografie. Vtedy však už prichádzali impulzy z takzvaného druhého brehu, keď vďaka intermediálnej povahe súdobého umenia čoraz viac využívali prostriedky fotografie aj pôvodne výtvarní umelci a tak spätne ovplyvňovali jej vývoj. Výstava *Slovenská fotografia 1925 – 2000* predstavila proces postupného spriestornenia fotografie, jej otvárania sa k iným príbuzným médiám.

Zámery, ktoré viedli k vzniku výstavy *Slovenská fotografia 1925 – 2000* najlepšie objasňuje citát z Tlačovej správy k výstave[60]: *„Zámer predstaviť prierez dejinami modernej slovenskej fotografie vyplynul z novších výskumov, ktoré do danej miery pozmenili celkový obraz o vývoji slovenskej fotografie ešte koncom 80. rokov 20. storočia prvými súhrnnými Dejinami slovenskej fotografie od Ľudovíta Hlaváča. Vznikla potreba prehodnotiť výsledky doterajšieho, skôr extenzívneho výskumu, ktorý mal za následok nivelizujúci obraz vývoja slovenskej fotografie. V tomto obraze pretrvali desaťročia vytvárané „autonomistické" názorové klišé a predsudky,*

[58] http://www.svet.czsk.net/clanky/kultura/mesiacfoto.html

[59] Tlačová správa k výstave Slovenská fotografia 1925-2000, Archív SNG, 2001

[60] Tamtiež

pestované fotografickou obcou. Primálo sa bral ohľad na to, že fotografia sa vyvíja v kontexte ostatných odborov vizuálneho umenia, medzi ktorými – zvlášť v posledných desaťročiach, no nielen v nich – existuje mnoho vzájomných podnetov a spätných väzieb".

Ako je ďalej v tlačovej správe uvedené, autori projektu nechceli obsiahnuť celé storočie, ako je to u nás v týchto prípadoch obvyklé, ale vybrali si taky časový úsek, v ktorom možno fotografiu na Slovensku sledovať ako súvislý fenomén, ako reťaz na seba nadväzujúcich alebo navzájom polemizujúcich tvorivých počinov, či už jednotlivcov alebo širších názorových zoskupení. Na rozdiel od Hlaváča sa nepokúšajú priblížiť dianie v slovenskej fotografii v celom rozsahu jej tradičných žánrov (portrét, zátišie, krajina, architektúra, historické pamiatky a prírodné pozoruhodnosti) a rozmanitých foriem (reklamná a divadelná fotografia, fotografia módy, architektúra), čo by viedlo k príliš obšírnej a napokon aj nivelizujúcej panoráme. Sústredili sa skôr na to najpodstatnejšie. Na to, čo fotografiu v priebehu 20. storočia ustanovilo ako samostatný umelecký odbor s vlastnými zákonitosťami vývoja. Na druhej strane ju ale nechceli izolovať od ostatných druhov umenia. Tesná spojitosť fotografie z vizuálnym umením 20. storočia, zvlášť s výtvarným umením, bola na výstave dokumentovaná aj začlenením niekoľkých starostlivo vybraných výtvarných diel do celku výstavy. Hlavne takých, ktoré zobrazovali tie isté témy alebo riešili obdobné tvorivé problémy ako fotografia. Tak sa napríklad vedľa Plickových fotografií objavil obraz Martina Benku alebo v susedstve Martinčekových záberov sa ocitla názorovo a tematicky príbuzná kresba Ester Martincekovej-Šimerovej.

132: Václav Macek, Otvorenie výstavy Slovenská fotografia 1925-2000, Archív SNG, 2002

133: Aurel Hrabušický, Otvorenie výstavy Slovenská fotografia 1925-2000, Archív SNG, 2002

Časti výstavy

Prvá časť expozície bola venovaná 20. a 30. rokom dvadsiateho storočia. Boli tu prezentované diela Karola Plicku, Ladislava Foltyna, Miloša Dohnányho, Ireny Blühovej a ďalších autorov tejto doby. V tejto časti bolo Slovensko na snímkoch prezentované ako chudobná krajina s poctivými nábožensky založenými ľudmi. Predmetom fotografií tu bývala často ľudová tvorivosť, práca a remeslá.

Druhá časť výstavy bola venovaná obdobiu štyridsiatych a päťdesiatych rokov. Fotografi boli v tomto období často ovplyvnení socialistickým realizmom. Uvoľnenie v 60. rokoch sa premietlo aj do sféry umenia. Hlavnou témou tu boli medziľudské vzťahy a bežné problémy spoločnosti. Na fotografiách boli zobrazované často mladé páry, dvojice, vzťahy medzi ľudmi. V ďalšej časti expozície, zaoberajúcou sa 80. rokmi dominujú osobnosti ako Tono Stano, Peter Župník a ďalší ktorí študovali na FAMU. Tejto časti výstavy bol venovaný veľký priestor. V 90. rokoch fotografiu využívali aj umelci, ktorí pochádzali z iných oblastí umeleckej tvorby. Tí do fotografie často prinášali nové prvky. Výrazná je tu tiež tvorba Martina Kollára, ktorý ako prvý zdokumentoval zrod kapitalizmu na Slovensku.

134: Otvorenie výstavy Slovenská fotografia 1925-2000, Archív SNG, 2002

V súvislosti s výstavou vyšla aj rozsiahla publikácia s rovnomenným názvom: *Slovenská fotografia 1925 – 2000* od Aurela Hrabušického a Václava Maceka. Táto publikácia je veľmi cenným a rozsiahlym dielom mapujúcim dejiny slovenskej fotografie. 472 stranová kniha obsahuje vyše 300 fotografií od stovky slovenských fotografov.

135: Tlačová konferencia k výstave Slovenská fotografia 1925-2000, Archív SNG, 2002

Z pozitívnych ohlasov na výstavu *Slovenská fotografia 1925 – 2000* sa dá konštatovať, že bola ucelenou prehliadkou toho najlepšieho čo slovenskí fotografi do roku 2000 vytvorili. V recenziách možno nájsť názory, že hneď po inštalovaní vznikli debaty týkajúce sa mien ako aj diel ktoré boli v publikácii a na výstave opomenuté. Podobná situácia určite nastáva vždy,

Dejiny fotografie

Prierez dejinami slovenskej fotografie 20. storočia predstavuje výstava Slovenská fotografia 1925 – 2000, Moderna – postmoderna – postfotografia v Slovenskej národnej galérii v Bratislave. Expozícia sa zameriava na míľniky fotografie uplynulých 75 rokov. Spojitosť fotografie a výtvarného umenia dokumentujú názorné príklady. Vystavené sú snímky Karola Plicku a maľby Martina Benku, zábery prírody od Martina Martinčeka a tematicky príbuzná kresba Ester Martinčekovej–Šimerovej. Milovníkov fotografie čakajú práce viac ako stovky autorov, medzi iným aj od Tibora Huszára, Andreja Bána, Jozefa Ondzika, Karola Kállaya, Jany Želibskej. Výstava potrvá do 10. februára.

(do)

136: Výstrižok z novín Pravda, 23.11.2001

keď vzniká obdobná prezentácia takéhoto širokého významu. V každej takejto snahe sa iste odrážajú aj osobné preferencie autorov výstav[61].

Vystavujúci autori: Karol Aufricht, Andrej Bán, Juraj Bartoš, Miloš Alexander Bazovský, Ladislav Bielik, Oľga Bleyová, Irena Blúhová, Ladislav Borodáč, Tibor Borský, Pavol Breier, Peter Breza, Ján Cifra, Judita Csáderová, Ladislav Čarný, Ivor Diosi, Juraj Dojč, Miloš Dohnány, Ľubomír Ďurček, Ladislav Farkaš, Stano Filko, Ladislav Foltyn, Fedor Gabčan, Ladislav Galoch, Miro Gregor, Igor Grossman, Ján Hajduch, Ján Halaša, Ján Halász, Elo Havetta, Milota Havránková, Jozef Hofer, Ivan Hoffman, Tibor Honty, Karel Otto Hrubý, Pavol Hudec-Ahasver, Tibor Huszár, Pavel Janek, Miloš Jurkovič, Juraj Jurkovič, Karol Kállay, Michal Kern, Emil Kiefer, Ladislav Kiefer, Robo Kočan, François Kollar, Martin Kollár, Július Koller, Vladimír Kordoš, Ladislav Kožehuba, Matej Krén, Ján Krížik, František Lauff, Ľubica Lauffová, Tomáš Leňo, Jozef Lietavec, Juraj Lipták, Viliam Malík, Ilja Jozef Marko, Martin Martinček, Ivan Matejka, Juraj Meliš, Pavel Meluš, Zuzana Mináčová, Ján Motulko, Ján Náhlik, Otakar Nehera, Matúš Oľha, Jozef Ondzik, Jozef Ort-Šnep, Eduard Pavlačka, Ján Pavlík, Pavel Pecha, Stanislav Pekár, Karol Plicka, Pavol Poljak, Rudolf Prekop, Sergej Protopopov, Bohumil Puskailer, Ľubomír Rapoš, Ján Rečo, Magdaléna Robinsonová, Peter Rónai, Ladislav Rozman, Dorota Sadovská, SIlvia Saparová, Anton Sládek, Jozef Sedlák, Rudolf Sikora, Karol Skřipský, Dušan Slivka, Ľubo Stacho, Vasil Stanko, Tono Stano, Alexander Strelinger, Ján Strieš, Mišo Suchý, Juraj Šajmovič, Martin Šperka, Ľubomír Štecko, Matej Štepita-Klaučo, Anton Štrubňa, Miro Švolík, Štefan Tamáš, Martin Tiso, František Tomík, Dezider Tóth, Ferdinand Valent, Filip Vančo, Kamil Varga, Jozef Zubrický, Jana Želibská, Peter Župník.

Slovenská fotografia je svetová, potvrdzuje výstava

Jela Krajčovičová

Slovenská fotografia 1925-2000. Miesto: Slovenská národná galéria, **kurátor:** Václav Macek, Aurel Hrabušický, **trvanie:** 2.11.-10.2. 2002

Výstava Slovenská fotografia 1925-2000 a kniha s rovnomenným názvom (krstí sa 27. 11. o 16. h v SNG) je dielom Václava Maceka, riaditeľa Mesiaca fotografie a pedagóga na VŠMU, a Aurela Hrabušického, kurátora SNG, a dôsledkom ich vyše desaťročnej spolupráce. Štyri podlažia Eszterházyho paláca na dunajskom nábreží ponúkajú do konca februára to najlepšie zo slovenskej fotografie. Podrobný slovný sprievod nenechá návštevníkov tápať v temnotách fotografického umenia, ale vedie ich priamo za svetlom - hoci sa prehliadka končí dolu v suteréne - najmodernejšou fotografiou, čiže postfotografiou. Od Plickovho silného emotívno-nostalgického vnímania Slovenska, cez sociálnu a kritickú fotografiu, avantgardné výboje, poetickú či dokumentárnu fotografiu dneška, absurdné videnie sveta až po experimenty, kde do fotografie vstupuje divák - stáva sa účastníkom hry - do zrkadla s nainštalovanou kamerou s hladinou pohyblivou ako voda.

„Koncepcia výstavy sa opiera o ideu vystihnúť v oblúku 20. storočia tri hlavné prúdy vo fotografii, ktoré určovali celý vývoj. Výstava má podtitul Moderna-Postmoderna-Postfotografia. Moderna tvorí najväčší objem výstavy - ona je vlastne ťažiskom. Druhým východiskom našej koncepcie je nadviazanie na prácu Ľudovíta Hlaváča, ktorý pred pár rokmi vydal dejiny slovenskej fotografie. Do svojej práce zahrnul divadelnú, úžitkovú, agentúrnu i výtvarnú fotografiu - nemalo by teda zmysel robiť to ešte raz. Šli sme hlavne po kľúčových líniách vývoja," povedal Václav Macek Národnej obrode na margo koncepcie výstavy.

Postmoderná fotografia *Snímka archív*

137: Výstrižok z novín Národná obroda, 23.11.2001

[61] Slovenská fotografia 1925-2000 http://www.czsk.net/dotyky/2_2003/fotograf.html

138: François Kollar, Drevorubač, 1933

139: Juraj Šajmovič, Pár, 1959

140: Karol Plicka, Vysoké Tatry – sušenie ľanu, 1947

141: Ladislav Kožehuba, Dolovanie piesku 1., 1927

142: Peter Rónai, Slovenská mafia, 1999

143: Sergej Protopopov, Baníci v šachte František I. 1928

Ruský piktorializmus

17.10.2002 – 24.11.2002
Koncepcia výstavy: Václav Macek
SNG, Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

144: Vasili Ulitin, Plamene Paríža, 1932

145: Yuri Eremin, Leto, 1926

Výstava prezentovala tvorbu 16 ruských piktorialistov troch generácií od roku 1890. Bolo tu inštalovaných 120 fotografií. Výstavu organizovala spoločnosť ROSIZO[62] a konala vrámci festivalu Mesiaca fotografie 2002.

Piktorializmus prenikal[63] do ruskej fotografie z Európy prostredníctvom anglických, francúzskych a nemeckých časopisov, tiež prostredníctvom ciest zahraničných fotografov. Jeho vznik bol spojením základov akademickej realistickej umeleckej školy s možnosťami vtedajšej fotografickej techniky. Ruskí piktorialisti vo svojej tvorbe zachytávali psychologický obraz ľudí, ruského roľníka ale i poetické výjavy a mestský život na prelome 19. a 20. storočia. Za prvého[64] ruského piktorialistu ruská tlač označila umeleckého fotografa Evgenyija Vysnyakova. Prvým, ktorý sa ale preslávil aj v zahraničí, bol Alexej Mazurin.

Vystavované diela boli zapožičané z Oblastného múzea v Kirove, ďalšie diela pochádzali z rozsiahlej zbierky Sergeja Andrejeva, syna fotografa Nikolaja Andrejeva Puškina a od Georgija Kolosova. Na výstave sa sa nachádzali aj diela, ktoré doposiaľ neboli nikde vystavované. Prevažná časť fotografií bola naposledy vystavovaná v prvej tretine 20. storočia. Časť expozície už zažila svoju premiéru v americkom Houstone, pár mesiacov pred výstavou v SNG.

Dôvodom[65] prečo sa zachovalo tak málo pôvodných piktorialistických diel bolo viacero. Fotografi považujúc svoje diela ako konkurujúce maľbe, zhotovovali zväčšeniny alebo kópie iba v jednom kuse. Ďalším dôvodom bolo prenasledovanie mnohých členov piktorializmu sovietskym režimom. To, že sa podarilo zachovať časť tvorby ruských piktorialistov bolo aj zásluhou zberateľa Michaila Golosovského.

Až do začiatku 30. rokov 20. storočia sa predstavitelia ruského piktorializmu stretávali s pozitívnymi ohlasmi[66] v tlači. Až po sprísnení ideologickej doktríny sovietskeho umenia sa začal piktorializmus označovať za buržoázny a škodlivý proletárstvu. Posledná výstava sa konala v roku 1935. Krátko potom začalo prenasledovanie mnohých autorov za šírenie pornografie či hanobenie sovietskej vlády. Niektorí piktorialisti dokonca strávili dlhé roky v lágroch a vyhnanstve. Piktorializmus takto na dlhé desaťročia zmizol z oficiálnych dejín ruskej fotografie.

---

[62] ROSIZO – orgainzácia Ministerstva kultúry Ruskej federácie. Je to multidisciplinárna organizácia, ktorá rozvíja a realizuje výstavné, kultúrne a vzdelávacie projekty v Rusku a vo svete.

[63] Ruský piktorializmus, online: http://www.hospodarskyklub.sk/hd-dennik/index.cgi?2002.10.23+Domace+42

[64] V SNG dnes v európskej premiére sprístupnili výstavu Ruský piktorializmus, online: https://kultura.sme.sk/c/699428/v-sng-dnes-v-europskej-premiere-spristupnili-vystavu-rusky-piktorializmus.html

[65] Tamtiež

[66] Mimo dejín ruskej fotografie, online: https://hnonline.sk/style/kultura/97584-mimo-dejin-ruskej-fotografie

Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985

18.12.2002 – 25.5.2003
Kurátori výstavy: Aurel Hrabušický, Katarína Bajcurová,
Beata Jablonská, Alexandra Kusá
SNG Bratislava, Esterházyho palác

Výstava *Slovenské vizuálne umenie 1970-1985* bola výsledkom prieskumu novodobého výtvarného umenia na Slovensku. Voľne nadväzovala výstavu *60. roky v slovenskom výtvarnom umení*, ktorá sa konala v roku 1995. Autori výstavy – Hrabušický, Bajcurová, Jablonská a Kusá sa sústredili na dôležité témy, koncepcie a problémy tohto obdobia, od tzv. normalizácie po perestrojku, obdobia spoločenskej stagnácie po veľkom vzopätí roku 1968. Zámerom výstavy bolo preukázanie, že obdobie stagnácie spoločnosti sa nekrylo so stagnáciou v kultúre. Výstava chcela poukázať na vznik tvorivých snáh, ktoré pokrývajú široké spektrum vtedajšieho vizuálneho umenia. Expozícia sa konala v priestore Estarházyho paláca a sústredila sa na prezentáciu ťažiskových prúdov a umeleckých iniciatív.

Ako nachádzame v tlačovej správe k výstave[67]: *„v umení rokov 1970 - 1985 prevládali skôr jasne definované, niekedy až exaktné spôsoby stvárňovania, často pripomínajúce metódy vedeckého bádania, vyhodnocovania a zaznamenávania získaných poznatkov. Vizuálne umenie prestáva byť len oknom do reálneho či fiktívneho sveta, stále viac tematizuje čas a prispôsobuje tomu štruktúru klasických výtvarných médií. Kvôli tomu sa často využívajú reprodukčné postupy – fotografia a z nej odvodené tlače, xerox a film, pokiaľ je dostupný. Pomocou reprodukčných médií umelci manipulujú s obrazom reality a vytvárajú tak nové, len zdanlivo pravdepodobné fikcie. Obrazy sú často čiernobiele ako fotografia. Uplatňuje sa vizuálna metafora.”*

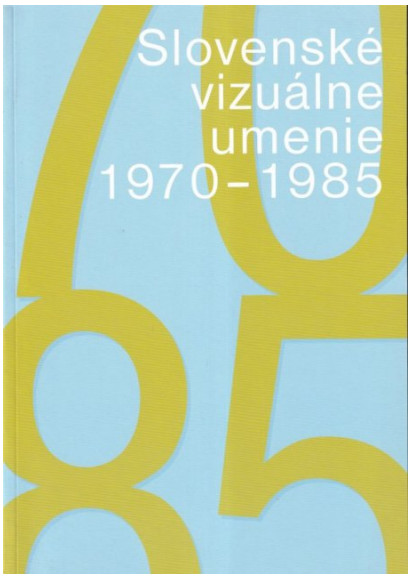

146: Publikácia Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985

Členenie výstavy

Fotografické diela boli umiestnené v suteréne Esterházyho paláca. Bol tu prezentovaný fotografický dokument, portréty a akčná scénografia, ktorej bol venovaný osobitný oddiel. Z vystavujúcich autorov tu boli napríklad: Jozef Sedlák, Július Koller, Ľubomír Stacho, Juraj Bartoš, Ľubomír Ďurček, Štefan Prokop, Vladimír Kordoš, Jozef Jankovič a ďalší.

147: Tlačová konferencia k výstave, Archív SNG, 2002

Prvé poschodie bolo venované takzvanému dematerializovanému umeniu, teda umeniu ktoré je na pomedzí koncepcie a akcie. Je realizované hlavne v netradičných médiách. Boli tu umiestnené diela Rudolfa Sikoru, Michala Kerna, Júliusa Kollera, Dezidera Tótha, Vladimíra Havrilu, Stanislava Filka a iných.

Na druhom poschodí boli prezentované diela patriace do tzv. radikálneho realizmu (fotorealizmus, hyperrealizmus) a figuratívne diela. Boli tu prezentované diela Daniela Fischera, Viktora Hulíka, Veroniky Rónaiovej, Juliána Fila, Uliany Zmetákovej a ďalších.

Na treťom poschodí Esterházyho paláca boli umiestnené diela výtvarnej moderny od Ľudovíta Fullu, Júliusa Jakobyho a Jozefa Kostku a ďalších. Ich tvorba bola príkladom pre mnohých mladších umelcov, ktorých diela tu boli tiež prezentované. Medzi nich patrili napríklad Rudolf Uher, Ester Šimerová-Martinčeková a členovia bývalej skupiny Mikuláša Galandu.

148: Otvorenie výstavy, Aurel Hrabušický, bývalý prezident Michal Kováč s manželkou, Archív SNG, 2002

V súvislosti s výstavou bol organizovaný aj sprievodný program *Slovenský film 1970 – 1985*. Prehliadku celovečerných hraných, krátkometrážnych dokumentárnych a animovaných filmov otvoril blok

[67] Tlačová správa k výstave Slovenské vizuálne umenie 1975-1980, Archív SNG, 2002

V galérii budú premietať slovenské filmy

FILM

Sprievodným podujatím k výstave Slovenské vizuálne umenie 1970 - 1985 bude prehliadka Slovenský film 1970 - 1985, ktoré pripravila Slovenská národná galéria v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom.

Každý utorok od 4. marca do 24. júna v kinosále SNG na Riečnej ulici odpremietajú 38 filmov, 25 krátkometrážnych a 13 celovečerných. Výber filmov je limitovaný obdobím ich vzniku v rozmedzí rokov 1970 - 1985. Filmy predstavia úvodným slovom pred jednotlivými projekciami Pavol Branko, Ján Adamove, Rudolf Urc, Peter Dubecký, Jelena Paštéková, Martin Kaňuch, Zuzana Gindl-Tatárová, Peter Michalovič, Richard Kováčik, Martin Šmatlák, Miroslav Ulman, Leo Štefankovič. **(brn)**

149: Výstrižok z novín Bratislavské noviny, 27.2.2003

dokumentárnych filmov režiséra Martina Slivku s úvodom Pavla Branka. Program *Slovenský film 1970 – 1985* sa konal 4.3.2003 vo vtedajšej kinosále na 1. poschodí. Ďalšou sprievodnou akciou bola prednáška s názvom *70. – 80. roky a slovenská hudobná kultúra* v interpretácii Vladimíra Godára. Realizovala sa 21.5.2003 na prvom poschodí Esterházyho paláca.

V súvislosti s výstavou boli realizované aj diskusné a prednáškové programy na témy Umenie a ideológie, Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985 z pohľadu teoretikov a historikov umenia, Idey v plameňoch – diskusia kurátorov výstavy s autormi a Umenie a inštitúcie s prihliadnutím na galerijnú prax 70. – 80. rokov.

Vystavujúci autori: Štefan Prukner, Július Jakoby, Vincent Hložník, Jozef Kostka, Ernest Zmeták, Ľudovít Fulla, Ester Šimerová-Martinčeková, Rudolf Uher, Milan Laluha, Milan Paštéka, Andej Rudavský, Vladimír Kompánek, Rudolf Krivoš, Andrej Barčík, Pavol Tóth, Agnesa Sigetová, Viera Kralcová, Dušan Kállay, Albín Brunovský, Vladimír Gažovič, Vojtech Kolenčík, Miroslav Cipár, Michal Studený, Michal Jakabčič, Karol Baron, Ľudomír Hološka, Ján Berger, Stanislav Balko, Ján Hoffstädter, Dušan Pončák, Štefan Tóth, Peter Roller, Štefan Prokop, Dušan Králik, Jozef Sušienka, Juraj Rusňák, Mária Bartuszová, Ján Mathé, Štefan Belohradský, Tamara Klimová, Alojz Klimo, Anton Cepka, Danuta Binderová, Miloš Urbásek, Jozef Kornucik, Štěpan Pala, Milan Dobeš, Eduard Antal, Václav Cigler, Ľ. Arzt, Askold Žáčko, Jozef Tomečko, Zora Palová, Marian Mudroch, Daniel Fischer, Viktor Hulík, Veronika Rónaiová, Julián Filo, Uliana Zmetáková, Jozef Srna, Miloš Šimurda, Juraj Bartusz, Vladimír Popovič, Jozef Jankovič, Juraj Meliš, Klára Bočkayová, Igor Kalný, Marián Meško, Otis Laubert, Matej Krén, Igor Minárik, Milan Bočkay.

Slovenské vizuálne umenie

Slovenská národná galéria otvorí 17. decembra o 17. hodine v Esterházyho paláci výstavu Slovenské vizuálne umenie 1975 – 1980. Je výsledkom prieskumu pracovníkov galérie v oblasti novodobého výtvarného umenia na Slovensku. Sústredili sa na témy, koncepcie, problémy a kľúčové umelecké iniciatívy daného obdobia.

V umení prevládali spôsoby stvárňovania pripomínajúce metódy vedeckého bádania, vyhodnocovania a zaznamenávania získaných poznatkov. Preto sa často využívala fotografia a z nej odvodené tlače, xerox a film. Obrazy sú často čiernobiele ako fotografia.

K dedičstvu umenia 60. rokov patria aj rôzne varianty figurácie v maľbe a grafike, tieto formy umenia sú sústredené na 3. poschodí Esterházyho paláca. Na 2. poschodí sa predstavujú podoby radikálneho realizmu. Rôzne formy umenia na pomedzí projektu, konceptu a akcie sa prezentujú na 1. poschodí. Toto „odhmotnené" umenie vzniká vďaka snahe zbaviť sa záťaže tradičných výtvarných prostriedkov a vyjadruje aj potrebu úniku do inej dimenzie, do neznámeho priestoru.

V suteréne dostávajú priestor predovšetkým nové podoby fotomediálneho umenia, prekračujúce hranice výtvarnej či umeleckej fotografie. Atmosféru doby sprítomňuje okrem ukážok fotografického dokumentu akčná scénografia.

Výstava, ktorej kurátorom je Aurel Hrabušický v spolupráci s Katarínou Bajcurovou, Beatou Jablonskou a Alexandrou Kusou, potrvá do 25. mája.

MILADA ČECHOVÁ

FOTO – ARCHÍV AUTORA

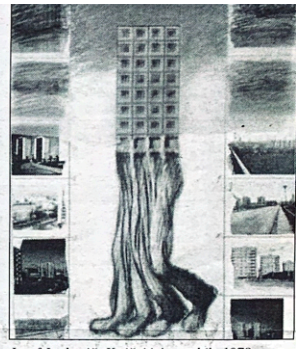

Jozef Jankovič: Kráčajúci panelák, 1978

150: Výstrižok z novín Sme, 14.12.2002

Umenie v čase totality

Jena Opoldusová

BRATISLAVA – Naším cieľom nebolo prezentovať oficiálne umenie doby, povedal Aurel Hrabušický, kurátor výstavy Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985 v Slovenskej národnej galérii. Rozsiahla expozícia zapĺňajúca tri poschodia i suterén Esterházyho paláca voľne nadväzuje po siedmich rokoch na výstavu Šesťdesiate roky v slovenskom výtvarnom umení. „Výstava nechce byť len pokusom o esenciu rokov a ich ducha, rozhodli sme sa predstaviť všetky relevantné tendencie tých čias," charakterizoval Hrabušický koncepciu expozície.

Roky 1970 a 1985 sa nestali dobovými medzníkmi náhodou. Ten prvý znamenal pre mnohých najmä nastupujúcich výtvarníkov zákaz tvorby a vyhnanie zo scény do podzemia či samoty ateliéru. Ten druhý bol rokom výrazného nástupu novej generácie. Pre nedostatok priestorov výstava neprináša priamu konfrontáciu angažovanej tvorby režimom oslavovaných autorov s prácami tých, čo tvoriť nesmeli. Ponúka však panorámu všetkých dôležitých umelcov, ktorí formovali domácu výtvarnú scénu už v predchádzajúcom období. Od žijúcich klasikov Ľudovíta Fullu, Júliusa Jakobyho, Ester Šimerovej-Martinčekovej až po členov skupiny Mikuláša Galandu Rudolfa Krivoša a Vladimíra Kompánka. Významné miesto patrí kolekciám diel Jozefa Jankoviča, Rudolfa Filu, Juraja Meliša, Rudolfa Sikoru. Rôzne podoby dematerializovaného umenia reprezentujú inštalácie Miloša Lakyho, Jána Zavarského a Stana Filka. Dôležité miesto patrilo v prezentovanom období akčnému umeniu i hľadaniu nových možností fotografie. Progresívne dianie v oblasti scénografie a úžitkového umenia výstava zaznamenáva len okrajovo. Potrvá do 25. mája.

Vladimír Havrilla: *Kráska a zviera* FOTO: ARCHÍV

151: Výstrižok z novín Pravda, 7.1.2003

Robert Doisneau,
alebo cesta jedným storočím

5.11.2003 – 3.12.2003
Kurátor výstavy za SNG: Aurel Hrabušický
Esterházyho palác, Bratislava

Retrospektívu svetoznámeho francúzskeho fotografa Roberta Doisneaua (1912 – 1994) Slovenská národná galéria pripravila v spolupráci s Francúzskym inštitútom a spoločnosťou FOTOFO. Konala sa vrámci Mesiaca fotografie 2003. Robert Doisneau je považovaný za jedného z najplodnejších a najpopulárnejších Francúzskych fotografov. Preslávil sa svojimi hravými snímkami excentrického Paríža z prvej polovice 20. storočia. Mnohé z jeho fotografií boli použité na tvorbu kalendárov či pohľadníc. Stali sa akousi ikonou zobrazujúcou francúzsky život od konca druhej svetovej vojny po 50. roky dvadsiateho storočia. Jeho snímky sa stali o to vzácnejšími, keďže mnohé časti Paríža boli zbúrané a prestavané.

Robert Doisneau začínal ako grafický dizajnér a reklamný fotograf v automobilke Renault (1924 – 1939)[68]. Jeho prvou známou prácou bola fotoreportáž o blšom trhu v Paríži v roku 1932, ktorá bola uverejnená v časopise *Excelsior*. Živil sa tiež ako fotograf pohľadníc, čo bývalo v tomto období často hlavným príjmom mnohých umelcov na voľnej nohe. Neskôr pracoval pre agentúru Rapho. Práve počas tohto obdobia vytvoril svoje najznámejšie fotografie ktoré boli prezentované aj na tejto výstave. Toto plodné obdobie bolo prerušené až vypuknutím druhej svetovej vojny, keď bol povolaný do armády.

Ako bolo uvedené v denníku *SME*[69], Robert Doisneau často dostával nadšené listy od ľudí ktorí sa na jeho fotografiách spoznali. Niektorí dokonca chceli podiel z ich predaja. Ako sám Robert Doisneau spomínal, prevažná časť ikonických snímok bola zinscenovaná s najatými modelmi. Napríklad slávna fotografia bozku dvoch zaľúbencov, ale aj mnohé iné.

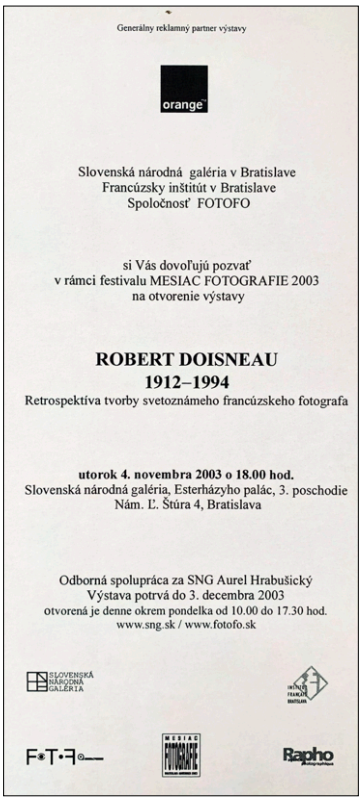
Generálny reklamný partner výstavy

orange

Slovenská národná galéria v Bratislave
Francúzsky inštitút v Bratislave
Spoločnosť FOTOFO

si Vás dovoľujú pozvať
v rámci festivalu MESIAC FOTOGRAFIE 2003
na otvorenie výstavy

ROBERT DOISNEAU
1912–1994
Retrospektíva tvorby svetoznámeho francúzskeho fotografa

utorok 4. novembra 2003 o 18.00 hod.
Slovenská národná galéria, Esterházyho palác, 3. poschodie
Nám. Ľ. Štúra 4, Bratislava

Odborná spolupráca za SNG Aurel Hrabušický
Výstava potrvá do 3. decembra 2003
otvorená je denne okrem pondelka od 10.00 do 17.30 hod.
www.sng.sk / www.fotofo.sk

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ GALÉRIA

FOTOFO

MESIAC FOTOGRAFIE

Rapho

152: Pozvánka na výstavu Robert Doisneau, 2003

Fotografova Tvorba

Jednu z najslávnejších fotografií na svete - Bozk pred radnicou a vyše sto ďalších od Francúza Roberta Doisneaua možno vidieť na jeho prierezovej výstave v Slovenskej národnej galérii v Bratislave. Optimistické, lyrické a vtipné čiernobiele zábery potešia každého. Doisneau vošiel do dejín fotografie v 30. rokoch sériou dynamických záberov šantiacich detí. Pre vývoj svetovej fotografie sú významné aj systematické zábery z jedného miesta. Takým je Policajný balet, kde policajt rukami riadi premávku na križovatke alebo Výkladná skriňa, keď fotograf zvečňoval reakcie okoloidúcich na obrazový akt vo výklade. R. Doisneau (1912 - 1994) sa vyučil za litografa, ale hneď potom (1929) začal pracovať ako reklamný fotograf. Spolupracoval s rôznymi časopismi i ako priemyselný fotograf v automobilke Renault. Vystavoval v New Yorku, Chicagu, Paríži, Ríme, Barcelone a iných mestách. Získal viaceré významné ocenenia, vyšlo niekoľko kníh o jeho diele. *(do)*

153: Výstrižok z novín Hospodársky denník, 7.11.2003

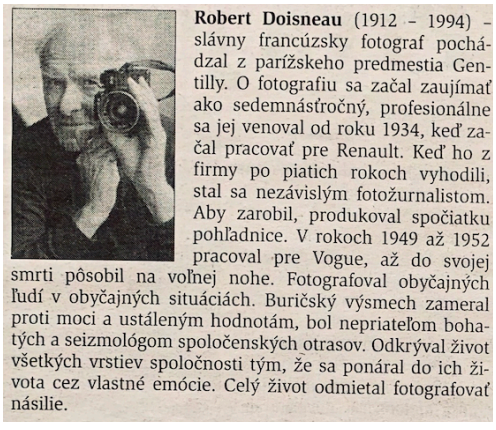

Robert Doisneau (1912 – 1994) – slávny francúzsky fotograf pochádzal z parížskeho predmestia Gentilly. O fotografiu sa začal zaujímať ako sedemnásťročný, profesionálne sa jej venoval od roku 1934, keď začal pracovať pre Renault. Keď ho z firmy po piatich rokoch vyhodili, stal sa nezávislým fotožurnalistom. Aby zarobil, produkoval spočiatku pohľadnice. V rokoch 1949 až 1952 pracoval pre Vogue, až do svojej smrti pôsobil na voľnej nohe. Fotografoval obyčajných ľudí v obyčajných situáciách. Buričský výsmech zameral proti moci a ustáleným hodnotám, bol nepriateľom bohatých a seizmológom spoločenských otrasov. Odkrýval život všetkých vrstiev spoločnosti tým, že sa ponáral do ich života cez vlastné emócie. Celý život odmietal fotografovať násilie.

154: Výstrižok z novín Pravda, 29.10.2003

[68] Robert Doisneau 1912-1994, https://www.obnova.sk/clanok/robert-dois- nau-19121994?quicktabs_diskusie_koment_online=0, 28. 7. 2020

[69] Najslávnejší zaľúbenci, akí kedy šli ulicou, https://kultura.sme.sk/c/1150494/najslavnejsi-za- lubenci-aki-kedy-sli-ulicou.html, 28. 7. 2020

155: Robert Doisneau, Preprava pneumatík v priestoroch závodu, 1924-1939

157: Robert Doisneau, Pisárka pri Vert Galant, päťdesiate roky

156: Robert Doisneau, Bozk z radnice, 1950

158: Robert Doisneau, Plavec z Pont d'Iena, päťdesiate roky

159: Robert Doisneau, 1949

Miloš Dohnány a jeho tvorba

4.11.2004 – 21.1.2005
Kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
Vodné kasárne, Sála 7, Bratislava

Táto výstava sa konala v rámci Mesiaca fotografie 2004 v spolupráci so spoločnosťou FOTOFO k stému výročiu narodenia fotografa Miloša Dohnányho (1904 –1944). Ako bolo uvedené v článku v denníku *SME*, do priestorov Vodných kasární sa jeho tvorba vrátila po viac ako šesťdesiatich rokoch. Vtedy Vodné kasárne ešte nepatrili SNG a časť priestorov bolo reštauračným zariadením[70]. Výstava prezentovala asi desatinu autorovho zachovaného diela. Niektoré zväčšeniny zostali v Česku, iné v súkromných zbierkach v Paríži, New Yorku či u autorových príbuzných[71]. Paralelne s výstavou vyšla aj monografia s názvom *Miloš Dohnány,* ktorú zostavil Aurel Hrabušický a vydala ju tiež spoločnosť FOTOFO.

Miloš Dohnány sa narodil v roku 1904 v Lienzi v Rakúsku, neskôr žil a tvoril v Bratislave. Bol nadšeným fotografom, publicistom a jedným z prvých slovenských kritikov fotografie vôbec. V 20. a 30. rokoch aktívne fotografoval popri zamestnaní. V roku 1931 navštevoval večerný kurz na Škole úžitkového výtvarníctva, ktorú viedol Jaromír Funke. Ako sa na otváraní výstavy vyjadril kurátor Aurel Hrabušický, *„fotografoval všetko okolo seba, akoby chcel povzbudiť menej skúsených kolegov, ukázať im, čo všetko ide pri dobrej vôli – stále akoby mal na zreteli svoju fotografickú misiu"*[72].

Tvorba Miloša Dohnányho donedávna ešte nebola známa. Jeho dielo sa preslávilo najmä vďaka fotografii *Vierka* z roku 1932. Táto snímka bola použitá na titulnej strane publikácie *Slovenská fotografia 1925 – 2000*, ktorá bola v tejto práci spomínaná v súvislosti s rovnomennou výstavou. Na základe novších výskumov možno Miloša Dohnányho zaradiť ako vedúcu osobnosť už zabudnutej slovenskej fotografickej moderny. Presadzoval moderný fotografický štýl, a to svojou tvorbou, ako aj publicisticko-kritickou organizačnou činnosťou[73]. Niektoré Dohnányho fotografie sa stali doslova fotografickými ikonami 30. až 40. rokov dvadsiateho storočia.

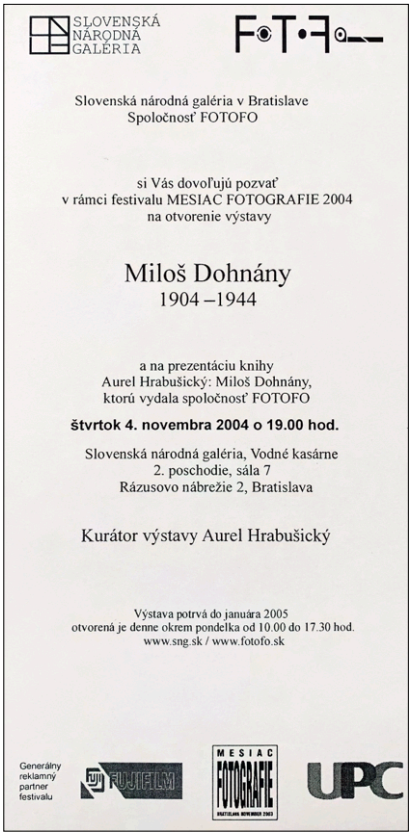
SLOVENSKÁ NÁRODNÁ GALÉRIA

FOTOFO

Slovenská národná galéria v Bratislave
Spoločnosť FOTOFO

si Vás dovoľujú pozvať
v rámci festivalu MESIAC FOTOGRAFIE 2004
na otvorenie výstavy

Miloš Dohnány
1904 –1944

a na prezentáciu knihy
Aurel Hrabušický: Miloš Dohnány,
ktorú vydala spoločnosť FOTOFO

štvrtok 4. novembra 2004 o 19.00 hod.

Slovenská národná galéria, Vodné kasárne
2. poschodie, sála 7
Rázusovo nábrežie 2, Bratislava

Kurátor výstavy Aurel Hrabušický

Výstava potrvá do januára 2005
otvorená je denne okrem pondelka od 10.00 do 17.30 hod.
www.sng.sk / www.fotofo.sk

Generálny reklamný partner festivalu

FUJIFILM

MESIAC FOTOGRAFIE

UPC

160: Pozvánka na otvorenie výstavy Miloš Dohnány a jeho tvorba, Archív SNG, 2004

161: Vernisáž výstavy Miloš Dohnány a jeho tvorba, Archív SNG, 2004

162: Aurel Hrabušický na vernisáži výstavy Miloš Dohnány a jeho tvorba, Archív SNG, 2004

163: Vernisáž výstavy Miloš Dohnány a jeho tvorba, Archív SNG, 2004

[70] Životná fotografická misia, https://www.sme.sk/c/amp/1837810/zivotna-fotograficka-misia. html, 20. 7. 2020

[71] Tamtiež

[72] Tamtiež

[73] Miloš Dohnány a jeho tvorba, https://www.sng.sk/sk/vystavy/435_milos-dohnany-a-je- ho-tvorba, 20. 7. 2020

Životná fotografická misia

Do priestorov Vodných kasární v Bratislave sa po viac ako šesťdesiatich rokoch vrátila výstava neprávom zabudnutého slovenského fotografa Miloša Dohnányho (1904 – 1944). Na tomto mieste vystavoval v čase, keď Vodné kasárne ešte nepatrili Slovenskej národnej galérii, ale časť priestorov slúžila ako reštauračné zariadenie.

Dohnányho dielo sa pred dvoma rokmi preslávilo vďaka fotografii Vierka *(na snímke z roku 1932)* použitej na titulnej strane prvej veľkej publikácie venovanej histórii slovenskej fotografie dvojice autorov Aurela Hrabušického a Václava Maceka. Jeho portréty, ale aj štylizované zátišia a výtvarné kompozície dokladajú slová Hrabušického, ktorý o Dohnányom hovorí ako o najdôslednejšom zástancovi modernistického „nového videnia“ a „novej fotografie“.

Miloš Dohnány sa narodil v roku 1904 v rakúskom Lienzi, žil a tvoril v Bratislave. Bol aktívnym amatérskym fotografom a publicistom, a to napriek tomu, že na Slovensku vtedy neexistoval odborný časopis venovaný fotografii. Bol jedným z prvých slovenských kritikov fotografie vôbec. V 20. a 30. rokoch pôsobil ako aktívny a progresívny fotograf. Aj keď svoj záujem nikdy nesprofesionalizoval a zaraďuje sa do oblasti amatérskych fotografov, výrazne zasiahol do dejín slovenskej medzivojnovej fotografie. Fotografoval popri zamestnaní, podpisoval sa ako D-amatér. V roku 1931 navštevoval večerný kurz na slávnej ŠUR, ktorý viedla ďalšia osobnosť fotografie – Jaromír Funke. „Fotografoval všetko okolo seba, akoby chcel povzbudiť menej skúsených kolegov, ukázať im, čo všetko ide pri dobrej vôli – stále akoby mal na zreteli svoju fotografickú misiu,“ hovorí kurátor výstavy Aurel Hrabušický. Dohnányho tvorivý rozlet predčasne zastavila smrť v roku 1944. Jeho tvorba zostala dlho mimo záujmov slovenských galérií. Až v roku 1995 bolo jeho dielo opäť predstavené verejnosti spolu s tvorbou kolegu Viliama Malíka v rámci Mesiaca fotografie.

Aktuálnu výstavu, ktorá je opäť súčasťou aktivít Mesiaca fotografie, predstavuje asi desatina zachovaného Dohnányho diela. Niektoré zväčšeniny zostali v Čechách, niečo v súkromných zbierkach v Paríži a v New Yorku, niektoré u príbuzenstva.

Popri výstave sa na pulty kníhkupectiev v tieto dni dostala Dohnányho monografia z pera Aurela Hrabušického. Po Martinovi Martinčekovi a Karolovi Plickovi je to ďalšia publikácia z edície venovanej osobnostiam domácej fotografie, ktorú vydáva združenie FOTOFO, hlavný organizátor Mesiaca fotografie. Zaplnilo sa tak ďalšie biele miesto v dejinách slovenskej fotografie.

ANDREA KOPERNICKÁ

166: Výstrižok z novín Sme, 27.11:2004

164: Miloš Dohnány, Sny na letovisku, 1935

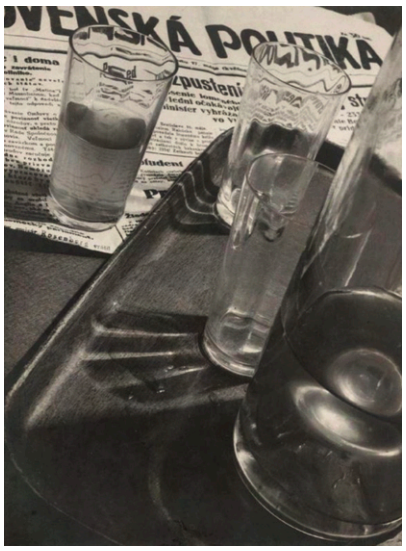

165: Miloš Dohnány, Zátišie spod viechy, 1936

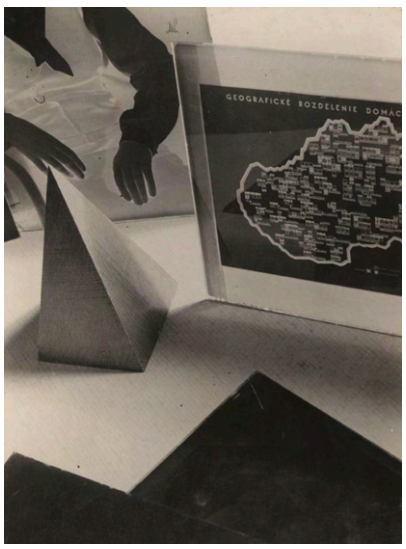

167: Miloš Dohnány, Štúdia, 1932

Slovenský mýtus

30.9.2005 – 28.2.2006
Kurátori výstavy: Aurel Hrabušický, Katarína Bajcurová, Alexandra Kusá
Vodné kasárne, Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie, suterén

Výstava Slovenský mýtus sa konala nielen v priestoroch galérie SNG, ale aj Slovenskom národnom múzeu v Bratislave (30.9.2005 – 3.12.2005). Mala za cieľ zmapovať vizuálnu predstavu Slovenska o sebe samom. Bola zostavená nielen z galerijných zbierok, ale aj zo zostrihov filmov, etnografického materiálu, archívnych dokumentov, z úžitkového umenia a podobne.

Ako bolo uvedené v tlačovej správe, kurátori mali zámer realizovať prieskum vyobrazovania slovenskej identity. Chceli pochopiť a ukázať, v čom vlastne spočíva „slovenskosť" vizuálnej kultúry a umenia v 20. storočí. Výstava výberom témy pripomínala publikovaný zborník *Mýty naše slovenské,* no cieľom výstavy na rozdiel od publikácie nebola analýza mýtov, ale skôr ich zachytenie a roztriedenie do zmysluplnej štruktúry. Výstava poskytovala návštevníkom možnosť vytvoriť si svoju vlastnú definíciu slovenskosti, podobne ako sa to odráža vo prezentovaných dielach. Diela boli zo zbierok SNG, SNM v Bratislave, SNM v Martine, Slovenského národného literárneho múzea, Univerzitnej knižnice v Bratislave, Mestského múzea v Bratislave a Oravskej galérie v Dolnom Kubíne.

S ohľadom na historické a muzeálne zázemie bola výstava členená do dvoch základných celkov – podľa dvoch inštitúcií SNG a SNM.

V SNG boli inštalované témy: plebejskosť a pracovitosť – pastieri, slovenská rodina – svätá rodina, ženský princíp, patriarchát a matriarchát, národný sloh v architektúre, slovenský mýtus vo filme, Slovensko ako „slovanské Tahiti" – sviatočnosť a nábožnosť, obrady, procesie a sprievody. Ďalej starosti a odovzdanosť, svätí za dedinou, Slovensko ako krajina duše, slovenské „symposion" – v krčme, slovenské múzy – pieseň a pastorálie, hôrni chlapci a zbojníci, ochranné znaky národnej existencie a slovenský mýtus v súčasnom umení. V SNM boli umiestnené diela na témy: dejinné situácie a historické zvraty, legendy a mýty o národných hrdinoch a znaky a emblémy.

Výstave sa vytýkala plochosť a neúplnosť spracovania témy Slovenského mýtu. Andra Kopecká v denníku *SME*[74] uviedla, že časť Slovenský mýtus vo filme bol zastúpený iba zostrihom scén zo štyroch filmoch o Jánošikovi. Popri spomenutých témach výstavy tiež uvádzala, že sa zabudlo na národné povstanie, tisícročnú porobu, či na postavy ako Andrej Hlinka, Jozef Tiso, M. R. Štefánik či Ľudovít Štúr. Kurátor Aurel Hrabušický na margo negatívnej recenzie Andrei Kopeckej uviedol[75], že *„Výstavu si treba nielen prečítať, ale dôkladne prezrieť – inakšie sa nedá tvrdiť, že slovenský mýtus vo filme je zastúpený len zostrihom filmov o Jánošikovi, dokonca ani ten zostrih sa netýka len Jánošíka, ako tvrdí recenzentka. Početné kladné divácke ohlasy svedčia o tom, že boli na takéto čítanie výstavy zrejme lepšie pripravení, a tak o ich „nedostatočnú pripravenosť" recenzentka nemusí mať obavy. Ak bolo spracovanie témy „ploché", tak sa rozhodne premeškala príležitosť na jej reflexiu, ktorá by plochá nebola"*. Ďalej uviedol, že kurátori výstavy sa nesnažili komplexne zmapovať slovenský mýtus. Tvorcovia nechceli predstaviť kompletnú galériu „predkov", ale diela, ktoré priniesli istú pridanú hodnotu, ikonografickú zvláštnosť, vypovedajúcu o konkrétnej dejinnej situácii a o vzťahu autora k nej.

168: Symbol výstavy, Boticelliho Venuša od Roba Parša, Archív SNG, 2005

169: Pozvánka na výstavu Slovenský mýtus, Archív SNG, 2005

170: Kurátori výstavy na vernisáži Slovenský mýtus, Alexandra Kusá, Aurel Hrabušický, Katarína Bajcurová, Archív SNG, 2005

[74] Rozpačitý pokus o príbeh na slovenskú tému, Andrea Kopecká, Sme, 13.1.2006

[75] Ad: Rozpačitý pokus o príbeh...

171: Výstava Slovenský mýtus, Archív SNG, 2005

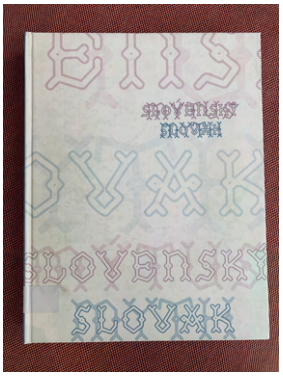

172: Publikácia Slovenský mýtus

Slovenská národná galéria v spolupráci so Slovenským národným múzeom usporiadali výstavu Slovenský mýtus, približujúcu predstavy slovenskej spoločnosti o sebe samej prostredníctvom malieb, plastík, kresieb, grafík, fotografií, ale i nových médií, filmu či artefaktov ľudovej kultúry, archívnych a historických dokumentov. Časť expozície v priestoroch Eszterházyho paláca SNG na Námestí L. Štúra 4 potrvá až do 28. februára 2006 (otvorené denne okrem pondelka od 10.00 do 17.30.), druhá časť v budove SNM na Vajanského nábreží 2 skončila už v decembri. Na snímke: M. Dohnány – Mona Lisa z Pohronia, 1943. **FOTO – WWW.SNG.SK**

173: Výstrižok z denníka Sme, 30.12.2005

Aj plagáty[76] na výstavu vyvolali vášnivé spory. Je na nich zobrazená Botticelliho plavovlasá Venuša, ktorá má na tvári namaľovaný slovenský znak. Podľa slov vtedajšej riaditeľky Kataríny Bajcurovej predstavoval vizuál Roberta Parša renesančnú krásavicu ako „fanúšika slovenského umenia".

Vtedajšia riaditeľka SNG Katarína Bajcurová sa pre denník *SME*[77] vyjadrila k vizuálnej stránke výstavy:*„Čo sa týka vizuálu, hľadali sme silný nápad a ten, ktorý nám priniesol Robo Paršo, sa nám veľmi hodil. Potrebovali sme symbol, fungujúci vo viacerých kontextoch – dostatočne nápaditý, provokujúci a zrozumiteľný. Ale neviem, ako môže byť Boticelliho Venuša, i keď v slovenských farbách, označovaná za gýč. Čo sa týka textovej časti, je úplne samostatným prvkom vizuálnej informácie. Oproti údernosti obrazového prvku je zámerným rébusom. Písmo totiž vychádza z parafrázy Benkových návrhov „Slovenského" písma a ani jemu nešlo o zrozumiteľnosť. Má vzdialene navodzovať prítomnosť niečoho „národného" a diváka provokovať k rozlúšteniu, možno v ňom vzbudiť aj zvedavosť. Zatiaľ sú ohlasy na vizuál občas prekvapené, ale zväčša pozitívne".*

K výstave bol publikovaný aj zborník s rovnomenným názvom. Je zároveň výstavným katalógom a sústreďuje aj príspevky autorov z rôznych vedných odborov (dejiny umenia, dejiny kinematografie, kultúrna antropológia a iné).

Riaditeľ Slovenského národného múzea Peter Maráky o výstave povedal: *„Verím, že po zhliadnutí výstavy Slovenský mýtus bude kritických komentárov a kontroverzných názorov ešte viac, ako bolo v procese tvorby."* Môžeme zhrnúť, že výstavný projekt Slovenský mýtus bol akousi hodenou rukavicou s výzvou na zamyslenie, akí sú Slováci a ako vnímajú seba samých.

Vystavujúci autori: Viliam Malík, Arnold Weisz – Kubínčan, Dušan Jurkovič, Peter M. Bohúň, Joža Úprka, Miloš Alexander Bazovský, Mikuláš Galanda, Martin Benka, Janko Alexy, Ľudovít Fulla, Jaroslav Augusta, Imrich Weiner – Kráľ, Karol Plicka, Karol Miloslav Lehotský, Július Flache, Juraj Šajmovič, Karol Ondreička, Jozef Hanula, Miloš Dohnány, Ivan Žabota, Markéta Luskačová, Mikuláš Galanda, Martin Martinček, Vladimír Kompánek, Ernest Zmeták, Andrej Barčík, Gustáv Mallý, Sergej Protopopov, Ladislav Rozman, Karol Aufricht, Ján Koniarek, Cyprián Majerník, Ján Hála, Milan Laluha, Ján Želibský, Ján Náhlik, Igor Grossmann, Ján Cifra, Ester Šimerová – Martinčeková, Karol Kállay, Zolo Palugay, Štefan Sivák, Viliam Chmeľ, Peter Matejka, Marián Čunderlík, M.M. Harminc, E. Hruška, Felix Blažej Bulla, Ferdinand Čapka, D.S. Jurkovič, Pavol Socháň, Jaroslav Augusta, Vojtech Klimkovič, Štefan Straka, Ladislav Rozman, Emil Pacovský, Štefan Padlička, Juraj Lauko, Ondrej Šteberl, Koloman Sokol, Ján Halaša, Jozef Šíma, Ľudovít Križan, Emanuel Hruška, Emil Filla, B. Osvald, G. Hošovský, Viktor Frešo, Táňa Hojčová, Ivan Csudai, Laco Teren, Štefan Prukner, Miroslav Ksandr, Andrej Barčík, Milan Paštéka, Andrej Runavský, Július Turoň, Július Koller, Juraj Meliš, Jozef Jankovič, Vladimír Kordoš, Ľubo Stacho, Bohumil Puskaller, Jozef Ondzik, Pavol Breier, Stano Filko, Peter Bartoš, Martin Kusý.

[76] Akí sú Slováci očami výtvarného umenia, Jana Opoldusová, Pravda, 11.10.2005

[77] Slovenský mýtus: čosi smutné a placho divoké, Milada Čechová, Miloš Jiránek, Sme, 4.10.2005

Výstava o slovenských mýtoch ukazuje pohľad Slovákov na seba

Martin Benka: Žena v kroji 1939.
FOTO – ARCHÍV SNG

Výstavu o slovenských mýtoch ukazuje predstavy slovenskej pospolitosti o sebe samej a zmysle svojej existencie. Tvorí ju viacero celkov: pastieri, oráči a rozsievači, dedinskí patriarchovia, ženský princíp, slovenská rodina, obrady, procesie a sprievody, zbojníci, pijani, znaky, emblémy, legendy i ďalšie témy. Zobrazujú ich fotografie, maľby, grafiky, kresby, časopisy, sochy, objekty, inštalácie i filmy. Prvýkrát sa na galerijnej a múzeálnej pôde spájajú diela renomovaných umelcov s úžitkovým, ľudovým a insitným umením.

Slovenský mýtus – Eszterházyho palác SNG, 1. a 2. poschodie (do 28. februára 2006) a Prírodovedné múzeum SNM (do 3. decembra 2005).

SNG dokorán

Slovenská národná galéria pripravila prednáškový cyklus SNG dokorán, v ktorom prezentujú vedeckovýskumnú činnosť pracovníci galérie. Prednášky sa konajú vždy vo štvrtok o 16.00. Najbližšie prednáša 13. októbra Dušan Buran na tému K problematike kryptoportrétov cisára Žigmunda Luxemburského.

174: Výstrižok z denníka Sme, 7.10.2005

Slovenský mýtus je v galérii aj v múzeu

Výstava predstavuje kľúčovú, ba osudovú tému slovenského výtvarného umenia 20. storočia – vizuálnym spôsobom stvárnené predstavy slovenskej pospolitosti o sebe samej, svojich počiatkoch a zmysle svojej existencie.

Vďaka tejto výstave sa azda ozrejmí, do akej miery sú rozmanité podoby slovenského mýtu len romantickým anachronizmom, presahujúcim do modernej doby, či dokonca prejavom krízy kolektívnej identity, a do akej miery sú, naopak, jej prirodzeným hľadaním a definovaním.

Túto v dejinách mnohokrát zneužitú tému, vlastne komplex tém pod strešným názvom slovenský mýtus, priblíži výstava prostredníctvom širokej škály vizuálnych umeleckých diel: maľby, sochárstva, kresby, grafiky, fotografie, nových médií, filmu, ale aj artefaktov ľudovej kultúry, archívnych a historických dokumentov.

Výstavu Slovenský mýtus si môžete v Esterházyho paláci Slovenskej národnej galérie pozrieť do 28. februára 2006 a v Slovenskom národnom múzeu na Vajanského nábreží 2 do 3. decembra tohto roka. (do)
FOTO: SNG

Martin Benka: *Drevorubači pod Salatínom, 1931*

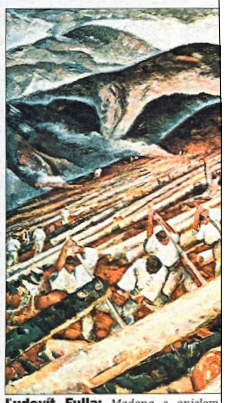

Ľudovít Fulla: *Madona s anjelom, 1929*

175: Výstrižok z denníka Pravda, 19.10.2005

Akí sú Slováci očami výtvarného umenia

Výstava Slovenský mýtus v Slovenskej národnej galérii a Slovenskom národnom múzeu chce vyvolať pochybnosti

Jena Opoldusová

BRATISLAVA – Už plagáty k výstave Slovenský mýtus vyvolali vášnivé spory. Do priestorov Slovenskej národnej galérie a Slovenského národného múzea v Bratislave pozýva Botticelliho plavovlasá Venuša, ktorá má na tvári namaľovaný slovenský znak.

Podľa slov generálnej riaditeľky Slovenskej národnej galérie Kataríny Bajcurovej predstavuje vizuál Roberta Parša renesančnú krásavicu ako „ťanúška slovenského výtvarného umenia".

„Výstavou Slovenský mýtus nechceme vyplniť medzeru v dejinách. Nechceme zmapovať neznáme terény. Nepredstavuje ani výsledok výskumného projektu. Hlavným zámerom je dokumentovať vizuálnu reflexiu slovenskej spoločnosti o sebe samej. Jadro výstavy tvoria dvadsiate až štyridsiate roky minulého storočia. V tom období riešila slovenská kultúra, a teda aj výtvarné umenie, dva základné problémy. Čo považovať za moderné a čo je autentické, pričom druhý problém mali iné kultúry už dávno za sebou," vysvetlil jeden z kurátorov výstavy Aurel Hrabušický.

V pätnástich kapitolách konfrontuje výstava v SNG „romantické" predstavy o bohabojnom, pracovitom, odovzdanom a spievajúcom národe s tým, ako ich vnímali a zvečnili maliari, sochári, fotografi, filmári aj remeselníci. „Vysoké" a „nízke" umenie rozpráva spoločne, po prvý raz na galerijnej i múzeálnej pôde. Oproti obrazom Ľudovíta Fullu, Miloša A. Bazovského, Cypriána Majerníka a fotografiám Karla Plicku sa vypínajú drevené kríže z dedinských cintorínov.

Prvá kapitola totiž rozpráva o mieste viery v každodennom i sviatočnom živote. Ďalšie kapitoly hovoria o rodine, o mieste ženy v nej, o samote, svetobežníctve, o múzach, aj o Slovensku ako krajine duše. Kurátori výstavy dôkladne prevetrali zbierky galérií aj súkromných zberateľov v snahe čo najpestrejšie ilustrovať každú časť Slovenského mýtu. Vybrali perly aj málo známe diela umelcov, čo písali dejiny slovenského výtvarného umenia 20. storočia. Uznávaných, preceňovaných aj nedocenených.

Výstava pokračuje v Slovenskom národnom múzeu. Tam sa expozícia sústredila najmä na legendy a mýty o národných hrdinoch – od Cyrila a Metoda až po Jánošíka. „Verím, že po zhliadnutí výstavy Slovenský mýtus bude kritických komentárov a kontroverzných názorov ešte viac, ako bolo v procese tvorby," povedal o rozsiahlom spoločnom projekte Peter Maráky, generálny riaditeľ SNM.

Výstava Slovenský mýtus je hodenou rukavicou aj výzvou na zamyslenie. Akí sme, Slováci?

176: Výstrižok z denníka Sme, 30.12.2005

Slovenský mýtus: čosi smutné a placho divoké

Slovenská národná galéria sprístupnila výstavu Slovenský mýtus. Treba povedať, že ide o výstavu nesmierne komplexnú a prepracovanú, ktorá by si zaslúžila stálu expozíciu. Mýtus chápe ako nadčasovú symbolickú štruktúru, ktorá bola v slovenskom umení zdrojom inšpirácie pre mnohých umelcov. Návštevníkovi galérie výstava predkladá danú problematiku v logických a výrazovo pôsobivých okruhoch.

„Od začiatku bol zámer výstavy dosť jasný – spojiť galerijný a múzeálny prístup, konfrontovať rôzne umelecké druhy a žánre, 'vysoké' umenie s 'nízkym', artefakty s historickými dokumentmi tak, ako to v slovenskej výtvarnej praxi ešte nebolo," hovorí riaditeľka galérie KATARÍNA BAJCUROVÁ.

Menila sa koncepcia výstavy v priebehu prípravy?

„Kryštalizovala sa ruka v ruke so zhromažďovaním, triedením a interpretáciou materiálu. Zo začiatku sme jej kontúry nevideli celkom jasne, uvažovali sme, či väčšmi zvýrazniť časovú alebo tematickú os. Ako rozsah skúmanej problematiky narastal, tak sa výstava rozčlenila do dvoch priestorov – do SNG a SNM, v ktorých boli nakoniec zvolené aj čiastočne iné stratégie prezentácie. V národnom múzeu väčšmi v prospech historických dokumentov a archívalií. Základné okruhy, v ktorých sa príbeh výstavy rozvíja, sa zrodili hneď na začiatku, niektoré pristúpili neskôr. Prekvapila nás napríklad pritomnosť 'ťapákovskej' témy, nedvižnosti, odovzdanosti osudu aj vo výtvarnom umení."

Jednotlivé myšlienkové okruhy sú na výstave veľmi dobre vystihnuté a vyjadrené samotnými dielami. Navyše doplnené sprievodnými textami a zaujímavými citáciami, ktoré výstavu dofahujú do detailov. Ako sa citáty vyberali?

„Od vzniku myšlienky, že by sa mohla problematika slovenského mýtu spracovať výstavne, sme ju chceli čo najpútavejšie predstaviť divákovi. Zaujať ho, podnietiť k rozmýšľaniu, priniesť mu estetický zážitok. Štúdium starších prameňov a výtvarného materiálu bolo pre nás až neočakávane vzrušujúce, pri podrobnom čítaní literárnych a umeleckohistorických textov sme objavili mnohé výslovne textové 'perly', tak sme sa o ne rozhodli podeliť s divákmi, dotvoriť vnímanie diel a atmosféru výstavy. Vznikli kombinácie, ktoré aj nás samých prekvapili."

Výstavou sa podarilo doslova zhmotniť istú predstavu o tom, čo „slovenský mýtus" je. Nakoľko za to expozícia vďačí Abelovského teóriám mýtu?

„Slovenský mýtus v názve výstavy je metafora. Veď sám pojem mýtus je dosť ťažko vysvetliteľný a existuje preň nespočetné množstvo definícií. To, o čo nám išlo, vysvetľujeme podrobnejšie v sprievodcovi k výstave. Bol to vlastne akýsi pokus o príbeh vizualizácie slovenskej 'témy' vo výtvarnom umení, o postihnutie vývoja vizuálnych predstáv národného spoločenstva o sebe samom. Ján Abelovský je historik umenia, ktorý pojem 'slovenský mýtus' viacerými prácami z rôznych období uviedol do dejín slovenskej výtvarnej moderny, pričom predtým skôr fungoval v slovenskej literárnej vede a kritike. Jeho početné príspevky k tejto téme boli pre nás určite inšpiratívne, hoci sa nevyhybame ani polemike s jeho postojmi a hypotézami."

Výstava Slovenský mýtus v SNG predstavuje zaujímavý a ucelený pohľad na danú tematiku v slovenskom výtvarnom umení.
FOTO SME - PAVOL FUNTÁL

„Nikde nedokážu byť ľudia takí veselí ako na Slovensku a nikde sa mi nežilo príjemnejšie: ale výsledný dojem, najcharakteristickejší rys zeme i ľudu, je predsa čosi smutného a placho divokého."
MILOŠ JIRÁNEK

Odráža sa nosná téma výstavy aj v dielach mladých výtvarníkov?

„Celý suterén je venovaný súčasnému umeniu. Pre slovenské umenie to bol 'erbový' problém od konca 19. storočia do konca 60. rokov. Potom sa 'slovenský mýtus' objavuje v tvorbe niektorých autorov skôr sporadicky, hoci niektorí tvorcovia ho reflektovali a reflektujú programovo, napríklad Stano Filko, Július Koller, Ľubo Stacho, z mladších Svätopluk Mikyta a ďalší. Diela súčasných umelcov sa nachádzajú aj v časti výstavy, ktorá je v múzeu – R. Sikora, M. Novák, J. Koller."

Vizuál Roba Parša k výstave pôsobí na ľudí kontroverzne, vraj je to gýč. Takisto sú výhrady k nečitateľnosti názvu Slovenský mýtus.

„Čo sa týka vizuálu, hľadali sme silný nápad a ten, ktorý nám priniesol Robo Paršo, sa nám veľmi hodil. Potrebovali sme symbol, fungujúci vo viacerých kontextoch – dostatočne nápaditý, provokujúci a zrozumiteľný. Ale neviem, ako môže byť Boticelliho Venuša, i keď v slovenských farbách, označovaná za gýč. Čo sa týka textovej časti, je úplne samostatným prvkom vizuálnej informácie. Oproti úderosti obrazového prvku je zámerným rébusom. Písmo totiž vychádza z parafrázy Benkových návrhov 'slovenského' písma a ani jemu nešlo o zrozumiteľnosť. Má vzdialene navodzovať pritomnosť niečoho 'národného' a diváka provokovať k rozlúšteniu, možno v ňom vzbudiť aj zvedavosť. Zatiaľ sú ohlasy na vizuál občas prekvapené, ale zväčša pozitívne."
MILADA ČECHOVÁ

177: Výstrižok z denníka Sme, 4.10.2005

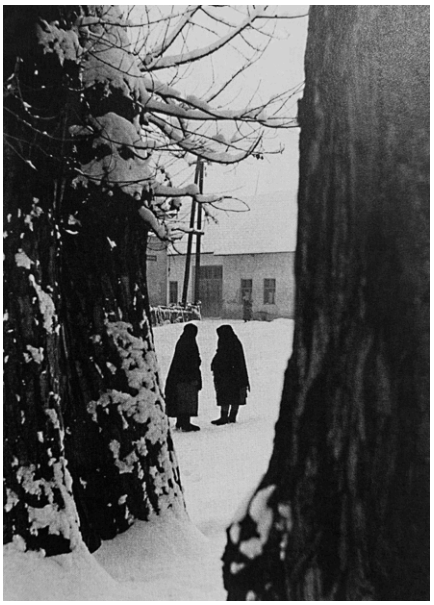

178: Igor Grossmann, Babský rozhovor, Rajec, 1957

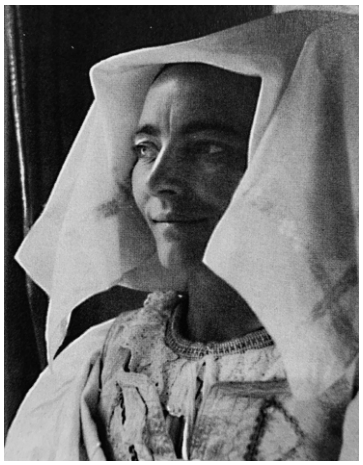

179: Miloš Dohnány, Mona Lisa z Pohronia, 1943

180: Jozef Ondzik, Bratislava, 2002

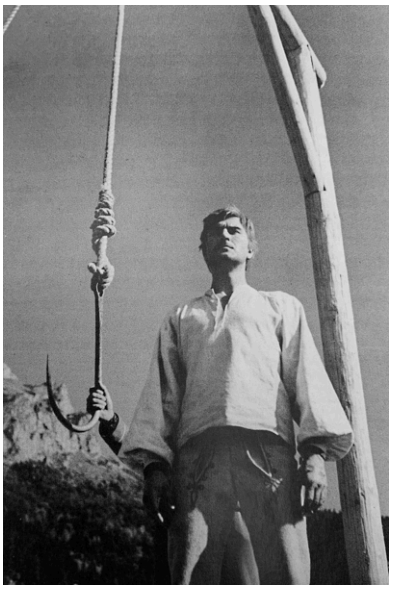

181: Paľo Bielik, Jánošík, 1962

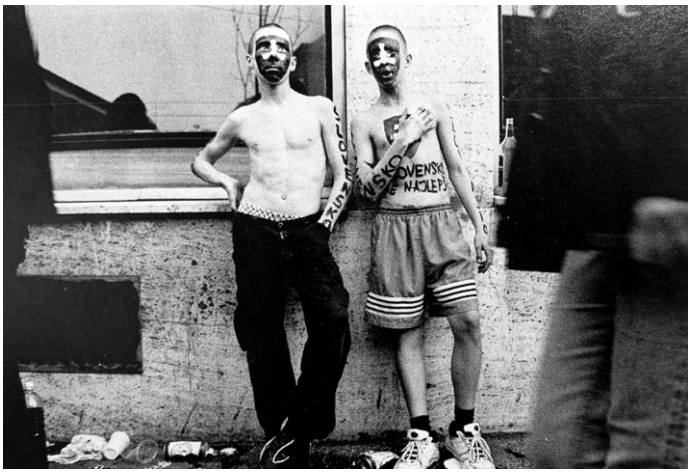

182: Jozef Ondzik, Bratislava, 2002

No Code, Talianske súčasné umenie

3.6.2005 – 28.8.2005
Kurátorka výstavy: Cecilia Casorati
Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

Výstava *No Code* bola skupinovou výstavou jedenástich talianskych výtvarníkoch známych aj na medzinárodnej výtvarnej scéne. Bola kurátorsky zostavená Ceciliou Casorati a pripravená inštitúciou Incontri internazionali d'arte, organizáciu ktorá propaguje a vystavuje talianske umenie. Na príprave a realizácii výstavy sa zo strany SNG podieľala Beata Jablonská. Výstava prezentovala tvorbu umelcov v širokom zábere a cieľom bolo predstaviť najmä to, čo sa deje v súčasnom talianskom umení. Prezentácia umelcov nebola postavená na žiadnom spoločnom menovateľovi, ktorý by vystavujúcich zaraďoval do tém. Autorov spájala príbuznosť vizuálneho jazyka. Na výstave boli okrem fotografií aj maľby a videoprojekcia.

„Na tejto pôde už niekoľko rokov nebolo prezentované súčasné moderné umenie a som rada, že ponuku Talianov sme dotiahli do výstavnej podoby." povedala na otvorení výstavy riaditeľka Katarína Bajcurová.

Kurátorka výstavy Casorati sa pri výbere[78] diel zamerala na spoločné momenty stredoeurópskej mentality, jej spoločenského diania, so spoločenským a umeleckým diskurzom v Taliansku[79]. Podľa jej slov, umelci boli oboznámení s históriou galérie, Bratislavy a Slovenska. Vytvorili práce, ktoré vychádzali z týchto poznatkov. Mnoho diel už ale bolo prezentovaných na iných výstavách, niektoré vznikli ešte v 90. rokoch.

Lisabetta Benassi, autorka z Ríma prezentovala videá zaoberajúce sa realitou, fikciou a cirkuláciou času. Daniela De Lorenzo je známa fotografiami sôch z látky v špecifickom priestore. Marcello Maloberti svojimi inštaláciami skúmal vizuálne efekty svetla, svoje fotografie tiež obohacoval zvukom. Liliana Moro svojimi objektami sledovala psychologické pôsobenie architektúry na človeka. Podobne s topografiou a štruktúrou architektúry miest pohrával aj Luca Pancrazzi. Elisa Sighicelli prezentovala fotografie zamerané na vyvolávanie emociálnych asociácií, fotografovala Londýn. Návštevníkov výstavy upútal aj Maurizio Cannavacciuolo, ktorý vyvolával pozornosť svojím zničeným dielom rozloženým na podlahe.

Vystavujúci autori: Elisabetta Benassi, Daniela da Lorenzo, Luca Pancrazzi, Cristiano Pintaldi, Marcello Maloberti, Liliana Moro, Enzo Umbaca, Maurizio Cannavacciuolo, Otonella Mocellin, Nicola Pellegrini, Elisa Sighicelli.

183: Pozvánka na výstavu No Code, Archív SNG, 2005

184: Otvorenie výstavy No Code, Archív SNG, 2005

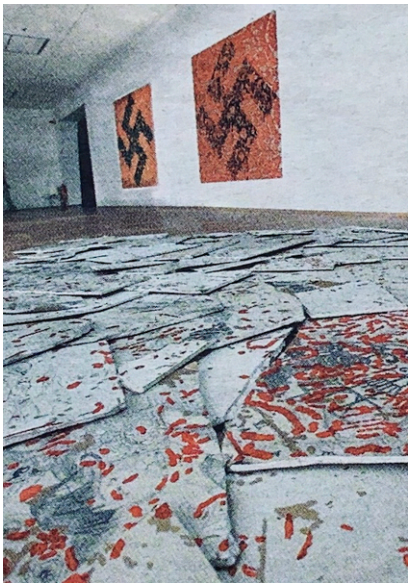
185: Pavol Funtal, Maurizio Cannavacciuolo, príkaz zapamätať si, olej na plátne, 2002,

[78] No Code, Súčasné talianske umenie, Tlačová správa, Archív SNG, 2005

[79] No Code učasné a cudzie, Lýdia Pribišová,Domino Fórum, 22.6.2005

Na výstave súčasného talianskeho umenia nechýba ani ukážka súčasnej talianskej fotografie. FOTO - No Code

Talianske umenie v Esterházyho paláci

VÝSTAVA

Vďaka dlho trvajúcej no úspešne zvládnutej rekonštrukcii Esterházyho paláca sa už návštevník Slovenskej národnej galérie nemusí nadýchať ovzdušia normalizačnej minulosti a vstupuje rovno do galerijného prostredia tretieho tisícročia. Nové priestory testuje prehliadka No Code: Súčasné talianske umenie.

Napriek tomu, že výstava zaberá dve poschodia Esterházyho paláca, divák nemá dojem preplnenosti ani náhlivosti, že toho ešte toľko musí stihnúť. Veľkorysé narábanie s priestorom má svoje dôvody: jednak organizátori nekoncipovali prehliadku ako vyčerpávajúci prehľad slovenskému publiku menej známej scény súčasného výtvarného umenia, ale ani ako tematickú rátajúcu so „spoločným menovateľom" vystavených diel. Na druhej strane sa snažili oslobodiť od v minulosti zaužívanej muzeálnej a galerijnej praxe, ktorá sa snažila divákom v akomsi neutrálnom prostredí ukázať do seba zavinuté diela, vytrhnuté zo všetkých súvislostí. Všetci zúčastnení umelci boli preto tentoraz dobre zoznámení so slovenským kontextom, v rámci kurátorskej slovensko-talianskej spolupráce neboli ich projekty do zvolených priestorov vybrané náhodne.

Ani prvoplánové mapovanie rôznorodosti súčasného talianskeho umenia nebola cieľom: na výstave sú však zastúpené rôzne médiá a tvorivé prístupy deviatich autorov a autoriek: od maľby, fotografie cez inštalácie, objekty až k videu. Ako napovedá názov výstavy, návštevník nemá k dispozícii vopred existujúci kód, s ktorým by mohol k dielam pristúpiť. Musí si ho totiž vytvoriť len sám počas svojho vnímania. Prehliadku No Code: Súčasné talianske umenie môžete navštíviť denne okrem pondelka v čase od 10.00 do 17.30 do 2. septembra.

Bohuš Dúbrava

186: Výstrižok z Bratislavských novín, 30.6.2005

Umenie, ku ktorému netreba kľúč

Výstava No Code v SNG predstavuje súčasné talianske umenie

Jena Opoldusová

BRATISLAVA – Svieža a príjemne provokujúca. Aj týmito prívlastkami možno označiť výstavu súčasného talianskeho umenia, ktorá pozýva do zrekonštruovaného Esterházyho paláca Slovenskej národnej galérie v Bratislave. Skryté svetlo robí z fotografie Santiago: Okno s kvetmi kus reality, až má divák chuť nazrieť, čo sa deje za záclonami domácnosti. Elisa Sighicelli vyvoláva osvetlením fotoobrazov ilúziu videoprojekcie. Na rozmernom plátne Cristiana Pintaldiho ožívajú tajomné masky benátskeho karnevalu. Pri pohľade zblízka však miznú. Vidno len obdĺžniky, pripomínajúce raster televíznej obrazovky.

„Taliansko nie je len slnko a more. Ani súčasné talianske umenie nežije len zo stereotypov. Výstavou, ktorú sme vytvorili špeciálne pre SNG v Bratislave, sme sa snažili vytrhnúť koberec konvenčných predstáv, stále pretrvávajúcich o talianskom súčasnom umení," vysvetlila kurátorka Cecilia Casorati. Vyskladala kolekciu z diel jedenástich výtvarníkov. Najstarší – Maurizio Cannavacciuolo – má už päťdesiat, najmladší – Cristiano Pintaldi – tridsaťpäť rokov. Všetci patria k hviezdam medzinárodnej scény. Stačí si napríklad všimnúť, kto je vlastníkom vystavených diel. Obrazy, fotografie, objekty, inštalácie a videoprojekcie pozývajú do sveta dôverne známeho. Do sveta citov, vzťahov, hľadania a otáznikov.

„Kľúčovým je projekt Krajina nás pozoruje. Luca Pancrazzi prelepil všetky okná veľkej sály. Nechal len úzky pásik, ponúkajúci pohľad na Dunaj. Jeho snahou nebolo zakryť krásu krajiny, naopak. Divák v snahe uvidieť najkrajší výhľad z galérie musí prižmúriť oči a zaostriť zrak. Aj táto výstava je podobným pohľadom cez úzky priezor expozície na širokú a pestrú panorámu súčasného talianskeho umenia," povedala Cecilia Casorati. K prehliadke nepotrebuje návštevník poznať talianskú výtvarnú scénu ani jej premeny v čase.

Marcello Maloberti *je jeden zo súčasných talianskych výtvarníkov, ktorých diela predstavuje výstava No Code.* FOTO: SNG

Aj preto ju nazvala No Code. Nepotrebujete kód, stačí sa pozerať.

Maurizio Cannavacciuolo „hodil" divákovi rozbité kúsky objektu Desecho doslova pod nohy. Daniela De Lorenzo kombinuje video Agile s objektmi Pozor na pravú ruku. Na plátne sa odvíja záhadný tanec takmer nahej ženy, textilné objekty zas sú schránkami bez tela. No Code je výstava, ktorá nenudí. Dokáže zaujať aj tých, pre ktorých sú galérie nevzrušujúcimi depozitármi časom zaprášených diel. Súčasné talianske umenie bude vystavené v SNG do 28. augusta.

187: Výstrižok z novín Pravda, 8.6.2005

Jedinečná krajina,
Taliansko – fotografie 1900 – 2000

21.10.2005 – 30.12.2005
Esterházyho palác, 3. poschodie

Výstavu *Jedinečná krajina, Taliansko – fotografie* koncepčne pripravila spoločnosť Fratelli Alinari z Florencie, zaoberajúca sa talianskou fotografiou. Táto putovná výstava vzišla zo spolupráce medzi SNG, Talianskym kultúrnym inštitútom a spoločnosťou Enel. Expozícia pozostávala z takmer dvesto čiernobielych a farebných fotografií, ktoré zachytávajú spoločenský vývoj Talianska. Expozícia obsahovala vrcholné diela zo začiatku 20. storočia až po rok 2000 – končiaca fotografiou z orbitálnej stanice. Expozícia putovala už viac než päťdesiatimi mestami v Taliansku, Európe, Amerike a Afrike.

Michelina Chirodi Sciuto, riaditeľka Talianskeho kultúrneho inštitútu na otvorení výstavy povedala:*„Teší ma, že sa Talianskému kultúrnemu inštitútu v Bratislave podarilo v tomto roku už druhýkrát spolupracovať so SNG, najskôr pri výstave súčasného talianského umenia No Code a teraz, v súčinnosti so Spoločnosťou Enel, pri realizácii dôležitej fotografickej výstavy, ktorá nás posúva v čase. Výstava vznikla v Archívoch Fratelli Alinari, najstaršej spoločnosti pôsobiacej v oblasti fotografie na svete. Pre mňa je výstava výnimočná v jej kozmopolitnom vnímaní Talianska, ktoré je tu prezentované prostredníctvom objektívov veľkých talianskych fotografov ako Gardin, Giacomelli, Basilico, Jodice i veľkých svetových mien ako Cartier-Bresson, Capa, Strand. Tí nám neposkytujú iba stereotypný pohľad na Taliansko ako krajinu umenia, ciest a prázdnin, ale predstavujú ho ako súčasť modernej spoločnosti začlenenej do svetového ekonomického kontextu*[80]*.”*

Výstava bola rozčlenená do 22 tematických okruhov. Návštevník mal vnímať[81] fotografie ako príbeh, ktorý sa začína zábermi panenskej prírody a končí sa pohľadom na súčasnosť Apeninského poloostrova. Obrazy archaickým miesto ostro kontrastovali s modernými nákupnými centrami. Zábery bežných ľudí sa striedali s portrétmi známych osobností. Priestor tu dostali tiež zvyky a tradície Talianska, cez gastronómiu, kultúru, šport či voľný čas. To všetko prebiehalo na pozadí historických, spoločenských a politických udalostí dvadsiateho storočia, ktoré sformovali Taliansko do dnešnej podoby.

188: Jedinečná krajina, Taliansko – fotografie 1900 – 2000, Archív SNG, 2005

Jedinečné Taliansko v storočí fotografie

Až do 27. novembra možno obdivovať v Slovenskej národnej galérii v Eszterházyho paláci takmer dvesto čiernobielych i farebných záberov, zachytávajúcich vývoj fotografie a zároveň spoločenský vývoj Talianska. Séria obsahuje vrcholné diela zo začiatku 20. storočia až po fotografiu zhotovenú v roku 2000 z orbitálnej stanice.

Práce starších autorov (Alinari, Brogi, Wulz, Nunes Vais, Michetti) stoja v kontraste s fotografiami Leissa, Lattuada, De Biasiho, Patellaniho, Berengo Gardina, Giacomelliho či Basilica. Kolekciu dopĺňajú aj práce medzinárodných fotografov, ktorí sa tvorivo zaoberali témou Taliansk a – Stieglitz, Cartier-Bresson, Capa či Klein). Výstava je rozdelená do 22 tematických celkov, usporiadaných podľa štýlu a obdobia do veľkých historických skupín v horizonte celého 20. storočia. Výstavu pripravilo Museo Alinari z Florencie.

Toni Nicolini – Museo Poldi Pezzoli v Miláne, 1980.
FOTO – WWW.SNG.SK

189: Výstrižok z novín Sme, 28.10.2005

Vystavujúci autori: Emilio Sommariva, Vittorio Pigazzini, Chigo Roli, Carlo Meazza, Franco Fotana, D. Anderson, Bruno Stefani, Alex Franchini Stappo, Giampietro Agostini, Mario Finocchiaro, Antonio Biasiucci, Jakob Tappeiner, Gabriele Basilico, Adriano Carafoli, Mauro Raffini, Henri Cartier-Bresson, Olivo Barbieri, George Tatge, Fosco Maraini, Wanda Tucci Caselli, Francesco Negri, Italo Zannier, Giuseppe Vannucci Zauli, Nino Migliori, Gianni Berengo Gardin, Paola De Pietri, Pietro Donzelli, Alfredo Trombetta, Vittorio VIllani, VIncenzo Balochi, Mario Giacomelli, Antonio Persico, John Phillips, Ernesto Fantozzi, Alvin Langdon Coburn, Ferruccio Leiss, Luca Campigotto, Mario Cresci, Gualtiero Castagnola, Paolo Monti, Michele De Cristofaro, Riccardo Moncalvo, Francesco Radino, Moreno Gentili, Tranquillo Casiraghi, Fabrizio Tempesti, Vincenzo Castella, Guglelmo Chiolini, Foliberto Pittini, Edward Rozzo, Raffaella Mariniello, Iginio Muzzani, Enzo Cei, Enzo Nocera, Francesco Paolo Michetti, Barry Lewis, Adolfo Porry Pastorel, Bruna Ginammi, Roberto Spampinato, Luciano Bambusi, Guido Rey, Tino Petrelli, Giovanni Gastel,

[80] Taliansko, Fotografie 1900 – 2000, putovná výstava, tlačová správa, Archív SNG, 20.10.2005

[81] Barbora Nováková, Taliansko ako príbeh, denník 24 hodín, 21.10.2005

Toni Nicolini, Alfredo Camisa, Luigi Bussolati, Giorgio Sommer, Enzo e Raffaele Basotto, Massimo Sestini, Maurizio Fraschetti, Lorenzo Ceva, Luigi Alabiso, Conrado Perego, Enrico Barzetti, Massimo Vitali, Carl Dietrich Bühler, Alfred Stieglitz, Georg Gerster, Giovanni Montenero, Giacomo Magliocca, Antonio Ria, Maurizio Berlincioni, Bruno Miniati, Giuseppe Primoli, Robert Capa, Alfred Eisenstaedt, Christian Schiefer, Federico Patellani, Eros Biavati, Mario De Biasi, Dino Fracchia, Roby Schirer, Pepi Merisio, Fulvio Magurno, Angelo Turetta, Luigi Baldelli, Aldo Bonasia, Franco Zecchini, Francesco Zizola, Achille Mauri, Giorgio Lotti, Aldo Ballo, Piero Raffaelli, Vinicio Paladini, Mimmo Jodice, Carlo Wulz, Elio Luxardo, Guido Harari, Umberto Terreni, Cesare Galimberti, Giacoma Puccini, Gianfranco Fainello, Paola Agosti, Ugo Mulas, Franco Antonicelli, Enrico Unterveger, Mario Nunes Vais, Armin Linke, Elsa Haertter, Mariano Fortuny.

190: Pietro Donzelli, Atmosphere, 1940

Čas prichytili pri čine

Jena Opoldusová

Zrobený sedliak ukazuje cestu vysokému americkému vojakovi. Čiernobiela momentka zachytáva okamih po vylodení americkej armády na Sicílii v roku 1943. Obletela celý svet. Jej autorom bol slávny fotoreportér Robert Capa. Je jednou z takmer dvestopäťdesiatich fotografií, ktoré prišli na Slovensko s putovnou výstavou Jedinečná krajina: Taliansko, fotografie 1900–2000. Slovenská národná galéria je ďalšou z viac ako päťdesiatich zastávok expozície, predstavujúcej premeny talianskej krajiny a života jej obyvateľov v priebehu 20. storočia.

„Nie je to klasická umelecko-historická, ale prezentačná výstava. Je rozdelená do dvadsiatich dvoch kapitol – od Talianska ako panenskej krajiny cez prácu, osobnosti, všedný život až po emigrantov. Zachytáva všetky podoby talianskeho života a ich premeny v čase," osvetlil kľúč historik umenia Aurel Hrabušický zo Slovenskej národnej galérie.

Sedia ako v divadle, vystretí a sústredení. Starý otec, stará matka s vnúčaťom v náručí. Mladá žena láme koláre, aby bolo čím zakúriť. Osemročný chlapec sa opiera o rádio. Prístroj prinášajúci nové informácie je „hrdinom" fotografie Počúvanie rádia z roku 1942. Vedľa čiernobielej spomienky na vzdialenú minulosť je farebná Spálňa v Miláne. Bruno Ginammi tiež nazerá do intimity domácnosti. Chlapec len čo prišiel zo školy, hodil sa na nezastlanú posteľ vo svojej izbe, zapratanej hi-fi prístrojmi. Sleduje dianie na televíznej obrazovke.

V podobných časových skratkách rozprávajú vystavené fotografie o stopách antiky, meniacich sa mestách, zákonoch trhu, viere či plážach. Ale aj o tieňoch vojny: Benita Mussoliniho, rečniaceho na námestí San Marco v Benátkach, zvečnil Alfred Eisendtaedt v roku 1934. Aj o zločinoch, zločincoch a trestoch. Aj o podobách tela – cez športovcov, módu (Alberta Tombu ako manekýna sotva spoznáte na prvý pohľad), aj striptíz.

Na plagáte, pozývajúcom na výstavu do Slovenskej národnej galérie, dominuje fotografia Gianfranca Farinella – Nový výhľad na arénu vo Verone počas predstavenia opery Tosca. Veď Taliansko je aj krajinou umenia – o čom rozpráva ďalšia z kapitol. Iná zase hovorí o talianskych chutiach, vôňach, kuchyniach a zábavách. Posledná – Čelo génia – je výberom portrétov slávnych Talianov.

Mená mnohých autorov sa stratili v čase. Mená ďalších patria k najslávnejším. Napríklad Wulz, Alinari či Brogi z tých najstarších. Tiež Lattuada, De Biasi, Patellani, Giacomelli, Gardina, ktorí patria z hviezdam talianskeho fotografického neba. Nechýbajú ani fotografie najslávnejších zahraničných fotografov, ako sú Stieglitz, Cartier-Bresson či Robert Kapa, ktorí s rukou na spúšti precestovali krajinu pri Stredozemnom mori.

Výstava *Jedinečná krajina: Taliansko, fotografie 1900–2000 bude v Slovenskej národnej galérii do 27. novembra.*

FOTO: SNG

191: Výstižok z novín Pravda, 27.10.2005

192: Alvin Langdon Coburn, Most v Benátkach, 1908

193: Toni Nicolini, Museum Poldi Pezzoli v Miláne, 1980

Autopoesis

20.6.2006 – 3.9.2006
Kurátorka výstavy: Zora Rusinová
Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

Výstava *Autopoesis* predstavila sedemdesiat autorov strednej a mladšej generácie rôznych vizuálnych médií – kresby, maľby, fotografie a videa, 3D objektov a inštalácií. Témou výstavy bola problematika vlastného „Ja". Projekt *Autopoesis* sa nesnažil vyčerpávajúco predstaviť rozmanité prístupy a metódy, ktoré sa v súčasnom umení problematikou „Ja" zaoberajú, ale poukazoval na premeny, ktoré sebazobrazenie prekonalo na trase od ešte klasického autoportrétu, po súčasné polohy vyjadrenia v rôznych výrazových prostriedkoch. Niektorí autori sa prezentovali dokumentami na nástenke, denníkmi, poznámkami, podpismi či dokonca chorobopismi.

Kurátorka Zora Rusinová rozdelila výstavu do siedmych tematických kapitol. Premeny autoportrétu, Osudová blízkosť a konečnosť tela, Byť krásnou, Ja je niekto iný, Súkromné/Verejné, Signatúra ako forma diskurzu o vlastnom ja a Autobiografická narácia. Rusinová na otvorení výstavy uviedla, že *„výstava je tematicky zameraná na osobnosť umelca vyjadrenú rôznymi vizuálnymi médiami. Zháňať tieto diela bolo mimoriadne náročné. Už aj preto, lebo ide o medzinárodnú výstavu. Som však rada, že sa nám podarilo do SNG dostať aj diela vynikajúcej americkej fotografky Cindy Sherman. Vzácne sú aj obrázky Hannah Wilke. Tematika sebazobrazovania sa rozvíja vo viacerých paralelných líniách. Ako komplexný pohľad na vlastnú osobnosť s dôrazom na rodovú identitu umelca, či ako problematika tela, fyzické, sexuálne alebo biologické aspekty telesnosti, vychádzajúce z výskumu vlastnej anatomickej podstaty. Ale aj z porušenia harmónie vzťahu medzi individuálnym bytím a okolitým svetom"*.

V súvislosti s výstavou *Autopoesis* bol realizovaný aj arteterapeutický projekt arteterapeutickej skupiny Výtvary[82]. Pracovník galérie tu zádával účastníkom projektu krátke úlohy, ktorími umožnili pochopiť hlbšie súvislosti vystavovaných diel a prepojiť ich s osobným zážitkom. Ďalším podobným projektom bol tiež arteterapeutický projekt v spolupráci s fakutltnou nemocnicou v Bratislave. Tento projekt[83] bol zameraný pre nepočujúce alebo inak zdravotne postihnuté deti. Výstava mala aj ďalšie sprievodné podujatia, ako napríklad *Namaľujeme si svoj autoportrét,* tiež zameraný pre deti. Aj keď boli sprievodné podujatia zamerané najmä deťom, samotná výstava bola určená pre dospelého návštevníka, pretože sa zameriavala na problematiku telesnosti a sexuality.

Vystavujúci autori: Rudolf Fila, Róbert Bielik, Andy Warhol, Peter Rónai, Arnulf Rainer, Jozef Jankovič, Veronika Bromová, Ion Grigorescu, Hannah Wilke, Pavlína Fichta Čierna, Chris Burden, Konrad Kuzyszyn, Dorota Sadovská, Ana Mendieta, Klaus Rinke, Juraj Meliš, Rudolf Sikora, Otis Laubert, Richard Fajnor, Igor Kalný, Stano Bubán, Viktor Oravec, Jiří David, Igor Meluzin, Vladimír Kordoš, Dezider Tóth, Zofia Kulik, Svätopluk Mikyta, Michal Macků, Ľubo Stacho, Peter Kalmus, Václav Stratil, Július Koller, Ľubo Ďurček, Waclaw Szpakowski, Eva Filová, Karol Weisslechner, Vladimír Popovič, Gabika Binderová, Erik Binder, Denisa Lehocká, Patrik Kovačovský, Marián Mudroch, Breier-Ptáček-Thoma, Anton Čierny, Mr. Bra3,3, Michal Kern, Marko Blažo, Veronika Rónaiová, Valie Export, Mária Čorejová, Bohdan Hostiňák, Stano Masár, Ladislav Čarný, Ben Vautier, Stano Filko, Michal Murin, Milena Dopitová, Endre Koronczi, Ján Triaška, Ilona Németh, Cindy Sherman, Tore H. Royneland, Ján Krížik, Andrzej Karmasz, Katarzyna Kozyra, Németh Hajnal, Míla Preslová, Emoke Vargová, Anna Daučíková, Peter Janáčik, Grzegorz Klaman, Aneta Mona Chisa, Pipilotti Rist.

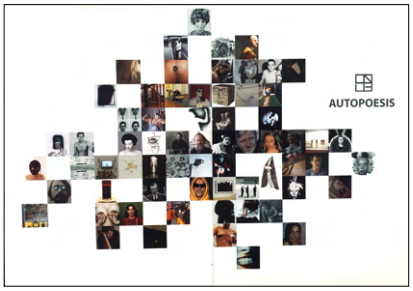

194: Skladačka, Autopoesis, Archív SNG, 2006

195: Pozvánka na výstavu Autopoesis, Archív SNG, 2006

196: Kurátorka Zora Rusinová na otvorení výstavy Autopoesis, Archív SNG, 2006

[82] V galériách už nestačí len pozerať sa, -dagu-, denník Sme, 23.8.2006

[83] Tamtiež

Autopoesis ukazuje, ako sa vidia výtvarníci

Štylizovaný autoportrét Jozefa Jankoviča, vsadený do figurálneho torza, víta návštevníkov výstavy Autopoesis v Slovenskej národnej galérii. O poschodie vyššie je kolekcia počítačových grafík, v ktorých umelec netradične „umŕtvuje" svoje telo v priestore – v cykle Bez názvu. Jankovičove objekty delí časová priepasť takmer štyroch desaťročí. O dve generácie mladšia Ilona Németh sa predstavuje ako bytosť, ktorej zabehaný kolotoč každodenného života „kontrolujú" kukláči v čiernych maskách. Americká fotografka Cindy Sherman sa zvečnila ako kráľovná – dojčiaca gotická madona. A Veronika Bromová z Prahy si v cykle Pohľady dokonca otvorila lebku, aby obnažila vlastné mozgové závity. Headlinerom výstavy je slávny autoportrét Andyho Warhola, ktorý netajil, že „najfascinujúcejším druhom umenia je – byť dobrým v biznise". Autoportrét. Ako vidí umelec sám seba. Ako chce, aby ho videli iní. Ako sa usiluje tváriť vo svetle reflektorov? A ako sa chce predať? Zdanlivo jednoduché otázky zdvihla kurátorka výstavy Zora Rusinová ako hodenú rukavicu. Výsledkom jej reflexie je výstava, predstavujúca tvorbu výtvarníkov z deviatich krajín v časovom rozpätí od šesťdesiatych rokov minulého storočia po súčasnosť.

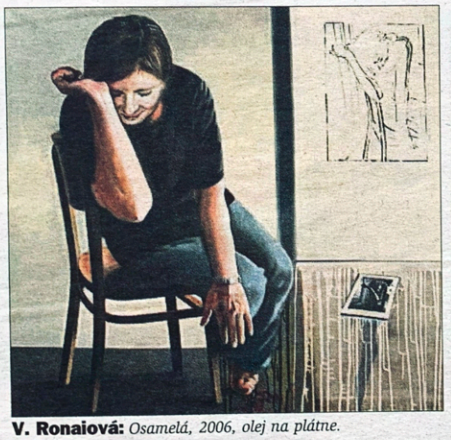

V. Ronaiová: *Osamelá, 2006, olej na plátne.*

M. Dopitová: *zo série Sixtysomething, 2003.*

„Tematicky je zameraná na osobnosť umelca, vyjadrenú rozmanitými vizuálnymi médiami," hovorí kurátorka.

Uvažovanie o autoportréte umelca rozdelila kurátorka do siedmich kapitol: Premeny autoportrétu, Osudová blízkosť a konečnosť tela, Byť krásnou, Ja je niekto iný, Súkromné/Verejné, Signatúra ako forma diškurzu o vlastnom ja a Autobiografická narácia.

Obrazy, plastiky, fotografie, poznámkové bloky, nástenky, záznamy... Veľký priestor na výstave patrí aj videám, aj keď môže mať divák chvíľami pocit, že „niečo podobné dokáže nakrútiť ktorýkoľvek majiteľ kamery". Ako napríklad pri sledovaní Madony z Pelaga, ktorú vytvorila Katarzyna Kozyra či viac ako dvojhodinového videa Antona Čierneho Už ani neviem, po koľkýkrát... Aj to je hodená rukavica. Výstava Autopoesis potrvá do 3. septembra. (ol)

FOTO: SNG

197: Výstrižok z denníka Pravda, 30.8.2006

V. Bromová – Views. FOTO – ARCHÍV SNG

Autoportrét v netradičnom štýle

Medzinárodne koncipovaná výstava Autopoesis sa sústreďuje na problematiku sebareflexie a sebaprezentácie umelca v dvoch základných rovinách.

Prvá rovina je výrazne introvertná, odzrkadľuje skryté významy života, zaznamenáva vlastné vízie, spomienky či túžby formou denníka, koncertov či čarbaníc. Je zameraná na autobiografickú autenticitu a sústreďuje sa na introvertné špecifické formy výtvarných kreácií.

Druhou je extrovertná sebaprezentácia, ktorá presahuje limity klasického autoportrétu. Umelec manipuluje s vlastnou tvárou či telom bez akýchkoľvek obmedzení. Zosmiešňuje, deformuje, spája nespojiteľné alebo, naopak, bezhranične obdivuje a miluje.

Na výstave sa predstaví približne 70 autorov strednej a mladšej generácie. Diela sú v rôznych vizuálnych médiách ako napríklad kresba, maľba, fotografia, video, komorné formy výtvarného prejavu, 3D objekt, inštalácia. Vystavené práce sú zdokumentované textom a fotografiami v sprievodnom katalógu.

Autopoesis – SNG, Eszterházyho palác, Nám. L. Štúra 4. Výstava potrvá do 3. septembra.

198: Výstrižok z denníka Sme, 16.6.2006

Ja, ja a potom ešte Ja

Americká fotografka Cindy Sherman, ktorá nabúrava konceptuálnymi portrétmi filmové stereotypy. Jedna z najoceňovanejších českých umelkýň na poli nových médií Veronika Bromová, ktorej prístup k svojmu telu v 90. rokoch riadne zatriasol českou výtvarnou scénou. Američan Chris Burden, ktorému performance zabezpečilo dosť kontroverzných reakcií - napríklad Shoot, kde mu asistent z päťmetrovej vzdialenosti strieľal do ruky.

Týchto a mnohých ďalších umelcov možno do 3. septembra vidieť v Slovenskej národnej galérii. Na dvoch poschodiach tu včera otvorili výstavu Autopoesis, ktorá predstavuje približne 70 slovenských a zahraničných autorov zaoberajúcich sa problematikou vlastného Ja. Minimálne podľa mien to vyzerá na lahôdku tejto sezóny.

I keď prvý identifikovaný maľovaný autoportrét pochádza od francúzskeho umelca Jeana Fouqueta z roku 1450, prehliadka sa zameriava na súčasnú tvorbu - od 60. rokov minulého storočia. Len ťažko by sa pritom vyhla aj reflexii nových médií, ktoré, rovnako ako aj nové performatívne aktivity, posunuli sebareflexiu, sebaprezentáciu aj sebamýtizáciu omnoho ďalej - do najintímnejších zákutí.

Autopoesis je rozdelená do viacerých tém. Okrem očakávaných, ako telo a telesnosť či telo a norma - byť krásnou, kde umelci a umelkyne reflektujú narcistické zaujatie, tu možno tiež nahliadnuť do autorskej kuchyne, prezrieť si denníkové záznamy, či všímať si signatúru autora na obraze.

Čoraz desivejšia problematika zmazávania hraníc medzi súkromným a verejným i mechanizmy moci majú na výstave taktiež svoje miesto. Organizátori však naznačujú, že najprovokatívnejšou časťou bude tá, ktorá sa venuje otázkam rodovej identity.

JANA KADLECOVÁ

199: Výstrižok z denníka Sme, 21.6.2006

Jindřich Štreit, Fotografie 1965-2005, Kalendáře pro Jindru Štreita

20.9.2006 – 12.11.2006
Kurátori výstavy: Aurel Hrabušický, Tomáš Pospěch
Esterházyho palác, 2. poschodie

Dvojvýstava Jindřicha Štreita v SNG v Bratislave priniesla prierez jeho dovtedajším celoživotným fotografickým dielom. Vznikla v spolupráci s Českým centrom v Bratislave a agentúrou FOTOFO. Výstava bola koncipovaná ako retrospektíva pri príležitosti životného jubilea fotografa a prezentovala jeho tvorbu z rokov 1965 až 2005. Pri tejto príležitosti vyšla aj publikácia o Štreitovej fotografickej tvorbe, ktorá mala titul zhodný s názvom výstavy. Expozícia pozostávala z dvoch častí. Prvá prezentovala celoživotné fotografické dielo, druhá zahŕňala výtvarné interpretácie jeho prác nástenných kalendárov od popredných českých i slovenských umelcov.

Výber približne 160 fotografií pripravil Tomáš Pospěch. Expozícia vzbudila pozornosť zväčšeninami päťdesiatich najvýznamnejších fotografií monumentálnych rozmerov (130x100cm). Podľa ohlasov v recenziách, boli prezentované fotografie v životnej veľkosti divácky mimoriadne atraktívne.

Druhá časť výstavy niesla názov *Kalendáře pro Jindru Štreita*. Ako uviedla agentúra SITA (Slovenská tlačová agentúra) pre denník *SME*[84], pozoruhodným faktom bolo, že výtvarné intervencie do diel iných autorov boli a sú obľúbené v českom i slovenskom prostredí, a to napriek tomu, že výtvarný vývoj bol v oboch krajinách dosť odlišný. V dnešnej dobe sú takéto výtvarné intervencie vnímané ako jedna zo spojníc českej a slovenskej vizuálnej kultúry.

Jindřich Štreit v roku 2000 vydal nástenný kalendár s dvanástimi fotografiami na tému *Dvojice*. Napriek tomu, že prevažná časť snímok pochádzala z 90. rokov, kalendár si udržal vizuálnu pôsobnosť umelcovej skoršej tvorby. Ako pre denník *SME* uviedol spolukurátor bratislavskej výstavy Aurel Hrabušický, autor sa rozhodol poslať kalendár asi 170 umelcom v Čechách a na Slovensku, aby ho podľa svojich predstáv dotvorili. A tak projekt *Kalendáře pro Jindru Štreita* predstavoval významnú vzorku českého a slovenského vizuálneho umenia. Ohlasy naň boli mimoriadne kladné.

Jindřich Štreit (1946) je radený k najvýznamnejším súčasným českým dokumentárnym fotografom. Vyštudoval PU v Olomouci a vyučoval na Základnej škole v Rýmařove. Bol aj riaditeľom Základnej školy v Sovinci a Jiříkove, kde realizoval rôzne výstavy, usporadvúval koncerty a divadelné predstavenia, kde účinkovali aj umelci, ktorí v tých časoch nepatrili k oficiálnym kultúrno-politickým štruktúram. Prelomovým bola jeho účasť na vtedajšími štátnymi orgánmi nepovolenej výstave na tenisových kurtoch v Prahe, kde vystavoval svoje fotografie. Tu jeho tvorbu evidovali aj agenti Štátnej bezpečnosti a bol vzatý do vyšetrovacej väzby, následne odsúdený na trest odňatia slobody v dĺžke desať mesiacov. Boli mu zhabané aj fotoaparáty, časť negatívov, mal zakázanú akúkoľvek fotografickú činnosť a bol pod drobnohľadom Štátnej bezpečnosti. Znamenalo to aj koniec jeho vtedajšej pedagogickej činnosti. Ako sám Jindřich Štreit uviedol, obdobie, keď bol vyšetrovaný a súdený bolo najťažším v

200: Plagát výstavy Jindřich Štreit, Kalendáře pro Jindru Štreita, 1981, Archív SNG, 2006

201: Jindřich Štreit na otvorení výstavy, Archív SNG, 2006

202: Kurátor Tomáš Pospěch na otvorení výstavy, Archív SNG, 2006

[84] Jindřich Štreit: Fotografie 1965 – 2005 Kalendáře pro Jindru Štreita, https://www.sme. sk/c/2903510/jindrich-streit-fotografie-1965-2005-kalendare-pro-jindru-streita.html 12. 7. 2020

203: Otvorenie výstavy Jindřich Štreit, Archív SNG, 2006

204: Otvorenie výstavy Jindřich Štreit, Archív SNG, 2006

jeho živote. Napriek týmto udalostiam sa však nevzdal fotografovania, naopak, začal intenzívnejšie mapovať život okolo seba. Vznikali mnohé sociálno-dokumentárne cykly, napríklad z Bruntálska či Rýmařovska.

Po tzv. Nežnej revolúcii v roku 1989 Jindřich Štreit realizoval ďalšie projekty, fotografoval na Slovensku, vo Francúzsku, Veľkej Británii, Nemecku, Rakúsku, Rusku, Japonsku, Ingušsku, Brazílii a Maďarsku. Pravidelne sa však stále vracal do Bruntálska a Olomoucka. Od roku 1991 je pedagógom na Inštitúte tvůrčí fotografie Filozoficko-přírodovědeckej fakulty Slezskej univerzity v Opave. Diela Jindřicha Štreita sa dnes dajú nájsť v mnohých významných fotografických zbierkach doma a v zahraničí: v Museum of Modern Art v New Yorku, Art Institute of Chicago, či Bibliotheque Nationale v Paríži.

Výstava svojim[85] rozsahom, ale i reprezentatívnosťou nemala v českom a slovenskom kultúrnom kontexte obdobu. Poňatím akoby uzatvárala jednu historickú epochu. Vzniknutá obsiahla kolekcia sama o sebe, bez ohľadu na podnet, predstavovala významnú vzorku českého a slovenského vizuálneho umenia.

Dvojaký Jindřich Štreit

„Je nám cťou, že na Slovensku môžeme privítať legendu českej – ba svetovej – dokumentárnej fotografie!“ uviedla generálna riaditeľka Slovenskej národnej galérie **Katarína Bajcurová** vernisáž výstavy venovanej fotografovi **Jindřichovi Štreitovi**. Príťažlivú dvojvýstavu s názvom *Jindřich Štreit. Fotografie 1956 – 2005* a *Kalendáře pro Jindru Štreita* otvorili v bratislavskom Esterházyho paláci Slovenskej národnej galérie. O atraktívne podujatie sa zaslúžila iniciatíva kultúrnej ataše Veľvyslanectva ČR v SR **Lenky Procházkovej**, záštitu nad výstavou majú ministri kultúry SR a ČR za spolupráce Českého centra a viacerých partnerských firiem a organizácií.

Jindřich Štreit sa zameriava na dokumentárnu fotografiu z vidieka. Od sedemdesiatych rokov odhaľoval rozpory medzi oficiálnou propagandou a realitou. Od deväťdesiatych rokov sledoval *Globálnu dedinu* v cykloch z Rakúska, Japonska, Ruska a ďalších krajín. Kurátor **Tomáš Prospěch** vybral pre túto prvú retrospektívu pri príležitosti Štreitových šesťdesiatin do 160 fotografií. Celá výstava je navyše reprodukovaná v monografii.

„Fotografie Jindřicha Štreita působí jako momentky,“ povedal na vernisáži veľvyslanec ČR na Slovensku **Vladimír Galuška**. *„Okamžiky, které zachycují, však nejsou nahodilé situace ze života nahodilých lidí, ale úžasné chvíle, které by mohly být předlohou k povídce nebo k písni. Čím déle si snímky prohlížíme, tím jsou krásnější. Je to krása, ke které se dostáváme nejen očima, ale i srdcem.“* Podľa veľvyslanca je Štreit ironický k dobe, ale k ľuďom je láskavý: *„Syrové a nevlídné pozadí éry socializmu je na snímcích z té doby přítomno a dokonce značně, ale lidé, kteří se v něm pohybují, sedí, povídají si, jedí, pijí nebo tančí, vyzařují sílu, která překonává jejich dočasné uzemnění.“*

Druhú výstavu, ktorá je paralelne umiestnená v bočných priestoroch 2. a 3. poschodia, priblížil preplnenému foyeru Esterházyho paláca kurátor SNG **Aurel Hrabušický**. Štreit vydal v roku 2000 kalendár s názvom *Dvojice*. Z nákladu zvyšilo 200 kusov, ktoré autor rozdal priateľom-výtvarníkom. (Má ich veľa ešte z čias, keď v moravskej dedinke Sovinec organizoval vynikajúce výstavy tvorcov, ktorí nie vždy boli radi videní štátostranou.) Takmer všetci vrátili autorovi jeho kalendáre svojsky „pretvorené“. Takto sú v SNG nainštalované a v ochranných rukavičkách v nich možno aj listovať. Napokon, umelci na Slovensku (R. Fila) i v Čechách (D. Chatrný) sa začali zaoberať výtvarnou interpretáciou diel iných autorov už v sedemdesiatych rokoch. Obe výstavy môžu diváci navštíviť do 12. novembra.

ALENA BUGÁROVÁ,
výtvarná pedagogička

205: Výstrižok z novín Mosty, 26.9.2006

Pri fotografovaní treba vraj pokorne počúvať

V Slovenskej národnej galérii pripravili najväčšiu retrospektívnu výstavu jubilujúcemu legendárnemu českému fotografovi Jindřichovi Štreitovi

Fotograf Jindřich Štreit je označovaný za legendu československého dokumentu. Rozpráva sa o ňom už v mýtoch. Účastníci workshopov na Letnej fotoškole v Poprade popisovali, ako zbierali dažďovú vodu do sudov a v nich vyvolávali filmy. Dobre, je to kuriozita. No výstižná.

Jindřich Štreit odmieta digitálny fotoaparát, aj v utorok v Bratislave mal pri sebe mechanickú Leicu a v nej čiernobiely film. Chce premýšľať nad fotkou, nielen cvakať a mazať. A tiež, i keď tomu by sa súčasná turbodoba mohla vysmiať, užíva si zväčšovanie fotografií v tmavých fotokomorách, je pre neho „magické“ ovplyvňovať vznik snímky. Podobne ako sa v Česku pri dokumentárnom filme hovorí o Vachkovej škole, aj snímky mladých fotografov dostanú občas nálepku „štreitovčina“.

V utorok večer sa v Slovenskej národnej galérii v Bratislave odhalila štreitovčina viac než kedykoľvek predtým. Jindřich Štreit tu otváral svoju najväčšiu retrospektívnu výstavu - dve poschodia so 190 snímkami. Nie je náhoda, že fotograf na začiatku septembra oslávil šesťdesiatiny. Dvojvýstavu Fotografie 1965 – 2005 a Kalendáře pro Jindru iniciovala kultúrna atašé českého veľvyslanectva Lenka Procházková.

Fotografie 1965 – 2005 zachytávajú celý prierez Štreitovej tvorby. Mnohé zo snímok sú známe, ale nie „okukané“. Štreit dlhé roky fotografoval na rovnakom mieste. Zberačom zážitkov a inšpirácií z ďalekých ciest sa preto môže zdať nepredstaviteľné, že z jedného miesta vzniklo toľko okúzľujúcich snímok.

Bolo také obdobie a po tom, čo ho pre nepovolenú výstavu v roku 1982 vzali za „hanobenie republiky a jej predstaviteľov“ do väzenia, priestor sa ešte zúžil. Keď ho z väzenia pustili, niekoľko rokov pracoval na statku. Aj s tým pocitom, že ho niekto sleduje.

Takisto lokality nie sú určujúce. Môže to byť Slovensko, Rumunsko, Japonsko, Česko, stále je to ten istý Jindřich Štreit. Prerývy svetla, „obyčajní“ ľudia, účinná kompozícia, úprimné pohľady, ktoré prezrádzajú, že fotografované objekty o autorovi snímok vedeli a súhlasili, aby im vstúpil do ich súkromia a niečo si so sebou odniesol. Až v poslednom období Štreit viac cestoval, aby jeho oko nikdy neprestalo byť „čerstvé“, ako to požadoval Henri Cartier-Bresson.

Druhá časť výstavy – Kalendáre – je novým projektom. V roku 2000 vyšiel Štreitovi nástenný kalendár s 12 fotografiami na tému Dvojice. Nedávno rozposlal kalendár asi 170 slovenským a českým umelcom, aby ho dotvorili. Aj týmto projektom zdôrazňuje, ako mu záleží na kontinuite česko-slovenských vzťahov.

Paradoxné nie je, že Jindřich Štreit vystavuje po celom svete a žije stále v malom mestečku Sovinec. Paradoxné je, že slovenský umelec Rudolf Sikora, ktorý je tiež tohtoročný jubilujúci šesťdesiatnik, má veľkolepú výstavu v Národnej galérii v Prahe, a Jindřich Štreit v Bratislave. „To viete, doma nie je nikto prorokom,“ hovorí Štreit.

JANA KADLECOVÁ

Jindřich Štreit: Kizinka, 1997 (výrez).

206: Výstrižok z denníka Sme, 21.9.2006

Tipy

Štreitove snímky zaujímali aj tajnú políciu

Jindřich Štreit: Křížov, 1981.

Jindřich Štreit (1946) mal osemnásť rokov, keď ho k fotografovaniu podnietil profesor Bukovjan. Štúdium výtvarnej výchovy na Univerzite Palackého v Olomouci zakončil prvou samostatnou výstavou (1967). Už o päť rokov bol známy snímkami dedinského života, výbornými charakterovými portrétmi a výstižnými momentkami zo života Rómov. Napriek tomu absolvoval aj školu výtvarnej fotografie (1977).

V roku 1982 sa Štreit ako jediný fotograf zúčastnil nepovolenej výstavy. „Neoficiálni“ výtvarníci ju zorganizovali na tenisových kurtoch v Prahe. Štreitove fotografie nevzbudili len pozornosť návštevníkov, ale aj tajnej polície. Po vyšetrovacej väzbe ho odsúdili na desať mesiacov podmienečne za hanobenie republiky a jej predstaviteľov. Snímky viac neboli zverejnené a polícia pri prehliadke zhabala celý Štreitov archív vrátane negatívov, zväčšenín aj fotoaparátov.

Po prepustení mal zakázané fotografovať. To však dodržať nedokázal a hoci až do roku 1989 pracoval na družstve, fotoaparát nikdy neodložil. Vo svojom dome navyše usporadúval výstavy československých výtvarníkov. Dnes vyučuje dokumentárnu fotografiu na Filmovej a televíznej fakulte pražskej AMU.

Súbor fotografií zo severnej Moravy, ktorý predstavuje SNG, je komplexnou obrazovou štúdiou o vidieku v čase socializmu. Kurátor Tomáš Pospěch vybral okolo 160 fotografií, pričom najvýznamnejšie sú zväčšené do takmer životnej veľkosti (100 x 130 cm). Dvojvýstava prináša prierez Štreitovým životným dielom a zároveň výtvarné interpretácie jeho fotografií z nástenných kalendárov, pochádzajúce od popredných českých a slovenských výtvarníkov. **(mi)**

Jindřich Štreit: Fotografie 1965 – 2005 a Kalendáře pro Jindru Štreita – SNG Esterházyho palác, Námestie Ľ. Štúra 4, do 12. novembra.

207: Výstrižok z denníka Sme, 22.9.2006

[85] Tamtiež

208: Jindřich Štreit, Ukážka z umeleckej intervencie, Kalendár, 2006

209: Publikácia Jindřich Štreit, Fotografie 1965-2005

210: Jindřich Štreit, Těchanov 1965

211: Jindřich Štreit, Kalendár, 2000

212: Jindřich Štreit, Sovinec 1983

Rudolf Sikora, Sám proti sebe

1.4.2008 – 8.6.2008
Kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

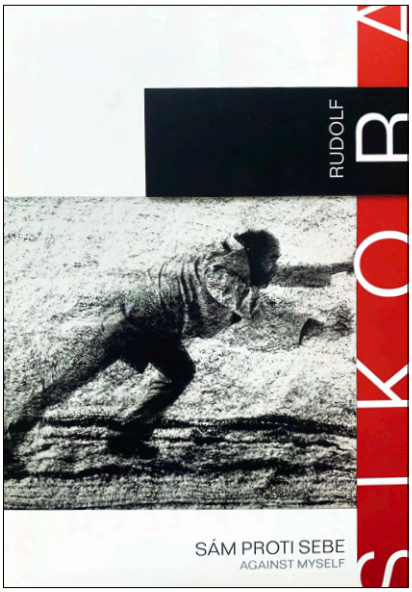

213: Pozvánka na výstavu Rudolf Sikora, Sám proti sebe, Archív SNG, 2008

214: A. Hrabušický, Ľ. Maceková, Rudolf Sikora, Otvorenie výstavy, Archív SNG, 2008

Rudolf Sikora[86] (1946) je slovenský maliar, grafik, sochár, fotograf a bývalý vysokoškolský pedagóg. Patrí medzi kľúčových predstaviteľov slovenského konceptuálneho umenia. Je zaradzovaný medzi hlavné postavy slovenského a českého výtvarného umenia v 20. storočí. Počas normalizácie bol aktívny na alternatívnej umeleckej scéne. Patril medzi iniciátorov vzniku Verejnosti proti násilu[87]. V roku 2016 bol ocenený Pribinovým krížom I. triedy. Sikora pracuje s inštaláciami, maľbami, fotografiami a ďalšími výtvarnými technikami. V 80. rokoch svoje diela vystavoval v Budapešti, Sao Paule, Berlíne, San José, Helsinbourgu, Brne, Varšave, New Yorku, Prahe a Sovinci. Prvej výstavy v Bratislave sa dočkal až v roku 1989.

Napriek tomu že konceptualizmus v prostredí komunizmu bol považovaný za podozrivý a nedôverihodný, na Slovensku prosperoval aj v dobe normalizácie po roku 1968. Zatiaľ čo sa predchodcovia Rudolfa Sikoru stihli do roku 1968 zúčastniť niektorých dôležitých umeleckých podujatí, on sám ako predstaviteľ druhej vlny konceptuálneho umenia svoju tvorbu musel rozvíjať oddelene od svetovej.

Výstavu usporiadala SNG v Bratislave v spolupráci s Národnou galériou v Prahe a Národným osvetovým centrom v Bratislave. Bola modifikáciou výstavy z pražskej Národnej galérie z pred dvoch rokov (2006). Vtedy Sikora oslavoval svoju šesťdesiatku. Výstava *Sám proti sebe* sa v Bratislave konala naraz v dvoch výstavných priestoroch, v Esterházyho paláci a Dome umenia v Bratislave. *„Rád by som vystavoval v jednom priestore. Ale u nás taký priestor nemáme. Jednu vec som musel obetovať, lebo sa tam nevošla, dve som musel rozmontovať",* povedal Sikora na otvorení výstavy.

Hlavnou Sikorovou umeleckou témou sú suprematisti[88]. Autorovi tohto pojmu – Kazimírovi Malevičovi vytvoril mnoho hrobov a väzenie. V Dome umenia bolo strede miestnosti nainštalované zrkadlové „nekonečné" väzenie, jedna stena patrila dielu z cyklu *L'Arc de Triomphe* (Bosna, Bosna!), ktorým Sikora reagoval na dianie v Bosne v 90. rokoch.

Názov výstavy „Sám proti Sebe" Sikora vysvetlil na otvorení výstavy: *„pracujem s figúrou. Jednou figúrou ktorou som ja sám. Mnohí hovoria, že s ňou manipulujem. Áno, dovolím si to! Pretože človek ohrozuje sám seba. Som človek, zástupca ľudského pokolenia. Vidieť v ňom minulosť, prítomnosť aj budúcnosť. Názov teda neznamená Sikora proti Sikorovi, ale človek proti človeku",* objasnil Sikora[89].

[86] Rudolf Sikora, Wikipedia, online: https://sk.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Sikora

[87] Verejnosť proti násiliu, skratka VPN, bolo demokratické politické hnutie, pôsobiace na Slovensku v rokoch 1989 - 1992. V období rokov 1990 - 1992 bolo rozhodujúcou vládnou politickou silou Nežnej revolúcie, ktorá na Slovensku vyhrala prvé slobodné voľby v júni 1990.

[88] Suprematizmus je umelecké hnutie, ktoré sa zameriava na fundamentálne geometrické tvary, predovšetkým na štvorec a kruh, ktorý vznikol v Rusku v rokoch 1915 - 1916

[89] Jena Opoldusová, Pravda, 2.4.2008

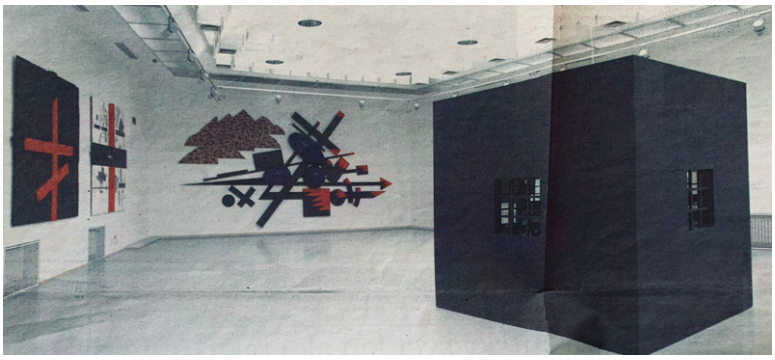

215: Pavol Funtál, Inštalácia výstavy Rudolfa Sikoru v Dome umenia, Sme, 3.4.2008

216: Rudolf Sikora, Autoportrét, z cyklu Antropický princíp, serigrafia, 1985

217: Rudolf Sikora, “Nie, nie, áno”, fotomontáž, 1980

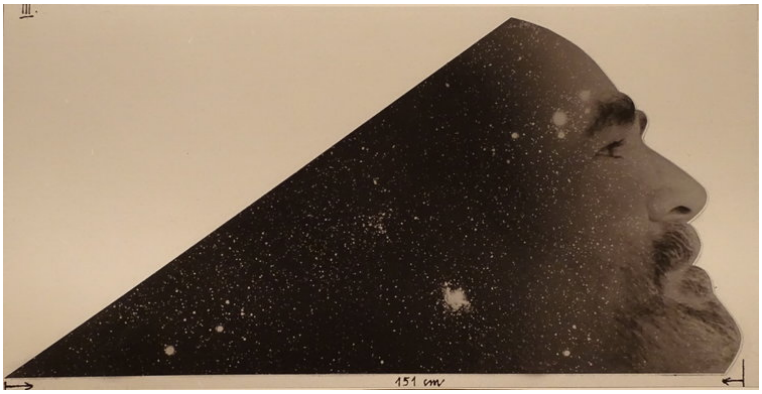

218: Rudolf Sikora, Pozorovateľ 2, serigrafia,1995

Stratený čas?, Slovensko 1969 – 1989 v dokumentárnej fotografii

30.10.2007 – 2.3.2008
Kurátori výstavy: Petra Hanáková, Aurel Hrabušický
Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

219: Pozvánka na výstavu Stratený čas?, Archív SNG, 2008

220: Pohľad na výstavu Stratený čas?, Archív SNG, 2007

221: Tlačová konferencia k výstave Stratený čas?, Antonín Dufek, Jiří Siostrzonek, Jindřich Štreit, Archív SNG, 2007

Bolo tu prezentovaných takmer tisíc záberov od osemdesiatich fotografov, medzi nimi napríklad Juraj Bartoš, Tibor Huszár, Martin Marenčin, Ondej Nosáľ, Ľubo Stacho, Jozef Sedlák, Peter Procházka, Pavol Breier, Anton Podstraský, Markéta Luskačová, Karol Benický a ďalší.

„Život na Slovensku v rokoch 1969 – 1989 bol zaiste poznačený stagnáciou a spoločenskou ‚nehybnosťou, ale azda nebol celkom ‚stratený časom'"[90]. Takto sa vyjadrili kurátori v katalógu výstavy *Stratený čas?* Aurel Hrabušický a Petra Hanáková. Ďalej uvádzajú, že cieľom výstavy bolo sústrediť a sprítomniť to nedopovedané, čo zostalo po veľkých výstavách, ktoré sa uskutočnili v Slovenskej národnej galérii v uplynulých rokoch (*Slovenská fotografia 1925 – 2000; Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985*)"[91].

Projekt *Stratený čas?* mal dve hlavné ciele. Prvý bol vyplniť medzeru v mapovaní novších dejín fotografie na Slovensku. Druhým cieľom bolo priblížiť atmosféru života na Slovensku v rokoch 1969 až 1989, čas medzi tzv. normalizáciou a nežnou revolúciou v novembri 1989. Dokumentárna fotografia v týchto desaťročiach stála skôr na okraji, pretože jej podstatou bolo zachytiť reálny odraz spoločnosti, no len ťažko by v tejto komunizmom poznačenej dobe mohla poskytnúť ideologicky neškodné svedectvo, preto sa fotografi neraz dostávali do konfliktov s režimom. Kurátori výstavu chronologicky rozdelili na 13 častí.

Obrazy starého sveta. Výjavy slovenského vidieka v 60. rokoch dvadsiateho storočia spoluvytvárala fotografická tvorba Martina Martinčeka, ktorá zobrazovala život dediny a jej obyvateľov zo skôr romantického aspektu. Reálne v tom čase sa dedina na túto víziu už nepodobala. Vo všeobecnosti sa agentúrni fotografi v tejto dobe zameriavali na obrazy družstevných traktoristov, dojičiek, zootechnikov a podobne. Petra Hanáková (In: Hrabušický 2007) uvádza, že tento realistický obraz dediny slovenských fotografov, paradoxne až na málo výnimiek, nezaujímal. Fotografi však naďalej dokumentovali archaický svet Oravy, Liptova, nesocializovaných Rómov atď. Ako príklad možno uviesť Markétu Luskačovú, ktorá sa sústredila na dedinu Šumiac, alebo Karola Benického, ktorý fotografoval dedinské zvyklosti.

Verejné rituály. Nový establishment si uvedomoval prirodzenú ľudskú potrebu oddychu po práci. Túto psychohygienickú potrebu z veľkej časti pomáhali uspokojovať kresťanské sviatky, no v tedajšej politicko-spoločenskej dobe sa komunistická vláda snažila tieto rituály nahradiť novými – socialistickými. Išlo najmä o prvomájové sprievody, vojenské prehliadky a ďalšie verejné zhromaždenia, ktoré mali politicko-ideologický základ. Medzi fotografov, ktorých diela zobrazujú túto tému, patrili napríklad: Jozef Sedlák, Filip Vančo, Jozef Ort-Šnep či Martin Marenčin.

---

[90] Stratený čas? Slovensko 1969-1989 v dokumentárnej fotografii, https://www.24hod.sk/ strateny-cas-slovensko-1969-1989-v-dokumentarnej-%20%20fotografii-cl42499.html, 2. 7. 2020

[91] Tamtiež

Sociálne telo. Do tejto časti výstavy patrili diela zachytávajúce spartakiádu – centrálne organizované podujatie masového športu. Medzi fotografov zachytávajúcich túto tému patrili napríklad Jozef Sedlák, Mišo Suchý, Peter Procházka.

Vizuálna soc-kultúra. Do tejto kategórie bolo sústredené všetko čo nejakým spôsobom vypovedalo o životnom prostredí človeka v dobe socializmu. Patril tu fotografický súbor *Červená* od Jána Budaja, či diela Pavla Breiera ml., ale aj súbor *Podobenstvá* od Ľuba Stacha.

Ďalšími časťami expozície *Stratený čas?* boli: *Obchodná ulica – Bratislava*, ktorú dokumentoval Ľubo Stacho, následne *Socialistický konzum, Budovanie a jeho dôsledky*, *Dosť dobrí chlapi, Panelová normalizácia, Súkromie, Odložení ľudia, Sociografický portrét*, a *Otváranie železnej opony.*

Vystavujúci autori: Svetozár Abel, Vladimír Bača, Andrej Bán, Juraj Bartoš, Karol Benický, Josef Bohuňovský, Pavol Breier st., Pavol Breier ml., Ján Budaj, Ivan Bogdan, Ján Čepko, František Dejčík, Ľubomír Ďurček, Ladislav Eliáš, Zdeněk Fišer, Juraj Fleischer, Jiří Foldyna, Vladimír Gloss, Filip Harčarik, Vladimír Hák, Ivan Hoffman, Ján Hollý, Jiří Horák, Tibor Huszár, Helena Imrichová, Ján Janega, Martin Kálka, Juraj Kammer, Ivan Kováč, Ivan Kozáček, Marián Krlička, Ľuba Lacinová, Jozef Laruský, Rudol Lendel, Tibor Lengyel, Tomáš Leňo, Štefan Lipták, Markéta Luskačová, Ivan Lužník, Martin Marenčin, Alica Marková, Martin Martinček, Ivan Matejka, Ladislav Matušovich, Pavol Meluš, Ľudovít Meszáros, Ján Motulko, Jozef Mýtny, Teodor Nagy, Ján Náhlik, Ondrej Nosál, Jozef Ondzik, Jozeef Ort-Šnep, Stano Pekár, Anton Podstraský, Miro Pokorný, Oliver Porubský, Roman Porubský, Peter Procházka, Peter Purtz, Jozef Sedlák, Viliam Selko, Ľubomír Schmida, Robert Spielmann, Ľubo Stacho, Mišo Suchý, Igor Svitok, Ján Svatuška, Peter Šimončík, Ondrej Šimek, Helena Šišková, Ján Štrba, Drahotín Šulla, Fero Tomík, Peter Vámoši, Miloš Vančo, Vladimír Vavrek, Karol Vlčko.

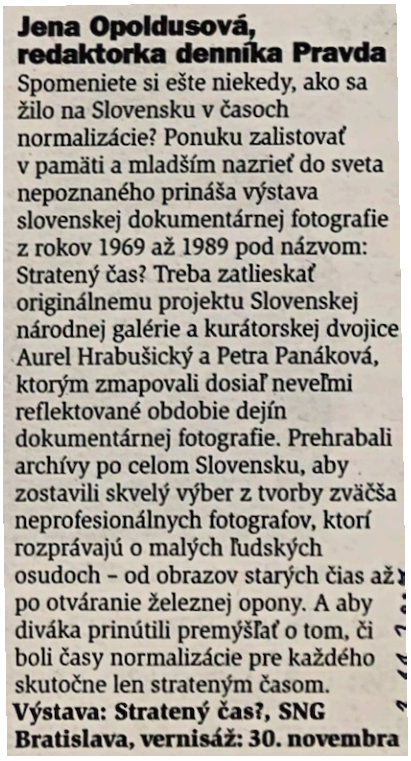

Jena Opoldusová, redaktorka denníka Pravda

Spomeniete si ešte niekedy, ako sa žilo na Slovensku v časoch normalizácie? Ponuku zalistovať v pamäti a mladším nazrieť do sveta nepoznaného prináša výstava slovenskej dokumentárnej fotografie z rokov 1969 až 1989 pod názvom: Stratený čas? Treba zatlieskať originálnemu projektu Slovenskej národnej galérie a kurátorskej dvojice Aurel Hrabušický a Petra Panáková, ktorým zmapovali dosiaľ neveľmi reflektované obdobie dejín dokumentárnej fotografie. Prehrabali archívy po celom Slovensku, aby zostavili skvelý výber z tvorby zväčša neprofesionálnych fotografov, ktorí rozprávajú o malých ľudských osudoch – od obrazov starých čias až po otváranie železnej opony. A aby diváka prinútili premýšľať o tom, či boli časy normalizácie pre každého skutočne len strateným časom.

Výstava: Stratený čas?, SNG Bratislava, vernisáž: 30. novembra

222: Výstrižok z denníka Pravda, 3.11.2007

Dvadsať rokov sa nedá stratiť

V SNG otvorili výstavu dokumentárnej fotografie z rokov 1969 až 1989 s názvom Stratený čas?

Jena Opoldusová © Perex, a.s.

BRATISLAVA – Od Obrazov starých čias cez Socialistický konzum, Budovanie a jeho dôsledky, Panelovú normalizáciu až po Otváranie železnej opony. V pätnástich kapitolách rozpráva výstava dokumentárnych fotografií Stratený čas? o tom, ako sa žilo na Slovensku v rokoch 1969 až 1989. Originálny projekt Slovenskej národnej galérie mal vernisáž včera večer v Esterházyho paláci. Výstava o časoch normalizácie odštartovala aj 17. ročník fe-

Profesionálni fotografi sa chceli skôr podobať výtvarníkom. Ich práce boli oceňované aj na európskej scéne

Aurel Hrabušický, kurátor výstavy

stivalu Mesiac fotografie.

Dvetisíc fotografií od osemdesiatich autorov pripomína dedinské zábavy a svadby, robotníkov na stavbe, dôležitých ľudí na pódiách, ale aj pózujúcich pred budovou vedenia, spartakiády, domovy dôchodcov, rodinnú pohodu Vianoc, dievčatá na plavárni, vlasatých chalanov opierajúcich sa o zábradlie, rodinu oberajúcu úrodu z jabloní, pivnice panelákov aj strihanie ostnatých drôtov na hraniciach. Výstava súčasne mapuje vývoj dokumentárnej fotografie na Slovensku v čase dvoch desaťročí, keď v móde nebola.

„Slovenská fotografia v období rokov 1969 až 1989 nebola veľmi zameraná na dokument. Profesionálni fotografi sa chceli skôr podobať výtvarníkom. Ich práce boli oceňované aj na európskej scéne. Zdalo sa nám však, že tento typ fotografickej tvorby vytráca pre jeho reflexiu na začiatku 21. storočia svoju iskru. O to viac sa v tom čase činili neprofesionáli. Tvorba z rokov 1969 až 1989 je vrcholným obdobím ich práce," povedal kurátor Aurel Hrabušický.

Stano Pekár, Ivan Lužák, Ondrej Nosáľ, Tibor Huszár, Jozef Sedlák, Miro Pokorný, Ľubo Stacho, Pavol Breier ml., Ján Budaj... Objektívmi sledujú manifestácie (prvomájové aj novembrové), podoby práce a verejného života, nazerajú do súkromia. Prinášajú svedectvo. Takí sme boli? Áno, tak nejako sa vtedy na Slovensku žilo, pracovalo, zabávalo.

„A prečo otáznik v názve výstavy? Keby zostal Stratený čas bez otáznika, znamenalo by to, že tých dvadsať rokov života na Slovensku bolo skutočne stratených. Je však otázne, či ľudský život súvisí s politickým zriadením. Čo bolo vlastne zlé na tom, že ľudia aj napriek režimu žili svoj každodenný život?" osvetlila názov kurátorka Petra Hanáková.

Stratený čas? chce od diváka veľa času. Prináša veľa pohľadov na život a veľa podnetov na premýšľanie. V Slovenskej národnej galérii v Bratislave bude výstava do 3. marca 2008.

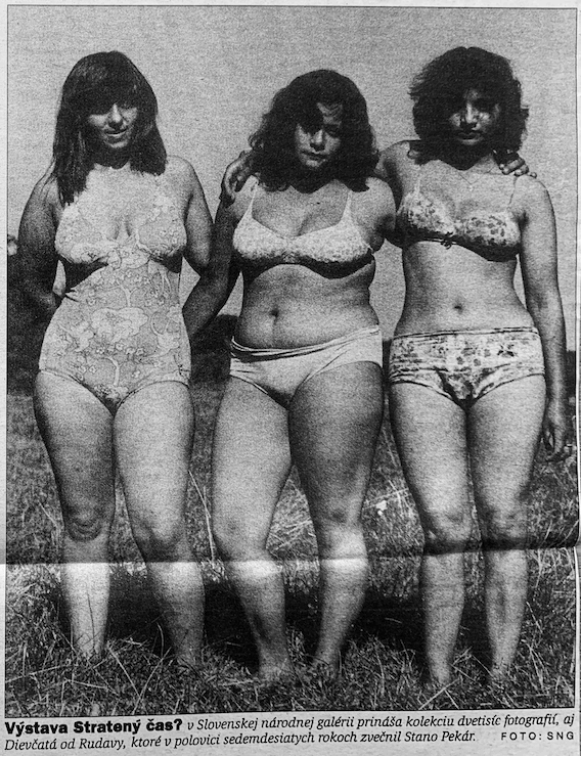

Výstava Stratený čas? *v Slovenskej národnej galérii prináša kolekciu dvetisíc fotografií, aj Dievčatá od Rudavy, ktoré v polovici sedemdesiatych rokoch zvečnil Stano Pekár.* FOTO: SNG

223: Výstrižok z denníka Pravda, 31.10.2007

Dara Rolins (34) »

Budovateľka komunizmu?!

BRATISLAVA - Budovať a brániť socialistickú vlasť som pripravená! Aj takéto heslá musela v detstve skandovať porotkyňa SuperStar Dara Rolins (34). Na verejnosti sa cez víkend objavila pohľadnica s niekdajšou detskou speváckou hviezdou, ako spieva pod transparentom z obdobia komunizmu. Totalitná pohľadnica s Darou nie je žart, ale upútavka na výstavu Stratený čas? Ide o dobové fotografie z rokov 1969 až 1989.

„V pevnej jednote KSČ a ľudu za ďalšie úspechy v budovaní rozvinutej socialistickej spoločnosti," takýto nápis svietil na transparente, pod ktorým Darinka v roku 1981 ako deväťročná stála a spievala. Bolo to na besede, kde sa objavila spolu s hudobníkmi Mirom Žbirkom a Lacom Lučeničom.

Aby mohla Slovenská národná galéria pohľadnicu rozdávať v bratislavských kaviarňach, musela si od Dary pýtať dovolenie. **„Áno, nemala s tým žiadny problém,"** prezradila jej manažérka Eva Skallová. Speváčka si moment z fotografie presne vybavila a na to obdobie si dobre pamätá. **„Darča si na fotku veľmi dobre spomína, mala vtedy deväť rokov. Zasmiala sa štýlovému oblečeniu, ktoré mala na sebe. V tom období vôbec netušila, čo sa deje. O politike a ekonómii vtedy nič nevedela, bola dievčatko. Fotka nie je podľa nás kontroverzná, je to len obyčajná fotka dieťaťa,"** povedala Novému Času Skallová.

Alena Kvasnicová, foto anc, čtk

Dara Rolins sa dnes na tejto fotke z roku 1981 zabáva. Najmä jej oblečenie ju rozveselilo.

224: Výstrižok z denníka Nový Čas, 5.11.2007

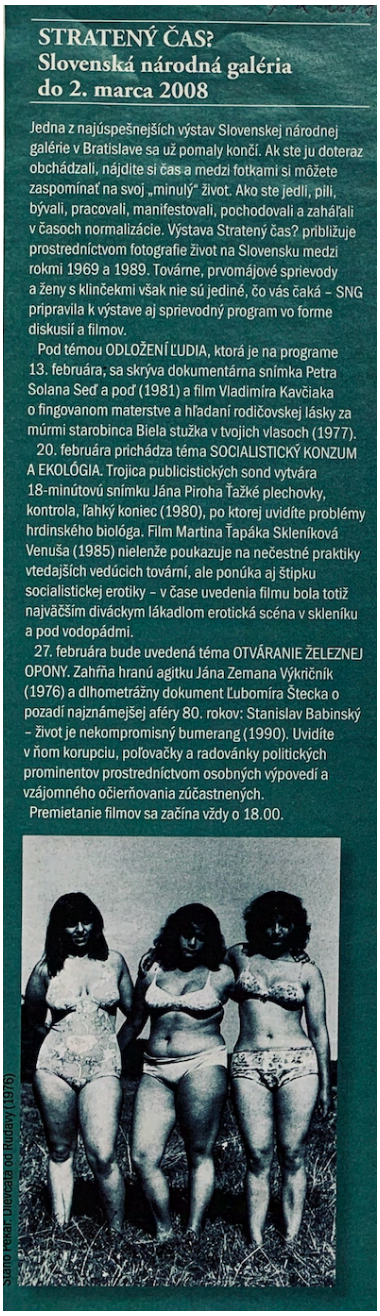

STRATENÝ ČAS? Slovenská národná galéria do 2. marca 2008

Jedna z najúspešnejších výstav Slovenskej národnej galérie v Bratislave sa už pomaly končí. Ak ste ju doteraz obchádzali, nájdite si čas a medzi fotkami si môžete zaspomínať na svoj „minulý" život. Ako ste jedli, pili, bývali, pracovali, manifestovali, pochodovali a zaháľali v časoch normalizácie. Výstava Stratený čas? približuje prostredníctvom fotografie život na Slovensku medzi rokmi 1969 a 1989. Továrne, prvomájové sprievody a ženy s klinčekmi však nie sú jediné, čo vás čaká – SNG pripravila k výstave aj sprievodný program vo forme diskusií a filmov.

Pod témou ODLOŽENÍ ĽUDIA, ktorá je na programe 13. februára, sa skrýva dokumentárna snímka Petra Solana Seď a poď (1981) a film Vladimíra Kavčiaka o fingovanom materstve a hľadaní rodičovskej lásky za múrmi starobinca Biela stužka v tvojich vlasoch (1977).

20. februára prichádza téma SOCIALISTICKÝ KONZUM A EKOLÓGIA. Trojica publicistických sond vytvára 18-minútovú snímku Jána Piroha Ťažké plechovky, kontrola, ľahký koniec (1980), po ktorej uvidíte problémy hrdinského biológa. Film Martina Ťapáka Skleníková Venuša (1985) nielenže poukazuje na nečestné praktiky vtedajších vedúcich tovární, ale ponúka aj štipku socialistickej erotiky – v čase uvedenia filmu bola totiž najväčším diváckym lákadlom erotická scéna v skleníku a pod vodopádmi.

27. februára bude uvedená téma OTVÁRANIE ŽELEZNEJ OPONY. Zahŕňa hranú agitku Jána Zemana Výkričník (1976) a dlhometrážny dokument Ľubomíra Štecka o pozadí najznámejšej aféry 80. rokov: Stanislav Babinský – život je nekompromisný bumerang (1990). Uvidíte v ňom korupciu, poľovačky a radovánky politických prominentov prostredníctvom osobných výpovedí a vzájomného očierňovania zúčastnených.

Premietanie filmov sa začína vždy o 18.00.

Snímka z filmu Dievčatá od Rudavy (1976)

225: Výstrižok z tlače TV OKO, 7.2.2008

Stratený čas v prehliadke filmov

V bratislavskej SNG sa budú celý mesiac premietať filmy o normalizácii.

Slovenská národná galéria a Slovenský filmový ústav pripravili v rámci sprievodných podujatí k výstave Stratený čas? Slovensko 1969 -1989 v dokumentárnej fotografii prehliadku slovenských dokumentárnych a hraných filmov, ktorá sa bude konať každú stredu až do 27. februára 2008 vždy so začiatkom o 18.00 h v kinosále SNG na Riečnej 1 v Bratislave.

Ide o kolekciu exkluzívnych filmov, ktoré diváci nemali možnosť vidieť, s výrobným vročením 1970 až 1990. Viažu sa na tematické okruhy výstavy Stratený čas? (Dosť dobrí chlapi, Sociálne telo, Budovanie a jeho dôsledky, Sociografický portrét, Odložení ľudia, Socialistický konzum a ekológia a Otváranie železnej opony).

Kritériom ich výberu bol aspekt „problematickosti" - predstavujú pokrivené svedectvo doby, režisérske zlyhania a remeselnú neschopnosť alebo dotyk s problémom života vtedajšej socialistickej spoločnosti.

Filmy režimom protežovaných tvorcov (Jozef Režucha, Ľudovít Filan, Vladimír Kavčiak či Martin Ťapák), ktoré vo svojej dobe kolovali sieťou kín a festivalov „spriatelených krajín", sú dnes zaujímavé skôr ako kuriozity bez umeleckej či inej hodnoty. Naopak, osobité výpovede mnohých ďalších tvorcov (napr. Peter Solan, Ján Piroh, Dušan Trančík) sa postupne vytratili a dnes slúžia hlavne na študijné účely.

(kul)

226: Výstrižok z denníka Sme, 9.1.2008

227: Anton Podstraský, Staré mesto, 1980-1989

228: Jozef Sedlák, 1. máj, 1984,

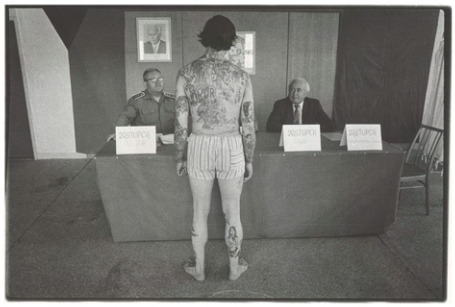

229: Jozef Sedlák, Odvody, 1987

230: Peter Procházka, Malá speváčka (Darinka), 1981

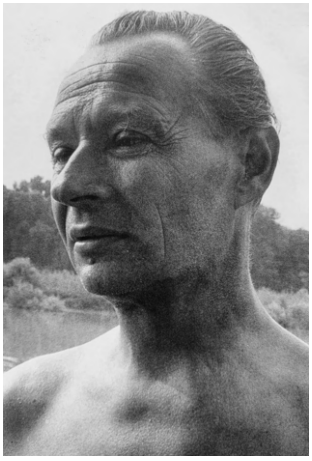

231: Pavol Breier st., Alexander Dubček, 1972-1973

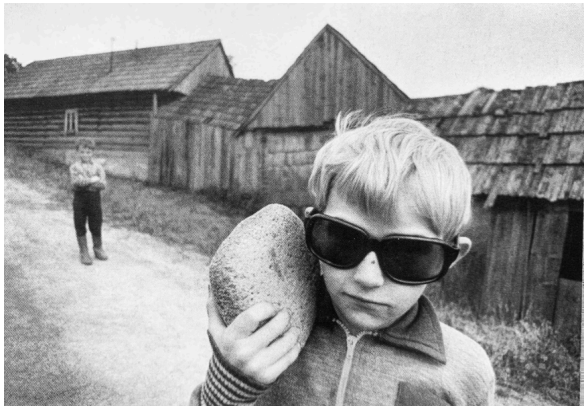

232: Jiří Horák, Oravské veselé, 1988

233: Ľubo Stacho, Obchodná ulica č. 24, 1984-2013

Thomas Hoepker, Fotografie 1955 – 2008

6.11.2008 – 30.11.2008
Kurátor výstavy: Václav Macek
Esterházyho palác, 1. poschodie

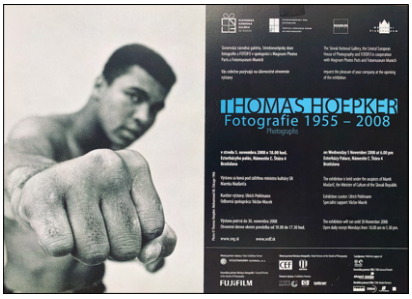

234: Pozvánka na výstavu Thomas Hoepker, Archív SNG, 2008

235: Thomas Hoepker na tlačovke k výstave, Archív SNG, 2008

Výstava s názvom *Thomas Hoepker, Fotografie 1955 – 2008* bola retrospektívou celoživotného diela Thomasa Hoepkera. Autor sa jej osobne zúčastnil. Výstava bola zostavena mníchovským múzeom Münchner Stadtmuseum a agentúrou Magnum photo. Hoepker bol jej členom a jej dlhoročným prezidentom. Patril k medzinárodne najúspešnejším nemeckým fotografom. Výstava prezentovala viac ako 50 rokov autorovej fotografickej práce.

Expozícia pozostávajúca z 200 snímok a bola rozdelená do troch kapitol. Prvá bola venovaná fotografiám z USA. Táto časť sa skladala z fotografických súborov: *Cesty*, *Fotografie Muhammada Aliho*, fotografie z 11. septembra 2001 z New Yorku. Druhá kapitola výstavy bola venovaná snímkom z Nemecka, z rokov 1961 až 1991. Tretou časťou výstavy Thomasa Hoepkera boli fotografické eseje a cesty po Južnej Amerike, Ázii a Afrike. Nachádzali sa tu taktiež portréty amerických a nemeckých umelcov, ako Jeff Koons, Andy Warhol, Jasper Johns, Robert Rauschenberg, Robert Frank, Tomi Ungerer a Horst Janssen[92].

Mnohým fotografiám Thomasa Hoepkera sa podarilo napevno zaujať miesto v dejinách fotografie. Sú to napríklad už spomínané snímky Muhammada Aliho, ktorého autor fotografoval v roku 1966 v Chicagu, či fotky z 11. septembra. Zaujímavosťou bolo[93], že pre túto výstavu boli vytvorené nové zväčšeniny autorových fotografií na barytovom papieri priamo v laboratóriách agentúry Magnum. Farebné fotografie vytlačil sám Hoepker.

Thomas Höpker: dvesto fotografií

Drámy všedného života pretkané humanizmom. To je dielo slávneho nemeckého fotografa

Thomas Höpker (1936) patrí k najúspešnejším nemeckým fotografom.

STARÉ MESTO. Retrospektíva fotografických diel Thomasa Höpkera inštalovaná v SNG v rámci Mesiaca fotografie predstavuje päťdesiat rokov jeho práce.

Thomas Höpker (narodený 10. júna 1936 v Mníchove) sa prostredníctvom dokumentárnej fotografie vždy usiloval o autentickosť. Jeho diela sú príťažlivé najmä drobnými gestami ľudskosti a spôsobom, akým zachytávajú tiché drámy všedného života.

Fotograf žije od roku 1976 v New Yorku. Od roku 1989 je členom agentúry Magnum Photos a v rokoch 2003 až 2007 bol aj jej prezidentom. Už ako štrnásťročný robil prvé pokusy s fotoaparátom. V rokoch 1956 až 1959 študoval dejiny umenia a archeológiu v Mníchove a na univerzite v Göttingene. V tom čase už za svoje snímky získaval prvé ocenenia. Pracoval pre viaceré časopisy, zúčastňoval sa zaujímavých projektov, ktoré upozorňovali na nové možnosti fotografie.

V 60. rokoch sa stali známe jeho fotoreportáže pre Stern. Zaviedli ho na všetky kontinenty sveta a od roku 1971 začal robiť ako kameraman aj filmy.

Ako jediný fotograf bol v roku 1974 akreditovaný spolu so svojou manželkou Evou Windmöllerovou do vtedajšieho NDR. Tri roky spolupracovali na sprostredkovaní života v časti Nemecka „zakázanej" pre svet. Potom sa aj so ženou (zomrela v roku 2002) opäť vrátil do New Yorku, kde ďalej pracoval pre Stern.

> Nie som žiadny umelec, som robotník fotografie.

Höpkerova práca dokumentárneho fotografa, ale aj fotografa vôbec, je pretkaná humanizmom a láskavosťou. Nech fotografoval kdekoľvek vo svete, nikdy nezobrazoval holé násilie, brutálne detaily vojny či iné utrpenie. Hoci sa nevyhýba pravde, jeho snímky majú vždy subtílnu silu. Fotografia je pre neho humánnou zbraňou, ktorú dvíha v mene budovania lepšieho sveta. Takými sú fotografie

> Fotograf sa má zaujímať o problémy sveta, o trpiacich ľudí.

politikov či ľudí z vyššej spoločnosti. Pútavé sú aj Höpkerove fotografie miest, rovnako ako videka Fínska či Írska.

Ani po rokoch nestrácajú autorove snímky na kvalite, hoci boli robené ako výsostne aktuálne.

Subtílnosť Höpkerovho štýlu dokladajú najmä fotografie katastrofy z 11. septembra 2001 v New Yorku. Nezameriava sa na krvavé scény, jeho fotografie sa sústreďujú hlavne na zachytenie bezmocnosti obetí a často aj tých, ktorí sa im pokúšajú pomôcť. Súčasný Höpkerov záujem sa sústreďuje na juhoamerický kontinent.

Aktuálna výstava v SNG obsahuje 200 diel a je rozčlenená na viacero tematických kapitol – USA 1960 až 2001 (Cesty, Muhammad Ali, 11. september 2001 New York), Nemecko 1959 – 1991. Ďalej fotografické eseje a cesty po Južnej Amerike, Ázii a Afrike, portréty umelcov z USA a Nemecka (Jeff Koons, Andy Warhol, Jasper Johns, Robert Rauschenberg, Robert Frank, Loriot, Tomi Ungerer a Horst Janssen).

(mi)

236: Výstrižok z denníka Sme, 14.11.2008

92 Thomas Hoepker: Fotografie 1955 – 2008, https://www.sng.sk/sk/vystavy/411_thomas-ho- epker-fotografie-1955-2008, 1. 7. 2020

93 https://kuultur.com/thomas-hoepker-fotografie-1955-2008/

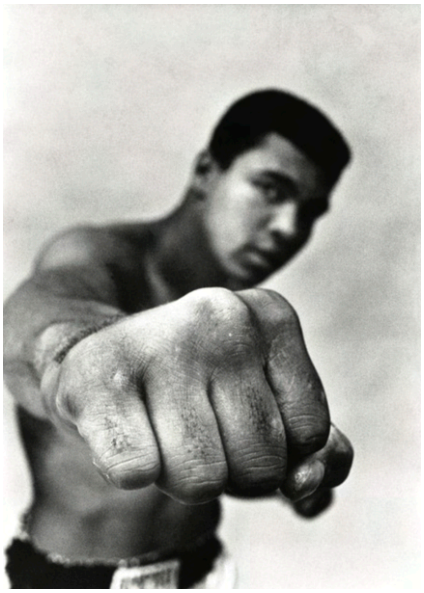

237: Thomas Hoepker, Muhammad Ali ukazujúci svoju päsť, 1966

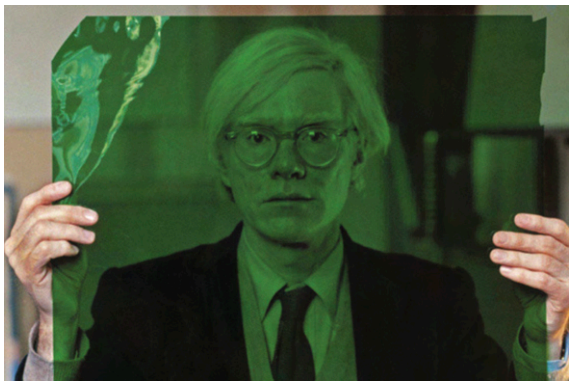

238: Thomas Hoepker, Andy Warhol vo svojej Factory, 1981

240: Thomas Hoepker, Dievča so symbolom vychádzajúce- ho slnka na čele, 1977

239: Thomas Hoepker, Futbalové ihrisko pri baníckom meste Chuquicamata, 2000

242: Thomas Hoepker, Starec so svojim vtáčikom v Ritan Parku, 1984

241: Thomas Hoepker, Jeff Koons s kolekciou svojich sôch, 1989

60 rokov otvorené,
111 diel zo zbierok SNG, Všetko o múzeu

26.6.2008 – 5.10.2008
Kurátorky výstavy: Alexandra Kusá, Zuzana Ludiková
Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

243: Pozvánka na výstavy k 60 rokov SNG, Madona z tryptichu zo Strážok, druhá polovica 15. storočia

244: Pozvánka na výstavy k 60 rokov SNG, Edmund Gwerk: Autoportrét, 1924

245: Poštová známka vydaná k 60. výročiu SNG

Slovenská národná galéria oslavovala v roku 2008 svoje šesťdesiate výročie založenia. Vrámci týchto osláv boli pripravené tri výstavné a edičné projekty: *60 rokov otvorené*, *111 diel zo zbierok SNG* a *Všetko o múzeu*. Projekt *60 rokov otvorené* sa venoval dejinám, poslaniu SNG a jej zbierkam, projekt *111 diel zo zbierok SNG* prezentoval presne 111 „najlepších" diel zo zbierok starého, súčasného, insitného, úžitkového, moderného a súčasného umenia a architektúry. Tretí projekt, *Všetko o múzeu* obsahoval diela, sedemnástych slovenských autorov, ktorí svojimi výtvarnými prácami kriticky reagovali na súčasný stav fungovania galérii.

60 rokov otvorené

Kurátorkami výstavy boli Alexandra Kusá a Zuzana Ludiková. Zámer vytvoriť výstavu bol historickým naplnením mnohoročného úsilia, keď sa kurátori snažili zaradiť podobnú výstavu, ale počas komunizmu do toho prišlo stále niečo iné, buď oslava SNP, oslobodenie, komunistické zjazdy a podobne. Ako je uvedené v tlačovej správe, výstava sa venovala dejinám, poslaniu i zbierkam SNG. V časovej línii predstavila najdôležitejšie diela, dokumenty, významné akvizície, pracoviská a osobnosti, ktoré boli so SNG spojené. Kurátorky Kusa a Ludiková usporiadali výstavu chronologicky, od jej otvorenia (1948) až po deň vernisáže (26.6.2008). Na vytvorenú časovú os sa ukladali diela, dokumenty a artefakty, ktoré sa týkali rôznych aspektov galérie. Napríklad v sále, ktorá bola venovaná začiatkom bola zakladacia listina a portrét prvého riaditeľa. Okrem historického a výtvarného materiálu boli na výstave umiestnené aj artefakty, ktoré sa bežne na výstavách neinštalujú, napríklad všetky vyrobené stoličky z galerijných priestorov, depozitárny stojan naplnený Messerschmidtovými[94] hlavami. Skôr než o precízne vypovedanie chronologického kompletného popisu dejín SNG sa kurátorky snažili podať historický príbeh pútavou formou, a to aj vážnou, aj humornou.

Spolu s výstavou bol vydaný aj katalóg, koncipovaný ako zborník, ktorý podával najdôležitejšie informácie o inštitúcii. Obsahuje koncepciu galérie od Kataríny Bajcurove, kalendárium k dejinám SNG, zoznam všetkých výstav ktoré boli uskutočnené v SNG a zoznam edičných výstupov, zoznam darcov ktorí obohatili zbierky SNG. Tiež zoznam všetkých zamestnancov, ktorí v galérii pracovali. Grafický vizuál zborníku navrhol Juraj Sukop.

Grafickú podobu výstavy navrhla reklamná agentúra Komplot Creative Advertising. Zostavili kampaň „Vidíme Vás radi", ktorá pracovala s nápadom, vybrať tri portrétne diela zo zbierok galérie, kde sa zobrazená osoba pozerá priamo na diváka, usmieva sa. Vizuál je doplnený textom „Vidíme Vás Radi". Vybrané portréty sú: Edmund Gwerk: *Autoportrét*, 1924, Ján Kupecký, *Podobizeň muža*, 1700, *Madona z Triptychu zo Strážok*, Spiš, druhá pol. 15. storočia.

[94] Súbor búst od Františka Xavera Messerschmidta, tradične označovaný ako Charakterové hlavy, patrí medzi najexpresívnejšie sochárske diela v zbierkach Slovenskej národnej galérie.

Výstava *60 rokov otvorené* prezentovala tiež niekoľko výstav, ktoré boli zostavené pre výročné príležitosti. Najviac z nich boli vytvorené na politickú objednávku. Takéto plánované výstavy predstavovali špeciálny žáner.

111. diel zo zbierok SNG

Vrámci výstavy 60 rokov otvorené vznikol aj knižný a výstavný projekt *111. diel zo zbierok SNG*. Na 1. poschodí Esterházyho paláca bolo prezentované jadro kolekcií galérie, so snahou zastúpiť všetky zbierky SNG. Boli tu: Zbierka gotického umenia, Zbierka barokového umenia, Zbierka Ikon, Zbierka starého európskeho umenia, Zbierka starej grafiky a kresby, Zbierka umenia 19. storočia, Zbierka moderného maliarstva, Zbierka sochárstva 20. storočia, Zbierka grafiky 20. storočia, Zbierka kresby 20. storočia, Zbierka ilustrácie, Zbierka insitného umenia, Zbierka súčasného maliarstva, Zbierka iných médií, Zbierka fotografie, Zbierka užitkového umenia a dizajnu a Zbierka architektúry.

Projekt *111. diel zo zbierok SNG* obsahoval najprestížnejšie fotografické diela, ktorá SNG vlastní. Boli tu napríklad fotografie Françoisa Kollara, Ireny Blühovej či Martina Martinčeka. Spolu s výstavou bol vydaný aj zborník v slovenskom a anglickom jazyku s reprodukciami všetkých 111 diel.

Všetko o múzeu

Názov výstavného projektu *Všetko o múzeu* odkazuje (so špecifickou dávkou irónie) na rôzne príručky, keďže výstava predstavuje syntézu rôznych autorov postojov k téme. Okrem diel umelcov mladšej generácie z posledných rokov prezentuje vybrané diela z obdobia druhej polovice 60. až 80. rokov (V. Popovič, R. Sikora, J. Koller). Títo umelci reagovali na inštitucionálne fungovanie galérií, múzeí, výstav a kurátorov, pričom kritickým spôsobom odhaľovali súvisiace aspekty pri skúmaní témy. Otvorene sa kladú otázky týkajúce sa vzťahov medzi umelcami a galériami, prípadne umením a galériami či múzeami umenia. Výstava predstavuje umelcov, ktorí sa téme intenzívne venujú, ako aj tých, ktorí sa jej dotkli len sporadicky.

SNG slávi šesťdesiatku tromi výstavami

BRATISLAVA (oj) – Mottom Vidíme vás radi pozýva Slovenská národná galéria na tri výstavy, ktorými pripomína 60. výročie svojho vzniku. Vernisáž je dnes o 18. hodine. Na dvoch poschodiach Esterházyho paláca predstavuje výstava 60 rokov otvorené najdôležitejšie medzníky vývoja SNG – cez dokumenty, významné diela získané nákupmi aj jednotlivé pracoviská. Pôsobivá výstava na prvom poschodí má názov 111 diel zo zbierok SNG. Prezentuje najvýznamnejšie obrazy, objekty, plastiky, kresby, grafiky a inštalácie, ktoré patria ku klenotom zbierkových fondov. Všetko o múzeu je expozícia v podzemných priestoroch, ponúkajúca polemiku autorských názorov na tému galéria. Výstavy budú v SNG do 5. októbra.

Zolo Palugyay: *Krajina s kvetmi (Nirvána), 1930*

FOTO: SNG

246. Výstrižok z denníka Pravda, 26.6.2008

111 diel zo SNG je iróniou na top ten

Slovenská národná galéria vybrala vrcholné diela.

STARÉ MESTO. Každá inštitúcia typu národnej galérie musí z času na čas urobiť „audit" svojich zbierok a verejnosti ukázať, čo z nich je naozajstným klenotom, nárokujúcim si na punc nadčasovej kvality.

Šesťdesiate výročie založenia Slovenskej národnej galérie ponúka možnosť nového pohľadu na jej kolekcie – tentoraz kurátormi strednej a mladej generácie. Voľba 111 diel je na jednej strane ironickou odpoveďou na marketingovú dogmu „top ten", zároveň sa však snaží priblížiť historicky sa meniaci význam zbierok.

K 111 ťažiskovým dielam zo zbierok Slovenskej národnej galérie bolo napísaných 111 medailónov. Autori dúfajú, že vyvolajú hlbší záujem o rozličné aspekty výtvarného umenia od 13. storočia po súčasnosť. (ba)

Zolo Palugyay - Krajina s kvetmi (Nirvána), 1930. FOTO – SNG

247: Výstrižok z denníka Sme, 19.9.2008

Výročie SNG. Expozície 60 rokov otvorené a 111 diel Slovenskej národnej galérie mapujú slovenské umenie.

Výstavy, ktoré rozprávajú históriu jednej galérie

Bratislava – Na pozadí zrodu všetkých národných galérií v rámci moderných európskych štátov stála viac-menej jednotná myšlienka: prostredníctvom umeleckých diel povzniesť ducha národa.

Práve zachované umelecké pamiatky totiž umožňovali poukázať na špecifické umelecké (nacionálne) kvality a slúžili ako dôležitý hmotný doklad o tom, že korene umenia toho-ktorého národa sú práve v jeho vlastnej krajine. V tomto duchu sa formovalo aj poslanie Slovenskej národnej galérie v Bratislave. Kým však napríklad u našich susedov Čechov a Maďarov sa príbeh národných dejín umenia podarilo sformovať už na začiatku 20. storočia, príbeh SNG sa začal podstatne neskôr – až po „víťaznom februári" v roku 1948. Vedenia galérie sa vtedy ujal Karol Vaculík, ktorý ju počas svojho dlhoročného pôsobenia premenil na relatívne modernú, odborne spravovanú galériu. V roku 2008 si teda SNG pripomína 60. výročie svojej existencie. Pri tejto príležitosti otvorí v najbližších dňoch hneď dve výstavy, ktorých ambíciou bude pútavou formou vyrozprávať príbeh inštitúcie so všetkým, čo k tomu patrí – podľa slov usporiadateľov „aj vážnym, aj humorným spôsobom".

Nové zbierky

Nosným projektom bude výstava *60 rokov otvorené*, ktorá sa bude venovať dejinám, poslaniu a zbierkam SNG. V časovej línii predstaví táto výstava najdôležitejšie dokumenty, jednotlivé pracoviská, ale aj osobnosti, ktoré boli s inštitúciou spojené.

Nový pohľad na kvalitu galerijnej kolekcie ponesú kurátori mladšej generácie, a to prostredníctvom paralelne prebiehajúceho projektu 111 diel Slovenskej národnej galérie. Ako uvádzajú kurátori výstavy, „voľba 111 diel je na jednej strane ironickou odpoveďou na marketingovú dogmu ‚top ten'; zároveň sa však snaží zohľadniť proporcie zbierok a ich význam meniaci sa spolu s naším poznaním starého i súčasného umenia".

Žiaden priemer

Múzeá umenia vo svete patria v súčasnosti azda k najnavštevovanejším a najpopulárnejším destináciám na čoraz nemilosrdnejšom trhu trávenia voľného času. Dôsledkom tejto popularity je aj fakt, že okrem svojho klasického poslania vykonávajú i rad ďalších funkcií: bývajú symbolom občianskej pýchy a identity a súčasne jedným „z motorov" ekonomickej revitalizácie miest a rozvoja cestovného ruchu, výrazným médiom vzdelávacieho pôsobenia... Nakoľko však tieto dlhodobé „vzorce" vývoja múzeí zodpovedajú situácii v slovenských múzeách a galériách? Okrúhle výročie SNG spontánne nabáda aj na porovnanie stavu v priebehu času. V čom teda možno postrehnúť najvýditeľnejšie pozitívne zmeny v rámci fungovania tejto inštitúcie za posledné obdobie? Ako pre HN odpovedala generálna riaditeľka SNG Katarína Bajcurová: „Asi v tom, že SNG sa stala odborne rešpektovanou inštitúciou doma aj v zahraničí. Kladieme dôraz na umenie a umelcov tej najvyššej kvality, u nás nenájdete žiaden priemer, stredný prúd... V SNG došlo k veľkej generačnej výmene, máme tu pomerne silný intelektuálny potenciál strednej a mladšej generácie kurátorov – historikov umenia, ktorí sa usilujú o uplatnenie nových výstavných stratégií. Oveľa intenzívnejšie sa snažíme otvárať verejnosti, získavať nových divákov, pracovať s deťmi a mládežou interaktívnymi metódami a novými typmi podujatí. No a na stole máme kompletný projekt rekonštrukcie a modernizácie bratislavského areálu..."

Slovenská národná galéria, ako by sa pri pohľade zvonka mohlo zdať, teda nieje monolitným útvarom a aj v nasledujúcich rokoch jej existencie možno očakávať zmeny, ktoré, dúfajme, pomôžu skvalitniť programy a služby a pritiahnuť na jej výstavy viac návštevníkov – daňových poplatníkov.

Naďa Kančevová, autorka je spolupracovníčka HN

Výstavy

- *60 rokov otvorené*
- *111 diel Slovenskej národnej galérie*

Kde: SNG, Esterházyho palác
Kedy: 27. 6. – 5. 10. 2008

K modernizácii SNG v posledných rokoch prispela najmä rekonštrukcia výstavných priestorov Esterházyho paláca (na snímke). Snímka: SNG

248: Výstrižok z Hospodárskych novín, 22.6.2008

Osemdesiate, postmoderna v slovenskom výtvarnom umení 1985-1992

8.4.2009 – 31.8.2009
Kurátorka výstavy: Beata Jablonská
Esterházyho palác

249: Plagát výstavy Osemdesiate, Archív SNG, 2009

250: Zadná strana pozvánky výstavy Osemdesiate, Archív SNG, 2009

Zámerom výstavy *Osemdesiate* bolo prezentovanie umenia 80. rokov 20. storočia z hodnotiacej pozície, z vtedajšieho dvadsaťročného odstupu. Výstava je akýmsi pokračovaním dlhodobého projektu SNG, kde galéria začala sledovať predchádzajúce obdobia vrámci dvoch podobných výstav, ako boli *Šesťdesiate* a *Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985*. Na výstave *Osemdesiate*, okrem kurátorky Beaty Jablosnkej spolupracovala aj Vladimíra Bůngerová (výstava *Suterén*), Bohunka Koklesová (fotografia) a Monika Mitášová (architektúra). K Výstave vyšiel aj rozsiahly katalóg, ktorý bol slávnostne pokrstený v priestoroch SNG.

Osemdesiate roky, často označované aj ako revolučné roky mali v sebe istý umelecký potenciál, ktorý v sebe obsahoval očakávané politické a spoločenské zmeny. Politickým uvoľnením sa vytvoril priestor pre umelecké a kultúrne aktivity.

Na výstave boli prezentované neoxepresionistické maľby od novej generácie autorov – absolvetov VŠVU. Nástup tejto umeleckej generácie nesprevádzalo žiadne manifestačné vyhásenie a jej program sa vyformoval na výstavách v rokoch 1987 až 1988. V tlačovej správe k výstave *Osemdesiate* bolo uvedené, že ich prvé vystúpenie bolo v Areáli hier pri Štrkoveckom jazere v Bratislave, nazvané *Exteriér I*. Vystavovali tu autori ako: Daniel Brunovský, Stano Bubán, Simona Bubánová-Tauchmannová, Ivan Csudai, Stano Černý, Svetozár Ilavský, Dan Jurkovič, Katarína Kissóczyová, Jozef Šramka a Laco Teren. Výtvarný prejav tejto skupiny autorov bol podobný talianskej transavangarde a nemeckému Neue Wilde.

Zaujímavým bol „pokus o rekonštrukciu" výstavy *Suterén,* ktorá sa konala v apríli roku 1989 v pivničných priestoroch domu na Konventnej ulici č. 14 v Bratislave. Vtedy ju zorganizoval Peter Meluzín a Radislav Matuštík. Bola to výstava, na ktorej bolo prvýkrát uvedené umenie inštalácie a objektu na území Slovenska. Boli tu umiestnené rôzne nájdené objekty, ktoré boli pretvorené do diel s konceptuálnym obsahom. Inštalácie patrili ôsmim umelcom. Boli tu diela Petra Meluzína, Milana Pagáča, Viktora Oravca, Petra Rónaia, Milana Adamčiaka, Jany Želibskej, Júliusa Kollera a Mateja Krena.

Výstava *Osemdesiate* a fotografia

V 80. rokoch začalo tvoriť mnoho mladých fotografov, ako Rudo Prekop, Kamil Varga, Jano Pavlík, Martin Štrba, Tono Stano, Vasil Stanko, Peter Župník či Miro Švolík. Inšpirovali sa najmä divadlom, happeningom, tancom, scénografickými postupmi ktoré pretvárali do fotografických príbehov. Pomerne častými žánrami boli tiež fotografické portréty, akty a zátišia. Fotografia v 80. rokoch minulého storočia priniesla do epicentra aktuálneho výtvarného diania nahé telo.

„Postmoderný kultúrny pluralizmus zrušil akýkoľvek nárok na univerzalizmus a na domácu scénu vniesol niekoľko paralených prúdov s ponukou rozmanitejších výtvarných pozícii. Novú lekciu prijali aj umelci, ktorých výtvarný program bol postavený na modernistických princípoch a na konceptuálnej askéze. Výtvarný prejav autorov, ako boli Daniel Fischer, Stano Filko, Ladislav Čarný, Juraj Bartusz, Jozef Jankovič, Rudo Sikora, Dezider Tóth či Vladimír Popovič sa na chvíľu uberal expresivnejším

a údernejším prednesom a viedol k znakovo symbolickejším polohám", uviedla Beata Jablonská v *Tlačovej správe k výstave Osemdesiate*[95].

Ďalšou časťou výstavy boli dokumentárne fotografie z obdobia 80. rokov, ktoré zachytávali všetky dôležité a prelomové udalosti tejto doby.

Vystavujúci autori: Katarína Kissoczy, Laco Teren, Viktor Oravec, Peter Rónai, Július Koller, Jana Želibská, Peter Meluzín, Stano Bubán, Ivan Csudai, Daniel Brunovský, Simona Bubánová, Dan Jurkovič, Zdeněk Prokop, Jozef Šramka, Kamil Varga, Judita Csáderová, Rasťo Trizma, Jano Pavlik, Martin Štrba, Tono Stano, Jena Šimková, Rudo Prekop, Vasil Stanko, Peter Župník, Ľubo Stacho, Kodoň, Kraus a kol., Jozef Sedlák, Ján Krížik, Miro Švolik, Peter Lipkovič, Karol Weisslechner, Simona Bubánová, Sveťo Ilavský, Ján Hlavatý, Jozef Jankovič, Daniel Fischer, Ján Bahna a kol., R. Janák, V. Vilhan, M. Bogár, B. Kraus, Dezider Tóth, Stano Filko, I. Vaško, D. Voštenák, Juraj Bartusz, Vladimír Havrilla, Vladimír Popovič, Juraj Meliš, Gabriel Hošovský, Ján Hoffstädter, Martin Knut, Miloš Novák, Rudolf Sikora, Rudolf Fila, M. Havránková, Miloš Boďa, P. Pásztor, Karol Pichler, Otis Laubert, J. Majchrák a kol., Peter Danglár, Viktor Hulík, Adam Szantpétery, Jozef Bajus, Mária Bartuszová, Ladislav Čarný, Róbert Urbásek, Ján Fekete, M. Kusý, M. Paňák, P. Pauer.

Osemdesiate sú obrazom zlomu

Na prestretom stole sú štyri hlboké taniere. Jeden je plný odznakov, druhý mincí, v ďalšom sú gombíky a v poslednom kopa kľúčov. Inštalácia Otisa Lauberta s názvom Hostina je súčasťou výstavy Osemdesiate v Slovenskej národnej galérii.

„Gorbačovovským uvoľnením sa vytvoril priestor pre množstvo umeleckých a kultúrnych aktivít, ktoré sa dnes javia ako rozhodujúce pozadie výtvarného umenia 80. rokov. Výstava zachytáva, ako reagovali umelci na postmodernu," vysvetlila kurátorka Beata Jablonská.

Podtitul Postmoderna v slovenskom výtvarnom umení 1985 - 1992 spresňuje časový úsek, ktorý výstava mapuje výberom obrazov, plastík, fotografií, inštalácií aj architektonických návrhov. „Nainštalovali sme ju do štyroch príbehov a snažili sme sa kriticky zachytiť ducha doby," povedala Jablonská.

Prvý príbeh patrí výtvarníkom, ktorí v polovici 80. rokov končili štúdiá na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Na slovenskú výtvarnú scénu nevstúpili manifestom, ich program sa formoval na spoločných výstavách. Predstavujú ho veľké plátna Daniela Brunovského, provokujúce obrazy Laca Terena, diela Ivana Csudaia, plastiky Jozefa Šramku či tvorba Stana Bubána. Inšpiračné zdroje našli v zahraničí, reflektovali však kultúrne, sociálne a politické pomery, v ktorých žili.

Ďalší príbeh patrí fotografii, presnejšie tvorbe predstaviteľov novej slovenskej vlny. Pripomínajú ju inscenované fotografie Tona Stana, Kamila Vargu, Petra Župníka či Judity Csáderovej. Oslovili hravosťou, nápadmi aj absurditou.

Samostatná kapitola patrí výtvarníkom, ktorí sa po tom, čo roky nesmeli vystavovať, vracali na scénu. Medzi nimi boli napríklad Jozef Jankovič, Juraj Meliš, Rudo Sikora či Vladimír Popovič.

A posledným príbehom je Suterén. Zaznamenáva akciu výtvarníkov v apríli 1989.

Výstava Osemdesiate ponúka pohľad na jednu etapu vo vývine slovenskej výtvarnej scény. Potrvá do 31. augusta. © PEREX, A.S.

Jena Opoldusová

Jozef Šramka: Hlúpy ženích FOTO: SNG

251. Výstrižok z denníka Pravda, 26.6.2008

Osemdesiate chutia túžbou meniť svet

Príbeh o výtvarnej kultúre na prahu postmoderného sveta rozpráva takmer šesťdesiat výtvarníkov

Postmoderna v slovenskom výtvarnom umení 1985 - 1992 sa predstavuje na prvom a druhom podlaží Esterházyho paláca Slovenskej národnej galérie.

Aj keď sú 80. roky minulého storočia v našom kultúrno-historickom kontexte vnímané ako postupné „miznutie" éry reálneho socializmu, nedá sa povedať, že boli obdobím hladkého prechodu z jednej spoločenskej formy do druhej. Píše v texte k výstave Osemdesiate kurátorka Beata Jablonská. „Práve druhá polovica 80. rokov dala ‚slobodným ľuďom v neslobodnej dobe' šancu nielen uveriť svojim snom, ale prekvapivo aj akú-taký možnosť uskutočňovať ich."

Skupiny ľudí spojené túžbou meniť svet v tom čase robili drobné kroky v oblasti ochrany prírody, organizovali nezávislé divadelné, hudobné a výtvarné stretnutia, alebo dokonca veľké „open air" rockové akcie. Priťahovali čoraz väčšie množstvo spriaznených divákov.

„Možno aj preto je výstava Osemdesiate prerozprávaná ako viacvrstvový príbeh o výtvarnej kultúre na prahu postmoderného sveta. Základné kapitoly sú venované neoexpresívnej maľbe a novej vlne slovenskej fotografie, s paralelným udomácňovaním neokonceptuálnych tendencií v objekte a inštalácii. Nevyhnú sa ani postmoderným reakciám v architektúre."

Rozprávanie o dobe a jej ľuďoch by nebolo úplné bez pripomenutia vtedajších „farieb, zvukov a obrazov", ktoré sú zvizualizované dokumentárnou fotografiou a filmom.

Výstava predstavuje diela takmer šesťdesiatky výtvarníkov. V Esterházyho paláci na Námestí Ľudovíta Štúra bude prístupná do konca augusta.

(baa)

FOTO - SNG

Ivan Csudai: Kúpeľ, 1989.

Stano Bubán: Stará povesť, 1988.

252. Výstrižok z denníka Pravda, 26.6.2008

[95] Beata Jablonská, Tlačová správa k výstave Osemdesiate, 2009

Bruselský sen

24.9.2009 – 15.11.2009
Kurátorka výstavy: Daniela Kramerová
Esterházyho palác, 1. poschodie

253: Pozvánka na otvorenie výstavy Bruselský sen, Archív SNG, 2009

254: Brožúrka k výstave Bruselský sen, Archív SNG, 2009

Usporiadateľom výstavy *Bruselský sen* bola spoločnosť Arbor vitae societas a SNG v spolupráci s Moravskou galériou v Brne, Umeleckopriemyselným múzeom v Prahe, Národným technickým múzeom v Prahe a Galériou hlavného mesta Prahy. Výstava *Bruselský sen* bola koncipovaná ako sonda do kultúry prelomového obdobia 50. a 60. rokov. Toto obdobie bolo chápané ako akýsi prechod medzi obdobím „temna" a „zlatými šestdesiatkami". Projekt bol druhou reprízou po premiére v Galérii hlavného mesta Prahy a Moravskej galérii v Brne v roku 2008.

Svetová výstava *EXPO 58*, ktorá sa konala v Bruseli je v českom aj slovenskom prostredí legendárnym pojmom. Československý pavilón na *EXPO 58* sa stal najobľúbenejšou expozíciou a získal hlavnú cenu, ktorou bola Zlatá hviezda. Zastúpenie Československa a úspech na tomto podujatí je jedným zo záchytných bodov novodobej československej histórie, od ktorých sa odvíjalo isté národné uvedomenie.

Výstava približuje dobovú atmosféru *EXPO 58*, podobu československej expozície, jej inštaláciu a dobovú atmosféru. Sú tu zachytené inštalácie a scény, kľúčové exponáty pavilónu a prostredníctvom bohatej fotodokumentácie aj historicko – politické pozadie vzniku výstavy *EXPO 58*. Taktiež tu boli prezentované okolnosti príprav a ocenenia, ktoré československý pavilón získal. Ako protipól boli na výstave prezentované aj dokumenty a spomienky aktérov, pamätníkov zamerané na politické pozadie temnej atmosféry 50. rokov. Obrazový a textový materiál dopĺňali projekcie filmových materiálov, najmä dokument od režiséra Martina Řezníčka, ktorý robil rozhovory s autormi a pamätníkmi výstavy *EXPO 58*.

V *Tlačovej správe k výstave Bruselský sen,* bolo uvedené, že medzi najzaujímavejšie exponáty na *EXPO 58* patrilo sklo, ktoré bolo zastúpené kolekciou zo zbierok Umeleckopriemyselného múzea v Prahe, Moravskej galérie v Brne. Taktiež textilné exponáty a intermediálne novinky – Laterna magika a polyekran[96]. Tiež to boli prezentované ukážky dizajnérskych predmetov z keramiky, porcelánu, nábytok, grafický a priemyselný dizajn, architektonické štúdie, fotografie architektonických realizácii.

Výstava *Bruselský sen* prezentovala istú vlnu, ktorú EXPO 58 rozpútalo, a to takzvaný bruselský štýl, ktorý súvisel s masovým rozšírením televízie, vplyvom médií, širokým uplatnením domácich spotrebičov, novým spôsobom trávenia voľného času a automatizáciou. Výstava v SNG bola doplnená dielami Jozefa Kostku, Ľudovía Fullu a Ladislava Gudernu. Títo autori realizovali výtvarné práce pre jednotlivé časti expozície československého pavilónu. S výstavou bol vydaný aj rozsiahly katalóg obsahujúci 610 fotografii, mapujúci *EXPO 58* z rôznych aspektov. K výstave bol realizovaný aj bohatý sprievodný program: *Slávnostné prestavenie historických vozidiel Tatra*, výstava plagátov *Životný štýl 1. polovice 60 rokov v plagáte*, módna prehliadka štýlu 60. rokov *Ženám ženskosť* a koncert československej populárnej hudby v podaní Evy Pilarovej.

[96] Polyekran je československý premietací systém na filmy, diapozitívy s mnohokanálovým zvukom.

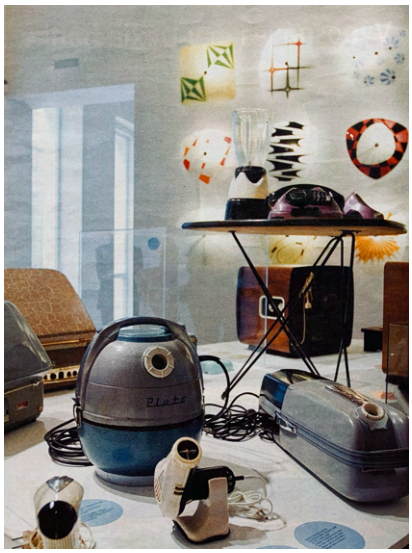

255: Inštalácia predmetov na výstave Bruselský sen, Archív SNG, 2009

256: Reklamný predmet výstavy – pohľadnica. Fred Kramer, reklamna fotografia, prvá pol. 60. rokov

257: Propagačná fotka na vysávač Jupiter, 60. roky

258: Francúzsky pavilón na Výstave EXPO 58, 1958

259: Propagačná fotka automobilu Škoda Octavia, Moravská galéria v Brne

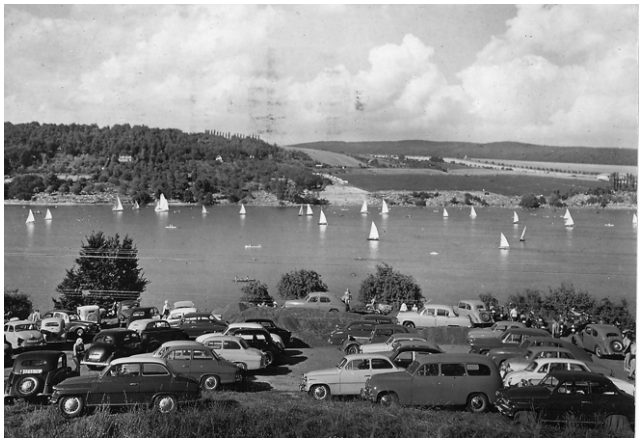

260: U Brnenskej priehrady, 50 roky

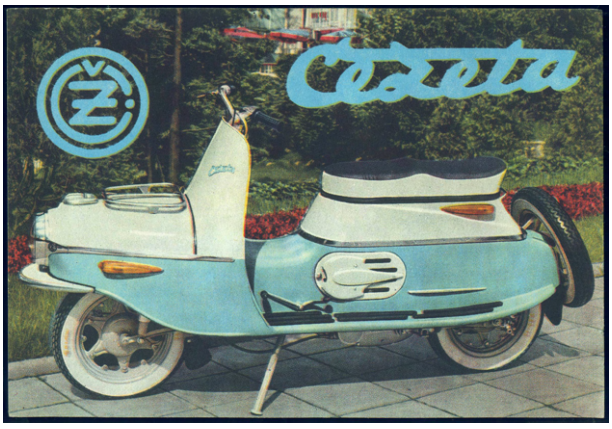

261: Propagačná fotka na skúter Čezeta 50. roky

Sen, čo sa nemal nikdy skončiť

V Slovenskej národnej galérii sa dá vidieť Bruselský sen – náš falošný úspech z Expo '58

Zasľúbená krajina Československo získala na Expo '58 v Bruseli hlavnú cenu Zlatú hviezdu a mnoho ďalších ocenení. Napriek sivej socialistickej realite ju obdivoval celý svet, preto sa z bruselského sna nechcela nikdy prebudiť.

BRATISLAVA. Československá zázračná prezentácia výdobytkov vedy, techniky a umenia na Expo '58 v Bruseli bola pre svet šokujúca. V čase atómovej energie, vypúšťania prvých družíc do vesmíru, prvých počítačov a robotov, televízií a farebných plastov sa stala centrom pozornosti malá socialistická krajina. Preto, že sa na pohľad ľahučko a rýchlo z postalinovského obdobia presunula do obdobia prosperity, rozvoja a ničím nehatenej tvorivosti.

„Pre našich ľudí bola účasť na veľtrhu dôležitá. Veď vôbec nemohli chodiť na Západ a zrazu mohli svetu niečo ukázať," hovorí Daniela Kramerová, pražská kurátorka výstavy Bruselský sen. „Bola to však vrcholne politická akcia."

Ale urobená veľmi moderným, dômyselným štýlom. Architektúra pavilónu nadväzovala na funkcionalizmus 30. rokov, prelínala sa v ňom technika s umením, celok bol scenáristicky, ideologicky a psychologicky bravúrne skoncipovaný. Až tak, že prostredníctvom sôch – vyberme hoci sochu Josefa Klimeša Každý má právo na vzdelanie – propagoval socialistickú ústavu.

Vstupenky načierno

Spôsob prezentácie zverili komunisti tým najlepším umelcom, aj takým, ktorí dovtedy nesmeli vystavovať. A len čo dokončili inštalačné práce, museli sa ešte v noci pred otvorením výstavy vrátiť domov. Svoj tvorivý potenciál však stihli uplatniť naplno – československý pavilón, ktorý mal spočiatku popri pavilónoch USA a ZSSR malú návštevnosť, sa postupne zmenil na najnavštevovanejší. Stáli pred ním dlhé rady a vstupenky sa predávali pod rukou. Hlavná téma znela: Jeden deň v Československu. Strávili ho tam milióny ľudí. Novinárov dokonca vozili do zázračného Československa na jednodňovú exkurziu.

Doma sa potom „bruselský sen" zmenil na fenomén. Vyvolal štýlovú vlnu v architektúre, dizajne a vo všetkých umeleckých odvetviach. Ľudia túžili snívať sen úspechu a prosperity každý deň. Bol to však rovnaký klam ako Zlatou hviezdou ocenený pavilón.

> „Na Expo sme prišli s tým najlepším, ale prezentovali sme to ako štandard. Opak bol pravdou. Niektoré exponáty boli dokonca vyhotovené len pre výstavu, nikdy sa nedostali do výroby.
>
> **Daniela Kramerová,** pražská kurátorka výstavy

Dokonalá ilúzia štandardu

Mnohé expozície robili českí scénografi František Tröster a Josef Svoboda. Vytvorili naozaj pôsobivé divadlo, napríklad v pavilóne energetiky ľudí bavili pulzujúce svetlá neónových trubíc, moderná grafika, kontrasty rytmických zmien svetla a tieňa, širokouhlé projekcie ohňa, uránu a vody či výtvarne najzaujímavejší exponát – malované panneau Víťazstvo techniky od slovenského výtvarníka Ladislava Gudernu.

Ani návštevníci, ani porota neodhalili klamlivosť expozícií. Dokonale vytvorenú ilúziu prosperity a obdivuhodného pokroku odmenili mnohými cenami. „Československo sa na Expo prezentovalo tým najlepším, ale prezentovalo to ako štandard. Opak bol pravdou. Niektoré exponáty boli dokonca vyhotovené len pre výstavu, nikdy sa nedostali do výroby," hovorí kurátorka. Tak získala zlatú medailu Expo napríklad aj kolekcia obuvi národného podniku Svit. Oproti nej si Ľudovít Fulla za svoju tapisériu Pieseň a práca ocenenie naozaj zaslúžil.

Zostalo málo

Nápad po päťdesiatich rokoch oživiť slávnu expozíciu československého pavilónu Expo '58 v Bruseli bol dobrý. Ale nie realizovateľný. „Zostalo prekvapivo málo exponátov. Mnohé, napríklad sklo, textil, sa stratili, rozkradli, nepriviezli sa nazad alebo sa skrátka nezachovali."

Československý pavilón bol po svetovej výstave prevezený do pražského Parku kultúry a oddychu, ktorý v 90. rokoch vyhorel. Už neexistuje. Takisto kaviareň, ktorá bola súčasťou pavilónu a previezli ju na Letnú, vlastní teraz reklamná agentúra a využíva ju úplne inak.

Preto sa koncepcia výstavy o výstave, ktorá sa do SNG po roku presunula z Prahy a Brna, musela vystavať na fotografiách a filmoch. Priestoru, ktorý je len zlomkom pôvodného, dominujú veľkoplošné bannery s dobovými fotografiami. Podstatnou súčasťou expozície je popri autentických artefaktoch projekcie dobových filmov aj dokument zostavený z výpovedí účastníkov Expo '58.

Ada Jung ©SME

262: Výstrižok z denníka Sme, 9.10.2009

V Bruseli sme vyhrali. V roku 1958

Unikátna výstava s názvom Bruselský sen o výstave EXPO 58 sa začína v Bratislave už dnes.

Lucia Čížová
lucia.cizova@ecopress.sk

Bratislava – Rok 1958 a svetová výstava v Bruseli. Dnes si už len málokto z nás pamätá, ako to vtedy naozaj bolo. V Bruseli sme sa prezentovali ako najlepší medzi najlepšími, ale realita v bývalom Československu bola vtedy iná. Sivá. Včera odštartoval projekt, ktorý nám to všetko má pripomenúť. Ešte raz sa môžeme pokúsiť prežiť náš československý „bruselský sen".

Najlepší z najlepších

Československý pavilón sa na výstave EXPO 58 stal najobľúbenejšou expozíciou návštevníkov a získal hlavnú cenu – Zlatú hviezdu a ďalších trinásť významných ocenení. Okrem toho sme si však získali najmä medzinárodné uznanie. „Minulý rok to bolo už 50 rokov. Bola to po vojne prvá veľká prehliadka a prezentácia Slovenska vtedy ešte v spoločnom štáte, i keď to bolo ešte ako propaganda socialistického štátu," povedala pre HN kurátorka Slovenskej národnej galérie Vladimíra Büngerová.

Pivo s kofolou v aute

Včera sa slávnostným predstavením historických vozidiel Tatra spojeným s prehliadkou plagátov zo zbierok českých galérií začal veľký projekt, ktorý potrvá až do 15. novembra. „Išlo o príjemnú upútavku na výstavu s pivom a kofolou, ktoré sa vtedy čapovali v slávnej reštaurácii v Brusseli," povedala pre HN organizátorka Klára Vomáčková zo spoločnosti Arbor vitae societas.

Včera sa na Hviezdoslavovom námestí predviedli medzi ľuďmi aj historické vozidlá. Snímka: HN/Štefan Laktiš

Dnes sa vernisážou otvorí výstava Bruselský sen s podtitulom Československá účasť na svetovej výstave EXPO 58 v Bruseli a životný štýl 1. polovice 60. rokov. „Je to výstava o výstave. Zachytáva koniec 50. rokov a začiatok 60. rokov a prezentuje každodennosť," doplnila Büngerová. Večer sa obohatí módnou prehliadkou inšpirovanou všedným dňom ženy 60. rokov, ktorú doplnia tóny českej kráľovnej tých čias Evy Pilarovej. Názov výstavy nie je náhodný. „Názov *Bruselský sen* bol zvolený preto, že i keď sme boli najlepší z najlepších, realita v bývalom Československu bola iná, sivá," uzavrela Büngerová. Chceli sme prežiť svoj bruselský sen. Bolo to však ťažké. Výstava však určite ovplyvnila celé 60. roky. Zmenila sa kultúra, ľudia sa viac sústreďovali na cestovanie, spotrebný tovar, na zariaďovanie domácností, zmenil sa životný štýl. Projekt *Bruselský sen* je o prostom žití v tom období, keď sa svet preberal po vojne späť do života.

Bruselské utorky

Výstava bude v Slovenskej národnej galérii okrem iného pokračovať aj filmovými projekciami a prehliadkou výtvarných diel, ktorá je na programe už v utorok. Aby sa ľudia dostali do atmosféry tých rokov, boli vybrané filmy, dokumenty, reklamy o živote, kultúre, umení, spoločnosti v rokoch 1957 – 1961. Na programe bude napríklad Plichtov film *Horské slnko*, film *Žiarivky* režiséra Andreánskeho, ale aj filmy ako *Byt – obraz života*, *Človek a vesmír*, *Stroje zajtrajška* a *Tak sme začínali*. Sú na programe každý utorok. Výstava je otvorená denne od 10.00 do 17.30 hodiny a vstupné je 3,30 eura.

263: Výstrižok z Hospodárskych novín, 24.9.2009

Juraj Bartoš

2.10.2009 – 22.11.2009
kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
Esterházyho palác, 3. poschodie

Výstava Juraja Bartoša prezentovala 169 čiernobielych a farebných fotografií. Konala sa vrámci Mesiaca fotografie 2009. Výber fotografii na výstave prestavovali komplexnú spoločensko-kultúrnu reflexiu nedávnej minulosti.

Juraj Bartoš (1944) sa narodil v Bratislave do kultúrne založenej rodiny. Jeho brat Peter Bartoš patrí medzi priekopníkov konceptuálneho umenia. Sestra Zuzana Bartošová je bývalou riaditeľkou SNG (1990 – 1992), umeleckou historičkou a zberateľkou umenia. Juraj Bartoš absolvoval fotografický odbor na Strednej umelecko-priemyselnej škole v Bratislave. Stal sa fotožurnalistom a neskôr sa venoval úžitkovej fotografii. Krátko pracoval pre Oravskú galériu v Dolnom Kubíne, pracoval tiež ako fotoreportér pre týždenník *Beseda* a fotografickú agentúru ČSTK Pressfoto v Bratislave.

Bartoš[97] nemal ambície stať sa umeleckým fotografom. Fotografiou sa síce živil, ale o členstvo v oficiálnom Zväze výtvarných umelcov sa neuchádzal. To by znamenalo okrem iného podieľať sa na tvorbe oficiálnej kultúry a to sa mu ako bytostnému dokumentaristovi nepozdávalo. V minulosti bolo Bartošovej tvorbe vytýkané, že nemala individuálny fotografický prejav, estetiku alebo štýl. Až v poslednom období sa jeho fotografie čoraz viac začali publikovať a vystavovať. Spoločnosť sa dostala na novú úroveň a prostredníctvom Bartošových fotografií sa ľudia dozvedajú viac o sebe samých. Štýl a individuálny prejav v tomto zmysle už niesu tak podstatné.

„Juraj Bartoš fotografuje na ulici. Nevšíma si paradoxy, zaznamenáva ľudské stopy a širokú vzorku obyvateľstva, akoby chcel vytvoriť psychologický portrét človeka uprostred davu, často veľmi prenikavý," povedal na otvorení výstavy kurátor Aurel Hrabušický.

Bartoš zachytával život v uliciach a celých mestských štvrtiach, nielen Bratislavy ale i Paríža, New Yorku či Leningradu. Vo svete bol pojem „street photo" pomerne bežným javom, no v československých pomeroch nie. Fotografovanie v uliciach bolo spojené s istými rizikami „spoločensky neželanej činnosti". Pokiaľ chcel byť fotograf ako dokumentarista presný a korektný, musel fotografovať nenápadne, obozretne, obzvlášť ak sa pohyboval v dave. Juraj Bartoš bol ako dokumentarista veľmi systematický a dôsledný. *„Ľudí fotím preto, aby zostala zachovaná takzvaná móda ulice. Kedysi som fotil pre módne časopisy, dnes robím to isté, akurát na ulici."* povedal na otvorení výstavy Juraj Bartoš. Autor sa tiež vyjadril, že ani jednu z fotografií, ktoré boli na výstave neodfotografoval s vedomím, že bude niekedy zverejnená.

Všímal si javy, ktoré boli príznačné pre vtedajší súčasný život v meste. Patril medzi prvých fotografov, ktorí začali dokumentovať život na novovybudovaných sídliskách. Disponoval tiež špeciálnou citlivosťou voči rôznym typov textov, ktoré boli umiestnené vo verejnom priestore. Utopické ideológie mnohých sloganov dával do kontrastu s nasprejovanými odkazmi, ktoré vyjadrovali reálne túžby obyvateľstva, napríklad dostať sa za hranice. Medzi Bartošové najznámejšie fotografické projekty patrí *Obchodná ulica v Bratislave, Prvomájová veselica*, projekt *Bratislava 1982-1989.* Farebne tiež dokumentoval tiež premeny sídliska Petržalka.

264: Pozvánka na výstavu Juraj Bartoš, Archív SNG, 2009

265: Publikácia Juraj Bartoš od Aurela Hrabušického, Archív SNG, 2009

[97] Tlačová správa, Juraj Bartoš, Archív SNG, 2009

266: Monitoring médií z archívu SNG, graficky zostavený z fotografií Juraja Bartoša, Archív SNG, 2009

Jeho dokumentárna práca prerastala niekedy až do etnologicky alebo antropologicky komplexnej výpovede o danom prostredí a čase. Najviac ho zaujímajú anonymní ľudia, ľudské typy. Vznikajú tak psychologické portréty, štúdie jednotlivcov stratených v dave, pripomínajúce fotografické portréty Augusta Sandera. Bartoš má k ľudom istý pozorovateľský vzťah, kde ich skúma ako objekty. Fotografuje ľudí na uliciach, skúma ich vonkajšie prejavy, zaznamenáva pominuteľné trendy.

Výstava Juraja Bartoša nepochybne patrila k najdôležitejším fotografickým výstavám, ktoré sa na pôde SNG v roku 2009 vďaka Mesiacu fotografie organizovali. Pri jej príležitosti bola vydaná aj kniha *Juraj Bartoš,* od kurátora Aurela Hrabušického. Je zbierkou fotografií zo Slovenska, najmä Bratislavy, Modry, Oravy ale aj zo sveta: Francúzska, Talianska, Ruska a USA.

267: Juraj Bartoš, Deti z Petržalky, 1996 – 2007

268: Juraj Bartoš, Kurz kaderníkov, 1970

269: Juraj Bartoš, Petržalka, 1996 – 2007

270: Juraj Bartoš, zo súboru New York, 1984

271: Juraj Bartoš, 1.máj, 1980

272: Juraj Bartoš, Obchodná ulica, cestujúci, 1980

273: Juraj Bartoš, zo súboru Taliansko 1983

Fotografuje tým, čo prídu po ňom

Juraj Bartoš vystavuje v Slovenskej národnej galérii časť archívu dokumentárnych snímok

Jeho fotografie nepreferujú, zaznamenávajú všetko. Juraj Bartoš (1944) nemal ambície stať sa umelcom. Tvrdí, že pravá fotografia je dokumentom reality. Teda čím staršia, tým hodnotnejšia. Aj to bude dôvod, prečo sa stal známym len nedávno.

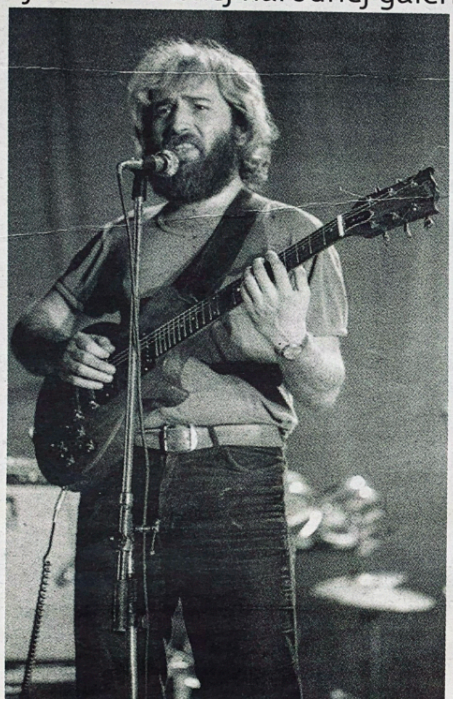

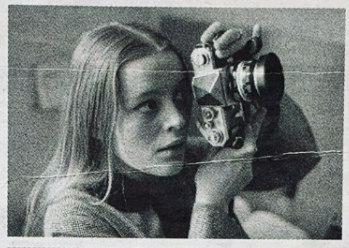

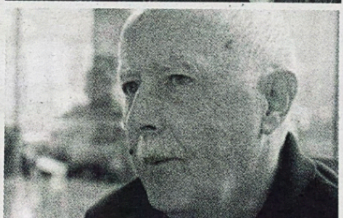

> Ani jednu z fotografií, ktoré sú na výstave, som nefotografoval s vedomím, že bude niekedy zverejnená.
> **Juraj Bartoš**

BRATISLAVA. Neznámi aj známi ľudia z New Yorku, Paríža, Leningradu, Londýna. Z našich preplnených električiek, s tvárami prilepenými na sklo. Hladovkári protestujúci po upálení Palacha. Deti Petržalky, vyrastajúce spolu so sídliskom. Portréty ľudí, ktorí už nie sú medzi nami.

Niektoré z týchto fotografií na výstave Juraja Bartoša v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave sú, iné treba hľadať na jeho blogu v SME. Už to, že fotograf ukladá fotografie na blog, je nezvyčajné. Ale aj sám Juraj Bartoš je nezvyčajný. Zostáva skrytý za objektívom, ale prostredníctvom fotografií v ňom spoznávame človeka vytrvalo zaznamenávajúceho prirodzenosť života. Nič viac. Ale práve preto to tak veľa znamená.

mih“ snímky? Takýmto spôsobom sa však získava neopakovateľná patina pravdivosti.

Tiež sa tak získava mnoho fotografií – záznamov, ktoré sú malou kronikou individuálneho človeka a zároveň univerzálneho ľudstva. Bartoš ich má tisíce, ale urobiť si poriadok v starých negatívoch nemá čas.

Zrejme ich preto nikdy neuvidíme všetky: „Ani jednu z fotografií, ktorá je na výstave, som nefotografoval s predstavou alebo vedomím, že bude niekedy zverejnená. Väčšina je zverejnená po prvý raz.“ Pre návštevníkov Bartošových výstav to znamená niečo veľmi pozitívne - tak ľahko sa neopozerajú.

274: Výstrižok z denníka Sme, 12.11.2009

Július Koller,
Vedecko – fantastická retrospektíva

23.4.2010 – 20.6.2010
Kurátori výstavy: Petra Hanáková, Aurel Hrabušický
Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

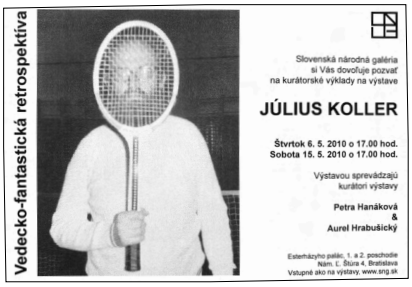

275: Pozvánka na výstavu *Július Koller, vedecko – fantastická retrospektíva*, Archív SNG, 2010

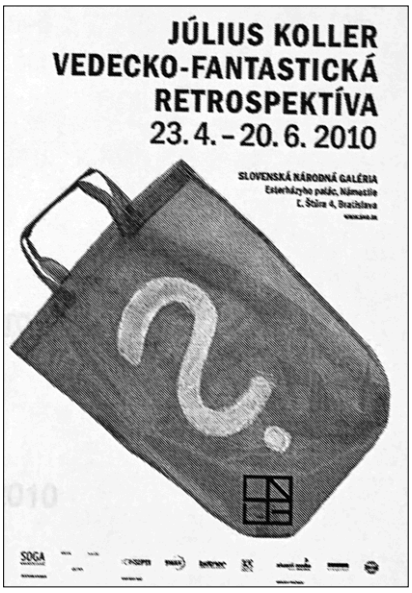

276: Plagát výstavy Július Koller, vedecko – fantastická retrospektíva, Archív SNG, 2010

Július Koller (1939 – 2007) bol slovenským výtvarným umelcom, reprezentantom silnej generácie slovenského konceptuálneho umenia a neoavantgardy[98]. Bol jednym z mála slovenských umelcov oceňovaným zahraničným umeleckým svetom. Jeho diela boli nakúpené do zbierok Centre Georges Pompidou v Paríži či Tate Gallery v Londýne. Mal individuálne výstavy v Kolíne nad Rýnom, Viedni a Paríži[99]. Výstava sústredila najdôležitejšie diela z domácich aj zahraničných, verejných aj súkromných zbierok. Po úspešnej premiére v Bratislave mala reprízy v zahraničných múzeách umenia.

Výstava Júliusa Kollera v SNG v Bratislave sa uskutočnila takmer tri roky po autorovej smrti. Dve poschodia galérie zaplnili obrazy, objekty, fotografie a videozáznamy. Ako na otvorení výstavy vysvetlil kurátor, Aurel Hrabušický, početné boli *„rozličné typy dokumentácie alebo poloartefaktov. Koller totiž zbieral všetko, čo sa týkalo jeho života. Niekedy až bizarné veci vtiahol do sféry ani nie umenia, ale svojej osobnej kultúry“*[100].

Rozľahlá výstava bola rozdelená chronologicky do kurátormi definovaných tematických okruhov. Figurácia – dadagroteska, Pojmové obrazy, Odpadová kultúra, Tatranský pop, Hry maliarske, Antihappeningy, Antiobrazy. Textobrazy, Autoportrét – U.F.O.-naut J.K., Pingpong a hrací priestor, umeNie, U.F.O.- textkarty, U.F.O.- Kresby, Galéria Ganku, Fantastická história, Kultúrne situácie, Konečné riešenie, Komiksový socrealizmus a iné[101].

Každý tematický okruh bol bohato ilustrovaný rôznymi umeleckými artefaktami a bol sprevádzaný krátkymi textami, ktoré boli umiestnené v béžových komiksových bublinách. Steny výstavného priestoru boli natreté teplou farbou, ktorá mala evokovať intimitu obývačky. Vznikol tak pohľad do diela a do života Júliusa Kollera, ako aj pohľad do doby v ktorej tvoril. V okruhu Komiksový socrealizmus boli okrem iných diel zaujímavé aj skice, kde si Koller zaznamenával predané diela a písal poznámky o ziskoch. Súčasne s výstavou bol vydaný aj reprezentačný katalóg s rovnomenným názvom: *Július Koller, Vedecko-fantastická retrospektíva*.

---

98 Július Koller, https://sk.wikipedia.org/wiki/Július_Koller, 28. 6. 2020

99 Július Koller Vedecko – fantastická retrospektíva https://www.sng.sk/sk/vystavy/376_julius-koller-vedecko-fantasticka-retrospektiva, 28. 6. 2020

100 Umenie je kultúrou života, zdôrazňoval Július Koller, https://kultura.pravda.sk/galeria/cla- nok/34019-umenie-je-kulturou-zivota-zdoraznoval-julius-koller/, 23. 7. 2020

101 VEDECKO-FANTASTICKÝ JÚLIUS KOLLER, https://www.artantiques.cz/vedecko-fantas- ticky-julius-koller, 23. 7. 2020

277: Náhľady z inštalácie výstavy *Július Koller, vedecko – fantastická retrospektíva*, Archív SNG, 2010

Výstavou roka sa stala retrospektíva Júliusa Kollera

Veľkú expozíciu priekopníka konceptualizmu pripravila Slovenská národná galéria

Stretnutie so svojou osudovou ženou, výtvarníčkou Květou Fulierovou, označil Július Koller za „akciu mimoriadneho významu pre súčasnosť i budúcnosť".

„Je to prvá a asi aj posledná expozícia takéhoto rozsahu," konštatovali kurátori Aurel Hrabušický a Petra Hanáková o výstave Júliusa Kollera Vedecko-fantastická retrospektíva, ktorá svojím komplexným pohľadom na tvorbu kľúčového človeka slovenského konceptuálneho umenia patrila medzi ozdoby tohtoročnej produkcie Slovenskej národnej galérie.

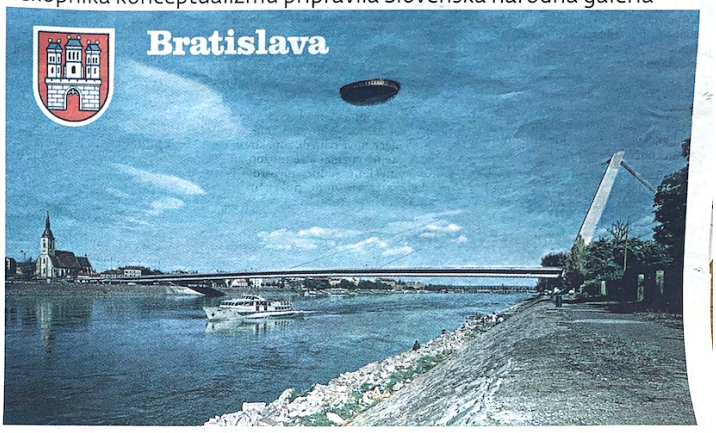

Július Koller: Post–komunikácia, Bratislava 1977. FOTO – SNG

Umenie nie, kultúra áno

Pravda, u Kollera treba so slovkom umenie zaobchádzať veľmi opatrne, sám sa dôrazne situoval mimo umenia, čo naliehavo deklaroval napríklad aj v sérii oznámení či telegramov, hrajúcich sa so slovkom umenie a jeho spochybňovaním (Umeťnie! alebo NedorozUmenie).

Zato kultúra bola preňho všetko, „celý štýl života", v ktorom s neuveriteľnou imagináciou vytváral stovky rozmanitých takzvaných kultúrnych situácií.

Počet vystavených artefaktov a dokumentov si kurátori trúfli iba odhadnúť, možno hovoriť asi o tisícke exponátov najrôznejšieho druhu. Popri tých, ktoré sú v majetku galérie hlavne od výtvarníčky Květy Fulierovej, tvorili výstavu aj mnohé ďalšie skryté trofeje tejto Kollerovej osudovej ženy.

„Nad výberom sme s kurátormi strávili dlhý čas, hlavne pri rozhodovaní o tom, či majú byť vystavené aj veci veľmi súkromného rázu," hovorí pani Fulierová. „Bola to najmä Petra, ktorá neustále dobiedzala, či nemám ešte niečo v zásobe. Nakoniec som rada, že som sa nechala presvedčiť a poskytla som jej dokumenty, ktoré doplňajú obraz nielen Kollerovej tvorby, ale často sú aj kľúčom k jej pochopeniu."

Na „obranu" Hanákovej treba dodať, že jej úlohou pri príprave výstavy bola práve práca s archívnymi písomnosťami. Tie boli na výstave v početných vitrínach a tvorili akýsi protipól chronologickej vizuálnej časti expozície, o ktorú sa zasa staral Aurel Hrabušický.

Otáznik a U.F.O.

„Obaja tu u mňa v byte objavovali stále ďalšie veci, až sme sa zhodli, že pri takejto veľkolepej retrospektíve by tam malo byť všetko," pokračuje Květa Fulierová. „No tento obraz som im predsa len nepožičala," zháči sa vzápätí. „A ani tento," ukáže na vedľajšiu stenu. „Niečo predsa len musí zostať iba pre mňa."

So svojím životným partnerom sa bližšie zoznámila v roku 1969 na výtvarníckom zájazde v Taliansku. Koller toto osudové stretnutie prízvučne nazval „akciou mimoriadneho významu pre súčasnosť i budúcnosť". Prelom 60. a 70. rokov však preňho znamenal aj prihlásenie sa k otázniku ako k znaku svojej autorskej identity. „Začal som sa špecializovať na pochybovanie, až som sa sám sebe stal otáznikom."

> „Na lodžii panelákového bytu večer vábil vystretou rukou vytúžené U. F. O."
> **Květa Fulierová**

Ruka v ruke s otáznikovou identitou sa z Kollera stával aj ufonaut. Fascinovaný písmenami U. F. O., označujúcimi neidentifikovateľné lietajúce objekty, inscenuje týmto logom svoje povestné kultúrne situácie, teraz už Univerzálno-kultúrne Futurologické Operácie, keď týmto iniciálkam prisudzoval nové významy.

Náplasti na bolesti

„Na lodžii nášho panelákového bytu v bratislavskej Dúbravke vedel večer trpezlivo i nedočkavo vábiť vystretou rukou vytúžené U. F. O.," s úsmevom spomína pani Fulierová a len ona vie(?), ako to jej partner naozaj myslel. „Už som si zvykla na takéto otázky, ako aj na tú, či vôbec mohli dvaja ľudia s takým diametrálne odlišným umeleckým programom spolu fungovať. Mohli, a veľmi dobre."

Maliarka, grafička a fotografka, ktorej večnou inšpiráciou je hudba a hudobníci, sa stala spoluiniciátorkou mnohých Kollerových akcií. „Navyše, bola som jeho dvornou dokumentaristkou s fotoaparátom." Viackrát vystavovali aj spoločne, naposledy v roku 2007 v Brne v Galerii Na bidýlku. „To bolo mesiac po náhlom úmrtí môjho ufonauta a dlho chystanú akciu som chcela zrušiť. Organizátori ma však nakoniec uhovorili a urobili dobre."

Náplasťou na bolesť bola pre ňu aj príprava vlastnej monografie Metamorfózy hudby (inak viacnásobne ocenenej v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska 2008). Možno trochu nad rámec témy nemohla v knihe nevenovať Júliusovi Kollerovi dva „hudobné" obrazy - Hommage á U.F.O.-naut J. K. a Nedokončená...?

Ten otáznik by jej milovaný ufonaut určite ocenil, ba pani Květa si myslí, že to slovko by je tam úplne zbytočné.

Alexander Balogh ©SME

279: Výstrižok z denníka Sme, 21.12.2010

On povedal všetko

Výstava Júliusa Kollera v SNG sa stala miestom výnimočného stretnutia zástupcov slovenskej výtvarnej avantgardy.

BRATISLAVA. Pôvodným zámerom Aurela Hrabušického, kurátora výstavy Júliusa Kollera v SNG a koordinátora stretnutia umelcov, bolo najmä rozprávanie o tvorbe a živote Kollera z pozície jeho kolegov a priateľov. Na stoličky vedľa neho zasadla šestica osobností, ktoré nebolo potrebné predstavovať - Alex Mlynárčik, Vladimír Popovič, Rudolf Sikora, Peter Rónai, Ľubomír Ďurček a Peter Bartoš. Voľná zostala jediná stolička, určená Stanovi Filkovi, ktorý napokon nedorazil.

Aký bol Július Koller

Július Koller, UFOnaut a unikátna postava slovenského umenia a kultúry, sa slovami umelcov predstavil ako skromný, nenápadný, mimoriadne vnímavý a jemný človek. Rozprávanie sa začalo ešte obdobím „tichej" Bratislavy, keď sa na neho dalo iba tak zakričať cez cestu s potrebou povedať mu čosi zaujímavé a s úsmevným konštatovaním, aké mal Julo šťastie, že jeho mama robila v predajni textilu a on tak nemal núdzu o pracovný materiál.

Na chvíľu sa opäť sprítomnila podstata nielen Kollerovej tvorby - komunikácia, sila výpovede, reakcia, reflektovanie na stav spoločnosti a kultúry, čo Koller dosiahol svojráznym spôsobom. „Jeho UFO – to bola priam provokácia ku komunikácii," hovorí Mlynárčik, „veď čo povie viac, ako keď vám niekto nastolí otázku a vy nemôžete, nemáte čo odpovedať. Podčiarkuje sa tým jej naliehavosť, potreba komunikačného toku."

Silu a výnimočnosť Kollerovej tvorby, ktorá sa orientovala aj na intenzitu jednoduchých, minimalistických znakov, odkazov na nejednoznačnosť života, zdôraznil aj Sikora: „Nikto nemá a ani nemal šancu povedať to, čo Koller. On istý obsah otvoril aj uzavrel. Povedal všetko. Na minimálnej ploche povedal niekedy oveľa viac ako ja, keď som sa nadrel ako kôň. Idea mi pritom možno aj unikla, ale on ju chytil úplne v prvom momente, keď ešte žila a nebola utlačená žiadnou materiou."

Nové otázniky

Stretnutie umelcov v budove národnej inštitúcie zároveň, celkom oprávnene na pozadí Kollerových otáznikov, prinieslo niekoľko celkom konkrétnych podnetov ďalších diskusií. Dominovala najmä téma úlohy národnej galérie ako základnej výskumnej a zbierkotvornej inštitúcie, absencia detailného kunsthistorického pohľadu na výtvarnú scénu obdobia od konca 50. rokov či celkového vzťahu medzi kunsthistorikmi, kurátormi a umelcami.

Ťažiskom otázok zostáva aj paradox, že sa ani dvadsať rokov od zmeny režimu natoľko silná generácia slovenskej avantgardy automaticky, naplno, nezačlenila do dejín európskeho umenia. Samotní umelci túto situáciu konštatujú výrokmi hovoriacimi, že „kvôli nám sa predsa neprepíšu dejiny západného umenia". Tento stav je podľa ich slov možné zmeniť, avšak iba spoluprácou viacerých strán.

Hoci „stretnutie s Kollerom" nebolo výlučne o ňom, podčiarklo práve ním zdôrazňovanú nutnosť a naliehavosť diskusie, komunikácie, ktorá odkrýva neuveriteľné množstvo ďalších otáznikov.

Jana Močková ©SME

278: Výstrižok z denníka Sme, 11.6.2010

Martin Martinček, (1913 – 2004) Liptovská Mara

24.6.2010 – 19.9.2010
Kurátorka výstavy: Lucia Almášiová
Galéria Ľudovíta Fullu, Ružomberok

280: Pozvánka na výstavu Martina Martinčeka v Ružomberku, Archív SNG, 2010

281: Štefan Puškáš, Martin Martinček pri otvorení jeho retrospektívnej výstavy v roku 2000, Archív SNG, 2000

V súvislosti s výstavou Martina Martinčeka z roku 2010 je potrebné spomenúť aj dôležitú autorovu retrospektívnu výstavu, ktorá sa konala SNG v Bratislave v roku 2000. Tá bola najrozsiahlejšou retrospektívou ktorá prezentovala jeho celoživotné dielo. Popri výstave vyšla v roku 2000 aj kniha, ktorú spracoval Aurel Hrabušický. Kniha obšírne a precízne spracovala kompletné autorovo dielo. Bola členená podobne ako výstava, chronologický radená fotografickými cyklami. Osobitné priestory mali fotografie subjektívne a výtvarne a osobitne boli zoradené dokumentárne fotografe. Martin Martinček na prezentácii svojej knihy v roku 2000 povedal, že fotografovať starých ľudí je rovnako ťažké ako mladých ľudí, ale ľahšie ako hľadať a objavovať. Osemdesiatosem ročný Martinček na vernisáži aj vtipne konštatoval[102]: *"Som najlepší fotograf medzi právnikmi a najlepší právnik medzi fotografmi"*.

Významným bol dar Martina Martinčeka z roku 2002, keď SNG obdržala veľkú časť Martinčekového fotografického diela, ktoré pochádzalo zo 60. a začiatku 70. rokov 20. storočia.

Martin Martinček (1913-2004) bol advokátom a významným slovenským fotografom. Vo svojej tvorbe sa venoval predovšetkým fotografovaniu prírody a ľudí z Liptova. Narodil sa v dedine Liptovský Peter, avšak detstvo prežil na Spiši. Vyštudoval právo v Bratislave. Po vojne sa spolupodielal na vytváraní štátnych orgánov. Po nástupe komunistickej vlády však čelil rôznym falošným protištátnym obvineniam a bol nútený stiahnuť sa z verejného života. Komunistický režim ho degradoval z právnickej pozície na bagristu. Zároveň sa presídlil na rodný Liptov. Aj vďaka týmto udalostiam sa vrátil k fotografovaniu a to ho oslobodilo od rôznych dočasných podradných brigád, ktorými si zabezpečoval svoje živobytie. Za krátko sa dostal do povedomia svojimi netradičnými výtvarnými fotografiami prírody, štruktúr kameňa či dreva, horskej prírody a pracujúceho človeka z Liptovského vidieka.

V roku 2010 Slovenská galéria v Ružomberku realizovala výstavu Martina Martinčeka, ktorá pozostávala z cyklu snímok výstavby vodného diela Liptovská Mara v rokoch 1971 až 1972. Expozícia predstavovala asi tridsať fotografií, ktoré sú v Martinčekovej tvorbe považované za ojedinelé, vzhľadom k jeho žánrovej tvorbe. Napriek tomu, že v tejto dobe táto budovateľská téma bola „populárna" a Martinovi Matinčekovi bola dosť vzdialená, tomuto cyklu venoval rovnakú pozornosť, ako svojim ostatným témam. Bolo to aj preto, lebo išlo o budovateľskú realizáciu, ktorá sa dotýkala jeho rodného Liptova. Cyklus fotografoval jeden rok, od októbra 1971 do septembra 1972. Boli to panoramatické pohľady, kompozične i obsahovo prepracované celky a polocelky, detaily stavieb, ale aj portréty a voľné momentky[103].

Je treba poznamenať, že podnetom pre súbor *Liptovská Mara* bola jeho účasť na jednej z akcii organizovaným Slovenským fondom výtvarných

[102] Martin Martinček videl všelico čo iní nevideli, https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/33974-martin-martincek-videl-vselico-co-ini-nevideli/

[103] Martin Martinček (1913 – 2004), https://www.sng.sk/sk/vystavy/362_martin-mar- tincek-1913-2004, 10. 7. 2020

umení[104] v roku 1971, ktorej cieľom bolo podporovať výtvarnú tvorbu na Slovensku.

Ako bolo uvedené v *Ročenke Slovenskej národnej galérie 2010*, jednotlivé snímky ukázali Martinčekovu trpezlivosť, cieľavedomosť a dôslednosť pri fotografovaní. Tiež ukázali jeho schopnosť i v navonok chaotickom a nevzhľadnom priestore nájsť výtvarne pôsobivé motívy[105].

Vystavované fotografie pochádzali zo zbierok SNG v Bratislave, Stredoslovenskej galérie v Banskej Bystrici a Galérie P. M. Bohúňa v Liptovskom Mikuláši.

282: Martin Martinček, Zvárači v ústí potrubia, 1970- 1975

283: Martin Martinček, Zvárač pri práci, 1970- 1975

284: Martin Martinček, Trmovanie železiarov, 1970 – 1975

285: Martin Martinček, Betónovanie veže, 1970- 1975

[104] Fond výtvarných umení je kultúrna ustanovizeň s vyše 55. ročnou tradíciou. Pôsobí v Sloven- skej republike vo sfére výtvarných umení nepretržite od roku 1954. Zákonom národnej rady SR č. 13/1993 Zb. o umeleckých fondoch, na podporu tvorivých činností v oblasti výtvarného umenia
a architektúry bol zriadený FVU ako národno-kultúrna a verejnoprávna inštitúcia, zameraná na podporu, osvetu a propagáciu tvorivých činností v oblasti pôvodnej výtvarnej a architektonickej tvorby, reštaurátorstva, úžitkového umenia, ako aj výtvarnej teórie a kritiky.

[105] Ročenka SNG 2010 / SNG Yearbook 2010 , https://issuu.com/sng.sk/docs/rocen- ka-sng-2010, 10. 7. 2020

František Drtikol,
Z fotografického archívu

13.10.2010 – 28.11.2010
Kurátori výstavy: Lucia Almášiová, Jan Mlčoch
Esterházyho palác

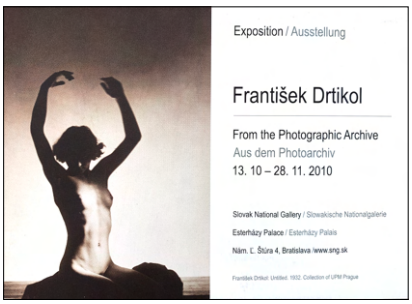

286: Pozvánka na výstavu František Drtikol, Archív SNG, 2010

287: Otvorenie výstavy František Drtikol, Archív SNG, 2010

288: Jan Mlčoch na otvorení výstavy František Drtikol, Archív SNG, 2010

Výstava Františka Drtikola *Z fotografického archívu* sa konala pri príležitosti Mesiaca fotografie v Bratislave a Mesiaca česko – slovenskej vzájomnosti[106]. Vznikla v spolupráci s Umělecko-průmyslovým museom v Prahe (ďalej UPM) a Českým centrom v Bratislave.

František Drtikol, sa narodil v roku 1883 v českej Příbrami a vyštudoval na Učebnom a výskumnom ústave pre fotografiu v Mníchove. Bol významným českým fotografom tvoriacim v rokoch 1901 až 1935. Okrem fotografovaniu sa venoval aj grafike a prekladateľstvu. UPM v Prahe malo pre jeho život a tvorbu jedinečné postavenie. Tu mal v roku 1922 svoju prvú samostatnú výstavu. Za zlomovú sa dá považovať aj jeho retrospektívna výstava z roku 1972, ktorú v UPM pripravila Anna Fárová. Od vtedy bol František Drtikol vnímaný ako umelec medzinárodného formátu a jeho tvorba začala prenikať do významných medzinárodných výstav a zbierok. Tvorca výstavy Jan Mlčoch, ktorý expozíciu otváral so slovami: *„Tu je výber z doteraz prevažne verejne neprezentovaných fotografií z obdobia rokov 1930 – 1935, keď sa viac začal venovať svojej duchovnej ceste a stal sa priekopníkom budhizmu v Čechách"*[107].

Jan Mlčoch pripravil celý rad výstav Františka Drtikola, napríklad v roku 2000 a 2004 v UPM. Okrem tematických kníh o autorovi, *František Drtikol* (2004) a *František Drtikol: Fotografie z let 1901-1914* (1999) vydal aj mnoho ďalších významných publikácií a monografií. Spomenieme napríklad *Českú fotografiu 20. století* (2010) či *Akt v české fotografii* (2000) ktoré vypracoval spolu s Vladimírom Birgusom.

Na výstave bolo prezentovaných 49 fotografií a jeden pastel. Expozícia bola tiež doplnená citátmi pôvodných textov Františka Drtikola na nástanných paneloch. Sučasťou výstavy bol aj dokumentárny film *Fotograf František Drtikol* (2002) z dielne režiséra Jiřího Holnyho, v ktorom autentické texty Františka Drtikola čítal herec Boris Rösner.

Väčšina[108] doposiaľ usporadúvaných Drtikolových výstav prezentovali fotografické diela z 20. rokov dvadsiateho storočia. V tom čase František Drtikol pracoval v duchu art-deco a vytvoril známe ženské akty. Ďalšou častou prezentovanou prácou autora boli diela z obdobia fotografickej secesie, ktoré boli realizované rôznymi fotografickými technikami, ako gumotlač, olejotlač či pigment. Práve autorovmu neskoršiemu obdobiu, čo bola prvá polovica 30. rokov, bolo doposiaľ venované len málo priestoru.

Až práve táto výstava čerpala diela z neskoršieho dáta, z archívu, ktorý bol do zbierok odovzdaný počas druhej svetovej vojny. Súbor pozostával z jedinečných fotografií, zväčša z pracovných štúdií a variácií, ktoré v čase vzniku neboli určené pre verejné vystavovanie. Sú akousi sondou do autorovej ateliérovej práce. Výstava prezentovala rôzne variácie aktov, abstraktné kompozície či aranžované snímky ktoré odkazovali na autorovu

[106] Mesiac česko-slovenskej kultúrnej vzájomnosti vznikol v roku 2001 na základe iniciatívy vtedajších ministrov kultúry, českého ministra Pavla Dostála a slovenského ministra Milana Kňažka. Akcie trvajú počas celého októbra..

[107] Svetoznámy fotograf Drtikol má po desaťročiach výstavu v Bratislave, https://style.hnonline. sk/kultura/367415-svetoznamy-fotograf-drtikol-ma-po-desatrociach-vystavu-v-bratislave, 14. 7. 2020

[108] SNG: Z fotografického archívu Františka Drtikola, https://www.24hod.sk/sng-z-fotograficke- ho-archivu-frantiska-drtikola-cl136364.html, 12. 7. 2020

duchovnú orientáciu – filozofické a náboženské náuky Orientu a Budhizmus. Ján Mlčoch na výstave ďalej uviedol, že, *„v druhej polovici 20. rokov do začiatku 30. rokov mal v Amerike asi 30 samostatných výstav. Potom začal prekladať staroindické texty a venoval sa experimentálnej fotografii bez možnosti verejného uplatnenia – len pre svoje uspokojenie i jeho žiakov"*[109].

Mnohé z Drtikolových diel vznikli bez komerčného uplatnenia. Snímky prezentované na výstave *Z fotografického archívu* vznikli v období hospodárskej krízy, ktorá zasiahla aj pražský ateliér v ktorom František Drtikol pôsobil.

289: Akt, František Drtikol

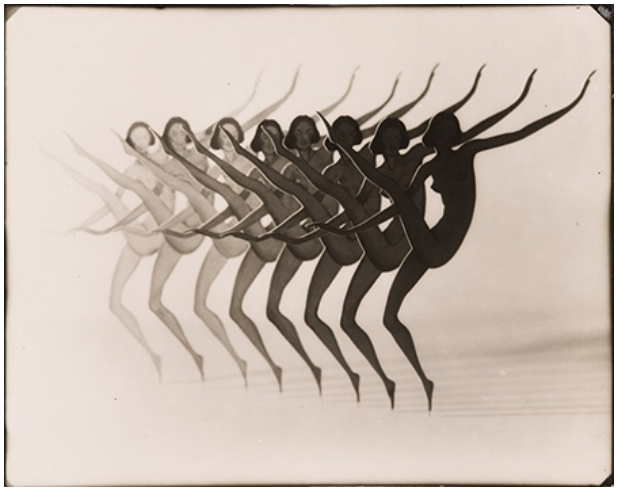

290: Tanečnice (varianta), František Drtikol, 1930

291: Náhľady inštalácie výstavy František Drtikol, Archív SNG, 2010

292: Lampa, František Drtikol

[109] Svetoznámy fotograf Drtikol má po desaťročiach výstavu v Bratislave, https://style.hnonline. sk/kultura/367415-svetoznamy-fotograf-drtikol-ma-po-desatrociach-vystavu-v-bratislave, 14. 7. 2020

Drtikolove akty provokovali. Kedysi

Jena Opoldusová
Bratislava

Portrétoval velikánov svojej doby - od T. G. Masaryka cez Leoša Janáčka až po Paula Valéryho. František Drtikol nebol len vynikajúci portrétista. Preslávili ho najmä akty. Svet mu tlieskal, oceňoval jeho diela. V roku 1925 získal za fotografické akty Grand Prix na výstave dekoratívneho umenia v Paríži, o rok neskôr zas Grand Prix na fotografickom salóne v Turíne. Tvorbu legendárneho českého fotografa predstavuje výstava František Drtikol: Z fotografického archívu, ktorej vernisáž bola včera v Slovenskej národnej galérii.

František Drtikol: Bez názvu, 1932 FOTO. SNG

> „Slávnym sa stal preto, že dokázal atraktívny námet ako akt podať kultivovane, sugestívne a jednoducho.
>
> **Ján Mlčoch**
> Kurátor výstavy

Telo a svetlo

„Slávnym sa stal preto, že dokázal atraktívny námet ako akt podať kultivovane, sugestívne a jednoducho. Dlhým experimentovaním hľadal výsledný tvar. Pracoval pritom len s tromi komponentmi - bolo to ženské telo, niekoľko geometrických prvkov a motív svetla. Veľmi dôležité boli modelky, ktoré si vyberal. Vyhľadával tanečnice, nie však z baletu národného divadla, ale tie, ktoré tancovali moderné výrazové tance v Tabarine, Alhambre a podobných podnikoch, v ktorých sa miešala zábava s umením. Napokon aj jeho manželka Ervína Kupferová bola výrazová tanečnica. Ponúkali mu totiž okrem krásy aj veľmi športový exteriér, ktorý - úprimne povedané - zodpovedá aj súčasným kritériám ženskej krásy," povedal kurátor výstavy Jan Mlčoch.

Talent dokazoval František Drtikol už na začiatku 20. storočia počas štúdií v Mníchove. Ateliér, ktorý si otvoril po návrate v rodnej Příbrame, onedlho skrachoval. V roku 1910 odišiel do Prahy, kde si otvoril ateliér na nároží Vodičkovej a Jungmannovej ulice. Ten sa rýchlo stal centrom pražského umeleckého života. O dejsať rokov neskôr bol Drtikol najznámejším českým fotografom, ktorého obdivovali aj v zahraničí. V roku 1935 však ateliér zatvoril, utiahol sa do ústrania a venoval sa východným filozofickým učeniam. Z fotografa sa stal priekopník budhizmu v Čechách.

V nahote je krása

Vystavené fotografie sprevádzajú umelcove vyznania o tvorivom hľadaní. V úvodnom texte vysvetľuje očarenie nahým telom. „Vo svojej tvorbe sa opieram o biblický výrok Genesis: Boh stvoril človeka k obrazu svojmu. Že ho nestvoril oblečeného je isté, pretože človek sa rodí nahý, a preto sa pozerám na nahotu ako na dielo Božie, ako na krásu samu, ako na najmorálnejšiu a najsamozrejmejšiu vec. V nahote prestávajú rozdiely spoločenské a zostáva len nahá krása človeka." Veľa prezradí aj dokument Jiřího Holnu Fotograf František Drtikol.

Väčšina fotografií má premiéru, hoci vznikli v tridsiatych rokoch 20. storočia. Väčšinou ide o pracovné štúdie a variácie. „Na reprezentatívnom mieste, ako je Slovenská národná galéria, som chcel ukázať Drtikolovu experimentálnu tvorbu. Práve na ňu nadviazali autori ďalších generácií, napríklad v polovici 80. rokov 20. storočia autori novej slovenskej vlny. S Drtikolom, ktorého práce poznali, ich spájala otvorená erotickosť, ateliérová práca a aranžovaná fotografia," dodal kurátor Jan Mlčoch.

V škótskom Dunfermline zvesila z výstavy Drtikolove fotografické akty v roku 1929 polícia. Keď ich neskôr posielal na výstavu do Seattlu, zadržali ich colníci - akty považovali za pornografiu. Dnes patria na medzinárodnom trhu k najdrahším. Pred siedmimi rokmi na newyorskej aukcii Christie's získal nový majiteľ jeden akt za 58-tisíc dolárov.

Nejednu vzácnosť možno objaviť aj na výstave František Drtikol: Z fotografického archívu. V Slovenskej národnej galérii bude do 28. novembra.

© PEREX, A.S., VŠETKY PRÁVA VYHRADENÉ

293: Výstrižok z novín Pravda,13.10.2010

Živý model už nespĺňa môj ideál

V Slovenskej národnej galérii je výstava doteraz nezverejnených fotografií Františka Drtikola

Premiérovo vystavené snímky spred osemdesiatich rokov, ktoré neboli určené pre verejnosť, kompletizujú dielo svetoznámeho českého fotografa.

„Živý model mi už nestačí. Zidealizoval som si ženské telo a vymyslel svoj typ, preto si vytváram umelé modely, do detailov prepracované figúrky vystrihnuté z papiera," povedal v roku 1930 svetoznámy český fotograf František Drtikol (1883 – 1961), ktorého výstava Z fotografického archívu je odvčera do 28. novembra sprístupnená v Slovenskej národnej galérii. „Možno sa stretnem s nepochopením, ale myslím, že je lepšie ísť svojou cestou a nerozmnožovať počet fotografií, ktoré už nedokážu nič viac, než sa uberať vyjazdenými kolajami."

Priekopník fotoaktu

Tieto možno prekvapujúce slová povedal ten istý Drtikol, ktorý dokázal nasnímať nahé ženské telo v dovtedy nevídaných scénach, priekopník fotografického aktu (prvý vytvoril v roku 1912), kultový autor, ktorý povýšil fotografiu na umelecký prejav, majster v experimentovaní s fotografickými technikami a dômyselným využívaním magickej reči svetla („tak ako cit dodáva krásu ľudskej tvári, tak svetlo dodáva krásu veciam").

Motív ženy sa stal jeho životnou témou, sem patria nielen jeho majstrovské portréty, ale najmä akty komponované do obrazových skladieb. Jeho ženy sú zasnené i exaltované, na svoje obdobie neraz vyzývavé. Drtikol vniesol do umeleckej fotografie erotiku a sexualitu.

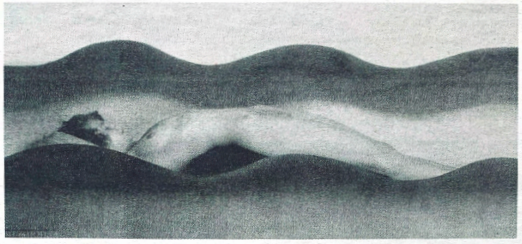

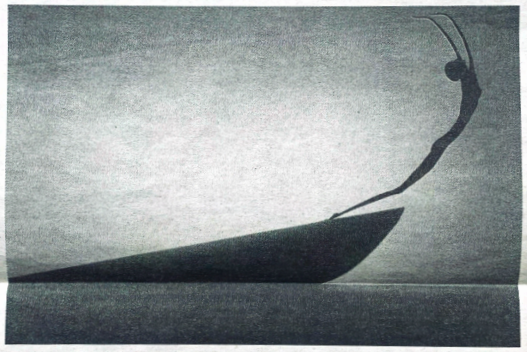

Horná fotografia má názov Vlna, je z rokov 1926 – 1927 a reprezentuje najslávnejšie obdobie Drtikolovej tvorby. Na výstave je zastúpená v sprievodnom dokumentárnom filme. Dolná fotka bez názvu je z umelcovho záverečného tvorivého obdobia, ktorému je venovaná expozícia v SNG.

FOTO – UMELECKOPRIEMYSELNÉ MÚZEUM PRAHA

> Po triumfe na parížskej prehliadke mal Drtikol tridsať samostatných výstav v USA.

Z Paríža do celého sveta

Ale aj jeho práce na zákazku, portréty slávnych osobností od Masaryka cez Čapka, Thákura, Valéryho, Destinovú po Janáčka, ale aj neznámych ľudí, dokázal ozvláštniť svojím rukopisom. „Snažím sa zhmotniť to, čo je v tvári a postave nehmotné – charakter," píše vo svojich poznámkach Oči široce otvorené.

Najslávnejšie obdobie Františka Drtikola sa viaže k roku 1925, keď na Medzinárodnej výstave moderného dekoratívneho a priemyselného umenia v Paríži získal hlavnú cenu. Stal sa svetovo uznávanou autoritou fotografie, o čom svedčí napríklad aj tridsať samostatných výstav v Spojených štátoch.

Jeho dielo býva spájané či zaraďované do art deca, secesie a kubizmu. „Sú to však len kunsthistorické názvy, aby sme v tom trochu mali poriadok," hovorí Jan Mlčoch, kurátor bratislavskej výstavy. „V skutočnosti je len jedno Drtikolovo dielo, ktoré je kompaktné a previazané od roku 1901, keď odišiel študovať do Mníchova, až do polovice 30. rokov, keď fotografovanie zanechal, a jeho dielo pokračovalo v duchovnej tvorbe."

Hraničné polohy tvorby

Živý model mi nestačí, povedal teda Drtikol v onom roku 1930, a tým sa začala posledná etapa fotografickej tvorby umelca, ktorý svoj záujem už čoraz viac presúval na štúdium východných filozofií, na osobnú duchovnú cestu, ako sa nakoniec volajú aj dve knihy o jeho priklone k budhizmu.

„Snímky, ktoré v tom čase vytvoril, teda do roku 1935, keď s fotografovaním rázne skončil, predstavujú krajne experimentálnu líniu, hraničné polohy, ktorými završoval svoju tvorbu," hovorí Mlčoch, ktorý pre expozíciu (spolupracu za SNG zabezpečovala Lucia Almášiová) vybral práve tieto unikátne a prakticky doteraz nevystavované diela. „Sú to jedinečné fotografie, väčšinou pracovné štúdie a variácie, ktoré už neboli určené pre verejnosť, len pre vlastné uspokojenie."

Na prvom poschodí Esterházyho paláca je ich zhruba päťdesiat a súvis tejto vrcholnej tvorivej fázy v kontexte celej Drtikolovej tvorby názorne dopĺňa polhodinový filmový dokument Jiřího Holnu. Organickou súčasťou výstavy sú aj fotografové knihy, v ktorých možno voľne listovať, a početné texty na stenách galérie.

Patriarcha budhizmu

Máloktoré dielo bolo tak jednoznačne uzavreté, ako to urobil Drtikol. O pár rokov, počas druhej svetovej vojny, daroval asi 5000 fotografií, ale aj kresieb a písomností, pražskému Umeleckopriemyselnému múzeu, a potom až do smrti bol, ako o ňom povedal spisovateľ a filozof Egon Bondy, patriarchom českého budhizmu.

Jeho fotografické dielo upadlo do zabudnutia. „Nebolo to z vôle režimu, nepatril medzi zakázaných autorov, ako sa mnohí domnievajú," hovorí Mlčoch. „Vo fotografii sa generácie akoby rýchlejšie striedali, nastúpil dokument a ďalšie trendy."

Do československého i svetového povedomia ho vrátila až výstava, ktorú začiatkom 70. rokov pripravila v Prahe Anna Fárová, a ktorá potom obehla celú Európu. Tá terajšia v SNG dopĺňa mozaiku jeho všeobecne známeho a obdivovaného diela o unikáty, zverejnené premiérovo po takmer osemdesiatich rokoch, „ktoré by samy osebe zaručili Drtikolovi významné miesto vo svetovej fotografii".

Alexander Balogh © SME

294: Výstrižok z denníka Sme,14.10.2010

Neapol – Florencia – Benátky, Talianska cestopisná fotografia

4.11.2011 – 26.2.2012
Kurátorka výstavy: Lucia Almášiová
Esterházyho palác, 1. poschodie

Výstava prezentovala súbor cestopisných fotografií talianskeho pôvodu z 2. polovice 19. storočia. Bola tu predstavená časť akvizície do Zbierky fotomédií SNG za rok 2010. Všetky vystavené fotografie boli darom súkromnej osoby. Diela boli zároveň ukážkou žánrov a techník fotografie 19. storočia. Fotografie boli rozdelné do skupín podľa geografie. Niektoré fotografie boli doplnené aj dielami z rovnakého časového obdobia na rovnakou tému, ale z oblasti grafiky. Vystavované diela neboli len „cestopisné", ale možno ich tiež považovať za turistické, krajinárske, vlastivedné, dokumentárne i výtvarné. Výstavný súbor sa skladal z 89 fotografií, 11 grafík a jedného viazaného grafického albumu.

Cestovanie do zahraničia sa v 19. storočí sa stalo novým spoločenským fenoménom, bolo základom pre vznik turizmu. Cestovanie[110] po Európe bolo podporované vydávaním rôznych cestopisov, článkov, sprievodcov, esejí o miestnej kultúre a umení. V polovici 19. storočia cestovanie po Taliansku ešte viac uľahčilo zjednotenie krajiny, vybudovanie železníc a rozmach služieb, ktoré pomáhali cestovnému ruchu. Predstavenie fotografie sa z Francúzska rýchlo rozšírilo aj do ďalších štátov. Vynález fotografie sa dostal do veľkých talianskych miest ako Rím, Turín, Florencia, Benátky, Miláno, Neapol či Bologna či Janov. Fotografia sa stala neoddeliteľnou súčasťou cestovania a dokumentovania krajiny.

„Oblasť talianskeho polostrova bola so svojou neobyčajne bohatou históriou a krásou krajiny tradičným miestom pre poznávanie umenia a kultúry – spočiatku najmä pre umelcov a obchodníkov s umením, neskôr i pre aristokraciu a bohatých príslušníkov spoločnosti ako súčasti ich klasického kultúrneho rozhľadu. Osobitou črtou fotografií je pokoj a takmer úplná absencia ľudských figúr v obraze, čo je v rozpore s často nepokojnou atmosférou spoločnosti na talianskom polostrove v 2. polovici 19. storočia," uvádza sa v tlačovej správe k výstave.

Vystavený súbor fotografií na albuminovom[111] papieri predstavoval[112] pohľady na panorámy vybraných talianskych miest, pohľady na ich typické dominanty, stredoveké exteriéry a interiéry kostolov, palácov, víl, kaplniek a veží. Boli tu tiež vystavené fotografie na ktorých boli antické ruiny, archeologické lokality, námestia, ulice či prístavy. Fotografie boli častokrát snímané za plného slnečného svetla, ešte podľa pravidiel tradičnej renesančnej perspektívy platnej pre krajinomaľbu 18. storočia. Napríklad priamy perspektívny pohľad, centrálna kompozícia alebo zlatý rez, symetria či súlad horizontálnych a vertikálnych línií. Dynamickejšie a subjektívnejšie kompozície sa na výstave objavujú iba v ojedinelých prípadoch.

Počet autorov tvoriacich cestopisnú fotografiu bol v Taliansku pomerne veľký. V každom väčšom meste pôsobil minimálne jeden takýto fotograf so svojím ateliérom. V rámci rozsiahleho výstavného súboru neboli identifikovaní a označení všetci autori fotografií. Z nich tie známejšie

295: Neznámy autor Palác Pesaro (Palazzo Ca´Pesaro) 2. polovica 19. storočia

296: Carlo Naya, Benátky, Bazilika sv. Marka, 1857 – 1882

297: Giorgio Sommer, Pompeje, Apolónov chrám, 1857 – 1890

[110] Tlačová správa k výstave Neapol – Florencia – Benátky, Talianska cestopisná fotografia, Archív SNG, 2011

[111] Albumínová tlač je proces zhotovovania fotografických pozitívov z negatívu na špeciálne upravený tzv. albumínový papier. Dovtedy boli pozitívy zhotovované na kovovom podklade. Je založený na vytvorení svetlocitlivej vrstvy chloridu strieborného fixovaného do albumínu z vaječného bielka, ktorá je nanesená na papier.

[112] Tamtiež

mená sú Giorgio Sommer, Enrico Van Lint, Carlo Ponti, Carlo Naya alebo Alfredo Noack. Ako je ďalej uvedené v tlačovej správe, hľadanie autorstva pri tomto type fotografii bolo náročné vďaka faktu, že mnohí fotografi pracovali často na viacerých miestach súčasne a svojím pôsobením sa vzájomne prekrývali.

Samotný pôvod vystavovaných fotografii je tiež nepotvrdený a neznámy. Existuje domnienka, že fotografie patrili do bohatej umelecko – historickej knižnice šľachtickej rodiny Steiger – Zamoysky, ktorej bola táto zbierka zkonfiškovaná v roku 1945 a rozdelená na viaceré časti.

298: Giorgio Sommer, Neapol. Castel dell´Ovo, 1857 – 1890

299: Neznámy autor, Palác Barberini, 1850 – 1900

300: Achille Mauri: Amalfi z kláštora kapucínov

301: Alfred Noack, Janov. Prístav, 1833 – 1895

Nové Slovensko, (ťažký) zrod moderného životného štýlu (1918 – 1949)

30.6.2011 – 15.1.2012
Kurátori výstavy: Katarína Bajcurová, Petra Hanáková, Aurel Hrabušický
Esterházyho palác, 1. a 2. poschodie

Výstavný projekt *Nové Slovensko* osvetľuje proces prieniku modernej civilizácie do života vtedajšej tradičnej slovenskej spoločnosti v období 1918 až 1949. Zobrazuje obdobie, keď sa vidiecka a poľnohospodárska spoločnosť transformovala na modernú krajinu. Výstava sa členila na fotografickú, voľne umeleckú a filmovú časť. Fotografickú časť mal na starosti Aurel Hrabušický, voľné výtvarné umenie a priemyselný dizajn Katarína Bajcurová a filmovú časť pripravila Petra Hanáková. Hlavné postavene tu mala však fotografia, aj keď sa v spomínanej dobe nevnímala ako umenie, ale slúžila na jej dokumentáciu. Dominujúci charakter fotografie sa tu prejavil najmä v zobrazení mestského života, voľnočasových aktivít, športu či cestovania. Témou fotografov bol rozvíjajúci sa priemysel, mosty, železnice, letectvo a podobne.

Projekt *Nové Slovensko – (ťažký) zrod moderného životného štýlu (1918 – 1949)*[113] mal za úlohu ozrejmiť, do akej miery umenie na Slovensku reflektovalo výdobytky civilizácie, a ako spoluvytváralo celkový vizuál doby. Vo videorozhovore pre articok.tv[114], kurátor výstavy Aurel Hrabušický uviedol, že výstava sa zaoberá predovšetkým procesmi modernizácie, tím ako začali, ako prebiehali a do akých prekážok tieto procesy narážali. Pokiaľ ide tvorbu názvu výstavy, Hrabušický objasnil, že slovné spojenie „nové Slovensko" bolo slovným spojením ktoré sa v období 1918 až 1949 vyskytovalo veľmi často. Najviac bolo zastupované v názve časopisu, ktorý vychádzal v období prvého slovenského štátu. Aj keď názov Nové Slovensko bol zdiskreditovaný fašistickou minulosťou prvého Slovenského štátu, tento pojem bol omnoho častejší ako „moderné Slovensko" a stal sa preto vhodným názvom aj pre túto výstavu.

Ná výstave boli predstavené súbory fotografov Jaromíra Funkeho, Karla Plicku, Miloša Dohnányho, Jána Galandu, Viliama Malíka a Ireny Blühovej. Okrem fotografickej časti spomenieme aj umelcov patriacich do vrcholnej moderny, ako Ľudovít Fulla, Gejza Schiller, Mikuláš Galanda a Július Jakoby. Z kategórie dizajnu a úžitkového umenia to boli okrem iných Zdeněk Rossmann, Ľudovít Fulla, Júlia Horová-Kováčiková, Ladislav Csáder, Ladislav Sutnar, Magda Radványiová, Jindřich Halabala, Eugen Krón a František R. Blažko.

302: Plagát k výstave Nové slovensko, Archív SNG, 2011

303: Alexandra Kusá na otvorení výstavy Nové Slovensko, Archív SNG, 2011

304: Kurátor Aurel Hrabušický na otvorení výtavy Nové Slovensko, Archív SNG, 2011

Z rozhovoru s Aurelom Hrabušickým pre denník SME[115]

Prečo vznikla výstava Nové Slovensko?

Hoci som o nej uvažoval už dlhšie, výstava vznikla vlastne ako náhradný program za iný veľký projekt, ktorý sa ešte nerealizoval. Na prípravu sme mali len trištvrte roka, čo je na výstavu, ktorá obsahuje vyše 560 diel na rozličných médiách, pomerne málo času. Ale my, čo sme ju zostavovali, sme už poznali materiál a trúfli sme si na to.

[113] TS Nové Slovensko, http://2011.sng.sk/upload/files/94/TS_Nove_Slovensko.pdf, 10. 7. 2020

[114] Video: New slovakia (difficult) birth of the modern lifestyle 1918 – 1948, http://artycok. tv/8099/nove-slovenskonew-slovakia 11. 7. 2020

[115] Ťažký zrod nového Slovenska, https://domov.sme.sk/c/5981991/tazky-zrod-noveho-slov- enska.html, 12. 7. 2020

305: Juraj Jurkovič, Dvojportrét, pred 1938

306: Viliam Malík, Dunajské nábrežie, 1935 – 1940

Prečo modernizácia Slovenska?

Téma moderného života sa v našom umení veľmi nepreferovala. Zaoberalo sa tým, čo oceňovali aj ľudia zvonka – teda folklórom, starobylým spôsobom života. Ani som nepredpokladal, že sa nám to tak rozrastie, ale potom sme siahli hlbšie do archívov a zrazu sa ukázalo, že na tému modernizácie Slovenska je toľko zaujímavých diel, že sme ich sem ani nemohli vpratať. Vznikla pomerne veľká výstava, ale stále opakujem, že sme len siahli do overených či tušených zdrojov. Mnohé veci, napríklad z vidieckych múzeí, sme nestihli preveriť.

Prečo práve obdobie 1918 – 1949?

Viem, že ľudia by čakali ako medzník napríklad február 1948. Po vojne nastalo veľké oživenie. V krátkom čase sa objavili isté veci, napríklad princípy moderného a občianskeho života. Tieto veci však doznievali aj po februári 1948. Napríklad Vincent Hložník, ktorý žil vo Svederníku, ešte nejaký čas nebral dôsledky februára 1948 na vedomie.

Ako ste sa, napríklad, dostali k tým fotografiám?

No, to je zaujímavé. Poznám pár ľudí, ktorí majú archívy, ale aj kontaktujem ľudí, ktorí o danom období niečo vedia. Tí často poradia ďalšie kontakty.Tak som sa dostal aj k jednému z významných vkladov na tejto výstave. Skontaktoval som sa s architektom Jánom Miloslavom Bahnom. Jeho strýko Vladimír Bahna študoval v Škole umeleckých remesiel, mal dobré fotografie a bol jedným z priekopníkov modernej typografie. Architekt Bahna mal navyše v ateliéri kolegu, ktorého otec – Ján Galanda – bol pre nás úplne neznámy, ale ukázalo sa, že veľmi zaujímavý fotograf.

Expozíciu Nové Slovensko dopĺňali okrem klasického galerijného materiálu aj tematické filmové projekcie, pozostávajúce z krátkych šotov. Kurátori sa snažili vyhnúť sa čo najviac dobovej propagande vtedajšieho Slovenského štátu a sústrediť sa na filmové zábery z každodenného života. Výstava sa v ankete denníka *SME* stala kultúrnou udalosťou roka 2011.

307: Ján Galanda, Vzducholoď nad Stredozemným morom, 1935

308: Miloš Dohnány, Reflektor, 1939

309: Jaromír Funke, Križovatka pod Manderlom, 1932 – 1939

310: Viliam Malík, Serpentíny, Dobšiná, 1938

311: Ján Galanda, Martin, Stavba RVP III., 1940

312: Viliam Malík, otvorenie obchodného domu Bohuslav Brouk, 1938

Delete, Umenie a vymazávanie

17.2.2012 – 27.5.2012
Kurátorka výstavy: Petra Hanáková
Esterházyho palác, 1. poschodie

313: Zadná časť pozvánky na výstavu Delete, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2012

314: Kurátorka Petra Hanáková a riaditeľka SNG A. Kusá, Archív SNG, 2012

315: Inštalácia výstavy Delete, Archív SNG, 2012

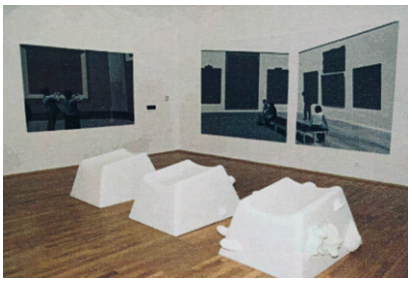

316: Inštalácia výstavy Delete, Archív SNG, 2012

Výstava *Delete* predstavila rôzne techniky a tvorivé postupy so spoločným zamaraním na redukciu, čistenie, mazanie a cenzúru. Ako uvádza kurátorka Petra Hanáková v Tlačovej správe k výstave[116], zámerom bolo *„sústrediť a zmysluplnšie štrukturovať diela a prínosy autorov, ktorí vo svojej tvorbe používajú gestá či procedúry uvoľňovania, čistenia, oprostenia, odstránenia, odobratia, vymazávania a separovania, bielenia a vybieľovania, „kyselinárstva", preparovania, cenzúry a autocenzúry, zámerného nezúčastnenia, stiahnutia sa, miznutia až zmiznutia a ktorí tvoria diela vznikajúce zanikaním, stratou, zanechaním, zabudnutím či zabúdaním…".* Sústredili sa tu diela slovenských konceptualistov, ktorí tvorili už v 70. a 80. rokoch, tiež diela autorov mladšej generácie. Poukázalo sa tu na fakt, že koncept vymazávania bol v slovenskom umeleckom svete už v čase komunizmu.

Petra Hanáková v článku o výstave *Delete*[117] uvádza, že vďaka rapídnej komercionalizácii života a rozvoja informačných technológií žijeme v neustálom presýtení zmyslov. Hromadíme a vrstvíme nielen hmotné veci, ale často aj prebytočné idey a informácie. Asi preto podprahovo vzniká aj opačný princíp, potreba vzdorovať nadprodukcii a informačnej preťaženosti. Vzniká túžba „vyčistiť, zapúzdriť sa, vymazať, vypnúť sa, zbaviť sa záťaže".

Na výstave boli mnohé fotografické diela, ktoré pracovali s útržkami existujúcich mediálnych výstupov z novín, inzercie, reklamy, literatúry, webu. Umelci odstraňujú časti ich obsahu a nechávajú iba zvyšky, ktoré po zásahu nadobúdajú nový význam. Fotografie sú niekedy humorné, inokedy absurdné. Na snímkoch miznú napríklad aktéri ironicky známych fotografií, miznú dominanty miest a nadpisy na pútačoch. Iné diela poukazujú na procesy blednutia, zabúdania, opotrebovania v súvislosti s postupujúcim časom a životom. Hanákova ďalej uvádza, že trend miznutia je ešte zreteľnejší po 11. septembri 2001. Tiež sa točí stále viac filmov o „tunelovaní" mysle.

Výstava nebola zostavená len z fotografií, ale boli tu aj maľby, videoart či staré dokumenty z čias normalizácie. K výstave vyšiel aj rozsiahly katalóg s fotografiami a informáciami o autoroch.

Vystavujúci autori: Marko Blažo, Pavlína Fichta Čierna, Ivan Dudáš, Ľubomír Ďurček, Stano Filko, Dominika Horáková, Zuzana Janečková, Peter Kalmus, Dorota Kenderová, Július Koller, Magdaléna Kuchtová, Marek Kvetan, Otis Laubert, Svätopluk Mikyta, Monogramista T.D., Martin Piaček, Karol Pichler, Peter Rónai, Ľuba Sajkalová, Mariana Sedlačíková, Pavel Maria Smejkal, Patrik Ševčík, Veronika Šramatyová, Olja Triaška Stefanović, Jaroslav Varga.

[116] Petra Hanáková, Tlačová správa k výstave Delete, umenie a vymazávanie, Archív SNG, 2012

[117] Petra Hanáková, Delete, výstava, online: https://www.webumenia.sk/kolekcia/94

Priestorová koláž bez názvu

Prvá výstava Slovenskej národnej galérie v novom roku prináša v jej výstavnom programe zaujímavý precedens. Prvýkrát veľkú profilovú výstavu mladšej výtvarnej umelkyne a navyše nie vo forme retrospektívy, ale s dielom – inštaláciou vytvorenou priamo pre priestory galérie.

Ľubica Hustá

Najvýraznejšia súčasná slovenská vizuálna umelkyňa ponovembrovej generácie Denisa Lehocká má vyhranený výtvarný program, ktorému dominujú inštalácie. Sama svoje práce presnejšie nazýva priestorové koláže. Tým naznačuje, že jej diela a priestor, v ktorom s nimi pracuje, spoluvytvárajú jeden celok. V jej prípade je to intímne aj provokatívne vzájomné prelínanie, v ktorom s akademickou presnosťou komponuje vizuálne rôznorodé (hmotné aj nehmotné) situácie, intuitívne mentálno-vizuálne krajiny plné interakcií smerom do vnútra diela aj von k divákovi. Jej vrstvené koláže nemajú začiatok ani koniec, nepodsúvajú hierarchiu významov, ani si nenárokujú na presnú interpretáciu, aj keď naznačujú, že sú odrazom jej špecificky ženského vnímania každodennej reality. Sú skôr intenzívnym tekutým slobodným priestorom pre individuálne prežívanie. Ako tajomná rieka, ktorá má hĺbku aj šírku. Svoje tiché kompozície fixuje z veľmi rôznorodých prvkov – sadrových objektov, plachiet, kresieb, namáčaných, obaľovaných, vyšívaných objektov, zakomponovaných dizajnových solitérov, aj banálnych každodenných predmetov, malieb, prírodnín, dosiek atď. Zároveň vďaka presnému komponovaniu a vzťahmi v priestore dosahuje pocit dynamiky a plynutia. Aktuálne môžete zažiť jej rozmernú priestorovú koláž na druhom poschodí Esterházyho paláca Slovenskej národnej galérie (kurátorky Alexandra Kusá, Monika Mitášová). Ide o výnimočne dobrú výstavu, ktorá prináša intenzívnu a koncentrovanú vzorku súčasného umenia.

Denisa Lehocká (1971)
Absolventka VŠVU, vystavovala na mnohých individuálnych aj spoločných výstavách na Slovensku aj v zahraničí. Jej práce sú zastúpené v zbierkach SNG Bratislava, GJK Trnava a PGU Žilina, Kontakt Viedeň, European Investment Bank Luxembourg, Societé Generale a The Florence & Daniel Guerlain Collection Paríž a tiež v súkromných zbierkach doma i v zahraničí.

326: Výstrižok u časopisu Trend, 23.2.2012

Kafka a Remarque pocítili, čo je delete

V SNG je výstava Delete. Umenie a vymazávanie

V ére informačného pretlaku sústredila kurátorka Petra Hanáková diela autorov používajúcich gestá odstránenia, separovania a vymazávania.

Človeka poteší, keď objaví, že hrdina nejakého umeleckého diela sa honosí rovnakým priezviskom ako on. A ak je tým človekom umelec, nemôže to nechať len tak. Ani Peter Kalmus to nenechal len tak a keď zistil, že v jednom z aforizmov Franza Kafku vystupuje istý Kalmus, všetok text naokolo vymazal, až zostal len úryvok „o ňom".

Samozrejme, takýto artefakt ešte viac potešil kurátorku Petru Hanákovú, ktorá pre svoj projekt nazvaný Delete. Umenie a vymazávanie sústredovala diela autorov používajúcich vo svojej tvorbe gestá a procedúry odstránenia, oprostenia, vybielenia či začiernenia, separovania. Proste vymazávania, deletovania, použijúc jazyk počítačovej techniky, ktorý slovko delete preslávil.

Kalmus myslel aj na Kerna

„V dnešnom svete presily informácií je veľmi produktívne vedieť, ako a čoho sa vedome zbavovať a vzdorovať priveľkej informačnej záťaži," hovorí kurátorka, ktorá si pre výstavu v Slovenskej národnej galérii vybrala diela štvrtstovky slovenských výtvarníkov. „Až na jednu výnimku ide o veci, ktoré nevznikali pre túto výstavu, ale vyhovovali mojej téme."

Pre úplnosť treba dodať, že Kalmus nemyslel iba na seba, ale z Remarqueovej knihy Miluj blížneho svojho zasa vypreparoval len vety, ktoré sa týkali istého Ludwiga Kerna. Vzdal tak hold jeho menovcovi, svojmu kolegovi výtvarníkovi Michalovi Kernovi a výsledkom je absurdný, no svojím spôsobom čarovný text, poskladaný z viet obsahujúcich meno Kern.

„Výstava je prepojením diel klasikov konceptualizmu, u ktorých princíp vymazávania mal často motív politický, viažuci sa na cenzúru, manipuláciu médií a (ne)slobodu slova, s líniou súčasného postkonceptuálneho umenia, kde je dominantná snaha vzdorovať informačnému pretlaku," hovorí Hanáková.

> „Až na jednu výnimku diela nevznikali pre túto výstavu, ale vyhovovali zvolenej téme vymazávania.
> **Petra Hanáková**

Expozíciu neskladala chronologicky, ale skôr „medzigestovou asociáciou". A tak sa Dezider Tóth (Monogramista T.D) predstavuje privlastneným (teda autorsky posväteným) nájdeným anonymným poobíjaným objektom pašiového príbehu s „vybieleným" Kristom a oproti nemu je podobne privlastnený objekt - práca Magdalény Kuchtovej, ktorá z vlastnej krstovej košieľky obradne po rokoch odpárala svoje meno.

Mondrian na webe

„Na druhej strane aj umelci jednej generácie používajú formálne to isté gesto, ale s rozdielnym výsledkom, čo vidno na vystrihovačkách a situačných zásahoch do novín či kníh u Tótha, Júliusa Kollera a Ľubomíra Ďurčeka," hovorí kurátorka.

Vystavené diela pritom popri svojich primárnych konceptuálnych posolstvách zaujmú aj esteticky, čo je určite prípad kolektívnych fotografií Otisa Lauberta. Tóthove smútočné oznámenia zasa pripomínajú malevičovské čierne štvorce alebo textu zbavené webové stránky Mareka Kvetana evokujú Mondrianove obrazy.

Kvetan sa do deletovskej koncepcie priam ponúkal aj ďalšími prácami, niekde z fotografií amerických miest odstráni neodmysliteľné reklamné nápisy či ukáže notoricky známe pohľady na dôverne známe metropoly s absentujúcimi Hradčanmi alebo Bratislavským hradom.

Oslobodzujúca knižnica

Na staršie konceptuálne akcie nadväzuje video z pouličnej akcie Veroniky Šramatyovej, ktorá namiesto všadeprítomných rozdávačov všetkých možných letákov ponúka okoloidúcim prázdny kus papiera, kým Zuzana Janečková vstúpila do výstavy až ex post verziou popisiek jednotlivých diel v Braillovom písme.

„Gesto vymazania obrátila a do výstavy vtiahla aj nevidomého diváka, ktorého vymazanie z vizuálnej komunikácie si bežný návštevník výstav obyčajne neuvedomuje. Aj toto je jedna z ciest, ako tematizovať delete," konštatuje Hanáková. Práve poukázanie na ikonografickú bohatosť zdanlivo úzko definovaného pojmu delete bolo jedným zo zámerov jej kurátorskej výstavy.

Tá sa začína i končí v diele Jaroslava Vargu, ktorým je veľká knižnica. Jednoduchá oslobodzujúca avantgardistická negácia, knižnica ako tabula rasa, s knihami-neknihami s čistými chrbtami, na ktoré diváci môžu písať akýkoľvek titul. Ak už bola reč o odkazoch na slávne výtvarné legendy, tak sa priam ponúka vpísať tam aj magrittovskú parafrázu: „Toto (nie) je kniha." A niekde vedľa tiež: „Toto je fakt dobrá výstava."

Alexander Balogh ©SME

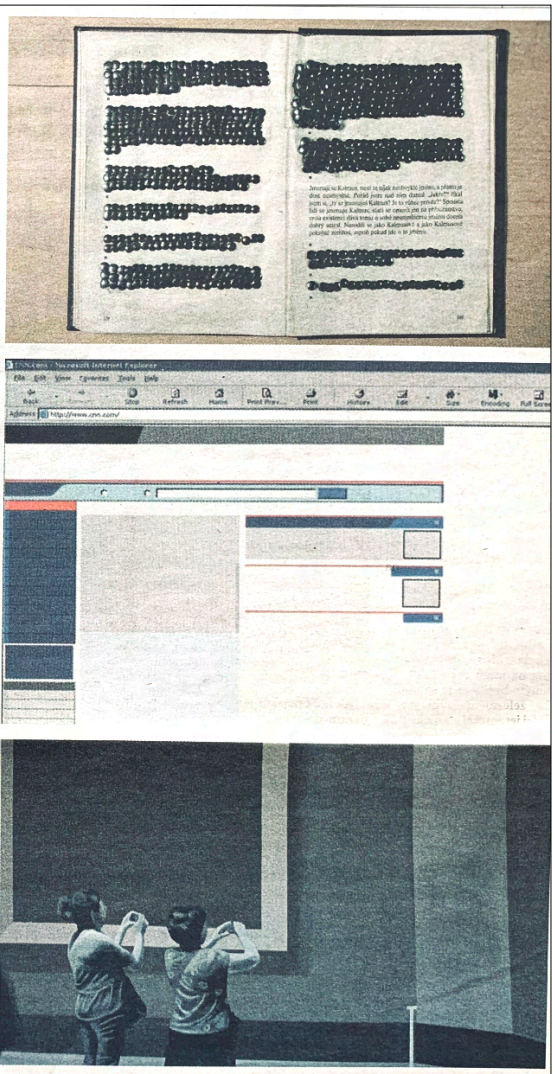

Z výstavy Delete. Hore dielo Petra Kalmusa nazvané Franz Kafka: Kalmus, v strede webstránka www.cnn.com, kde Marek Kvetan odstránil všetky texty, a dolu je práca Mariany Sedlačíkovej Pekný obraz. FOTO – SNG

327: Výstrižok u denníka Sme, 21.2.2012

317: Marek Kvetan, New City (Prague), 2002-2004

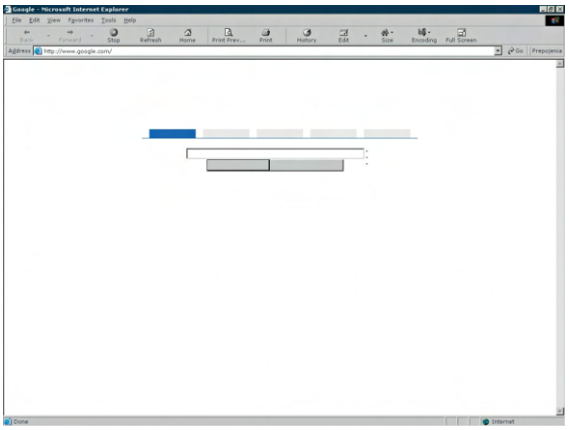

318: Marek Kvetan, www.google.com, 2000

319: Dezider Tóth, Anonymus (Zastavenie X), 1998

320: Pavel Maria Smejkal, Fade Out, 2004

321: Olja Triaška Stefanović, Diery, 2004-2011

322: Marek Kvetan, Prefab, 2002-2003

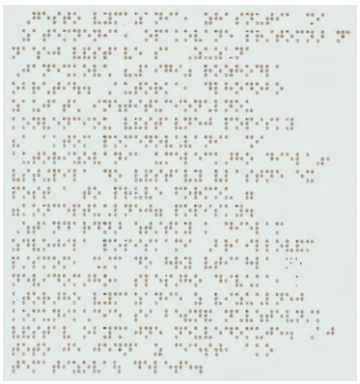

323: Zuzana Janečková, Binárny kód, 2012

324: Otis Laubert, Kolektívna fotografia. Zo série Fotografie, 2008

325: Pavel Maria Smejkal, Osudové krajiny – 1989, Peking, 2009-2010

Robert Capa,
Vojnový reportér 20. storočia

27.10.2012 – 25.11.2012
Kurátori výstavy: Lucia Almášiová, Katalin Bognár, Václav Macek
Esterházyho palác

Výstava vojnového fotografa Roberta Capu (vlastným menom Endre Friedmann) bola organizovaná v spolupráci s Maďarským národným múzeom, Stredoeurópskym domom fotografie a o. z. FOTOFO v rámci Mesiaca fotografie. Predstavila najvýznamnejšie snímky amerického vojnového a reportážneho fotografa maďarského pôvodu[118]. Vyše stovka fotografií, ktoré boli vystavované pochádzali z majetku Maďarského národného múzea, ktoré zakúpilo v roku 2008. Táto séria je jednou z troch sérii autorových diel, ktoré boli v rokoch 1990 až 1992 vybrané pre verejnosť v International center of photography v New Yorku Richardom Whelanom, ktorý bol priateľom a životopiscom Capu, ako aj Cornellom Capom, bratom Roberta Capu. Expozícia bola rozdelená do ôsmych tematických kapitol. Boli zostavené spôsobom, aby podávali životopisné svedectvo života autora.

Rané roky. Robert Capa sa po odchode z Maďarska dostal k fotografii ako laboratórny asistent v nemeckej agentúre Dephot. Pre túto spoločnosť po prvý krát fotografoval prednášku Leva Trockého. Jeho fotografie boli uverejnené v žurnáli *Der Spiegel* a priniesli mu uznanie. Od roku 1933 žil Capa v Paríži, kde mu jeho priateľ André Kertész pomohol nájsť si prácu.

Španielska občianska vojna. Počas tohto obdobia v roku 1936 Robert Capa celkom desaťkrát dokumentoval priebeh tohto konfliktu. Práve tu vytvoril jeho najznámejšiu fotografiu *Smrť milicionára*[119]. Fotografoval aj bombardovanie Madridu, pád Barcelony a utrpenie civilistov.

Čína. V Číne Capa pracoval šesť mesiacov ako pomocný kameraman na natáčaní vojnového dokumentu *The 400 Million*, režiséra Jorisa Ivensa. Aj napriek prísnym obmedzeniam sa mu podarilo vytvoriť zopár výborných reportážídruhej čínsko-japonskej vojny trvajúcej od roku 1937 do 1945.

Druhá svetová vojna. Robert Capa fotografoval počas tohto obdobia v Anglicku, Taliansku, severnej Afrike a 6. júna 1944, v slávny Deň D sa spolu s 1. pešou americkou divíziou vylodil na pobreží Normandie. Mnoho fotiek z vylodenia sa bohužiaľ nezachovalo, keďže sa pri vyvolávaní v temnej komore spálili.

Východná Európa. Spolu s americkým spisovateľom Johnom Steinbeckom, Robert Capa odcestoval do Moskvy. Cieľom tejto cesty bolo zachytiť obraz povojnového Sovietskeho zväzu. Napriek neustálemu sledovaniu a obmedzovaniu zo strany sovietskych orgánov sa mu podarilo nasnímať takmer 4000 fotografií. V roku 1948 sa vydal na ďalšie cesty po Európe, no podarilo sa mu dostať len do Poľska a Maďarska. V Československu mu hneď na hraniciach skonfiškovali fotoaparát.

Izrael. Do tejto krajiny Robert Capa vycestoval celkom trikrát. Na prvej ceste fotografoval udalosti týkajúce sa vyhlásenia samostatného štátu

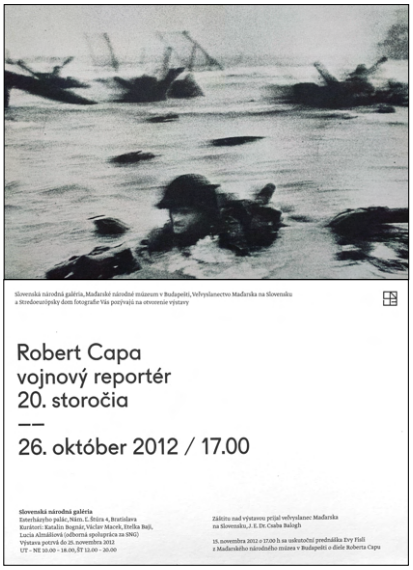

328: Predná a zadná strana pozvánky na výstavu Robert Capa, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2012

329: Otvorenie výstavy Robert Capa, Slovenská galéria, Archív SNG, 2012

[118] Robert Capa (1913 – 1954), vlastným menom Endre Friedmann, bol fotograf samouk. V mladom veku bol ovplyvnený myšlienkami a ideami umelca a básnika Lajosa Kassáka,ktorý ho zároveň poučil o maďarskej a americkej sociálnej fotografii po začiatku 20. storočia. Na základe svojich dvoch hlavných záujmov – politiky a literatúry – sa rozhodol stať žurnalistom. V dôsledku svojich politických aktivít a problematických kontaktov odišiel v roku 1931 najskôr z Maďarska do Nemecka a neskôr v roku 1933 do Francúzska. V roku 1947 bol tiež zakladajúcim členom agentúry Magnum.

[119] Ako sa neskôr zistilo, táto fotografia bola zinscenovaná. Na negatíve je mnoho ďalších verzii pádu vojaka.

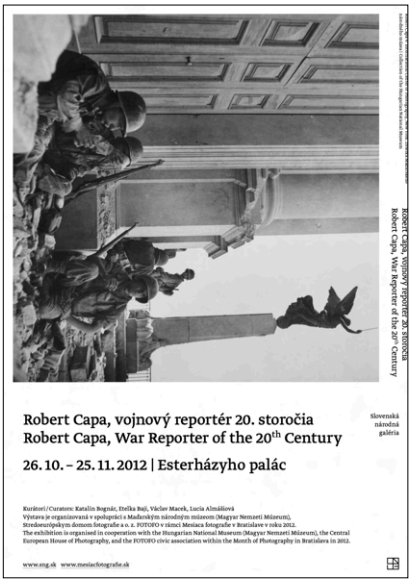

330: Buletín výstavy Robert Capa. Vojnový reportér 20. storočia., SNG, 2012

Izrael a boje s Arabmi. Na svojej druhej a tretej ceste zaznamenával utrpenie a spoločenské a sociálne pomery.

Vietnam. Časopis *Life*, vyslal v roku 1954 Roberta Capu do Indočíny. Počas fotografovania v tejto krajine autor prešiel na pole, aby vyfotografoval vojakov ktorí postupovali vo vysokej tráve. Tu vytvoril svoje dve posledné fotografie. Krátko nato stúpil na nášľapnú mínu a zahynul.

Priateľ a fotograf celebrít. Róbert Capa sa priatelil s mnohými celebritami po celom svete. Medzi nimi boli napríklad John Steinbeck, Ernest Hemingway, Irwing Shaw či Pablo Picasso. Jeho milenkou bola herečka Ingrid Bergman.

Ako v článku pre sme.sk uviedla manažérka pre publicitu SNG, Dáša Dúbravová, typickou črtou fotografií Roberta Capu *„bola fascinácia človekom na hranici života a smrti, bezprostrednosť až intimita záberov, silný vizuálny dojem a hlboká ľudská účasť. Vďaka tomu je dodnes považovaný za jedného z najvýznamnejších vojnových reportérov"*[120].

331: Robert Capa, Americkí vojaci v Troine, Sicília, 1943

332: Robert Capa, Vylodenie spojeneckých jednotiek v Deň D, 1944

333: Robert Capa, Smrť španielskeho republikána, 1936

[120] Vojnového fotoreportéra 20. storočia predstaví SNG, https://bratislava.sme.sk/c/6582270/vo- jnoveho-fotoreportera-20-storocia-capu-predstavi-sng.html, 12. 7. 2020

Robert Capa fotografoval vojny aj biedu

Jena Opoldusová

Nič sa nemusí aranžovať, fotografie sú už jednoducho tam a človek len stlačí spúšť, vravieval Robert Capa. Pod názvom Vojnový reportér 20. storočia predstavuje expozícia v Slovenskej národnej galérii najvýznamnejšie diela amerického reportážneho fotografa. Vernisáž prvej z dvadsiatich šiestich výstav tohtoročného Mesiaca fotografie bude dnes.

Narodil sa ako Endre Friedman 22. októbra 1913 v Budapešti. V mladosti ho ovplyvnil básnik a výtvarník Lajos Kassák, ktorý mu rozprával aj o maďarskej a americkej sociálnej fotografii po začiatku 20. storočia. Keďže ho zaujímala politika a literatúra, rozhodol sa stať žurnalistom. Študoval v Berlíne, kam sa po maturite presťahoval. Tam „pričuchol" aj k fotografii, keď pracoval ako asistent v laboratóriu fotografickej agentúry. Tá ho poslala do Kodane, aby odfotografoval Leva Trockého počas prednášky. Tieto fotografie mu vyniesli uznanie po tom, čo ich uverejnil žurnál Der Welt Spiegel.

Prvá vlna amerických vojsk vylodených v deň D. Blízko Colleville-sur-Mer (pláž Omaha), Normandia, Francúzsko. 6. jún 1944. FOTO: ROBERT CAPA, INTERNATIONAL CENTER OF PHOTOGRAPHY, NEW YORK

V roku 1933 sa presťahoval do Paríža, kde sa zoznámil s manželkou. Spolu vraj vymysleli historku o slávnom americkom fotografovi Robertovi Capovi, ktorý náhodou prišiel do Francúzska. Pseudonym používal, aby lepšie predal svoje fotografie. V roku 1936 sa vďaka sériám fotografií z občianskej vojny v Španielsku dostal do popredia svetového fotožurnalizmu. Pred druhou svetovou vojnou opustil Európu a usadil sa v USA. Pre americký časopis Life robil politické, vojnové, sociálne aj športové reportáže. „Ak nie sú vaše fotografie dobré, neboli ste dosť blízko," uviedol Robert Capa.

„On bol totálne blízko udalosti. Zaznamenával, ako to naozaj v zákopoch vyzerá, ako sa zomiera. A divák prežíval okamihy človeka, ktorého Capa snímal. Proste bol v špine vojny natesno. A to bola veľká zmena oproti fotografiám z prvej svetovej vojny," povedal riaditeľ Mesiaca fotografie Václav Macek.

Výstava prezentuje 120 fotografií zo série Capových snímok, ktoré pre verejnosť z pozostalosti vybrali autorov brat Cornell Capa a priateľ a životopisec Richard Whelan. Jeden z troch konvolútov v roku 2008 zakúpilo Maďarské národné múzeum.

„Ak nie sú vaše fotografie dobré, neboli ste dosť blízko," uviedol Robert Capa. Premýšľať o tom, či boli fotografie spoluzakladateľa agentúry Magnum dobré len preto, možno na výstave Robert Capa, vojnový reportér 20. storočia v Slovenskej národnej galérii do 27. novembra.

© AUTORSKÉ PRÁVA VYHRADENÉ

334: Výstrižok z novín Pravda, 26.10.2012

V SNG vystavujú slávne vojnové fotografie

Mesiac fotografie sa začína výstavou legendárneho reportéra Roberta Capu.

O Robertovi Capovi by sa dalo rozprávať tisíckami oslavných slov, ktoré o jeho fotografiách povedali významní maliari, spisovatelia, novinári a fotografi. Všetko by však bolo málo v porovnaní s tým, čo ponúkajú jeho fotografie naživo.

Výstavu Robert Capa – vojnový fotograf 20. storočia, ktorá je oddnes v Slovenskej národnej galérii ako súčasť festivalu Mesiac fotografie, tvorí vyše stovka diel. Mnohé slávne zábery poznáte, ale až keď pred nimi stojíte, uvedomíte si celú ich silu, a najmä blízkosť – k ľuďom a k situáciám, pri ktorých sa ich autor ocitol. Až vtedy cítite tú neuveriteľnú snahu povedať príbeh – od začiatku až dokonca, s nasadením života.

Aj výstava je koncipovaná podobne. Začína sa pri zábere z prednášky Trockého v Kodani, ktorá bola jednou z prvej publikovanej série Roberta Capu. Končí sa jednou z dvoch fotografií, ktoré urobil v deň, keď zomrel po šliapnutí na mínu vo Vietname.

Výstava ponúka unikátne zábery z vylodenia Spojencov v Normandii v roku 1944 aj z vojny vo Vietname. REPROFOTO – SME

Medzitým sú fotografie zo španielskej občianskej vojny, z Číny, 2. svetovej vojny, Izraela, Vietnamu a portréty priateľov – Picassa, Ingrid Bergmanovej, Matissa a ďalších.

Takto napísané to znie možno stroho, ako obyčajný výpočet dejinných udalostí. Keď však vidíte rozochvené zábery z Dňa D, keď sa Capa spolu s vojakmi vylodil v Normandii, keď vidíte ruiny varšavského geta, štrikujúce šoférky – lekárničky, improvizovanú chirurgickú sálu v kostole či oslavujúcich Parížanov, ktorí sa pri slávnostných salvách hodili na zem, strohosť ide bokom.

Jeho vojna je surová a chladná, ale aj plná citu. Drobných okamihov, vnímavých pozorovaní, predvídania a trpezlivého čakania.

Výstava je ukážkou toho, ako veľmi je reportážna a dokumentárna fotografia nenahraditeľná. A je vskutku fascinujúcim zážitkom.

Vystavené fotografie pochádzajú zo série Robert Capa Master Selection III. Maďarského národného múzea.

Počas trvania výstavy (do 25. novembra) bude aj prednáška Evy Fisli a premiéra filmu Mexican Suitcase o 4500 negatívoch Capu, Seymoura a Tarovej nájdených v roku 2007 v Mexiku.

Jana Močková ©SME

335: Výstrižok z denníka Sme, 2012

Jana Želibská, Zákaz dotyku

30.11.2012 – 17.3.2013
Kurátorky výstavy: Vladimíra Bünglerová, Lucia Gregorová
Esterházyho palác, 2. a 3. poschodie

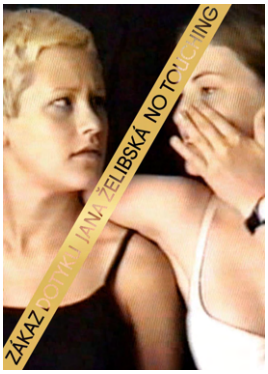

336: Katalóg Jana Želibská, Zákaz dotyku, Slovenská národná galéria, 2012

337: Alexandra Kusá a Jana Želibská, na otvorení výstavy Zákaz dotyku, Slovenská národná galéria, 2012

338: Pohľad na inštaláciu výstavy Zákaz dotyku, Slovenská národná galéria, 2012

Výstava Jany Želibskej bola pokračovaním výstavného a výskumného programu Slovenskej národnej galérie, ktorý prezentoval osobnosti slovenskej výtvarnej scény druhej polovice 20. storočia. Autorka patrí do progresívnej generácie konceptuálnych umelcov. Stála pri zrode enviromentálneho umenia v 60. rokoch. Tvorila postmoderné objekty a inštalácie. V 90. rokoch sa začala zaoberať aj videom.

Jana Želibská sa narodila v roku 1941 v Olomouci. Medzi rokmi 1959 až 1965 študovala na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. V roku 1968 získala štipendium na pobyt v Paríži. Po návrate na Československo ju zastihli udalosti augusta 68. V novembri toho istého roku spolu s Alexom Mlynárčikom a Karolom Lackom odmietla na protest svoju spoluúčasť na prestížnom medzinárodnom bienále umenia Danuvius v Bratislave[121]. Táto udalosť zapríčinila vylúčenie Želibskej z oficiálneho výstavného života. Ako jediná zo svojej generácie umelcov otvorene tematizovala intimitu, vzťahy mužov a žien a zobrazovala ženské telo z feministického hľadiska.

Výstava prezentovala priestorové diela *Možnosť odkrývania, 1967, Kandarya-Mahadeva, 1969, Chuť raja, 1964, Amatér kontra renesancia, 1989, Posledné kŕmenie, 1992, She is Everywhere, 2003,* inštalácie z prírodných materiálov, kresby, maľby, dokumentácie akcii v krajine a videotvorbu. V takomto širokom rozsahu boli diela autorky vystavované prvýkrát.

„Je to výstava, oslovujúca na prvé stretnutie aj divákov, ktorí sa nezaujímajú o výtvarné umenie do hĺbky. Možno neodčítajú všetky vrstvy, ktoré diela Jany Želibskej majú, no budú cítiť, že fungujú. Narábajú totiž s akýmisi prirodzenými, základnými témami,“ povedal na otvorení výstavy Boris Meluš, grafický dizajnér katalógu *Zákaz dotyku*, ktorý vyšiel spolu s výstavou. Katalóg okrem obrazového obsahu obsahoval aj texty viacerých autorov: V. Büngerovej, L. Gregorovej, Z. Rusinovej, K. Rusnákovej a R. Matuštíka.

„Všetko je zahalené v sérii symbolov, sú to náznaky, hry, nič čo by malo byť odmietnuté, skôr pochopené. Napríklad, keď vidíme dve nahé dievčatá v kúpeľni, prečo by sme hneď mali myslieť na niečo, čo tam nie je? Sú to sestry a tam sa to končí. Je to o premýšľaní, o tom, že sa človek nemôže nechať ovládať predsudkami,“ povedala o dielach Jany Želibskej Vladimíra Büngerová, kurátorka výstavy.

[121] Medzinárodné bienále mladých výtvarníkov DANUVIUS 68, uskutočnilo za dramatických okolností po augustovej okupácii Československa. Prehliadka sa stala jedinou a zároveň poslednou slobodnou konfrontáciou česko-slovenských umelcov s aktuálnym západným, východoeurópskym a stredoeurópskym umením tesne pred normalizačnou izoláciou, ktorá radikálne zmenila podobu umenia.

339: Jana Želibská, Ivica Ozábalová, Morský pozdrav, Akcia na ostrove Sv. Štefana, Čierna Hora, 1970

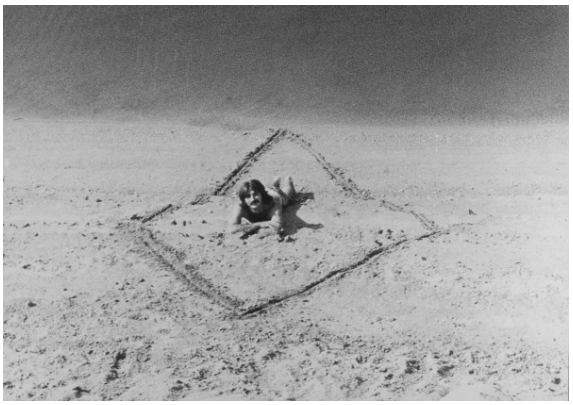

340: Jana Želibská, Príhoda na brehu jazera, Akcia v krajine, 1977

341: Jana Želibská, Snúbenie jari, Happening v Dolných Orešanoch, fotografia: Zuzana Mináčová, 1970

342: Jana Želibská, Kus zeme, 1974

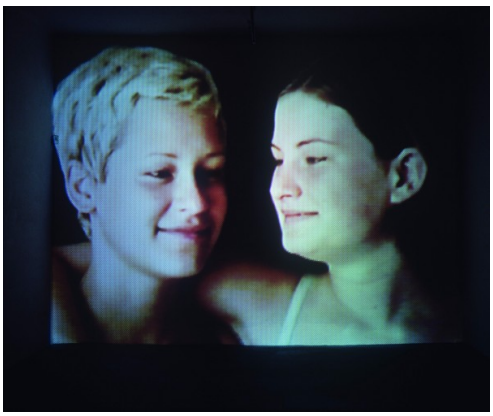

343: Jana Želibská, Sestry I., videoart, záber z videa, 1999

Viliam Malík, 1912 – 2012

19.4.2013 – 14.7.2013
Kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
Esterházyho palác

344: Predná strana pozvánky na výstavu Viliama Malíka, Archív SNG, 2013

345: Alexandra Kusá a Aurel Hrabušický pri otvorení výstavy Viliama Malíka, Archív SNG, 2013

346: Inštalácia výstavy Viliama Malíka, Archív SNG, 2013

Výstava bola prvou retrospektívou slovenského dokumentárneho fotografa Viliama Malíka. Boli tu predstavené nielen fotografie, ale aj autorove dokumentárne záznamy z medzivojnového obdobia. Expozíciu tvorilo 160 fotografií a osem videozáznamov. Bola tu slávnostne uvedená aj monografická publikácia s názvom *Viliam Malík*. Výstava zobrazovala veľký rozsah tém, ktorými sa autor vo svojej fotografickej tvorbe zaoberal. Ide napríklad o medzivojnovú Bratislavu, či tému vidieka, najmä okolia Vysokých Tatier, kde v posledných desaťročiach Viliam Malík žil. Podľa slov[122] kurátora výstavy Aurela Hrabušického vo videu Viliam Malík 1912 – 1920, výstava podala svedectvo o Slovensku počas troch štvrtín 20. storočia, počas ktorého Viliam Malík aktívne fotografoval. Malíkova tvorba ešte do osemdesiatych rokov 20. storočia nebola veľmi známa, najmä kvôli faktu, že sa odsťahoval z hlavného mesta a žil mimo kultúrnych centier. Taktiež štýl jeho tvorby sa začal oceňovať až v posledných desaťročiach. Aurel Hrabušický rysy jeho diela pomenoval ako „čistá strojová dokumentárna fotografia".

Viliama Malíka je možno zaradiť medzi najvýznamnejších slovenských fotografov 30. a 40. rokov. Bol tiež najdlhšie žijúcim slovenským fotografom, zomrel takmer ako storočný (1912 – 2012). Od počiatkov jeho tvorby ho fascinovala živá dokumentárna fotografia a popri Jozefovi Cincíkovi bol prvým fotografom, ktorý sa dokumentu neprestajne venoval. Viliam Malík bol čiastočne profesionálnym fotografom, keďže od roku 1936 fotografoval pre Československú tlačovú kanceláriu. Bol nielen fotoreportérom ale aj filmárom. Viliam Malík *„nebol niečo ako zúrivý fotoreportér, ale bol jeden z tých prvých mobilných autorov, moderných autorov, ktorý vniesol dynamiku do média, ktorým narábal, a nebola to len fotografia, ale aj film"*[123]. Malíkovi sa podarilo vyhnúť sa tendenčnosti, bol liberálnym človekom a názorovo nepredpojatým dokumentaristom. Mal porozumenie pre rôzne situácie, do ktorých sa ľudia môžu dostať. Vo svojom fotografickom diele dokázal vystihnúť spoločenské javy, ktoré boli typické nielen pre dobu v ktorej vznikli, ale aj pre nasledujúce obdobia, keďže zobrazovali skutočný stav veci[124].

[122] https://youtu.be/ta-ncTix0bI

[123] https://www.teraz.sk/kultura/sng-retrospektivna-vystava-viliam-malik/43636-clanok.html?- mostViewedArticlesInSectionTab=2

[124] https://www.mediahub.sk/sng-vas-18-4-pozyva-na-otvorenie-vystavy-viliam-ma- lik-1912-2012/

347: Viliam Malík, Rómske deti idú na prvé sv. prijímanie, 1952

348: Viliam Malík, Detská ozdravovňa pri Čiernom mori, Okolo 1960

349: Viliam Malík, Vysoké Tatry po kalamite, 2005

350: Viliam Malík, Z cyklu Bezdomovci, Bratislava, 2008

351: Viliam Malík, Árvácska (Slnko svieti i pre chudobných), 1935 – 1936

Ľubomír Ďurček,
Situačné modely komunikácie

2.8.2013 – 13.10.2013
Kurátorka výstavy: Mira Keratová
Esterházyho palác, 3. poschodie

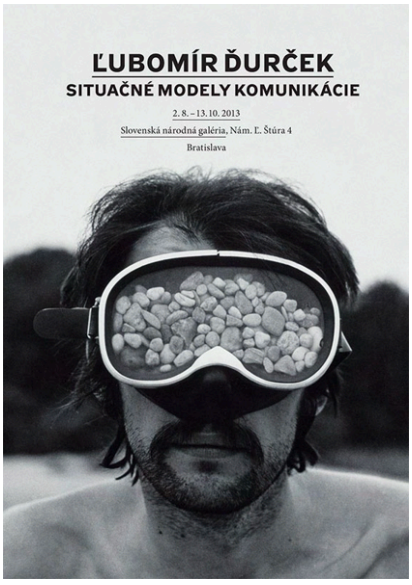

352: Predná strana pozvánky na výstavu Ľubomíra Ďurčeka, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2013

353: Ľubomír Ďurček na výklade k výstave, 12.9.2013, Archív SNG, 2013

354: Vernisáž Ľubomíra Ďurčeka, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2013

Retrospektívna výstava Ľubomíra Ďurčeka predstavovala konceptuálnu tvorbu, ktorá spadá do „normalizačného" obdobia 70. a 80. rokov dvadsiateho storočia. Výstava rozvíjala koncepciu autorovej samostatnej výstavy v Stredoslovenskej galérii v Banskej Bystrici z predošlého roku 2012.

Ľubomír Ďurček[125] sa narodil v roku 1948 v Bratislave, je konceptuálny umelec, performer, dokumentarista, tvorí experimentálne texty, knihy a filmy. Jeho diela sú prezentované v početných výstavách na Slovensku ale i v zahraničí – Amrsterdame, Prahe, Brne. Študoval umenie na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave a väčšinu svojho života pôsobil ako stredoškolský pedagóg. V roku 1977 s Petrom Bartošom organizoval výstavu českých a slovenských akčných umelcov, ktorá sa volala *Fotozáznamy.* Na prelome 70. a 80. rokov spolupracoval s Divadlom Labyrint a Dočasnou spoločnosťou intenzívneho prežívania okolo Jána Budaja[126]. Venoval sa aj práci s amatérskymi výtvarníkmi a spolupracoval aj s Júliusom Kollerom a Květou Fulierovou. Ďurček vo svojom umení používa vizuálne elementy ako je bod, línie, rozptyl a koncentrácia. Do roku 1989 svoje práce prezentoval v súkromí, či už vo vymedzenom priestore bytu svojich rodičov, ktorý nazýval Medzipriestor, alebo priamo vo verejnom priestore za účasti náhodných pozorovateľov. Kontakt s divákom Ďurček nazýva „iskrenie". Kurátorka Mira Keratová na výstave v SNG rozdelila[127] Ďurčekovú tvorbu na štyri časti.

Kontextuálne situácie. Ďurček tu pracuje s kultúrnym a spoločenským pozadím, ktoré sa stáva súčasťou jeho diel. Jeho práce vypovedajú o jeho osobnej skúsenosti s „normalizačnou" spoločnosťou, jej prostredím a s politickými zmenami v 80. a 90. rokoch. Autor tak reaguje nielen na politické a sociálne súvislosti, ale aj na absurdné situácie, ktoré nachádza vo verejnom priestore. Fotograficky tieto situácie zaznamenáva.

Psychogeografické situácie. Ďurčeková tvorba z časti skúma priestorové a tvarové vzťahy. Nezaujímajú ho len geografické a topografické dimenzie miesta, ale aj psychogeografické a mentálne aspekty. Nájdené prostredia fotografuje.

Parcipatórne situácie. Tu Ďurček využíva prostredie a jeho súvislosti, vytvára tak sociálny priestor. Podnecuje v divákovi aktivitu. Vytvára prekvapivé situácie a narúša stereotyp človeka – napríklad chodca, aby ho priviedol k intenzívnejšiemu prežívaniu a sebauvedomeniu.

Semiotické situácie. Symboly a znaky sú prítomné v celej Ďurčekovej tvorbe. Pracuje so semiotikou kultúry jazyka. Sú to napríklad jeho typografické a lingvistické experimenty v knihách a tlači. Tiež experimentálna kresba, kde skúma náhodne vznikajúce obrazy.

Spolu s výstavou SNG vydala aj rozsiahly katalóg s obrazovou prílohou. Autormi textov sú Petra Hanáková, Aurel Hrabušický, Mira Keratová a Tomáš Pospiszyl.

---

[125] Ľubomír Ďurček, wikipédia, online: https://sk.wikipedia.org/wiki/Ľubomír_Ďurček

[126] Dočasnú spoločnosť intenzívneho prežívania založil Ján Budaj spolu s Tomášom Petřivým a Vladimírom Archlebom. Táto spoločnosť v uliciach Bratislavy podnikala rôzne happeningy a performance.

[127] Ľubomír Ďurček, Situačné modely komunikácie, Tlačová správa, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2013

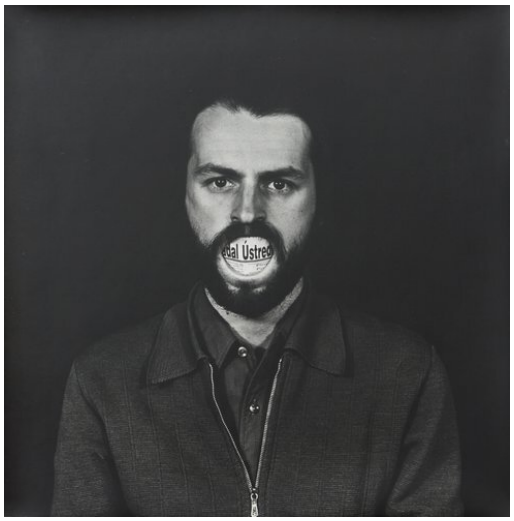

355: Ľubomír Ďurček, Návštevník. (Päť návštev), 1980

356: Ľubomír Ďurček, Projektovanie vlastnej fyziognómie (9 projektov pre rok 1976), 1976

357: Reklamný predmet výstavy – taška, Ľubomír Ďurček, Slovenská národná galéria, 2013

358: Katalóg Ľubomír Ďurček, Situačné modely komunikácie, Slovenská národná galéria, 2013

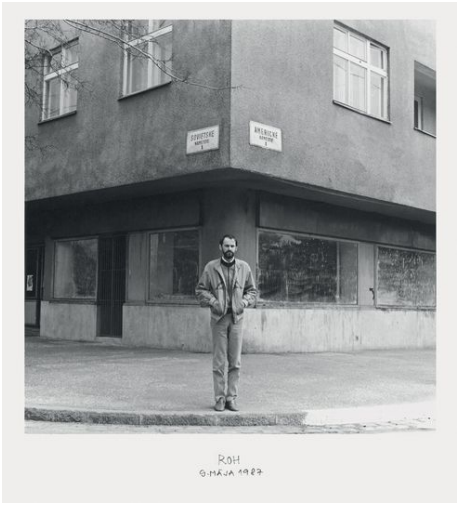

359: Ľubomír Ďurček, Roh, 1987

360: Ľubomír Ďurček, Idea, 1975

361: Ľubomír Ďurček, Geometrický priestor, 1975

Ďurčekova Pravda

.juraj Kováčik

Hoci má nedávno otvorená retrospektívna výstava Ľubomíra Ďurčeka v Slovenskej národnej galérii svoje úskalia, záujem pozorných divákov si nepochybne zaslúži.

výstava Ľubomíra Ďurčeka *Situačné modely kominukácie*, ktorú na začiatku horúceho augusta otvorila národná galéria, je rozšírenou podobou výstavy, ktorú v roku 2012 pripravila v Stredoslovenskej galérii v Banskej Bystrici kurátorka Mira Keratová. Na výstave v SNG spolupracovala Petra Hanáková a v katalógu nájdeme okrem ich textov aj príspevky Tomáša Pospiszyla a Aurela Hrabušického. Ďurčekova retrospektíva prináša prehľad jeho tvorby v období od 70-tych po začiatok 90-tych rokov a spolu s výborným katalógom zachytáva ucelený obraz autora, známeho predtým iba útržkovito. Na celkovom vyznení výstavy sa negatívne podpísali inštalačné kompromisy súvisiace s obmedzením priestoru v dôsledku prestavby galérie.

.medzi umením a životom

Predstaviť Ďurčekovu tvorbu nie je jednoduché. Na kurátorku výstavy číhali dve nástrahy. Tou prvou je fakt, že Ďurčekova tvorba nikdy nebola určená pre priestory galérie, a tak pri príprave hrozilo riziko, že výsledkom bude nie výstava, ale skôr archív alebo múzeum. Tomuto riziku sa kurátorka snažila vyhnúť dôrazom na čistotu a priamočiarosť, a tak asi jediným výrazne slabším miestom zostala prezentácia dôležitého cyklu Nežná krajina. Druhým úskalím je spájanie Ďurčekovej tvorby s obdobím socialistického Československa a z toho vyplývajúca zdanlivá neaktuálnosť tém riešených v jeho práci.

Ďurček bol nepochybne angažovaný autor a vo svojich dielach reagoval a zachytával hlavné znaky a absurdity sveta, v ktorom žil. Jeho najlepšie veci však siahajú, ako to už pri naozaj dobrých veciach býva, nad rámec konkrétneho režimu a sú platné teraz rovnako, ako boli v čase svojho vzniku. Výskum či participácia sú dnes veľmi populárne a niekedy až zneužívané slová, úlohou ktorých je maskovať bezradnosť a plytkú podstatu. Ďurčekov dar mazať hranice medzi umením a životom mu umožnil ich suverénne využívanie bez náznaku pózy alebo krča. Bez problémov sa presúval medzi rolami scenáristu, režiséra, aktéra či pozorovateľa.

.pravda Pravdy

Ďurček žil v dobe, keď sa umelci nebáli silných slov. Viaceré diela na výstave sú venované slovu pravda. Na začiatku bola reakcia na orwelovské privlastnenie Pravdy v titulku novín vydávaných komunistickou stranou. V roku 1980 vznikol Návštevník, fotografia muža, pomedzi zuby ktorého vidíme slovo Pravda na titulke guče novín, čo má napchatú v ústach. Muž s plnými ústami Pravdy je vlastne nemý a nemôže rozprávať. O dva roky neskôr vzniklo Posolstvo IV. Skupina ľudí držiaca spoločne jeden štetec maľuje spoločne písmená slova P R A V D A. Výsledkom sú kostrbaté hieroglyfy a konečná pravda je väčšmi tušená, než naozaj čítaná, a veľmi, veľmi neistá. Dielo, ktoré už nie je o režime, ale o podstate človečenstva. Tretí pohľad na slovo pravda, 13. februára 1985, má podobu na stroji písanej strany s opakovaným slovom pravda, čím viac sa opakuje, tým viac sa stráca v chybách a preklepoch. A ako štvrtý pohľad na tú istú tému sú tu fotografie z akcie, kde Ďurček písal slovo pravda na vodnú hladinu.

.fotograf

Ďurček vo svojej tvorbe nezachytil iba socializmus, ale aj jeho prerod do doby, ktorú žijeme dnes. Jedným z vrcholných diel na výstave je Nežná krajina. Ročný projekt, počas ktorého urobil Ďurček viac ako 500 fotografií. Tie sú z projektora premietané na stenu v poradí, v akom boli nafotené. Vo výbere sú zahrnuté všetky fotografie, ktoré v tom roku urobil. Ďurček sa prísne držal konceptu a nevstúpil do výberu fotografií ako editor. Je to možno škoda. Celkové dielo má viac než 50 minút, navyše je prezentované v troch náhodne vyberaných variantoch, v ktorých autor menil dĺžku premietania jednotlivých obrazov. Fotografie ľudí z kultúrnej obce zachytené na spoločných akciách sa striedajú s útržkami počmáraných a potrhaných politických plagátov a s čistými fotografiami zátiší a štruktúr a tie zase s občasnými pohľadmi do Ďurčekovho súkromia. Ďurček fotil celú sériu na diapozitívy, a tak je premietanie doplnené zvukom cvaknutia pri prehadzovaní rámčekov. Výsledkom je vlastne film, ktorý v zvláštnej zmesi prísnosti konceptu a voľnosti hry zachytáva ono divné obdobie, keď sa menili nielen spoločenské, ale aj výtvarné paradigmy.

Hoci sa aj Ďurček bráni označeniu fotograf, aj pri Nežnej krajine je vidieť, akým dobrým fotografom je. Fotografia je umením se-

362: Výstrižok z tlače Týždeň, 19.8.2013

Ad: Výstava Ľubomíra Ďurčeka

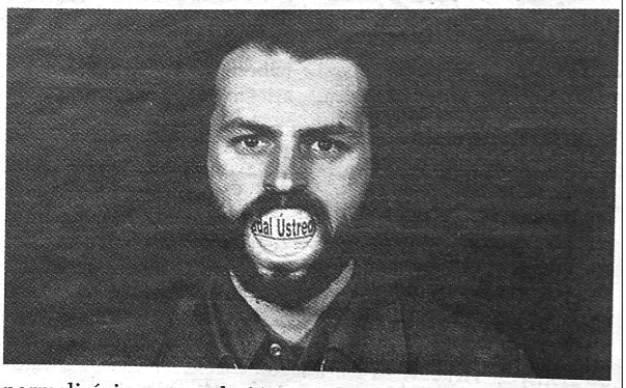

Dnes o 18.00 h pripravila SNG v priestore Berlinka podvečer nazvaný Ad: Výstava Ľubomíra Ďurčeka, na ktorom uvedú DVD publikácie Situačné modely komunikácie – Časť druhá s vybranou filmografiou Ľubomíra Ďurčeka, archívnymi textami Jozefa Macka a Jána Budaja, a ďalšími materiálmi k téme. Editorkou publikácie je Mira Keratová, na dizajne a koncepcii DVD sa podieľal Ján Šicko. Vydala ju Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici ako druhú časť katalógu k rovnomennej Ďurčekovej retrospektívnej výstave v SSG Banská Bystrica (2012) a SNG Bratislava (2013).

Ako prezentovať akcie, napríklad neoficiálnej kultúry z obdobia tzv. československej normalizácie, presahujúce do verejného priestoru, ktoré už odzneli vo svojom čase? Ako poskytnúť adekvátny zážitok divákovi, ktorý sa na udalosti nezúčastnil a dnes má k dispozícii už len jej dokumentáciu či ideový náčrt? Na tieto a ďalšie otázky sa pokúsi nájsť odpovede diskusia na tému Performatívne umenie 70. a 80. rokov a jeho výstavná dokumentácia. Moderuje Mira Keratová, na diskusii sa zúčastnia Ján Budaj, Ľubomír Ďurček, Aurel Hrabušický a Jozef Macko.

363: Výstrižok z denníka Sme, 19.6.2014

Zaujatí krásou, Päťdesiate roky v dokumentárnej fotografii

8.11.2013 – 2.3.2013, predĺžená do 2.3.2014
Kurátori výstavy: Aurel Hrabušický, Bohunka Koklesová
Esterházyho palác, 3. poschodie

Výstava *Zaujatí krásou, Päťdesiate roky v dokumentárnej fotografii* tematický nadväzuje na výstavu *Prerušená pieseň*[128]. Bola inštalovaná vrámci festivalu Mesiac fotografie. So SNG ju spoluorganizovala aj Tlačová agentúra Slovenskej republiky. V jej archívoch[129] sa nachádzala prevažná časť fotografii, ktoré boli súčasťou tejto výstavy.

Z príhovoru Aurela Hrabušického na tlačovej konferencii pri otvorení výstavy: *„V 50. rokoch vznikalo nové Slovensko, veľmi sa všetko menilo. Navzdory realite fotografi mali byť zaujatí krásou a estetizujúcim pohľadom na plánované verejné blaho. Preto sme zvolili názov výstavy podľa fotografie Ivana Kozáčka. Vyjadruje atmosféru doby, častú poetizáciu a isté prikrášľovanie skutočnosti"*.

Expozíciu možno nazvať aj dokumentárnym „portrétom" Slovenska predmetného povojnového desaťročia. Typickou tematikou tejto doby bola modernizácia zastaralých regiónov, priemyselná výstavba a vôbec socialistická propaganda prvých povojnových desaťročí. Bolo tu možné vidieť i netradičné fotografické zábery, ktoré tejto výstave dodávali na výnimočnosti. Expozícia pozostávala z vyše 350 fotografií, ktoré boli rozdelené do viacerých tematických celkov[130]. Autormi fotografií boli tridsiati traja známi, ale aj menej známi slovenskí fotografi.

V 50. rokoch prenikala do fotografickej tvorby čoraz viac téma všedného dňa, ktorú produkovali najmä neoficiálni autori. Zo staršej generácie fotografov to boli napríklad: Karol Kállay, Kamil Vyskočil, Anton Šmotlák, Jozef Nový, Igor Grossmann a ďalší. Z mladšej generácie vystavoval napríklad Juraj Šajmovič, Alexander Štrelinger, Miro Gregor a Ján Cifra. Súčasťou inštalácie boli aj fotografie, ktoré vznikli na objednávku rôznych tlačových agentúr. Ich autormi boli: Jozef Teslík, Ladislav Roller, Štefan Petráš, Viliam Přibyl, Koloman Cích, Anton Tarkoš a Ján Kočiš.

Pre Tlačovú agentúru Slovenska (TASR) kurátorka Bohunka Koklesová uviedla: *„agentúrnu fotografiu som vyberala z monumentálneho archívu TASR. Tam je ročný stereotyp – sejba, 1. máj, zber úrody, Vianoce a iné témy. Na výstave je zastúpená zo začiatku 50. rokov a tematicky korešponduje s neoficiálnou fotografickou scénou, ale jej spôsob zobrazenia je odlišný. Je tam istá štylizácia s centrálnou informáciou bez iných kontextov, nárážiek či dvojzmyselnosti"*[131].

364: Pozvánka na výstavu Zaujatí krásou, Archív SNG, 2013

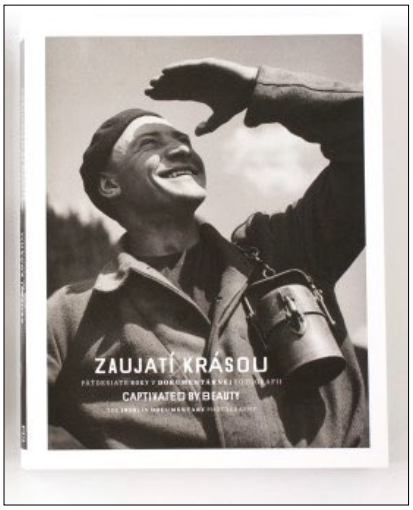

365: Katalóg Zaujatí krásou, Slovenská národná galéria, 2013

128 Výstava Prerušená pieseň. Umenie socialistického realizmu 1948 – 1956. Tento výstavný projekt skúmal výtvarné umenie v dobe poznačenej takzvaným stalinským socialistickým realiz- mom. Výstava sa konala 29. júna 2012 až 21 októbra 2012.

129 Priestory Tlačovej agentúry slovenskej republiky patrili v minulosti Československej tlačovej agentúre.

130 Budovanie a budovatelia, Socialistický realizmus, Ceremónie a obrady, Emancipácia žien v ľudovodemokratickom zriadení, Všadeprítomná agitácia, Kultúra a osveta, Čítanie pred den- nou smenou, Pominutelné pomníky, Poštový palác v Bratislave, Štátny smútok, Kultúra (odpa- du), grafity, Poľnohospodárstvo, družstvá, Vidiek, vrchári, Nízke horizonty Ladislava Csádera, Doprava, Konzum na socialistický spôsob, Móda, nový životný štýl, Deti a rodina, Všedný život v meste, Šport, rekreácia, Zábava, relax, Vzťahy, Fotografie zo žel. stanice Banská štiavnica, Fotografické albumy z fondov SNA v Bratislave.

131 V SNG je fotografická výstava Zaujatí krásou, https://www.teraz.sk/kultura/vystava-tasr-zau- jati-krasou-sng/63799-clanok.html, 5. 7. 2020

366: Aurel Hrabušický a Bohunka Koklesová na otvorení výstavy Zaujatí krásou, Archív SNG, 2013

Výstava prezentovala, ako do 50. rokov Slovensko ekonomicko-spoločensky vstupovalo a v akom stave z tohto desaťročia vychádzalo[132]. Z vystavovaných fotografii mohol divák pozorovať dobu nanútených sviatkov a oslavných sprievodov, dobu plnú represie, manipulácie a deptania. Z fotografií je patrné, ako sa Slovensko počas desaťročia transformovalo, čomu na snímkoch nasvedčujú aj objavujúce sa neónové nápisy, kúpajúce sa dievčatá v bikinách, húfy ľudí zabávajúcich sa na verejných kúpaliskách a podobne.

Možno konštatovať, že kurátorom výstavy, Aurelovi Hrabušickému a Bohunke Koklesovej sa podarilo zorganizovať výstavu, ktorá bola nielen vizuálne atraktívnou, ale i formujúcou cenné povedomie o nedávnej histórii Slovenska.

Vystavujúci autori: Ladislav Csáder, Imrich Gašparík, Karol Kállay, Martin Martinček, Jozef Nový, Viliam Přibyl, Štefan Tamáš, Kamil Vyskočil, Ladislav Noel, Miro Gregor, Igor Grossman, Karol Kállay, František Lauff, Viliam Malík, Jozef Nový, Štefan Petráš, Magdaléna Robinsonová, Ladislav Roller, Jozef Teslík, Juraj Šajmovič, Anton Šmotlák, Koloman Cích, Ján Kočiš, Pavol Poljak, Ivan Kozáček, Alexander Šterlinger, Anton Tarkoš, Pavol Janek, Evo Havetta, František Kocian, Ivan Matejka, Jozef Zubrický.

367: Inštalácia výstavy Zaujatí krásou, Archív SNG, 2013

368: Inštalácia výstavy Zaujatí krásou, Archív SNG, 2013

369: Inštalácia výstavy Zaujatí krásou, Archív SNG, 2013

[132] Zaujatí krásou, Päťdesiate roky v dokumentárnej fotografii, https://www.sng.sk/sk/ vystavy/33_zaujati-krasou-patdesiate-roky-v-dokumentarnej-%20%20fotografii, 5. 7. 2020

370: Karol Kállay, Do školy, 1955 – 1960

371: Viliam Přibyl, Pozor deti, šarkan letí, 1955

372: Anton Šmotlák, Družstevníčky pri mori, 1957

373: Ladislav Csáder, Bez názvu II., 1950 – 1960

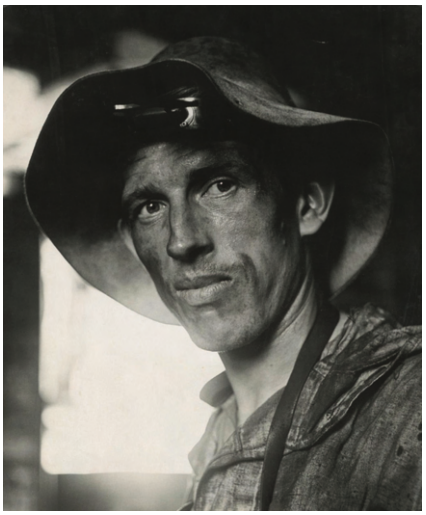

374: Karol Kállay, Hutník z Istebného, 1957

375: Ladislav Csáder, Bez názvu II, 1950-1960

Rozmanitosť nutná, VŠVU model 2014

16.4.2014 – 1.6.2014
Kurátorky výstavy: Lucia Gregorová-Stachová,
Viera Kleinová, Alexandra Tamásová
Esterházyho palác, 2. poschodie

376: Anna Horčinová, Impossible, 2012

377: 3D model časopriestorovej mapy, Výstava Rozmanitosť nutná, www.afad.sk, 2014

378: Inštalácia výstavy Rozmanitosť nutná, www.afad.sk, 2014

Výstava vznikla pri príležitosti 65. výročia založenia Vysokej školy výtvarných umení. Kurátorská koncepcia v sebe spojila dva pohľady: pohľad na školu, jej históriu ako celok (stvárnené do podoby časopriestorovej mapy/modelu v úvodnej sále, ktorú navrhli Branislav Matis a Marcel Benčík) a záber na detail – študentské práce vytvorené za posledných päť rokov. Tie výberovo reprezentovali súčasnosť všetkých školských ateliérov a katedier.

Prvá časť výstavy je nazvaná *The Model VŠVU AFAD 1949 – 2014*. Táto časť prezentovala celkovú históriu školy, ktorá bola stvárnená ako 3D model – časopriestorová mapa, ktorá bola vytvorená pre túto príležitosť. Predchádzala mu príprava štatistických údajov a historických dokumentov.

Hlavnou časťou modelu je drevený hranol, alebo aj tehlička, ktorá obsahovala meno konkrétneho absolventa školy. Usporiadanie údajov informovalo nielen o škole samotnej, ale aj o vzťahu medzi školou a spoločnosťou, o premenlivom záujmu uchádzačov o štúdium na škole, čo predstavovalo dopyt a ponuku. Ako je uvedené v článku *Rozmanitosť nutná / VŠVU Model 2014*[133], *„Dejiny univerzálnej výtvarnej akadémie a umeleckopriemyselnej vysokej školy, ktorá vznikla v polovici 20. storočia, sa môžu vnímať ako „história súčasností umenia“, osobného a autorského rozvoja pedagógov i študentov, zrodov štýlov, inovácií a experimentov, ale na druhej strane aj propagandy, tendenčného konzervativizmu a ideologickej závislosti najmä pred rokom 1989”.*

Druhá časť ma názov *Ja, študet(ka)*. Ovoláva sa na poviedku sci-fi titulu Isaaca Asimova, *Ja, robot* (1949), ktorá bola o zrode vedomia a umelej inteligencie. Táto metafora mala vyjadriť podobný stav, v ktorom sa majú nachádzať študenti školy. Nachádzajú sa tu práce z oblasti voľného umenia, užitkového umenia, architektúry a reštaurovania. Práce zastupovali jednotlivé ateliéry a katedry.

Ako je ďalej uvedené v článku *Rozmanitosť nutná, VŠVU model 2014 ,* výstava si kládla za cieľ prezentovanie súčasnej tváre akadémie ako vitálneho organizmu, či laboratória tvorivosti. Pridanou hodnotou bola vizuálna informácia o postojoch, záujmoch a schopnostiach študentov, ktorí sa ocitli v úlohe skúmanej testovacej vzorky, prototypu budúceho autora a autorky.

379: Svetlana Fialová, Kam spát chodí hvězdy a kde vládne mír, 2012

380: Emina Djukić, Magic Moments (neoromantický únik do prírodného), 2012

[133] Rozmanitosť nutná / VŠVU Model 2014, online: http://2011.sng.sk/sk/uvod/vystavy/minule/2014/rozmanitost-nutna-vsvu-model-2014

Dve krajiny,
Obraz Slovenska: 19. storočie × súčasnosť

3.7.2014 – 19.10.2014
Kurátori výstavy: Lucia Almášiová, Katarína Beňová,
Petra Hanáková, Aurel Hrabušický, Lucia G. Stachová
Esterházyho palác, 2. a 3. poschodie

Na výstave bolo prezentovaných vyše 400 diel z archívov tridsiatich piatich inštitúcií, galérii, múzeí a zbierok súkromných majiteľov. Diela prezentované na výstave predstavovali premeny žánru slovenskej krajiny v umení 19. storočia. Sú tu napríklad témy ako putovanie po krajine, mestá, hrady, dunajské pohľady, regióny, Tatry a modernizácia slovenskej krajiny. Vznikol tu istý typ „výstavy vo výstave", kde okrem poznávacieho, dokumentárneho a estetického aspektu vznikol aj príbeh Slovenska a jeho zobrazenia. Niektoré diela zachytávajú malebné a romantické ladenie, iné sa stavajú k zobrazovaniu „nemilosrdnejšie" a kritickejšie. Okrem fotografického podania krajiny tu bola inštalovaná aj maľba, socha a objekty, 3D inštalácie, video a akčné umenie. Snahou kurátorov bolo priblíženie príbehu objavovania slovenskej krajiny a predstavenie rozvoja krajinárstva v 19. storočí.

Výstava *Dve krajiny* bola rozčlenená do jedenástich sekcií, a to: Krajina na obzore – najstaršie pohľady, Povolanie krajinár, Putovanie, Mesto v krajine, Historizujúca interpretácia krajiny – hrady, zámky, ruiny, Živá krajina – kulisa etnografických výskumov, Krajina v službách idey vlasti a národa, Tatranská krajina, Pod povrchom – krajina nepoznaná, Zdravie a odpočinok – kúpele a Krajina na ceste modernizácie.

K výstave bolo množstvo sprievodných podujatí, ako napríklad letné večery na výstave s pohárom vína, filmová prehliadka k výstave v Kine Lumière či kurátorské výklady. Výstavný projekt je obohatený aj o webovú stránku www.dvekrajiny.sng.sk[134], ktorá sprístupňuje vybrané diela projektu vo vysokej kvalite. Umožňuje triediť vybrané diela podľa tematických tagov, popisných údajov a nachádzať ich na interaktívnej mape Slovenska. K výstavnému projektu bol vydaný aj rozsiahly katalóg, ktorý graficky navrhol Ján Šicko.

381: Plagát výstavy Dve krajiny, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2014

382: Katalóg Dve krajiny, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2014

[134] DVE KRAJINY, Obraz Slovenska, 19. storočie × súčasnosť, online: https://dvekrajiny.sng.sk/informacie

383: Ferencz Czéhula, Dolný Smokovec, 1890-1906

384: Illah van Oijen, Bratislava, Slovnaft, 2007

385: Pavol Sucháň, Netrpezlivé tetky na prievoze, 1892 – 1913

386: neznámy autor, Lietavský hrad, okolo 1900

387: Štefan Papčo, Tatranská architektúra, 2013

388: Illah van Oijen, Bratislava, Námestie A. Dubčeka, 2007

389: Robert Bielik Ladislav M., fotoaparát a zajačik, 2013

Svetlo na hrane,
Moderna a neskorá moderna,
architektúra vo fotografii

7.11.2014 – 15.2.2015
Kurátorky výstavy: Lucia Almášiová, Viera Hricáková
Esterházyho palác, 3. poschodie

Výstavou *Svetlo na hrane* sa po prvýkrát v SNG prezentovala fotografia modernej architektúry. Zobrazovala ju ako nový zdroj pohľadov, nových kompozícii pre fotografov. Výstava *Svetlo na hrane* predstavovala viac ako 200 diel od šesťdesiatich autorov z rôznych súkromných ale aj oficiálnych zbierkových inštitúcií z Česka a Slovenska.

Výstava sa sústredila na tých autorov 20. až 80. rokov dvadsiateho storočia, ktorí sa žánrovo nepretržite venovali fotografovaniu architektúry. Moderná architektúra a moderná fotografia mali v tomto období viacero spoločných čŕt. Napríklad odmietanie predchádzajúcej tradície, smerovanie k jednoduchosti, nové spôsoby zobrazovania priestoru, hľadanie riešení cez tvorivé experimenty, nové geometrické formy a štruktúry, či zachycovanie dynamiky.

Medzi vystavujúcich autorov patrili napríklad Rajmund Müller, Ján Sláma, Viliam Malík, Miloš Dohnány, Jaromír Funke, Miro Gregor, Ľubo Stacho, Tibor Škandík, Karol Plicka, Josef Hofer a Rudolf Sandalo ml..

Výstava sa venovala ôsmim hlavným témam: Prví profesionáli z Brna a Bratislavy, Jaromír Funke a jeho okruh, Regionálni fotografi architektúry, Nadčasové pohľady Karola Plicku, Fotograf v službách architektov, Fotografia architektúry pre knižnú tvorbu, Subjektívna autorská interpretácia a Architektúra ako objekt záujmu. Výstava obsahovala tiež interaktívnu projekciu, kde mohol divák pohybom ruky ovládať obraz, ktorý bol premietaný na stenu. Projektované boli diela architektov Ferdinanda Milučkého, Jozefa Lacka a Vladimíra Dedečka. Projekcia objasňovala inšpiračné vplyvy, ktoré formovali spomínaných architektov pri tvorbe zobrazovaných stavieb[135].

Súčasťou bol aj výstavný katalóg, obsahujúci dve sprievodné štúdie. Prvá sa zaoberala počiatkami formovania a uplatňovania princípov architektonickej tvorby. Druhá štúdia poukazovala na prepojenie a vzťahy medzi autormi fotografii a o ich profesionalite z aspektu modernej architektúry. Inštalácia fotografických diel bola doplnená aj článkami z dobovej tlače, architektonickými náčrtmi a plánmi k vybraným stavbám.

Vystavujúci autori: Pavel Breier, Miloš Dohnány, Ladislav Foltyn, Jaromír Funke, Miro Gregor, Pavol Havran, Josef Hofer, Anton Horník, Alexander Jiroušek, Ivan Kozáček, Ladislav Kožehuba, Jan Lukas, Ivan Lužák, Viliam Malík, Vojtech/Béla Mindszenty, Rajmund Müller, Karol Plicka, Rudolf Sandalo, Rudolf Sandalo ml., František Silavecký, Ján Sláma, Juraj Spudil, Ľubo Stacho, Tibor Škandík, Filoména Trefná-Horáčková.

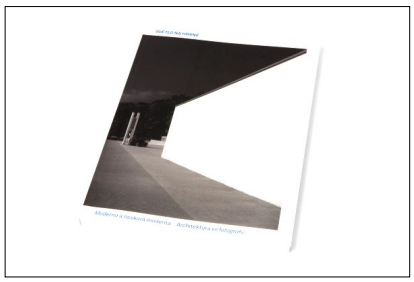

390: Katalóg Svetlo na hrane, Slovenská národná galéria, 2014

391: Otvorenie výstavy Svetlo na hrane, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2014

392: Otvorenie výstavy Svetlo na hrane, Slovenská národná galéria, Archív SNG, 2014

393: Inštalácia výstavy Svetlo na hrane, Slovenská národná galéria, 2014

[135] TS: Svetlo na hrane, https://artalk.cz/2014/11/06/ts-svetlo-na-hrane/, 10. 7. 2020

394: Josef Hofer, Obytný súbor Nová doba v Bratislave, Okolo 1935

396: Tibor Škandík, Krematórium a urnový háj v Bratislave, 1975 – 1976

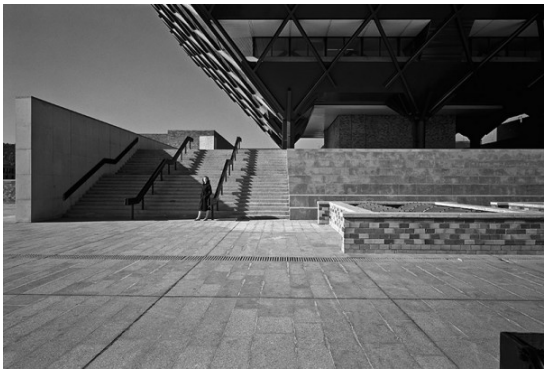

398: Ľubo Stacho, Rozhlasové stredisko (Slovenský rozhlas) v Bratislave, okolo 1984

395: Miro Gregor, Vysoká škola poľnohospodárska v Nitre, 1963

397: Alexander Jiroušek, Sídlisko Nad jazerom v Košiciach, 1974

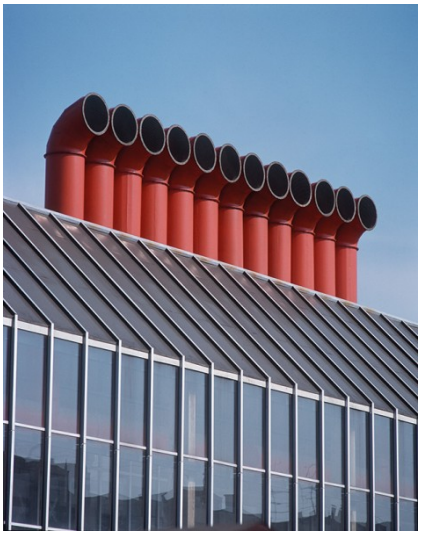

399: Ivan Lužák, Mestská tržnica v Bratislave, okolo 1983

Martin Kollar, Exkurzia / Field Trip

29.10.2015 – 31.1.2016
Kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
Esterházyho palác, 3. poschodie

Martin Kollár (1971) je popredným slovenský fotografom, kameramanom, režisérom a producentom. Počas svojej kariéry stihol spolupracovať na mnohých významných dokumentárnych a hraných filmoch. Za svoju fotografickú činnosť získal viacero ocenení. Ako fotograf sa venuje sa predovšetkým dokumentárnej fotografii, sústredenej na každodenný život obyčajných ľudí v obyčajných situáciách, za okolností, ktoré obyčajné nie sú. Má za sebou bohatú fotografickú činnosť, ktorej výsledkom je publikácia *Slovensko 001, Obrazová správa o stave krajiny* (2015), knihy fotografií *Nothing Special* (2008), *Cahier* (2011) a *Provisional Arrangement* (2016).

Výstava sa uskutočnila vrámci Mesiaca fotografie[136] v Bratislave 2015. Fotografický súbor *Exkurzia / Field Trip* vznikol počas niekoľkých pobytov Martina Kollara v Izraeli v rokoch 2009 až 2011, vrámci jeho účasti na veľkom medzinárodnom projekte iniciovaním francúzskym fotografom Frédericom Brennerom. Tento projekt podporilo okrem iných kultúrnych inštitúcií aj Metropolitné múzeum v New Yorku. Do projektu bolo vybraných dvanásť medzinárodne uznávaných fotografov, okrem iných napríklad Josef Koudelka, Jeff Wall, Thomas Struth, Nick Waplington, Gilles Peress a Fazal Sheikh. Podstatou projektu bolo stráviť minimálne šesť mesiacov v Izraeli a v časti Palestíny a vyhotoviť fotografický súbor podľa vlastného uváženia, ktorý vypovedá o izraelskom živote, kultúre a stave vtedajšej spoločnosti. Výstava projektu *This Place* sa konala aj v Brooklynskom múzeu v New Yorku (2016). Bolo tam vyše 600 fotografií všetkých zúčastnených autorov, vrátane Martina Kollara.

Výsledkom Martina Kollara bol fotografický súbor, z ktorého zostavil samostatnú knihu *Field Trip* (2013). Výber snímkov predstavil neskôr v sérii výstav, napríklad *This Place* (2014), ktorej svetová premiéra sa uskutočnila v pražskom DOX, či *Field Trip*, ktorá sa uskutočnila v Mannheime v Nemecku.

Z vystavovaných snímkov vyžarovali pocity osamelosti a absurdity. Tieto pocity umocňovali fotografie zobrazujúce sklady, haly, laboratóriá, vojenské cvičebné zóny, pokusy na zvieratách či ľudoch a absurdné zátišia. Snímky zobrazovali krajinu poznačenú neustálou prípravou na vojenský konflikt. Fotografie pripomínali život v socialistickej spoločnosti, keďže aj Kollarov pohyb po Izraeli sprevádzali náhodné policajné prehliadky a neustály dohľad. Martin Kollar tu zobrazoval krajinu, kde nie je jasne viditeľná hranica medzi civilným a vojenským životom. Zaujímavosťou je, že fotografie nemali žiaden písomný popis.

Ako uvádza Aurel Hrabušický vo videu z tvorby SNG, *Martin Kollar, Field Trip/ Exkurzia*, v projekte *Field Trip* sa prejavil celkom iný prístup ako pri iných zúčastnených fotografoch. Sústredil sa na veci ktoré nebývajú bežne predmetom klasickej dokumentárnej fotografie. Ľudia sa na jeho fotografiách vyskytujú len zriedkavo a bežný život v jeho fotografickom súbore nieje prítomný. Zaujímavé sú tiež fotografie mladých odvedencov, dievčat aj chlapcov, ktoré boli fotografovaní pre vojenské legitimácie.

400: Martin Kollár na otvorení výstavy Field Trip, Slovenská národná galéria, 2015

401: Otvorenie výstavy Field trip, Slovenská národná galéria, 2015

402: Otvorenie výstavy Field trip, Slovenská národná galéria, 2015

403: Publikácia Field trip, Martin Kollár, 2015

[136] Mesiac fotografie je etablovaným medzinárodným fotografickým festivalom, ktorý sa pravidelne uskutočňuje v Bratislave. Prvý ročník mal premiéru v roku 1990. Od roku 2004 je Mesiac fotografie v Bratislave súčasťou Európskeho mesiaca fotografie ako spoločné združenie festivalov v Aténach, Budapešti, Paríži, či Luxemburgu.

404: Otvorenie výstavy Field trip, Slovenská národná galéria, 2015

405: Martin Kollár a Alexandra Kusá na otvorení výstavy Field trip, Slovenská národná galéria, 2015

Martin Kollar vo videu ďalej uvádza, že počas svojho pobytu v Izraeli navštevoval výskumné centrá, výcvikové zóny a iné zaujímavé miesta, ktoré si systematicky vyberal a snažil sa dostať čo najbližšie k predmetu ich činnosti.

„Mal som k dispozícii asistentku, ktorá mi pomáhala s rešeršami – napísal som jej zoznam asi šesťdesiatich miest, ktoré by som chcel navštíviť, a potom som sa vydal na svoje exkurzie,“ uviedol Martin Kollár. Napriek počiatočným problémom a odmietavým postojom inštitúcií, sa mu po istom čase na tieto miesta podarilo dostať s možnosťou fotografovania. Snímky Martina Kollára sú podľa slov Aurela Hrabušíckého veľmi precízne komponované, čomu prispieva aj púštne prostredie, slnko a dokonalé vykreslenie detailov.

Ako v rozhovore[137] pre internetový denník Dennik N Martin Kollár uviedol, *„v celej tejto situácii je zvláštny rozpor – prebieha tam konflikt, ktorý sa nás fyzicky nedotýka, no zároveň sa nás dotýka veľmi. A nad otázkou, či je to aj môj konflikt, som nechal otáznik. Dospelý človek by mal vedieť, čo je dobré a čo nie. Ale snažil som sa čo najviac vyhnúť tomu, aby som niekomu podsúval svoju interpretáciu ako jedinú. Nebál som sa, že by som mohol byť politicky nekorektný – len som z toho nechcel urobiť jednosmerku“*.

K výstave Martina Kollára vyšla aj jeho publikácia s názvom *Catalogue*, ktorá je katalógom celej jeho doterajšej tvorby a to nielen fotografickej ale i filmovej.

406

407

408, 406 – 408, Inštalácia výstavy Martin Kollár, Field trip, Slovenská národná galéria, 2015

[137] Izrael na svetových fotkách od Slováka vyzerá ako fikcia, no je skutočný, https://dennikn. sk/281273/ako-vyzera-exkurzia-do-buducnosti/, 28. 6. 2020

409: Martin Kollar, bez názvu, 2011

410: Martin Kollar, bez názvu, 2011

411: Martin Kollar, bez názvu, 2011

412: Martin Kollar, bez názvu, 2011

413: Martin Kollar, bez názvu, 2011

François Kollar, Práca pohľadu

10.6.2016 – 11.9.2016
Kurátori výstavy: Matthieu Rivallin, Pia Viewing, Lucia Almášiová
Esterházyho palác, 2. poschodie

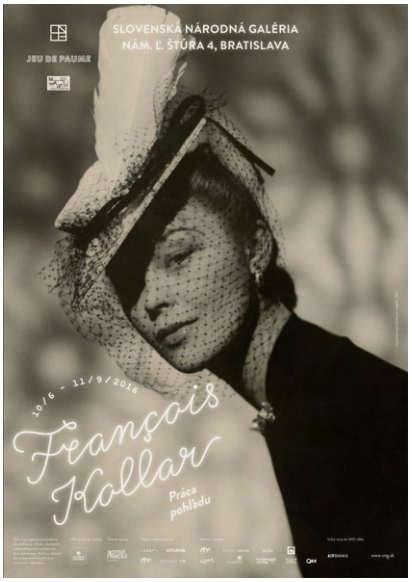

414: Pozvánka na výstavu Francois Kollar, Práca pohľadu, 2016

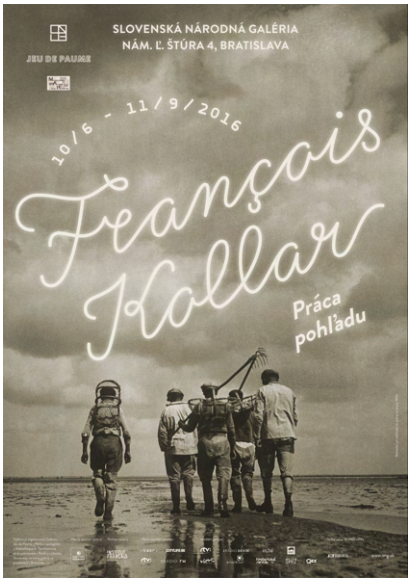

415: Pozvánka na výstavu Francois Kollar, Práca pohľadu, 2016

Táto významná výstava bola reinštaláciou monografickej výstavy Françoisa Kollara, *Un ouvrier du regard* (Práca pohľadu), ktorá sa konala 9.2.2016 až 22.5.2016 v Galérii Jeu de Paume v Paríži. Táto galéria výstavu aj organizovala, v spolupráci s Médiathèque de l´architecture et du patrimoine. Bolo tu prezentovaných okolo 130 originálnych zväčšenín, datovaných od 30. po 60. roky dvadsiateho storočia. Poniektoré ešte neboli nikdy vystavované. Fotografie pochádzali z múzejných zbierok, ako aj z pozostalosti autora.

François Kollar bol známym predstaviteľom hnutia Novej vecnosti a významným módnym a reklamným fotografom[138]. Narodil sa v roku 1904 v Senci pri Bratislave. K fotografii sa dostal ako štrnásťročný, keď mu matka darovala fotoaparát. Po štúdiách v roku 1924 emigroval do Francúzska. O dvadsaťročného fotografa z počiatku nemal záujem žiaden parížsky fotoateliér, preto pracoval ako robotník v automobilke Renault. Po čase sa mu ale podarilo získať miesto v jednom z ateliérov a vypracoval sa až na hlavného grafika. Získal tu tiež dôležité kontakty a oboznámil sa s francúzskym fotografickým umením. Zlomom v Kollarovom živote bol rok 1930, keď sa oženil a otvoril vlastné fotografické štúdio. Jeho manželkou bola Fernande Papillonová, ktorá bola zároveň aj jeho prvou modelkou. Fotografie z jeho ateliéru sa dostávali do ilustrovaných časopisov, ako *Plaisir de France, Harper's Bazaar, VU* či *Voilà*. Ako François Kollar sám hovoril, *„denne sa ruvať s konkurenciou, jej intrigami sa dalo jedine kvalitou práce, sebadisciplínou cudzinca Slováka vo Francúzsku. Kvalita práce bol jediný pádny a účinný argument, ktorý mi zabezpečil, že som sa stal uznávaným a vyhľadávaným výtvarným fotografom. Fotografia musela byť vždy bezchybná, vkusná, s nápaditou kompozíciou, a to je vlastne umením"*[139]. O Françoisovi Kollarovi vyšla v roku 1989 monografia, ktorú napísal fotograf Ľubo Stacho. Táto monografia bola Stachovou rozšírenou diplomovou prácou z FAMU.

Výstava bola rozdelená do viacerých sekcií. Prvá bola venovaná skorším Kollarovým fotografickým prácam. Tu boli prezentované portréty, reklamné fotografie a zátišia. Autor tu tvoril vo zmysle vtedy formujúcej sa Novej vecnosti. Tieto diela sú z časov, keď François Kollar fotografoval pre magazíny *Plaisir de France, L´Illustration* a prestížny módny časopis *Harper s Bazaar.*

Druhou a hlavnou časťou výstavy bol fotografický projekt *La France travail* (Pracujúce Francúzsko). Tento súbor Kollar realizoval v rokoch 1931 až 1934. Bol vytvorený na základe objednávky vydavateľstva Horizons de France. Témou tohto projektu bol pracujúci človek vo Francúzsku. Zaznamenával rôzne odvetvia: poľnohospodárstvo, letectvo, automobilový priemysel a železnice. Tieto fotografie podávali unikátnu výpoveď o Francúzsku a živote v 30. rokoch dvadsiateho storočia.

Treťou a poslednou sekciou výstavy boli fotografie, ktoré boli vytvorené po druhej svetovej vojne. V tej dobe bol François Kollar známym a vyhľadávaným portrétistom slávnych francúzskych osobností. Naďalej pracoval na rôznych objednávkach, najmä na reportážach priemyslu. Najvýznamnejšou reportážou bolo dokumentovanie práce v

[138] https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/398539-konkurencia-bola-tvrda-a-bezohladna/

[139] Tamtiež

Union Aéromaritime de Transport, tiež dokumentovanie života v oblastiach takzvanej Francúzskej Západnej Afriky.

Ako sa vyjadrila kurátorka Pia Viewing, výstava Françoisa Kollara prezentovala variabilnosť fotografa, ktorý bol sám robotníkom v službách svojich klientov. Zachoval si silnú fotografickú identitu a unikátne zobrazovanie doby, ktorú dokumentoval. Zaznamenal pokrok v hospodárstve, no zachoval si objektívny odstup[140].

416: François Kollar, Na schodoch u Chanella, 1937

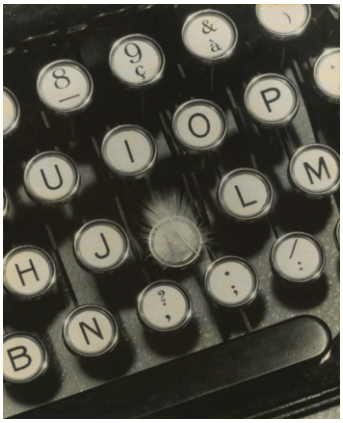

417: François Kollar, Reklamná fotografia, 1931

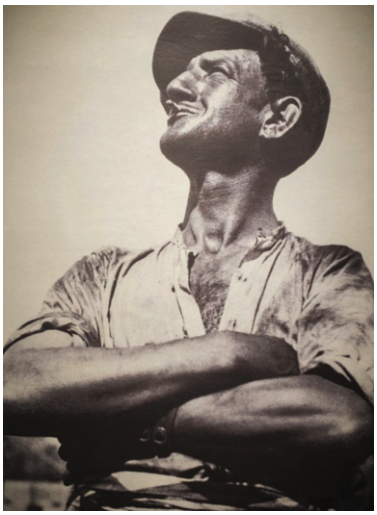

418: François Kollar, Autoportrét

419: François Kollar, Francúzski kolári, 1933

420: François Kollar, Lady Haddington-Edinborough, 1946

421: François Kollar, Kúzlo Paríža,1932

422: François Kollar, Musulman v Dakare, 1956

[140] Tamtiež

Sen × Skutočnosť,
Umenie & propaganda 1939 – 1945

7.10.2016 – 26.2.2017
Kurátorky výstavy: Katarína Bajcurová, Petra Hanáková, Bohunka Koklesová
Esterházyho palác, 2. a 3. poschodie

423: Ukážka grafiky výstavy Sen × skutočnosť, Slovenská národná galéria, 2016

424: Plagát Zdravé dieťa v rodine, Andrej Kováčik, Štátny archív v Banskej Bystrici, Banská Bystrica, 1940

Výstava *Sen × skutočnosť* mapovala premeny a funkcie umenia, propagandy a vizuálnej kultúry v dobe existencie slovenského štátu. Výstava bola súčasťou Mesiaca fotografie 2016. Cieľom bolo poukázať na paradoxy fungovania vizuálneho umenia v sieti doteraz tabuizovaných kontextov. Prezentovala umenie počas Slovenského štátu v celej jeho žánrovej šírke: maliarstvo, sochárstvo, kresbu, grafiku, fotografiu, film, úžitkové umenie a dizajn. Názov výstavy odkazuje na zborník nadrealistickej poézie a umenia. *„Chceli sme v názve Sen kontra skutočnosť operovať sloganom, ktorý v tom období fungoval. Nadrealistické zborníky, ktoré vychádzali od roku 1938, združovali antifašisticky mysliacu umeleckú verejnosť. Na výstave ukážeme*[141] *predstavu aj skutočnosť režimu,"* povedala na otvorení výstavy kurátorka Katarína Bajcurová.

Roky 1939 až 1945 patria k najkontroverznejšiemu obdobiu slovenských novodobých dejín. V posledných rokoch vzniklo mnoho publikácií, ktoré mapujú vývoj slovenskej spoločnosti v období druhej svetovej vojny z rôznych pohľadov, či politických, ekonomických, etických, rasových a náboženských (holokaust). Do vzniku tohto výstavného projektu ešte neexistovala žiadna publikácia, či iný odborný výstup, ktorý by komplexne mapoval dejiny výtvarného umenia a vizuálnu kultúru tejto doby.

K výstave pripravila galéria webstránku www.senxskutocnost.sng.sk. Je určená širokému publiku a má vzdelávací charakter. Webstránka rozširuje výstavu *Sen × skutočnosť, umenie & propaganda 1939 – 1945* o historické súvislosti a ilustruje ich obrazovým materiálom, zvukovými a audiovizuálnymi dokumentami. Inštaláciu celej výstavy si návštevník stránky môže prezerať priamo na webe pomocou 360° panorám. V sekcii materiály návštevník môže nájsť pracovné listy pre študentov a pedagógov. Sú tu umiestnené aj audio záznamy z projektu *Príbehy 20. storočia*. Ide o projekt neziskovej organizácie Post Bellum SK, v rámci ktorého sa nahrávajú rozhovory s pamätníkmi a svedkami dôležitých udalostí ktoré sa udiali v 20. storočí. Webstránka je funkčná aj v roku 2024, osem rokov od uvedenia výstavy.

Na webe[142] výstavného projektu *Sen × skutočnosť, umenie & propaganda 1939 – 1945* je téma rozdelená na štyri samostatné kapitoly. Všetky neboli sprístupnené ihneď, ale s istým oneskorením. Návštevník sa mohol prihlásiť prostredníctvom mailového newslettera, ktorý ho upozornil na sprístupnenie novej kapitoly.

1. Na polceste k Slovenskému štátu. Rok 1938 je Slovensko súčasťou Československej republiky, no silnejú tendencie na osamostatnenie. Veľkú úlohu tu vtedy zohrávala Hlinkova ľudová strana, jeho mocenské plány, pričom rozdelenie Československej republiky Hlinkovi hralo do karát.

[141] Sen a skutočnosť umenia fašistického štátu, online: https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/381554-sen-a-skutocnost-umenia-fasistickeho-statu/

[142] WEB VĚNOVANÝ HISTORII SLOVENSKÉHO ŠTÁTU, online: https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/web-venovany-historii-slovenskeho-statu/

2. Jeden národ, jedna strana, jeden vodca. Začiatky slovenského štátu boli spojené s formovaním svojich vládnych štruktúr, vysporiadaním sa s vplyvom negatívnych ekonomických javov spojených s rozdelením Československa. Slovenský štát si musel vydobiť svoje miesto v Európe, ktorá vtedy smerovala k veľkému vojenskému konfliktu.

3. 70 000 obetí. Prenasledovanie židovského obyvateľstva začalo v období autonómie, ale až po vzniku Slovenského štátu sa do zákonov dostávajú antisemitské opatrenia a nariadenia. Začali sa procesy systematického zbavovania sa židovskej menšiny, čo vyústilo k deportácii do koncentračných táborov a následnej fyzickej likvidácii slovenského židovského obyvateľstva.

4. Vytriezvenie zo sna. Druhá svetová vojna mala na Slovensko obrovský dopad. V slovenskej spoločnosti začali silnieť opozičné protivládne tendencie a nálady. Rozširovalo sa partizánske hnutie, narastalo znepokojenie ľudáckych predstaviteľov.

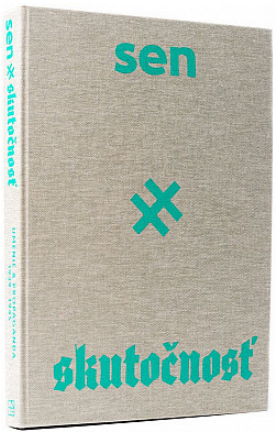

425: Katalóg výstavy Výstava Sen × skutočnosť, 2016

Výstava *Sen × skutočnosť, umenie & propaganda 1939 – 1945* nebola typickou výstavou v SNG. Galéria býva primárne miestom vystavovania kvalitného a hodnotného umenia. Tentokrát kurátori zvolili muzeálnejší druh výstavy, kde v centre záujmu bolo skôr predstavenie histórie, propagandy v rukách politickej moci, predstaviť vizuálnu kultúru v danej dobe. Z aspektu množstva inštitúcií, ktoré na výstave spolu s SNG spolupracovali, šlo o rekordný projekt. Na výstave sa nachádzali diela vypožičané z viac než štyridsiatich galérií, archívov, múzeí a zbierok po celom Slovensku. Nešlo iba o vizuálne a umelecky hodnotné a „dobré" diela, boli tu prezentované aj „gýče". Hlavným zámerom výstavného projektu bolo sebapoznanie, pričom estetický pôžitok a potešenie z umenia bolo až na druhom mieste.

Vizuálnu stránku výstavy navrhli Boris Meluš a Martin Šichman. K výstave bol vydaný katalóg s textami Kataríny Bajcurovej, Petry Hanákovej, Bohunky Koklesovej, Aurela Hrabušického, Miroslava Hrdiny, Maroša Schmidta a Jany Švantnerovej. Katalóg vizuálne spracoval Boris Meluš.

426: Martin Deko, Výstava Sen × skutočnosť, 2016

427: Martin Deko, Výstava Sen × skutočnosť, 2016

428: Riaditeľka SNG Alexandra Kusá a prezident SR Andrej Kiska na výstave Výstava sen Sen × skutočnosť, 2016

429: Neznámy autor. Reprezentačné priestory predsedu vlády Vojtecha Tuku, 1941

430: Neznámy autor, Manifestácia za Pittsburskú dohodu v Bratislave, SNA, Bratislava, 1938

431: Fraňo Štefunko: Andrej Hlinka, Model sochy pre Snem SR, 1938 – 1939

432: Ladislav Roller, Jozef Teslík, Oslavy štátneho sviatku v Bratislave. 1941

433: Ján Ladvenica, Boj o slobodu I. 1938

434: Iba vôl a hlúpe teľa verí zprávam nepriateľa, autor neznámy, plakát, Slovenský národný archív, Bratislava, 1944

435: Neznámy autor, Obálka časopisu Nové Slovensko, 1940 – 1941

Nech šije!,
Móda na Slovensku 1945 – 1989

6.4.2017 – 20.8.2017
Kurátorky výstavy: Zuzana Šidlíková, Viera Kleinová
Esterházyho palác, 2. poschodie

Výstava *Nech šije!* predstavila domácu odevnú produkciu, a to od družstevne organizovaných podnikov zameraných na zákazkovú módu, až po podniky ktoré sa masívne zaoberali konfekčnou výrobou odevov. Prezentovala tiež ateliérovú tvorbu odevných návrhárov z počiatku 80. rokov dvadsiateho storočia. Výstava bola výsledkom mnohoročnej bádateľskej a zberateľskej aktivity Zuzany Šidlíkovej, ktorá je historičkou módy, kurátorkou zbierky módy a textilu Slovenského centra dizajnu a Slovenského múzea dizajnu.

Výstava nemala za cieľ podnecovať spomienkový optimizmus[143]. Prostredníctvom mnohých médií, odevov, fotografii, kresieb, plagátov, filmov, dobových dokumentov ponúkla viaceré roviny čítania. Ako bolo uvedené na nástennom popise výstavy: *„Móda však dáva zároveň aj odpoveď na sociálny stav spoločnosti, hovori o (ne)možnosti vymaniť sa z mantinelov sociálneho stereotypu. Odráža nielen veľké témy hospodárskych dejín, ale hľadá i mená návrhárov stratených v anonymite podnikov, sprostredkuje tému domácej žurnalistiky a s ňou prepojené osobnosti módnej fotografie"*.

Fungovanie módneho priemyslu v podmienkach socializmu bolo diktované totalitnou ideológiou. Výstava *Nech šije!* sledovala spôsoby, ktorými sa „diktát módy" napĺňal v tvorbe odevov a jej propagovania, v prezentácii a konzumácii.

K výstave vyšla aj publikácia *(m)ÓDA – Odevná kultúra na Slovensku v rokoch 1948 – 1989*. Základ výstavy *Nech šije!* tvorili kolekcie odevov zo Slovenského centra dizajnu a Slovenského múzea dizajnu. Doplňovali ich artefakty aj z ďalších galérii, archívov, múzeí, knižníc a súkromných zbierok. Okrem odevných artefaktov bol na výstave prezentovaný bohatý fotografický a filmový materiál.

436: Reklamný materiál k výstave Nech šije!, Archív SNG, 2017

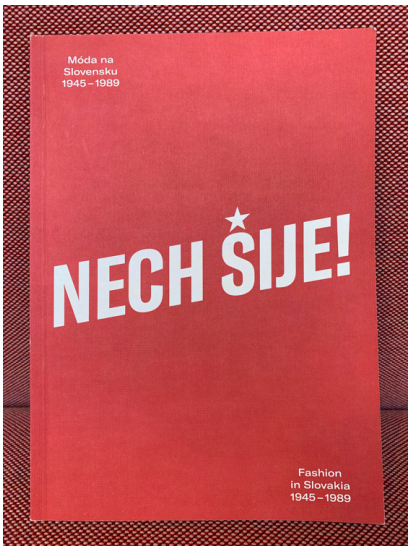

437: Publikácia Nech šije!, Archív SNG, 2017

[143] Nech šije! Móda na Slovensku 1945 – 1989, online: https://www.archinfo.sk/kalendarium/nech-sije-moda-na-slovensku-1945-1989.html

438: Karol Kállay, Módna fotografia pre časopis Móda, 1970

439: Ladislav Roller, Mesiac výpredaja za znážené ceny, 1953

440: Ivica R, Inštalácia výstavy Nech šije! 2017

441: Karol Kállay, Módna fotografia pre časopis Móda, 1960

442: Ivica R, Inštalácia výstavy Nech šije! 2017

Alexander Čekmeňov, Príbehy zakliate v čase (Ukrajina 1993 – 2016)

22.6.2017 – 23.7.2017
Kurátor výstavy: Ľubor Matejko
Galéria Ľudovíta Fullu, Ružomberok

Výstava *Príbehy zakliate v čase* bola realizovaná v rámci projektu Univerzity Komenského v Bratislave – Ukrajina v pohybe. Táto expozícia sa okrem SNG v Ružomberku konala aj v ďalších deviatich slovenských mestách[144].

Alexander Čekmeňov je oceňovaným ukrajinským fotografom a fotožurnalistom. Publikoval vo viacerých významných periodikách a portáloch, ako *Time Magazine, New Yorker, MSNBC, Quartz, The Guardian* a iných. Expozícia pozostávala zo 68 snímok. Boli tu prezentované zábery ktoré Alexander Čekmeňov vytvoril za posledné štvrťstoročie. Sú rozdelené do viacerých cyklov: Zbierači kľukvy, Pasport, Blší trh, Ľudia ulice, Pascha, Donbas, Vojna a Majdan[145].

„Nik nevie, čo nás čaká zajtra, rozumiete? Človeku zhorí dom a on žije pod holým nebom, lenže žije s vierou, že zajtra to bude azda lepšie. Akoby sme zabúdali, že sa treba tešiť z každého prežitého dňa. Od tej chvíle som hľadel na ľudí ako do zrkadla, videl som v nich seba samého. To oni, ľudia z ulice, ma priviedli k fotografovaniu, im vďačím za všetko"(Mravec, 2015, s. 33).

Čekmeňove snímky zobrazovali motívy utrpenia – starcov na prahu smrti, bezdomovcov, ťažko pracujúcich baníkov či chlapcov zmrzačených vojnou. Ako sa vyjadril Ľubor Matejko, hlavným cieľom tejto výstavy bolo podanie svedectva o živote na Ukrajine, ako človek žijúci v tejto krajine uvažuje, upraviť mienku o tejto krajina ktorá je v našich končinách prezentovaná iba médiami[146].

443: Alexander Čekmeňov, Cranberry, 2003

444: Alexander Čekmeňov, Torez, Donecká oblasť, 2001

445: Alexander Čekmeňov, Veľkonočné sviatky 8, 1994 – 1997

144 Alexander Čekmeňov 2017, https://osveta-senica.sk/alexander-cekmenov-2017/, 20. 7. 2020

145 Tamtiež

146 Alexander Čekmeňov – Príbehy zakliate v čase – vernisáž, https://www.youtube.com/ watch?v=0kKzUdFxAcM, 20. 7. 2020

Fotograf Bazovský

17.11.2017 – 15.4.2018
Kurátori výstavy: Aurel Hrabušický, Alexandra Kusá
Esterházyho palác, 3. poschodie

446: Pozvánka na výstavu Fotograf Bazovský, Archív SNG, 2017

Výstava Miloša Alexandra Bazovského (1899 – 1968) bola prvou samostatnou výstavou na pôde SNG venovaná autorovmu fotografickému dielu. Keďže za svojho života Bazovský svoje fotografie nikde nepublikoval, prezentované fotky neboli doposiaľ známe. V archíve umenia SNG však predstavovali pomerne rozsiahly súbor, vďaka čomu sa stali námetom pre túto zaujímavú výstavu. Bazovský je zakladateľom modernej slovenskej maľby a ako výtvarný autor bol už mnohokrát predstavený rôznych publikáciách a výstavách, nie však ako fotograf. Ako výtvarník ktorý zároveň fotografoval mal na Slovensku svojich predchodcov, ako Ladislav Mednyánszky a Gustáv Mallý, no bol však prvým autorom ktorý dokázal byť moderným výtvarníkom i moderným fotografom súčasne[147].

Miloš Alexander Bazovský používal fotografiu najmä v 30. a 40. rokoch namiesto skicára, keď jej pomocou zhromažďoval akúsi databázu motívov, ktoré sa neskôr objavovali v jeho maľbe. Fotoaparát využíval ako ďalší výtvarný prostriedok. Existujú viaceré tematické či kompozičné paralely medzi jeho maľbami, kresbami a fotografickými zábermi.

447: Alexander Bazovský, Bez názvu, 1930 – 1945

Bazovského nezaujímali iba tradičné témy súvisiace so životom na vidieku. Vo svojom diele často zobrazoval aj rôzne prejavy moderného životného štýlu, ako napríklad šport, cestovanie a turistika. Na jeho fotografiách sa často objavujú aj jeho priatelia, najmä umelec Arnold Peter Weisz – Kubínčan.

Bazovského fotografická tvorba z vidieka sa akoby vrila medzi dva smery rurálnej fotografie. Jeden smer predstavujú fotografie Karola Plicku a druhý Irenu Blühovú. Plicka sa sústredil najmä na vyzdvihnutie odkazu ľudovej kultúry, zatiaľ čo Blühová dokumentárne zachytávala tienisté stránky života ľudí na vidieku. Ako je uvedené v publikácii *Miloš Alexander Bazovský*, jeho pozícia ako dokumentaristu pracujúceho s fotografiou bola v niečom podobná pozícii Viliama Malíka, ako civilného či mestského fotografa. Malík sa tiež vyhýbal istému postoju vedúcemu k tendencii, zachytával to, čo mal pred sebou. Podobne fotografoval aj Bazovský. Čo stálo za pozadím Bazovského snímkov nieje známe. Často pôsobia ako prosté záznamy v skicári. Keď fotografoval ľudí, pôsobia, akoby boli ešte z 19. a nie z 20. storočia.

Väčšina záberov týkajúcich sa krajiny a ľudí v nej sa vyznačujú [148]zvláštnou kompozíciou – vertikálnym vychýlením ťažiska, ktorá v slovenskej fotografii nemá obdobu. Bazovský buď nepočítal s paralaxom v hľadáčiku pri komponovaní, alebo svoje fotografie jednoducho vnímal iba ako prostý zápis vo svojom fotografickom skicári.

[147] Fotograf Bazovský, online: https://www.archinfo.sk/kalendarium/fotograf-bazovsky.html

[148] Tamtiež

448: Alexander Bazovský, bez názvu

449: Alexander Bazovský, Matka s deťmi, 1956 – 1957

450: Alexander Bazovský, bez názvu

451: Alexander Bazovský, Za humnom, 1935

452: Martin Deko, Inštalácia výstavy Fotograf Bazovský, 2017

453: Martin Deko, Inštalácia výstavy Fotograf Bazovský, 2017

Osmičky

28.2.2018 – 31.12.2018
Kurátorky výstavy: Katarína Bajcurová, Petra Hanáková, Alexandra Kusá
Esterházyho palác

454: Plagát výstavy Osmičky, uvádzajúci jej 3 časti, Archív SNG, 2018

Výstavný projekt *Osmičky* bol netradične navrhnutý do priestorov átria v Esterházyho paláci, ako séria malých výstav venovaných osmičkovým výročiam: februáru 1948 (komunistický prevrat), augustu 1968 (vpád vojsk VZ) a októbru 1918 (vznik ČSR). Výstavný projekt bol navrhnutý vrámci projektu MADE IN CZECHOSLOVAKIA organizovaného v spolupráci s Moravskou galériou v Brne.

Projekt mal netradičnú formu. Výstavy boli inštalované na nástenkách s výškou približne 3 metre a dĺžkou 8 metrov. Alexandra Kusá na otvorení výstavy objasnila, že *„nástenkovú podobu vymysleli kolegyne Katarína Bajcurová a Petra Hanáková, ktoré pripravujú ďalšie osmičkové výstavy. Je to aj taká recesia na minulosť, že k výročiam sa vždy robili nástenky. Tie boli vždy oslavou alebo návodom, čo si majú ľudia myslieť, tak ja som k tomu tiež pristúpila didakticky. Že vysvetlím, čo ten Víťazný február vlastne znamenal pre výtvarné umenie, že ním začala kultúrna revolúcia, umenie socialistického realizmu.“*

Koláže[149] pozostávali z výtvarného materiálu rôznej povahy, ako obrazy, fotografie a dokumenty. Pochádzali najmä zo zbierok SNG. Rozloženie fotografií a ďalšieho materiálu na nástenke vytvárali isté konflikty a kontrasty, ktoré reflektovali povahy konkrétnych udalostí. Výstavný projekt bol rozdelený na tri časti, z ktorých každý sa otváral postupne. Súčasťou projektu bola aj nástenka, ktorá bola venovaná 70. roku vzniku SNG. Okrem kurátoriek na výstave spolupracovali aj grafickí dizajnéri Pavlína Morháčová, Braňo Matis a Ondrej Jób.

455: Martin Deko, Inštalácia výstavy Osmičky, 1948, 2018

1948

Prvá časť výstavy bola venovaná roku 1948, ktorý bol poznačený komunistickým prevratom. Pripravila a otvorila ju Alexandra Kusá. Na nástenkách sa pri vstupe nachádzal[150] veľký vymaľovaný nápis: „Teď když máme, co jsme chtěli….“ Slová odkazovali na budovateľskú pieseň, ktorej verše pochádzajú od básnika Fratiška Halasa. Ako v rozhovore pre Pravdu Kusá vysvetlila, *„Potom sa za to hrozne hanbil, ale musel to urobiť, pretože mal začiatkom päťdesiatych rokov problémy. Veľmi populárna pesnička zľudovela. Ale bola aj podvratná, lebo veľa ľudí nemyslelo jej slová tak pozitívne, ako na prvý pohľad vyzerajú. A niektorí si ju môžu zaspievať aj dnes, ak zle zvolia.“*

Súčasťou výstavy bola aj galerijná nástenka, ktorá reflektovala, ako nová ideológia, ktorú vyniesol rok 1948, poznamenala výtvarnú scénu. Začala sa presadzovať nová doktrína – socialistický realizmus. Ako je uvedené v *Bratislavských novinách*[151], umelci nemohli tvoriť to, čo chceli. Potvrdzuje to aj dokument na galerijnej nástenke: Zápisnica zo zasadnutia komisie pri posudzovaní skice Františka Kudláča. Maliar po súhlase s jej pripomienkami dostal úlohu namaľovať obraz s rozmermi 1,4 x 2,1 metra s názvom Revolucionári, pôvodný názov bol Demonštrácia pred palácom

[149] Osmičky, online: https://www.archinfo.sk/kalendarium/osmicky.html

[150] Osmičky v SNG: Nie ilustrácia udalostí, ale príbehy umenia, online: https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/460440-osmicky-v-sng-nie-ilustracia-udalosti-ale-pribehy-umenia/

[151] Netradične: Výstava v SNG venovaná Víťaznému februáru 1948 je vo forme nástenieк, online: https://www.bratislavskenoviny.sk/kultura/48552-netradicne-vystava-v-sng-venovana-vitaznemu-februaru-1948-je-vo-forme-nasteniek

SNR. Obraz Rozlúčka v JRD komisia neschválila. Výstava 1948 bola otvorená do 31. 7. 2018.

1968

Druhá časť výstavy bola otvorená v auguste 2018 a bola venovaná 50. výročiu vstupu (21.8.1968) vojsk Varšavskej zmluvy do Československa. Slávnostne ju otvorila kurátorka Petra Hanáková.

Podľa Hanákovej[152] bola výstava *Osmičky* hutnou intermediálnou kolážou, ktorá u divákov predpokladá opakovanú návštevu. Väčšinu materiálu výstavy *1968* tvorili diela reflektujúce udalosti z augusta 1968. Boli tam najmä politické dokumenty, fotografie, plagáty, letáky, kresby, nápisy ktoré sa objavovali po stenách ale i artefakty odkazujúce na širší rámec vtedajšej kultúry, ako kult Alexandra Dubčeka a komunálny humor.

Návštevník sa mohol zabaviť sledovaním videa z predstavenia Soirée v Divadle na korze v podaní Milan Lasicu a Júliusa Satinského. Iné videozáznamy zobrazovali tvorbu odznakov s portrétom Alexandra Dubčeka, či mimoriadneho zjazdu KSS.

Vstup vojsk Varšavskej zmluvy bol inšpiráciou pre umelcov ako Július Koller, ktorý vytvoril z výstrižkov novín koláže: *Sovietsky cirkus opäť v ČSSR, Generálne opravy vrátane opráv Rudé armády, Škoda ČSSR* a iné. Boli tu tiež inštalované humorné karikatúry Mariána Vaneka zo satirických časopisov *Roháč* a *Dikobraz*[153]. Závesnými a priestorovými dielami zobrazili vtedajšie udalosti Alexander Mlynárčik, Václav Ševčík, Tamáš Szentjóby a Martin Piaček. Na výstave zneli v pozadí protestsongy, ako Bratříčku zavírej vrátka, Modlitba pre Martu, Dobře míněná rada a mnohé iné. Z fotografickej tvorby tu boli prezentované diela Ladislava Bielika, Tibora Borského, Ivana Matejku a Ľudovíta Fülleho.

Boli tu tiež umiestnené textové diela,[154]ako: Dubčekovská báseň na motto Smrť Jánošikova od Jána Bottu, Výzva hokejistov Slovana Bratislava k hokejistom ZSSR či Vysvedčenie Leonidovi Iljičovi Brežnevovi zo Základnej školy života, ktoré mu 21.8.1968 vystavil ľud ČSSR. Výstava *1968* bola otvorená do 10.10.2018.

456: Tibor Borský, 21.8. 1968., 1968

1918

„Mikrovýstavu" *1918* otvorila 28.10.2018 jej kurátorka Katarína Bajcurová. Expozícia bola[155]založená na umeleckom diele maliara Martina Benku, ktoré podľa slov Bajcurovej bolo inštalované netradičným spôsobom. V slovenskom výtvarnom umení niesu žiadne diela, ktoré by reflektovali historické udalosti ako vznik prvej Československej republiky či podpísanie Martinskej deklarácie[156]. Jedným z mála diel je veľkorozmerná maľba, zakladateľa slovenského moderného maliarstva, Martina Benku, *Po búrke/dúha.* Je zároveň prvou akvizíciou do zbierok SNG, ktoré má inventárne číslo 01. Martin Benka touto maľbou symbolicky oslavuje koniec prvej svetovej vojny a vznik novej republiky. Zaujímavosťou je, že táto interpretácia vznikla až dodatočne. Vo svojich pamätiach *O umení* (1958) Benka dával obraz do súvislosti s prvou svetovou vojnou a s „prísľubom krajších čias".

---

[152] Druhá osmičková historická výstava v SNG August 1968 je aj vtipná, online: https://www.teraz.sk/ceskoslovenske-vyrocia-2018/druha-osmickova-historicka-vystava/344118-clanok.html

[153] Tamtiež

[154] Tamtiež

[155] Osmičky | Október 1918, online: https://www.archinfo.sk/diskusia/osmicky-oktober-1918.html

[156] Martinská deklarácia alebo Deklarácia slovenského národa je dokument z 30. októbra 1918 prijatý na zhromaždení v Martine, kde sa účastníci prihlásili k seba určovaciemu právu národov a ustanovili Slovenskú národnú radu (SNR) ako jedinú predstaviteľku oprávnenú vystupovať v mene slovenského národa.

457: Martin Deko, Inštalácia výstavy 1948, 2018

458: František Kudláč, Revolucionári, 1952

459: Inštalácia výstavy Osmičky, 1968 v átriu Esterházyho paláca

460: Ladislav Bielik, August 1968, 1968

461: Martin Benka, Po búrke-Dúha, 1918-1919

Užitočná fotografia,
Fotografia v súčasnom slovenskom umení

9.11.2018 – 17.2.2019
Kurátori výstavy: Aurel Hrabušický, Filip Vančo
Esterházyho palác, 2. a 3. poschodie

Výstava *Užitočná fotografia* predstavila súčasnú fotografiu z aspektu jej vývoja na Slovensku za posledných desiatich rokov. Zámerom výstavy [157]bolo priblíženie fotografie, ktorá nieje iba užitkovým či záznamovým médiom, prostriedkom digitálnej manipulácie, ale médiom vhodným na rozmanité využitie v dnešnom umení. Cieľom bolo ukázať fotografické médium v maximálnej šírke možností jeho využitia. Kurátori Hrabušický a Vančo v Tlačovej správe k výstave uviedli, že rozdeľovanie tvorcov na fotografov a nefotografov je v dnešnej dobe už prežitkom, koncepciou ktorá nieje funkčná. Mení sa zjednodušený zaužívaný pohľad, kde fotograf je nálepkovaný akousi „cechovou" príslušnosťou.

Vplyvom digitálnych možností vznikla situácia, keď sa mnohí autori nevydali cestou jednoduchej manipulácie digitálneho obrazu, ale začali skúmať hranice a limity tohto média pomocou klasických fotografických postupov. Akoby digitalizácia tohto segmentu umenia priniesla možnosť lepšie preskúmať možnosti klasickej analógovej fotografie. V dobe digitálnej fotografie už nie sú technické zručnosti tak dôležité, o to väčší priestor ale dostáva obsah a kreativita fotografa. Autori ďalej uvádzajú, že podstata média ostala. Stále je aktuálna podstata jeho užitočnosti ako záznamu, dokumentácie či archivácie, alebo ako prostriedku kde sa zmenou uhlu či výrezu dá zmeniť kontext a povaha diela.

V prvej časti výstavy na 3. poschodí Esterházyho paláca bola inštalovaná tzv. neautorská fotografia, podľa kurátorov „vypožičaná" fotografia. Umelci tu využívali už existujúce fotografie napríklad z internetu, alebo tlače. Autorský bol spôsob, akým tento materiál včleňovali do vlastných projektov. Na treťom poschodí bola tiež umiestnená fotografia, ktorá predstavovala záznamové médium, ktoré vytvárali samotní umelci či performeri. Boli tu inštalované snímky Cyrila Blaža, Kataríny Hruškovej, Petry Feriancovej, Jána Kekela, Martina Kochana, Romana Ondáka, Lucie Papčovej, Kataríny Poliačikovej a Viktora Šelestáka. Na druhom poschodí bola umiestnená autorská fotografia a rôzne možnosti jej využitia v multimediálnych projektoch. Boli tu diela Petra Faba, Dominiky Jackuliakovej, Lucie Scerankovej, Jána Šípöcza, Milana Tittela, Martina Vongreja a Jaroslava Žiaka.

Spolu s výstavou vyšiel aj 200 stranový katalóg s textami Alexandry Kusej a kurátorov Aurela Hrabušického a Filipa Vanča.

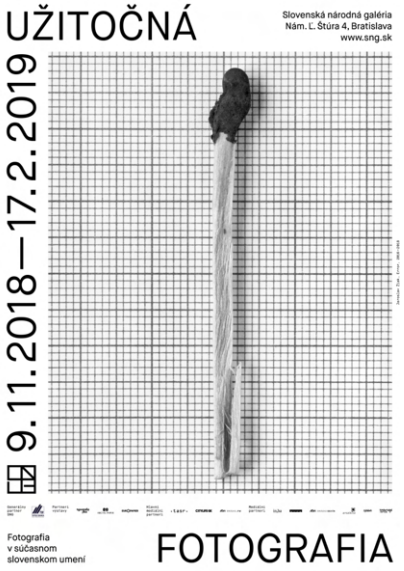

462: Plagát výstavy Užitočná fotografia, Archív SNG, 2018

Vystavujúci autori: Cyril Blažo, Peter Fabo, Petra Feriancová, Katarína Hrušková, Dominika Jackuliaková, Ján Kekeli , Martin Kochan, Roman Ondák, Lucia Papčová, Katarína Poliačiková, Lucia Sceranková, Viktor Šelesták, Ján Šipöcz, Milan Tittel, Martin Vongrej, Jaroslav Žiak.

[157] Tlačová správa k výstave Užitočná fotografia, Fotografia v súčasnom slovenskom umení, Archív SNG, 2018

463: Martin Kochan, Mimikry, 2017

464: Petra Feriancová, Vedute Views, 2013

465: Dominika Jackuliaková, Zo série lom, 2015

466: Ján Kekeli, Život sa skladá z nepatrných dotykov osamotenia, 2010 – 2012

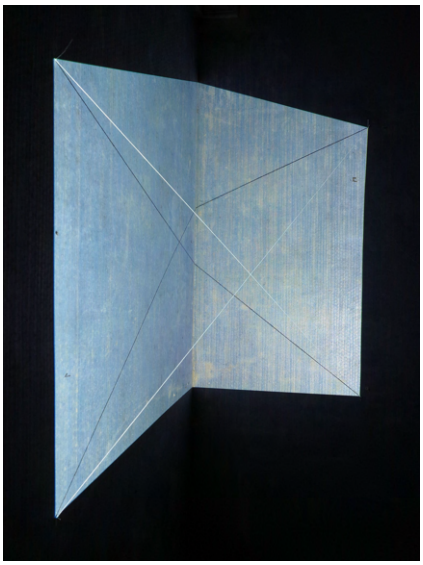

467: Martin Vongrej, Médium medzi plochou a priestorom, 2015

Čas-opis 1989, Digitálny projekt SNG k výročiu Nežnej revolúcie

spustenie projektu: 11.11.2019
Projektový tím: Michal Čudrnák, Petra Hanáková, Lukáš Štepanovský, Zuzana Koblišková
Web dizajn: Peter Gála
Online: www.1989.sng.sk

Galéria k 30. výročiu Nežnej revolúcie pripravila digitálny projekt[158] *Čas-opis 1989,* ktorý je prístupný online a návštevníkom prezentuje menej známu podobu Novembra 89. Projekt *Čas – opis 1989* je prvým samostatným a výlučne digitálnym projektom SNG. Umožňuje sledovať vývoj Nežnej revolúcie chronologicky, deň po dni. Projekt skúma vizuálnu kultúru danej udalosti, jej idey a spôsoby komunikácie prostredníctvom dokumentárnej fotografie, plagátov, letákov, kresieb, karikatúr a dobových videa a audio materiálov. Táto rozsiahla prezentácia je sprevádzaná komentármi od samotných aktérov revolúcie a odborníkmi na históriu. Online nástenky zobrazujú solidaritu, kreativitu a angažovanosť ktorá v roku 1989 zjednocovala slovenskú spoločnosť.

Názov a koncepcia webu je inšpirovaná denníkom *ČAS – OPIS* od slovenského konceptuálneho umelca Júliusa Kollera. Tento denník dokumentuje udalosti a nálady verejnosti počas zlomového roku 1989. *„Hoci Kollerov ČAS-OPIS nemá vizuálnu podobu, rozhodli sme sa použiť ho ako informačnú kostru nášho projektu. A aj prostredníctvom neho odkazovať na fakty, udalosti, témy, osobnosti a okolnosti Novembra 1989,“* uviedla[159] spoluautorka projektu Petra Hanáková.

Každý mesiac roku 1989 predstavuje jeden zošit, ktorý je zostavený z desiatkov listov. *„Vybrané mesiace ČAS-OPISu vrátane novembra sme v SNG naskenovali a pomocou dobrovoľníkov prepísali do textovej podoby. Aj vďaka nim si Kollerov denník budú môcť návštevníci prečítať na webe a sledovať tak vývoj udalostí konca roku 1989 nielen na Slovensku, ale aj vo svete,“* uviedol Michal Čudrnák, vedúci projektu a oddelenia digitálnych zbierok a služieb SNG.

Obsah projektu bol zostavený z najmä diel fotografov: Juraj Bartoš, Pavol Breier, Ján Lörincz, Martin Marenčin a Ján Hollý. Sú tu prezentované aj výtvarné diela Rudolfa Sikoru, Jozefa Jankoviča, Ľubomíra Durčeka, tiež plagáty Slovenského národného archívu a Slovenského národného múzea. Je tu aj mnoho videozáberov z tvorby Slovenského filmového ústavu, RTVS a ďalších zdrojov.

Obsah webu sa počas novembra a decembra 2019 rozširoval. Novinky boli zverejňované prostredníctvom newslettera, ku ktorému sa mohol návštevník prihlásiť. Projekt je dostupný aj „fyzicky” návštevníkom SNG, vďaka dotykovému panelu, ktorý je umiestnený v Esterházyho paláci. K projektu výstava realizovala aj bohatý sprievodný program, v podobe premietania videí, prednášok a podobne.

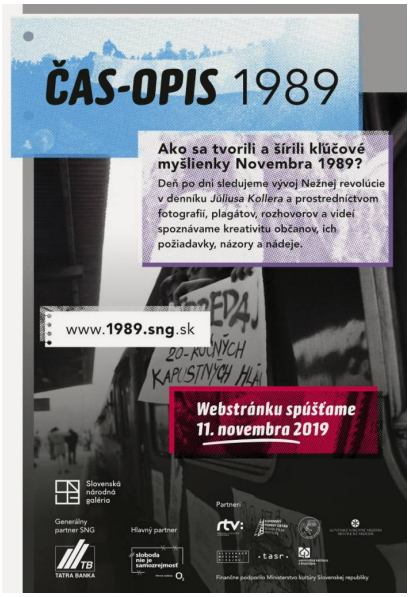

468: Plagát k projektu Čas – opis 1989, Archív SNG, 2019

469: Pozvánka k sprievodnej udalosti k výstave, Archív SNG, 2019

[158] ČAS-OPIS 1989: DIGITÁLNY PROJEKT SNG K 30. VÝROČIU NEŽNEJ REVOLÚCIE, online: https://www.lexikon.sk/cas-opis-1989-digitalny-projekt-sng-k-30-vyrociu-neznej-revolucie/

[159] Tamtiež

U.F.O.,
Umenie fantastického odhmotnenia

28.3.2024 – 11.8.2024
Kurátor výstavy: Aurel Hrabušický
SNG Bratislava, 4. poschodie – sála XI

470: Inštalácia výstavy U.F.O., Slovenská národná galéria, 2024

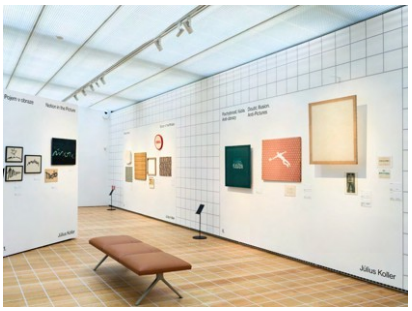

471: Inštalácia výstavy U.F.O., Slovenská národná galéria, 2024

472: Katalóg U.F.O. Umenie Fantastického Odhmotnenia, Slovenská národná galéria, 2024

Výstava *U.F.O., umenie fantastického odhmotnenia*, prezentovala konceptuálne umenie na Slovensku v jeho prvej najdôležitejšej fáze, v rokoch 1963 – 1972. Výber názvu *U.F.O.* objasnil kurátor Hrabušický v rozhovore pre rádio Regina[160]. Názov bol inšpirovaný dielom Júliusa Kollera z roku 1970, keď jeden zo svojich umeleckých projektov pomenoval *„Univerzálne kultúrne futurologické operácie"*. Od vtedy Koller používal skratku U.F.O. na všetky svoje diela. Jednou z variant skratky ktoré používal bolo aj Umenie fantastického odhmotnenia. Aurel Hrabušický ďalej[161] objasnil: *„chceli sme sa vyhnúť pojmu konceptualizmus, ktorý sa v posledných desaťročiach stal pojmom príliš širokým a nezreteľným a zároveň pomenovať istú príznačnú črtu tohto typu umenia v našom kultúrnom prostredí"*.

Ako uviedol vo videu[162] o výstave *U.F.O.* kurátor Hrabušický, výstavný projekt sa pripravoval približne 10 rokov. Išlo o slovenský variant konceptualizmu so silným pnutím dematerializácie. Ďalej vysvetľuje, že konceptuálne umenie na Slovensku vznikalo akoby „mimochodom", povedľa hlavného uznávaného umenia a bolo vnímané ako okrajový fenomén. Až na prelome storočia tento typ umenia nadobudol veľké uznanie, najmä v zahraničí. *„Mne to tak pripadá, že je to taká zvláštna pomsta osudu na slovenskej kultúre a jej potencionalite, pretože to, čo sa u nás nielenže najmenej uznávalo, ale bolo prakticky neznáme, dlhodobo potláčané a potom zaznávané, keď to už bolo známe, stále to bolo vnímané ako okrajový fenomén"*, hovorí Hrabušický a ďalej poznamenáva, že nám to nepriamo poskytovalo návod, ako máme vnímať svoju vlastnú kultúru. To najlepšie, čo naša kultúra vyprodukovala nespočívalo v efektných a expresívnych výrazných a presadzujúcich sa hlavných formách umenia, ale práve v takýchto skromných a nenápadných dielach, pracujúcich s jednoduchými a chudobnými materiálmi (papier, textil a podobne).

Prvé pokusy o konceptuálizmus vznikali prácami Júliusa Kollera, potom sa pridávali Peter Bartoš a Stano Filko. To boli tri hlavné osobnosti slovenského konceptuálneho dematerializovaného umenia. Popri nich tvoril aj Milan Adamčiak, ktorý bol hudobníkom a muzikológom. Na výstave boli prezentovaní aj ďalší autori, ako Rudolf Sikora, Alex Mlynarčík, Dezider Tóth, Juraj Meliš, Ľubomír Ďurček a Milan Tittel.

V 60. rokoch boli dobovými témami zvlášť expanzie do kozmu a dobývanie vesmíru. V kolektívnom diele *ČAS* vznikla textovo sformulovaná vízia toho, ako bude ľudstvo osídľovať vesmír. Vtedy sa zdalo, že všetko bude možné v dohľadnej dobe a nepredpokladalo sa, že ďalšie podobné cesty do vesmíru ako boli realizované v 60. rokoch sa po dlhé desaťročia nebudú opakovať. Na druhej strane tu bolo aj obdobie sklamania z roku 1968, ktoré bolo okrem Slovenska minimálne európskym fenoménom.

[160] Výstava UFO v SNG končí, online: https://reginazapad.rtvs.sk/clanky/kultura-a-hudba/372831/vystava-ufo-v-sng-konci

[161] Umenie Fantastického Odhmotnenia, online: https://www.citylife.sk/vystava/umenie-fantastickeho-odhmotnenia-ufo-sng-bratislava

[162] U.F.O. Umenie Fantastického Odhmotnenia – kurátorské video, online: https://www.youtube.com/watch?v=ityG1QcG7E8&t=99s

Výstava *U.F.O.* bola po rokoch prvou výstavou v premostení SNG. Inštalácia výstavy vychádzala[163] priamo z koncepcie kurátora, kde Hrabušický rozčlenil artefakty do tém, ktoré dané umelecké diela charakterizovali. Každá téma mala svoj ohraničený priestor stenami. Tieto steny boli očíslované, čo bolo odkazom na Sol LeWitta a jeho paragrafy o konceptuálnom umení. Steny priestorov výstavy boli mriežkované, čo odkazovalo na uniformitu doby, v ktorej konceptualisti tvorili. Mriežka bola tiež odkazom na ich „pseudovedecké" prístupy, ktoré boli povýšené do roviny špecifickej estetiky[164].

Konceptuálne umenie prezentované na výstave *U.F.O. „je nadčasové, lebo nestarne práve tá absencia štýlu, s ktorou oni pracovali. Prostriedky sú minimálne, materiály jednoduché, ale napriek tomu dokážete istým ich šikovným využitím vzbudiť dosť veľký dojem,"* poznamenal[165] Hrabušický.

K výstave vyšiel aj katalóg s rovnomenným názvom *U.F.O. Umenie Fantas- tického Odhmotnenia.*

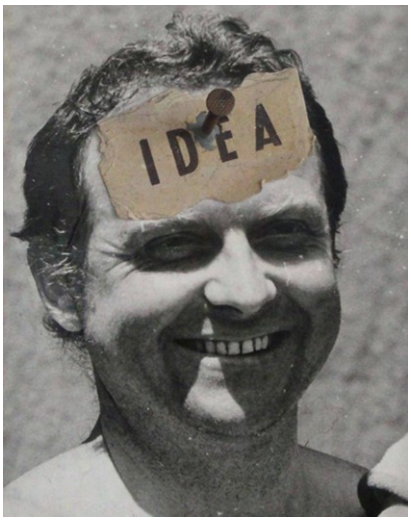

473: Juraj Meliš, Idea, 1980

Vystavujúci autori: Július Koller, Stano Filko, Peter Bartoš, Milan Adamčiak, Alex Mlynárčik, Rudolf Sikora, Dezider Tóth, Juraj Meliš, Ľubomír Ďurček a Milan Tittel.

474: Dezider Tóth, Sneh na strome, 1970

475: Rudolf Sikora, Z mesta von, 1970

476: Július Koller, More, 1963 – 1964

[163] U.F.O., online: https://sng.sk/sk/sng-bratislava/podujatia/umenie-fantastickeho-odhmotnenia

[164] Tamtiež

[165] Tamtiež

Károly Divald a jeho synovia

28.6.2024 – 6.10.2024
Kurátorka výstavy: Lucia Almášiová
SNG Bratislava, 1. poschodie – sála I

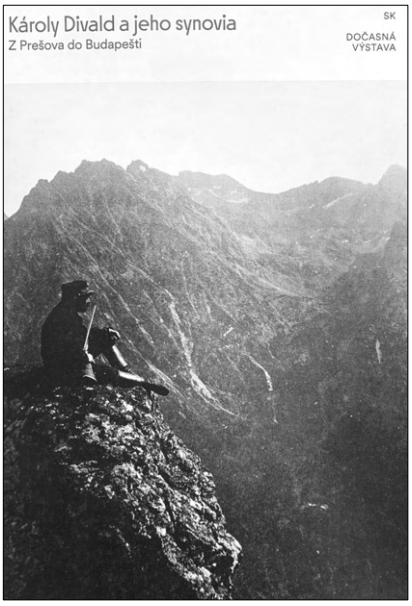

477: Pozvánka na Výstavu Karola Divalda, Slovenská národná galéria, 2024

478: Matej Tokár, Vernisáž výstavy Károly Divald a jeho synovia, z ľava Alexandra Kusá, Lucia Almášiová, 2024

479: Inštalácia výstavy Károly Divald a jeho synovia, Slovenská národná galéria, 2024

Výstava prešovského fotografa Károlya Divalda (slovensky Karol Divald) bola realizovaná v spolupráci s Krajským múzeom v Prešo- ve, predstavovala prvé súhrnné umeleckohistorické spracovanie jeho živo- ta a fotografickej tvorby. Bola tiež cenným obohatením celkového histo- rického obrazu slovenských dejín fotografie v 19. storočí. Výstava mala podtitul *„z Prešova do Budapešti"*, čím kurátorka Lucia Almášiová[166] chcela naznačiť rozširovanie jeho pôsobenia do Budapešti, Tatier a lokálnych ateliérov východoslovenských miest.

Karol Divald (1830 – 1897) je jednou z hlavných osobností dejín fotografie 19. storočia na území bývalého Horného Uhorska. Bol pôvodne farmaceutom, vlastnil niekoľko lekární v mestách na východnom Slovensku. Narodil sa v Banskej Štiavnici a v roku 1858 sa presťahoval do Prešova, kde sa aj oženil. Základy fotografovania si osvojil v roku 1860 a päť rokov nato v Prešove otvoril[167] svoj prvý fotoateliér (1865). Neskôr nasledovali ďalšie, v Starom Smokovci, Bardejove, Bardejovských Kúpeľoch, Levoči, Gelnici a Spišskej Novej Vsi.

V roku 1877 si v Mníchove osvojil techniku svetlotlače. O rok nato založil v Prešove jednu z prvých svetlotlačiarní v Uhorsku, ktorá sa venovala produkcii umeleckej tlače. Neskôr otvoril pobočku aj v Budapešti. Svojich podnikov sa vzdal v roku 1890 v prospech svojich troch synov: Karola, Ľudovíta a Adolfa. Karol viedol ateliér v Starom Smokovci, neskôr v Budapešti, Ľudovít pokračoval vo fotoateliéri a svetlotlačiarni v Prešove a Adolf pracoval vo fotoateliéri v Bardejove. Synovia teda ďalej pokračovali v práci svojho otca a venovali sa portrétom a dokumentovaniu krajiny Horného Uhorska aj po roku 1900.

Karol Divald sa venoval hlavne portrétom, ale za pozornosť stoja aj jeho fotografie krajín, mestských pohľadov, šľachtických panstiev, kaštieľov a priemyselných prevádzok do rodinných archívov šľachty. Fotografoval tiež kúpeľné mestá, jaskyne a prírodné pozoruhodnosti, ktoré slúžili na propagovanie regiónu. Patril medzi prvých fotografov, ktorí v 19. storočí fotografovali štíty Vysokých Tatier, ako aj priľahlých rekreačných zariadení. To bolo spojené s jeho členstvom v Uhorskom karpatskom spolku[168] , ktorý bol založený v roku 1872. V oblasti krajinárskej fotografie a fotografie hôr sa jeho tvorba dá porovnať[169] s tvorbami poľského fotografa Awita Szuberta, maďarského fotografa Ferenca Veressa, nemeckého fotografa Bernharda Johannesa alebo českého fotografa Jindřicha Eckerta. Medzi rokmi 1873 – 1879 vydal albumy s fotografiami Vysokých Tatier a Pienin, ktoré boli spočiatku reprodukované formou drevorytov.

S výstavou vyšiel aj katalóg *Károly Divald a jeho synovia, z Prešova do Burapešti,* ktorý pripravila kurátorka Lucia Almášiová, s predhovorom bývalej riaditeľky SNG Alexandry Kusej. Katalóg, ako aj samotná výstava podáva bohaté historické informácie o Karolovi Divaldovi, jeho rodine a

166 Otvorenie monografickej výstavy Károly Divald a jeho synovia v SNG, online: https://tv.zoznam.sk/cl/1003001/2793547/Otvorenie-monografickej-vystavy-Karoly-Divald-a-jeho-synovia-v-SNG

167 Karol Divald, online: https://sk.wikipedia.org/wiki/Karol_Divald

168 Bol založený 10. augusta 1873 v Kežmarku, dva roky po vybudovaní Košicko-bohumínskej železnice, ktorá umožnila rýchly nárast turistiky v oblasti. Jeho činnosť sa zameriavala predovšetkým na Tatry.

169 Károly Divald a jeho synovia, online: https://sng.sk/sk/sng-bratislava/podujatia/karol-divald-a-jeho-synovia

fotografickej tvorbe. Na výstave boli okrem fotografií umiestnené aj rôzne informácie a artefakty týkajúce sa osobného života a podnikateľských aktivít Divaldovcov. Bola tu tiež umiestnená infografika predstavujúca učňov a zamestnancov Divaldovcov. Výstava bola členená na jednotlivé oblasti tvorby Karola Divalda a jeho synov, a to na: Z mesta do krajiny, Požiar Prešova, Kúpele a prírodné krásy, Šľachtické panstvá a priemyselné podniky, Krajinou Pienin, Východné Karpaty, Pamätný album a záver života, Tatranské pohľady, Známe i neznáme portréty a Z Banskej Štiavnice do Prešova.

480: Karol Divald, Z pamätného albumu, Krajské múzeum Prešov

481: Karol Divald, Štrbské pleso, 1887

482: Karol Divald, Portrét muža a ženy, 1885

483: Károl Divald: Sútok Malého a Veľkého Studeného potoka, 1873 – 1880

Záver

Diplomová práca *Fotografické výstavy v Slovenskej národnej galérii v Bratislave* prezentovala fotografické výstavy, ktoré sa konali na pôde SNG a v niektorých jej pobočkách od roku 1991 po súčasnosť. Okrem fotografických výstav boli v práci popisované aj vybrané výstavy, kde fotografia nepredstavovala hlavné médium.

Úvodná časť práce bola venovaná stručnej histórii Slovenskej národnej galérie. Boli tu uvedené jej hlavné činnosti, funkcie a riaditelia. Ďalšia časť sa venovala rekonštrukcii budovy galérie a predstavila pobočky SNG v ďalších mestách na Slovensku. Ďalšia kapitola uviedla kľúčové osobnosti stojace za tvorbou fotografických výstav, ktoré sa konajú v SNG. V práci sú uvedené rozhovory s kurátormi SNG, Aurelom Hrabušickým a Václavom Macekom. Obaja boli tvorcami a spolutvorcami mnohých fotografických výstav či publikácií. Václav Macek pôsobil v SNG iba krátko. Po opustení SNG založil fotografický festival Mesiac fotografie v Bratislave. Aj vďaka tomuto festivalu sa podarilo do SNG v 90. rokoch prilákať významných svetových fotografov ako Annie Leibovitz, Helmut Newton, William Klein či Joel-Peter Witkin.

Zaujímavým zistením najmä z rozhovoru s kurátorom Hrabušickým bolo, že v SNG sa do roku 1989 nekonali takmer žiadne fotografické výstavy. Fotografia sa do tej doby nepovažovala za umenie súce vystavovania v štátnej galérii. Až otvorením hraníc sa začala kultúra a spoločnosť obohacovať o nové chápanie fotografického média.

Ďalej sa práca venovala Zbierke fotomédií SNG, kde boli popísané okolnosti jej vývoja a odčlenenia sa od Zbierky úžitkového umenia. Boli tu tiež uvedené najvýznamnejšie zbierkové nákupy, akvizície a dary.

Od roku 1989 sa v Slovenskej národnej galérii konalo množstvo fotografických výstav významných fotografov, z ktorých sa mnohí zapísali do dejín svetovej fotografie, ako napríklad Robert Capa, Robert Doisneau, Annie Leibovitz, Helmut Newton, William Klein a ďalší. V galérii boli v minulosti uvedené aj výstavy slávnych českých i slovenských fotografov, ako sú Jindřich Štreit, František Drtikol či Martin Martinček. V práci boli uvedené aj výstavy, kde fotografia nebola hlavným médiom, ale bola využívaná ako nástroj na dokumentáciu. Boli to výstavy najmä akčných a konceptuálnych umelcov, ako napríklad: Július Koller, Ľubomír Ďurček, Vladimír Kordoš, Jana Želibská a ďalší.

Najbohatším informačným zdrojom najmä ku starším výstavám bol Archív SNG a Umenovedná knižnica SNG. Práca čerpala informácie aj z dennej tlače, časopisov, výročných správ SNG, ročeniek SNG, internetových článkov, pozvánok, video-dokumentov a webu SNG.

Bibliografia

Knižné zdroje a katalógy

ALMÁŠIOVÁ, Lucia, DLHÁŇOVÁ, Viera, KUSÁ, Alexandra, Svetlo na hrane, Moderná a neskorá moderna, Architektúra vo fotografii, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2014. 159 s. ISBN: 978-80-8059-181-6

ALMÁŠIOVÁ, Lucia; KUSÁ, Alexandra; Károly Divald a jeho synovia, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2024, 171 s., ISBN: 9788080592745

ALMÁŠIOVÁ, Lucia; Vývoj zbierky fotografie SNG v Bratislave v rokoch 1960 – 1989, Ročenka SNG v Bratislave, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2009

ALMÁŠIOVÁ, Lucia; Neapol – Florencia – Benátky / Talianska cestopisná fotografia, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2011

ANNE, Susanne, kolektív autorov, Das Bauhaus im Osten, Slovenská a česká avantgarda 1928 – 1939, Ostfilder: Verlag Gerd Hatje, 58 s, 1997

HANÁKOVÁ, Petra; Umenie a vymazávanie, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2018, 106 s., ISBN: 9788080591649

BAJCUROVÁ, Katarína, HANÁKOVÁ, Petra, HRABUŠICKÝ, Aurel, POLÁČKOVÁ, Dagmar. Nové Slovensko, (ťažký) zrod moderného životného štýlu 1918-1949. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2011. 280 s. ISBN 978-80-8059-160-1

BAJCUROVÁ, Katarína; LUDIKOVÁ, Zuzana; KRATOCHVÍLOVÁ, Luďka; KUSÁ, Alexandra. 60 rokov otvorené, Žilina: Ateliér Choma, 2008. 272 s. ISBN 978-80-8059-132-8

BAJCUROVÁ, Katarína; HANÁKOVÁ, Petra; HRABUŠICKÝ, Aurel; HRDINA, Miroslav; KOKLESOVÁ, Bohunka; KUSÁ, Alexandra; SCHMIDT, Maroš; ŠVANTNEROVÁ, Jana; Sen x skutočnosť : Umenie & propaganda 1939-1945, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2016, 437 s., ISBN: 978808059199

BÜNGEROVÁ, Vladimíra; KUSÁ, Alexandra; MATUŠTÍK, Radislav; RUSINOVÁ, Zora; RUSNÁKOVÁ, Katarína; ŽELIBSKÁ, Jana; Jana Želibská: Zákaz dotyku, 2012, 227 s., ISBN: 9788080591717

CASORATI, Cecilia; No Code : italian artists in Bratislava, Milano: Skira editore, 2005, 101 s., ISBN: 88-7624-423-9

GAUTRAND, Jean-Claude; Robert Doisneau 1912 – 1994, Köln: Taschen, 2003, 191 s., ISBN: 3-8228-1612-4

HANÁKOVÁ, Petra, HRABUŠICKÝ, Július Koller: Vedecko-fantastická retrospektíva, Slovenská národná galéria, 2010. 366 s. ISBN 978-80-8059-148-9

HANÁKOVÁ, Petra; HRABUŠICKÝ, Aurel, Stratený čas? Slovensko 1969-1989 v dokumentárnej fotografii, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2007. 215 s. ISBN 978-80-8059-127-4

HANÁKOVÁ, Petra, HRABUŠICKÝ, Aurel; Stratený čas? Slovensko 1969-1989 v dokumentárnej fotografii, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2007, 215 s., ISBN: 9788080591274

HANÁKOVÁ, Petra; HRABUŠICKÝ, Aurel; KERATOVÁ, Mira; POSPISZYL, Tomáš; Ľubomír Ďurček, Situačné modely komunikácie, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2013, 235 s., ISBN: 9788080591755

HRABUŠICKÝ, Aurel, MACEK, Václav, Slovenská fotografia 1925 – 2000, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2001. 465 s. ISBN 80-8059-058-3

HRABUŠICKÝ, Aurel; KUSÁ, Alexandra; VANČO, Filip; Užitočná fotografia. Fotografia v súčasnom slovenskom umení, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2018, 199 s., ISBN: 9788080592196

HRABUŠICKÝ, Aurel; MUSILOVÁ, Helena; VALOCH, Jiří; Rudolf Sikora: Sám proti sebe, Praha: Národní galerie, 2006, 298s., ISBN: 8070353414

HRABUŠICKÝ, Aurel; VANČO, Filip; ZMETÁKOVÁ, Danica; Viliam Malík, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2013, 159 s., ISBN: 9788055608327

HRABUŠICKÝ, Aurel, KUSÁ, Alexandra; Miloš Alexander Bazovský, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2018, ISBN: 978-80-8059-210-3

HRABUŠICKÝ, Aurel; Martin Martinček, Bratislava: Stredoeurópsky dom fotografie, 2013, 55s.

HRABUŠICKÝ, Aurel; Miloš Dohnány, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2004, 147 s., ISBN: 8085739372

HRABUŠICKÝ, Aurel; BAJCUROVÁ, Katarína; POLÁČKOVÁ, Dagmar; HANÁKOVÁ, Petra; Nové Slovensko : (ťažký) zrod moderného životného štýlu 1918 – 1949, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2011, 279 s., ISBN: 9788080591601

HRABUŠICKÝ, Aurel; Slovenský mýtus = Slovak myth, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2006, 239 s., ISBN: 80-8059-118-0

HRABUŠICKÝ, Aurel, HANÁKOVÁ, Petra; Juraj Bartoš, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2009, 166 s., ISBN: 9788080591434

HRABUŠICKÝ, Aurel; Karol Kállay: Fotografie, Bratislava: Slovart, 1996, 192s., ISBN: 80-7145-226-2
JABLONSKÁ, Beata; kolektív autorov; Osemdesiate : postmoderna v slovenskom výtvarnom umení 1985 – 1992, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2009, 285 s., ISBN: 9788080591403
Jedinečná krajina. Taliansko, fotografie. Un paese unico. Italia, fotografie 1900-2000, 12 s., 2005
MACEK, Václav; Ego. Štyria slovenskí fotografi, Bratislava: Slovenská národná galéria, 1991, 43 s.
MACEK, Václav; Miro Švolík. Jedno telo, jedna duša, Bratislava: Slovenská národná galéria, 1992, 95 s., ISBN: 8021704780
MRAVEC, Juraj, Interview s fotografiou, Sedem, No 3, Bratislava: Petrus, 2015, 108 s. ISBN 9788089233847
KLEINOVÁ, Viera; ŠIDLÍKOVÁ, Zuzana; Nech šije! Móda na Slovensku 1945-1989, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2017, 59 s., ISBN: 9788080592028
Kolektív autorov; Slovenské vizuálne umenie 1970-1985, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2003, 130 s., ISBN: 808590826
KRAMEROVÁ, Daniela, SKÁLOVÁ, Vanda; Bruselský sen. Československá účasť na Svetovej výstave Expo 58 v Bruseli a životný štýl 1. polovice 60. rokov, Arbor vitae societas, 2009, ISBN: 9788087164235
PAŠTRNÁKOVÁ, Iva; GREGOROVÁ, Lucia; GELDER, Nina de; GRÚŇ, Daniel; TAMÁSOVÁ, Alexandra; Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, 65. výročie jej založenia, Bratislava: Vysoká škola výtvarných umení, 2014, 775 s., ISBN: 9788089259786
RUSINOVÁ, Zora; Autopoesis, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2006, 214, s ISBN-13: 9783854600527
RUSINOVÁ, Zora; HUSHEGYI, Gábor; Umenie akcie 1965-1989, Bratislava: Slovenská národná galéria, 2001, 318 s., ISBN: 8080590540
ŠTĚPÁNEK, Branislav, Občianske združenie FOTOFO, Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě a FOTOFO, Bratislava, 2012
ŠTREIT, Jindřich, Fotografie 1965 – 2005, České Budějovice: Typodesign, 2006. 264 s. ISBN 978-80-902942-32-6

Noviny, časopisy a tlačové správy

Andrea Kopecká, Rozpačitý pokus o príbeh na slovenskú tému, Sme, 13.1.2006
Alexander Sotník, Simultánnosť videnia a cítenia, Ego, štyria slovenskí fotografi, Slovenský národ, 16.10.1991
Vladimír Vorobjov, EGO čiže štyria slovenskí fotografi, Kultúrny život 44, 29.10.1991
(eb), Správy o vlastnej psychike, Pravda, 8.10.1991
(oľga), Podoby ega, Hlas ľudu, 3.10.1991
Ľudovít Kossár, Perly francúzskej fotografie, Verejnosť, 7.10.1991
Mesiac fotografie v Bratislave, Denník Slovenská nedeľa, 28.11.1991
Dáša Šebanová, Mäkké a tvrdé kože, Smena, 12.10.1991
Jaroslav Čiliak, Jedno telo, jedna duša, Národná obroda, 6.5.1992
Marta Stachová, Z každého rožka (fotografie) troška, Kultúrny život, Bratislava, 7.5.1992
Emil Borčin, Fotograf veľkomesta, Práca, 5.11.1994
Vladimír Birgus, William Klein, Profil, 1994
Ladislav Volko, Obraz namiesto desaťtisíc slov, Karol Kállay v SNG, Národná obroda, 11.11.1996
Zora Rusinová, Ausstellung Bauhaus im Osten, Vitajte v Bratislave, marec 1998
Roman Popelár, Reflexia myšlienok Bauhaus na Slovensku?, Mosty, č.31, roč. 7, 1998
Viera Budská, Svetoznáma fotografka Annie Leibovitzová v Bratislave, Fakty, 19.11.1997
Elena Ťapajová, Annie a jej svet, Slovenka, č. 50, 8.12.1997
Daniel Hevier, Tichá pošta pre Annie Leibovitzovú, SME, 28.11.1997
Umenie akcie, Bratislavské noviny, 17.5.2001
Umenie akcie, Program návštev pre školy, archív SNG, 2001
Otázky kurátorke výstavy Umenie akcie 1965-1989 Zore Rusinovej, Kultúrny život, č. 19, 2001
Milada Čechová, Miloš Jiránek, Slovenský mýtus: čosi smutné a placho divoké, Sme, 4.10.2005
Taliansko, Fotografie 1900 – 2000, putovná výstava, tlačová správa, Archív SNG, 20.10.2005
-dagu-, V galériách už nestačí len pozerať sa, denník Sme, 23.8.2006
Ego. Štyria slovenskí fotografi, Tlačová správa, Archív SNG, 1991
Helmut Newton, Alice Springs, Tlačová správa, Archív SNG, 1991
Miro Švolík, Jedno telo, jedna duša, Tlačová správa, Archív SNG, 1992
William Klein, Tlačová správa, Archív SNG, 1994
Karol Kállay – Fotografie, Tlačová správa, Archív SNG, 1996

Annie Leibovitz, Tlačová správa, Archív SNG, 1997
Das Bauhaus Im Osten, Tlačová správa, Archív SNG, 1998
Joel Peter Witkin, Tlačová správa, Archív SNG, 1999
Umenie akcie 1965 – 1989, Tlačová správa, Archív SNG, 2001
Slovenská fotografia 1925 – 2000, Tlačová správa, Archív SNG, 2001
Ruský piktorializmus, Tlačová správa, Archív SNG, 2002
Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985, Tlačová správa, Archív SNG, 2002
Robert Doisneau alebo cesta jedným storočím, Tlačová správa, Archív SNG, 2003
Miloš Dohnány a jeho tvorba, Tlačová správa, Archív SNG, 2004
Slovenský mýtus, Tlačová správa, Archív SNG, 2005
No Code, Talianske súčasné umenie, Tlačová správa, Archív SNG, 2005
Jedinečná krajina, Taliansko – fotografie 1900 – 2000, Tlačová správa, Archív SNG, 2005
Autopoesis, Tlačová správa, Archív SNG, 2006
Jindřich Štreit. Fotografie 1965 – 2005. Kalendáře pro Jindru Štreita, Tlačová správa, Archív SNG, 2006
Rudolf Sikora – Sám proti sebe, Tlačová správa, Archív SNG, 2008
Stratený čas? Slovensko 1969 – 1989 v dokumentárnej fotografii, Tlačová správa, Archív SNG, 2007
Thomas Hoepker: Fotografie 1955 – 2008, Tlačová správa, Archív SNG, 2008
60 rokov otvorené, Tlačová správa, Archív SNG, 2008
Osemdesiate, postmoderna v slovenskom výtvarnom umení 1985 – 92, Tlačová správa, Archív SNG, 2009
Bruselský sen, Tlačová správa, Archív SNG, 2009
Juraj Bartoš, Tlačová správa, Archív SNG, 2009
Július Koller, Vedecko – fantastická retrospektíva, Tlačová správa, Archív SNG, 2010
Martin Martinček (1913 – 2004) Liptovská Mara, Tlačová správa, Archív SNG, 2010
František Drtikol. Z fotografického archívu, Tlačová správa, Archív SNG, 2010
Neapol – Florencia – Benátky, Talianska cestopisná fotografia, Tlačová správa, Archív SNG, 2011
Nové Slovensko. (ťažký) zrod moderného životného štýlu (1918 – 1949), Tlačová správa, Archív SNG, 2011
Delete. Umenie a vymazávanie, Tlačová správa, Archív SNG, 2012
Robert Capa. vojnový reportér 20. storočia, Tlačová správa, Archív SNG, 2012
Jana Želibská, Zákaz dotyku, Tlačová správa, Archív SNG, 2012
Viliam Malík 1912 – 2012, Tlačová správa, Archív SNG, 2013
Ľubomír Ďurček, Situačné modely komunikácie, Tlačová správa, Archív SNG, 2013
Zaujatí krásou. Päťdesiate roky v dokumentárnej fotografii, Tlačová správa, Archív SNG, 2013
Rozmanitosť nutná, VŠVU model 2014, Tlačová správa, Archív SNG, 2014
Dve krajiny, Obraz Slovenska: 19.storočie x súčastnosť, Tlačová správa, Archív SNG, 2014
Svetlo na hrane, Moderna a neskorá moderna, Architektúra vo fotografii, Tlačová správa, Archív SNG, 2014
Martin Kollar. Exkurzia / Field Trip, Tlačová správa, Archív SNG, 2015
François Kollar. Práca pohľadu, Tlačová správa, Archív SNG, 2016
Sen x Skutočnosť, Tlačová správa, Archív SNG, 2016
Nech šije! Móda na Slovensku 1945 – 1989, Tlačová správa, Archív SNG, 2017
Alexander Čekmeňov: Príbehy zakliate v čase (Ukrajina 1993 – 2016), Tlačová správa, Archív SNG, 2017
Fotograf Bazovský, Tlačová správa, Archív SNG, 2017 Osmičky, Tlačová správa, Archív SNG, 2018
Užitočná fotografia. Fotografia v súčasnom slovenskom umení, Tlačová správa, Archív SNG, 2018
Čas-opis 1989, Tlačová správa, Archív SNG, 2019
U.F.O., Umenie Fantastického Odhmotnenia, Tlačová správa, Archív SNG, 2024
Károly Divald a jeho synovia, Tlačová správa, Archív SNG, 2024

Videodokumenty

SNG: Ego – štyria slovenskí fotografi, 1991
SNG: Miro Švolík. Jedno telo, jedna duša, 1992
SNG: Karol Kállay, 1996
SNG: Bauhaus in Osten. Výber zo slov. a českej avantgardy 20. a 30. rokov, 1998
SNG: Martin Martinček, beseda k výstave, prezentácia knihy – A. Hrabušický, 2000
ČS Film: Bazovský, 1964
Pozor, padá SNG! Slovensko, 2023

Internetové zdroje

https://www.archinfo.sk/diskusia/uzitocna-fotografia-fotografia-v-sucasnom-slovenskom-umeni.html
https://dvekrajiny.sng.sk/informacie
http://2011.sng.sk/sk/uvod/vystavy/minule/2014/rozmanitost-nutna-vsvu-model-2014
http://2011.sng.sk/sk/uvod/vystavy/minule/2013/jana-zelibska-zakaz-dotyku
https://www.webumenia.sk/kolekcia/94
https://www.asb.sk/aktualne/rekonstrukcia-za-miliony-stvorila-monumentalne-priestory-do-sng-sa-konecne-vracia-zivot
https://sng.sk/sk/sng-bratislava/stranka/o-galerii/rekonstrukcia
Slovakia, School of Arts and Crafts, Bratislava (1928-1939), 2024, https://monoskop.org/Slovakia
https://www.teraz.sk/kultura/vystava-tasr-zaujati-krasou-sng/63799-clanok.html
https://www.citylife.sk/miesto/slovenska-narodna-galeria-bratislava
https://www.iumeni.cz/katalogy/galerie-a-muzea/slovenska-narodna-galeria-sng-g00410/
https://www.citylife.sk/ina-akcia/sng-nazive-zajtra-sa-pekne-oblec-pride-fotograf-bratislava
https://www.sng.sk/sk/vystavy/33_zaujati-krasou-patdesiate-roky-v-dokumentarnej- fotografii
https://www.mediahub.sk/sng-zaujati-krasou-patdesiate-roky-v-dokumentarnej-fotografii-7-11-23-2-2014/
https://kultura.sme.sk/c/7103491/kurator-vystavy-zaujati-krasou-cesi-sa-riadili-propagandou-viac-ako-my.html
https://www.hlavnespravy.sk/birgus-zaujati-krasou-je-najlepsia-vystava-tohtorocneho-mesiaca-fotografie-2/182113#
https://www.24hod.sk/strateny-cas-slovensko-1969-1989-v-dokumentarnej-fotografii-cl42499.html
https://www.webumenia.sk/kolekcia/108
https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1051504-fotografie-zaujate-krasou-50-let-na-slovensku?fb_action_ids=10202435358198409&f=
https://www.sng.sk/sk/o-galerii/historia https://style.hnonline.sk/kultura/204834-strateny-cas-nie-len-trochu-zabudnuty
https://www.youtube.com/watch?time_continue=26&v=nkGlrfqMCLQ&feature= emb_title
https://m.pezinok.sk/?yggid=146
https://www.sng.sk/sk/bratislava/vystavy/archiv-vystav
https://www.sng.sk/sk/vystavy/411_thomas-hoepker-fotografie-1955-2008
https://artalk.cz/2014/11/06/ts-svetlo-na-hrane/
http://www.fvu.sk
http://2015.mesiacfotografie.sk/63/o-festivale.htmlß
https://www.youtube.com/watch?v=bze09SktxY4
https://www.sng.sk/sk/vystavy/61_robert-capa-vojnovy-reporter-20-storocia
http://www.thedaily.sk/bratislava-thursday-art-talk-on-war-reporter-capa/
https://bratislava.sme.sk/c/6582270/vojnoveho-fotoreportera-20-storocia-capu-predstavi-sng.html
https://www.epochtimes.cz/2012102720221/Robert-Capa-vojnovy-reporter-Fascinacia-clovekom-na-hranici-zivota-a- smrti.html
http://artycok.tv/8099/nove-slovenskonew-slovakia
https://domov.sme.sk/c/5981991/tazky-zrod-noveho-slovenska.html https://kultura.sme.sk/c/6195211/vystavou-roka-je-nove-slovensko.html
https://kultura.sme.sk/c/5975448/da-sa-to-vidiet-slovaci-ziju-moderne.html
https://almaziastiavnica.sk/umelci-zoznam/martin-kollar-sk/
https://www.sme.sk/c/2903510/jindrich-streit-fotografie-1965-2005-kalendare-pro-jindru-streita.html
http://www.david-cajthaml.com/cz/streit_cajthaml_-kalendar
https://www.sng.sk/sk/vystavy/386_frantisek-drtikol.-z-fotografickeho-archivu
https://www.24hod.sk/sng-z-fotografickeho-archivu-frantiska-drtikola-cl136364.html
https://www.czsk.net/svet/clanky/kultura/mesic.html
https://style.hnonline.sk/kultura/367415-svetoznamy-fotograf-drtikol-ma-po-desatrociach- vystavu-v-bratislave
https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=bze09SktxY4&feat ure=emb_logo
https://sk.wikipedia.org/wiki/Július_Koller
https://www.sng.sk/sk/vystavy/376_julius-koller-vedecko-fantasticka-retrospektiva
https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/34019-umenie-je-kulturou-zivota-zdoraznoval-julius- koller/
https://kultura.sme.sk/c/1150494/najslavnejsi-zalubenci-aki-kedy-sli-ulicou.html
https://www.sme.sk/c/amp/1837810/zivotna-fotograficka-misia.html
https://www.sng.sk/sk/vystavy/435_milos-dohnany-a-jeho-tvorba

https://www.sng.sk/sk/vystavy/1271_alexander-cekmenov-pribehy-zakliate-v-case ukrajina-1993-2016
https://youtu.be/0kKzUdFxAcM
https://issuu.com/sng.sk/docs/rocenka-sng-2010
https://bratislava.sme.sk/c/6582270/vojnoveho-fotoreportera-20-storocia-capu-predstavi-sng.html
https://www.mediahub.sk/sng-vas-18-4-pozyva-na-otvorenie-vystavy-viliam-malik-1912-2012/
https://www.sng.sk/sk/vystavy/57_viliam-malik-1912-2012
https://www.teraz.sk/kultura/sng-retrospektivna-vystava-viliam-malik/43636-clanok
https://kultura.sme.sk/c/4161227/v-sng-vystavuje-svetoznamy-fotograf-thomas-hoepker.html
https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/398539-konkurencia-bola-tvrda-a-bezohladna/
https://www.sng.sk/sk/vystavy/756_francois-kollar-praca-pohladu
https://kuultur.com/thomas-hoepker-fotografie-1955-2008/
http://www.czsk.net/dotyky/2_2003/fotograf.html
https://vltava.rozhlas.cz/slovenska-fotografie-1925-2000-7879494
http://www.svet.czsk.net/clanky/kultura/mesiacfoto.html
https://www.sme.sk/c/202426/slovenska-fotografia-19252000.html
https://www.sng.sk/sk/vystavy/357_slovenska-fotografia-1925-2000
https://standard.sk/227618/jozef-sedlak-vizualita-je-pre-mna-bytostne-dolezita-tak-ako-idea
https://cs.wikipedia.org/wiki/Miro_Švolík
https://sk.wikipedia.org/wiki/Annie_Leibovitzová
https://www.culture.gov.sk/ministerstvo/medialny-servis/aktuality-ministerstva-kultury/sen-x-skutocnost-umenie-a-propaganda-1939-1945/
https://senxskutocnost.sng.sk/about
https://www.archinfo.sk/diskusia/sen-skutocnost-umenie-propaganda-1939-1945.html
https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/381554-sen-a-skutocnost-umenia-fasistickeho-statu/
https://www.archinfo.sk/kalendarium/nech-sije-moda-na-slovensku-1945-1989.html
https://www.archinfo.sk/kalendarium/fotograf-bazovsky.html
https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/460440-osmicky-v-sng-nie-ilustracia-udalosti-ale-pribehy-umenia/
https://www.bratislavskenoviny.sk/kultura/48552-netradicne-vystava-v-sng-venovana-vitaznemu-februaru-1948-je-vo-forme-nasteniek
https://www.teraz.sk/ceskoslovenske-vyrocia-2018/druha-osmickova-historicka-vystava/344118-clanok.html
http://www.hospodarskyklub.sk/hd-dennik/index.cgi?2002.10.23+Domace+42

Menný zoznam

A
Ábelovský, Ján, 39
Adamčiak, Milan, 43, 80, 140
Andrejev, Sergej, 50
Anna, Susanne, 37, 38
Alexy, Janko, 38
Almášiová, Lucia, 15, 16, 21, 90, 92, 142
Aufricht, Karol, 21, 38, 95, 103, 117, 119, 124

B
Bahna, Ján, 10
Bajcurová, Katarína, 11, 12, 15, 51, 57, 58, 61, 97, 126, 127, 134, 13
Balán, Alois, 38
Benassi, Lisabetta, 61
Benčík, Marcel, 116
Benický, Karol, 72
Benka, Martin, 135
Beňová, Katarína, 117
Bartoš, Juraj, 16, 21, 43, 51, 72, 85, 139
Bartoš, Peter, 85, 110, 140
Bartošová, Zuzana, 11, 19, 85
Bartusz, Juraj, 43, 80
Bauerfreund, J, 38
Bazovský, Miloš, Alexander, 38, 132
Bielik, Ladislav, 21, 135
Birgus, Vladimír, 29, 92
Blažko, František, R, 97
Blažo, Ciril, 137
Blühová, Irena, 21, 37, 47, 97, 132
Bognár, Katalin, 103
Bosch, Hieronymus, 40
Borský, Tibor, 135
Borodáč, Ladislav, 21
Breier, Pavol, 72, 73, 139
Brenner, Fréderico, 121
Brunovský, Daniel, 80
Bubán, Stano, 80
Budaj, Ján, 43, 73, 110
Bůngerová, Vladimíra, 80, 106
Bútora, Martin, 43, 44

C
Cannavacciuolo, Maurizio, 61
Capa, Cornell, 103
Capa, Robert, 103, 104
Casorati, Cecilia, 61
Cifra, Ján, 113
Cincík, Jozef, 108
Cích, Koloman, 113
Constable, John, 10
Csudai, Ivan, 80
Csáder, Ladislav, 97
Cáderová, Judita, 29
Cyprich, R, 43

Č
Čarný, Ladislav, 80
Čekmeňov, Alexander, 131
Černý, Stano, 80
Čiliak, Jaroslav, 27
Čudrnák, Michal, 139

D
Defert, Jacques, 29
Dědeček, Vladimír, 10, 12, 119
Divald, Adolf, 142
Divald, Karol, 21, 142
Divald, Karol ml, 142
Divald, Ľudovít, 142
Dohnány, Miloš, 21, 38, 47, 55, 97, 119
Doisneau, Robert, 53
Drtikol, František, 92
Dufka, Antonín, 39
Dúbravová, Dáša, 104

Ď
Ďurček, Ľubomír, 19, 43, 51, 110, 139, 140

E
Eckert, Jindřich, 142

F
Fabo, Peter, 137
Faucon, Bernard, 25
Fárová, Anna, 92
Feriancová, Petra, 137
Filko, Stanislav, 51, 80, 140
Filo, Julián, 51
Fischer, Daniel, 51, 80
Foltyn, Ladislav, 47
Fuchs, Bohuslav, 38
Fulierová, Květa, 110
Fulla, Ľudovít, 14, 21, 37, 38, 51, 82, 97
Funke, Jaromír, 37, 38, 55, 97, 119
Fülle, Ľudovít, 135

G
Galanda, Ján, 97
Galanda, Mikuláš, 37, 38, 51, 97
Gavula, Fedor, 11
Gála, Peter, 139
Golosovsky, Michail, 50
Gregor, Miro, 113, 119
Gregorová, Lucia, 106
Gropius, Walther, 37
Grossmann, Igor, 113
Guderna, Ladislav, 82
Guldan, František, 11
Guillot, Yves, 25

H
Hanáková, Petra, 15, 72, 88, 97, 100, 110, 117, 126, 127, 134, 135, 139
Halabala, Jindřich, 97
Halas, František, 134
Havrilla, Vladimír, 43, 51
Hlaváč, Ľudovít, 16, 21, 46, 47
Hoepker, Thomas, 76
Hofer, Josef, 119
Hollý, Ján, 139
Holna, Jiří, 92
Honty, Tibor, 21
Hraško, Ján, 11
Hrušková, Katarína, 137
Hrdina, Miroslav, 127
Hricáková, Viera, 119
Hrabušický, Aurel, 15, 16. 18, 19, 21, 31, 34, 38, 39, 40, 46, 47, 51, 53, 55, 57, 67, 70, 72, 85, 88, 97, 108, 110, 113, 114, 117, 121, 122, 127, 132, 137, 140
Hrma, I, 44
Hulík, Viktor, 51
Huszár, Tibor, 21, 72

I
Ilavský, Svetozár, 80
Ivens, Joris, 103

J
Jablonská, Beata, 51, 61, 80, 81
Jackuliaková, Dominika, 137
Jagger, Mick, 34
Jakoby, Július, 51, 97
Jakubík, V, 43
Jankovič, Jozef, 51, 80, 139
Jarošová, Zuzana, 29
Johannes, Bernhard, 142
Jób, Ondrej, 134
Juhász, J, R, 44
Jurkovič, Dan, 80
Jurkovič, Dušan, 38

K
Kalmus, P, 44
Kalný, I, 43

Kállay, Karol, 16, 17, 21, 30, 32, 113
Kekel, Ján, 137
Kern, Michal, 43, 51
Keratová, Mira, 110
Kertész, André, 103
Kissóczyová, Katarína, 80
Klein, William, 29, 30, 31
Kleinová, Viera, 116, 129
Koblišková, Zuzana, 139
Kochan, Martin, 137
Kočan, Robo, 21
Kočiš, Ján, 113
Koklesová, Bohunka, 80, 113, 114, 126, 127
Kollár, François, 16, 21, 124, 125
Kollar, Martin, 21, 121, 122
Koller, Július, 21, 43, 51, 79, 80, 88, 110, 135, 139, 140
Kolosov, Georgij, 50
Kopecká, Andrea, 57
Kordoš, Vladimír, 21, 43, 44, 51
Kostka, Jozef, 51, 82
Koudelka, Jozef, 121
Kováčik, Juraj, 22, 23
Kováčiková-Horová, Júlia, 97
Kozič, Eduard, 21
Kramerová, Daniela, 82
Krén, Matej, 43, 80
Krón, Eugen, 97
Kudláč, František, 134
Kusá, Alexandra, 11, 51, 57, 78, 132, 134, 137, 142
Kusý, Martin, 12

L
Lacko, Karol, 106
Lacko, Jozef, 119
Laich, Ladislav, 39
Laurbert, O, 43, 44
Lauffová, Ľ, 43
Lambourse, Xavier, 25
Legér, Fernand, 30
Leibovitz, Annie, 16, 18, 19, 34, 35
Lichtenstein, Roy, 10
Lint, Van, Enrico, 95
Liška, Peter, 16
Lorenso De, Daniela, 61
Lörincz, Ján, 139
Ludiková, Zuzana, 78
Luskačová, Markéta, 72

M
Macek, Václav, 9, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 27, 29, 31, 34, 40, 46, 47, 50, 76, 103
Malík, Viliam, 16, 21, 97, 108,119, 132
Majerník, Cyprian, 10
Malevič, Kazimír, 70
Mallý, Gustáv, 132
Maloberti, Marcello, 61
Maráky, Peter, 58
Marenčin, Martin, 72, 139
Martinček, Martin, 16, 17, 21, 72, 90, 91
Martinčeková-Šimerová, Ester, 16, 38, 51
Matejko, Ľubor, 131
Matejka, Ivan, 135
Matuštík, R, 106
Mapplethorpe, Robert, 40
Matis, Bratinslav, 116, 134
Matušík, Radislav, 42, 80
Mazurin, Alexej, 50
Mednyánszky, Ladislav, 14, 132
Meliš, Juraj, 140
Meluš, Boris, 127
Meluzín, Peter, 43, 80
Meyer, Hannes, 38
Milučký, Ferdinand, 119
Mitášová, Monika, 80
Mlčoch, Ján, 92, 93
Mlynárčik, Alex, 106, 135, 140
Monterosso, Jean-Luc, 19
Morháčová, Pavlína, 134
Moro, Liliana, 61
Mruškovič, Štefan, 11
Mudroch, Ján, 10
Mudroch, M, 43
Murín, M, 44
Muška, Pavol, 11
Müller, Rajmund, 119

N
Nagy, Lászlo-Moholy, 38
Naya, Carlo, 95
Newton, Helmut, 18, 23, 25
Noack, Alfredo, 96
Nosáľ, Ondrej, 72
Novomeský, Ladislav, 10
Novotný, Vladimír, 11
Nový, Jozef, 113

O
Olbricht, Herald, 39
Ondák, Roman, 137
Ondzik, Jozef, 21
Oravec, Viktor, 43, 80
Ort-Šnep, Jozef, 72

P
Pagáč, L, 43
Pagáč, Milan, 43, 80
Palugay, J, 38
Pancrazzi, Luca, 61
Paňák, Pavol, 12
Papčová, Lucie, 137
Parš, Robert, 58
Pavlík, Jano, 80
Pekár, Stano, 21
Peress, Gilles, 121
Petráš, Štefan, 113
Piaček, Martin, 135
Plicka, Karol, 21, 37, 38, 47, 97, 119, 132
Plicková, Ester, 11
Podstraský, Anton, 21, 72
Poláčkovová, Dagmar, 39
Poliačiková, Katarína, 137
Pokorný, Miro, 21
Ponti, Carlo, 95
Popovič, Vladimír, 43, 79, 80
Pospěch, Tomáš, 67
Pospiszyl, Tomáš, 110
Prekop, Rudo, 21, 27, 80
Procházka, Peter, 72, 73
Prokop, Štefan, 51
Protopopov, Sergej, 21
Přibyl, Viliam, 113

R
Radványiová, Magda, 97
Rauschenberg, Robert, 10
Rivallin, Mattieu, 124
Robinsonová, Magdaléna, 16
Roch, Denis, 25
Roller, L, 10
Rossmann, Zděnek, 37, 38, 97
Rossmanová, Marie, 37
Rouss, Georges, 25
Rousseau, Georg, 25
Roller, Ladislav 113
Rónai, Peter, 44, 80
Rónaiová, Veronika, 51
Rösner, Boris, 92
Rusinová, Zora, 39, 42, 65, 106
Rusnáková, K, 106

Ř
Řezníček, Martin, 82

S
Sandalo ml., Rudolf, 119
Sander, August, 86
Saudek, Jan, 40
Sceranková, Lucie, 137
Scheer, Michal, M, 38
Schiller, Gejza, 97
Sciuto, Chirodi, Michelina, 63

Sedlák, Jozef, 21, 23, 51, 72, 73
Sheikh, Fazal, 121
Shermann, Cindy, 40, 65
Schmidt, Maroš, 127
Sighicelli, Elisa, 61
Sikora, Rudolf, 19, 51, 70, 79, 80, 139, 140
Sláma, Ján, 119
Slivka, Martin, 39, 51
Snopko, Ladislav, 43, 44
Socháň, Pavol, 21
Sommer, Giorgio, 96
Sontag, Susan, 34
Sotník, Alexander, 23
Springs, Alice, 18, 23, 25
Stacho, Ľubo ,17, 21, 22, 23, 44, 51, 72, 73, 119, 124
Stachová-Gregorová, Lucia, 116, 117
Stanko, Vasil, 27, 80
Stano, Tono, 21, 27, 47, 80
Strauss, Thomas, 39
Struth, Thomas, 121
Suchý, Michal, 73
Sutnar, Ladislav, 97
Szalatnai-Slatinský, Artur, 38
Szentjóby, Tamáš, 135
Szubert, Awit, 142

Š
Šajmovič, Juraj, 113
Šelesták, Viktor, 137
Ševčík, Václav, 135
Šichman, Martin 127
Šicko, Ján, 117
Šidlíková, Zuzana, 129
Šípöcz, Ján, 137
Škandík, Tibor, 119
Šlachta, Štefan, 39
Šmotlák, Anton, 113
Šourek, Karel, 11
Šramka, Jozef, 80
Štrba, Martin, 80
Štubňa, Antont, 21
Štěpánek, Branislav, 9, 18
Štepanovský, Lukáš, 139
Štrelinger, Alexander, 113
Štreit, Jindřich, 16, 21, 67, 68
Švantnerová, Jana, 127
Švolík, Miro, 21, 27, 80

T
Tamásová, Alexandra, 116
Tamáš, Štefan, 21
Tarkoš, Anton, 113
Tauchmanová-Bubánová, Simona, 80
Teren, Laco, 80
Teslík, Jozef, 113
Tittel, Milan 137, 140
Tóth, Dezider, 19, 21, 43, 51, 80, 140
Trojanová, Eva, 11
Tschichold, Jan, 38
Turner, William, 10

U
Uher, Rudolf, 51
Urbásek, M, 43
Uwe, Juergen, 37

V
Vaculík, Karol, 11
Vančo, Filip, 72, 137
Vanek, Marián, 135
Varga, Kamil, 22, 23, 27, 80
Veress, Ferenc, 142
Viewing, Pia, 124, 125
Vongrej, Martin, 137
Vorobjov, Vladimír, 23
Vydra, Jozef, 37, 38
Vysnyakov, Evgenyj, 50
Vyskočil, Kamil 113

W
Warhol, Andy, 10
Wall, Jeff, 121
Waplington, Nick, 121
Weiner-Kráľ, I, 38
Weinwurm, Bedřich, 38
Whelan, Richard, 103
Wick, Rainer, 39
Wilke, Hannah, 65
Witkin, Joel Peter, 16, 40

Y
Yates, Steve, 40

Z
Zmetáková, Uliana, 51

Ž
Žári, Juraj, 11, 19,
Želibská, Jana, 43, 80, 106
Žiak, Jaroslav, 137
Župník, Peter, 21, 27, 47, 80

FOTOGRAFICKÉ VÝSTAVY
V SLOVENSKEJ NÁRODNEJ GALÉRII V BRATISLAVE

Matej Tokár
Institut tvůrčí fotografie, Filozoficko-přírodovědecké fakulty v Opavě,
Slezské univerzity v Opavě

2024
Vedúci práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent práce: MgA. Ing. Peter Korček
Počet strán: 155
Počet normostrán: 144
Počet znakov bez medzier: 260506